

**ОЛГА ЛУКОВИЋ
ПЈАНОВИЋ**

**СРБИ...НАРОД
НАЈСТАРИЈИ**

1

БИБЛИОТЕКА
СЛОВЕНСКИ ИСТОЧНИЦИ

УРЕДНИК
МИРОСЛАВА ПЕТРОВИЋ

ИПА "МИРОСЛАВ"

Олга Луковић-Пјановић

СРБИ ... НАРОД НАЈСТАРИЈИ   **Књига 1**

Допуњено издање

Издаје:

Издавачко прометна агенција „МИРОСЛАВ”

Адреса издавача:

Гоце Делчева 9, 11080 Земун

Телефон/факс: 011/693-805

П. фах 108 Земун

Југославија

Главни уредник

Мирослава Петровић

Рецензија:

Др Реља Новаковић

Дизајн:

Мирослава Петровић

Коректура:

Мирослава Петровић

Тираж: 2000

Штампање завршено октобра 1993.

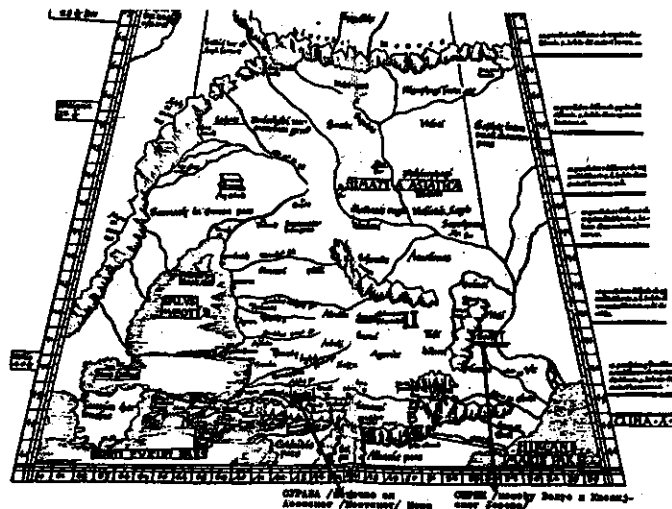
Штампа:

„Космос” – Београд, Светог Саве 16–18

**ОЛГА ЛУКОВИЋ
ПЈАНОВИЋ**

СРБИ...НАРОД НАЈСТАРИЈИ

1

„СРБИ ... НАРОД
НАЈСТАРИЈИ... ”

„ΣΕΡΒΛΟΙ ... Ο ΔΕ
ΕΘΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΟΝ ΤΩΝ
ΕΘΝΩΝ... ”

(Λ. Χαλκοκονδυλος)

*Ово дело је плод моје
љубави према
СРПСКОМ НАРОДУ*

*Оно је одраз свете успомене на
моје преминуле родитеље
Владимира и Милену
и брата Радисава*

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА И ИЗДАВАЧА

Прво издање овог дела Олге Луковић-Пјановић штампано је под насловом, Срби... народ најстарији..." *Σερβολοι... ο δε εθνος παλαιωτατον των εθνων* Α. Χαλκοκονδυλος Том 1. Глас Срба, Индијанополис, САД 1988, стр. 1-297. Дело је штампано на српском језику – ћирилицом.

Под истим насловом „Срби... народ најстарији”, штампано је у издању АИЗ Досије, Том I и II, Београд, јануар 1990, ћирилицом. Том I, 7-356, Том II, 7-336. у тиражу од 2500 примерака.

Оба издања су врло брзо распродата, што доказује да је за ово дело Олге Луковић-Пјановић био заинтересован доста широк круг читалаца.

Упадљиво је, међутим, да ово по свему оригинално дело, колико нам је познато, није до сада критички оцењено мада се зна да су мишљења о њему веома различита. Самим тим што су два издања овог дела за кратко време распродата јасно произилази да је један број читалаца, и не чекајући научну критику и оцену, дело прихватио и оценио да његов садржај не само да представља нешто сасвим ново у нашој историографији у вези са пореклом и раном историјом Срба, већ да тај садржај готово из основе потреса наше ставове и односе према досадашњем схватању и проучавању порекла и далеке прошлости српског народа.

Олга Луковић-Пјановић је свом делу дала наслов „Срби... народ најстарији”, при чему се у првом, америчком издању, позвала на познати, горе цитирани, закључак византијског историчара Лаоника Халкокондила. Тај исти Халкокондилов закључак Олга Луковић-Пјановић у свом другом, београдском, издању наводи под насловом „Важно сведочанство Лаоника Халкокондила о Србима: „... Срби... Трибали-народ најстарији и највећи од(свих) народа, поудано знам...” (стр. 187), при чему се истовремено позива и на латински превод горњег закључка у којем се налази и једна нијанса на коју је она посебно скреће пажњу: „... *Serblos Tryballos, autem gentem esse totius orbis antiquissimam, compertum habeo*”.

Лаоник Халкокондил је образовани Византинцац из XV века и Олга Луковић-Пјановић се с правом позива на тог ученог Византинца, али је поводом старости српског имена могла да се позове и на једног хроничара још из IX века. Додуше, Олга Луковић-Пјановић се на одређеном месту позива и на тог писца, који о старости Срба тврди то исто што и Халкокондил, осим што Србе не доводи у везу са Три-

балима. Реч је о тзв. Баварском географу, у науци много пута цитираном хроничару, који, описујући народе северно од Дунава („*Descriptio civitatum ad septentrionalem plagam Danubii*”) спомиње и народ који он назива *Zeriuani*:

„*Zeriuani, quod tantum est regnum, ut ex eo cunctae gentes Sclavorum exortae sint et originem, sicut affirmant, ducant*”.

Дакле, Баварски географ је однекуд сазнао да се тврди („*sicut affirmant*”) да су Срби (*Zeriuani*) не само бројни и моћни, већ да су од њих произишла сва словенска племена. Ако је Халкокондил у XV веку чуо за овај податак из IX века не треба се чудити што онако самоуверено тврди да су Срби најстарији народ уверавајући читаоце да он то поуздано зна („*compertun habeo*”). Али Халкокондил није морао да тако закључи знајући само за податак Баварског географа о старости Зериуана (Срба), већ је могао знати и за писце више векова старије. Као школовани историчар Халкокондил је могао познавати и значајно дело готског историчара Јордана (*Jornanda*) *Getica* (VI век). Кад Јордан у том делу спомиње Венедe, Словене и Анте он их у том веку (VI) приказује као три велике групације за које каже да све три потичу из истог језгра, што мора да значи да су постојале и много векова пре Јордановог времена. Како поуздано знамо да су у Јорданово време постојали и Срби, и ако Србе с правом укључујемо у Венедe, а за Венедe поуздано знамо да се спомињу и више векова пре наше ере, онда је нормално да сматрамо да су и Срби под тим именом постојали и пре Христа. Уосталом, да је то тачно најбољи су нам сведоци класични писци Плиније (I век н.е.) и Птолемеј (II век н.е.), који у разним варијантама спомињу име Срби, али Србе спомињу и неки други писци између I и X века наше ере.

Није ли већ ових неколико напомена довољно да схватимо да је Олга Луковић-Пјановић с правом свом делу дала наслов „Срби... народ најстарији”, можда и не мислећи у буквалном смислу, већ као у истину веома стари народ, који заслужује да се о његовом пореклу и дугој историји зна и више и објективније. Њој је горњи наслов, рекли бисмо, био Мото. Покренуо је у њој жељу да свим оним што је у току својих студија сазнала и што је још морала научити докаже да нису без разлога ни Халкокондил, ни Баварски географ, ни Плиније и Птолемеј, ни многи други савременици, налазили јасније или мање јасне корене имена Срби на великом простору и у великој временској дубини, безмало немерљивој.

Сваком читаоцу, иоле упућенијем у проблеме истраживања појаве и развоја појединих етничких скупина јасно је да је тај посао претежак. То је било јасно и Олги Луковић-Пјановић, особито кад је реч о пореклу Срба, за које се већ одавно наслућивало, па и доста знало, да су веома стари народ. Требало је „само” бројнијим и разноврснијим изворима доказати у којој је мери постојеће мишљење уверљиво и прихатљиво. Понета с једне стране жељом да се као научник ухвати у коштац са овим проблемом привлачним посебно због своје сложености, а с друге, вођена патриотским осећањем и чврстом намером да својим моћима отклони све заблуде које о српском народу шире његови не-

пријатељи, и не само његови, Олга Луковић–Пјановић је, упркос свим тешким околностима у којима се налазила, одлучила да, колико је могуће више, разреши питање порекла Срба, њихове најстарије прошлости и њиховог места међу другим народима који својим стваралаштвом обогаћују и оплемењују живот људских заједница упућених једне на друге, али које су, нажалост, подложне и рушилачким нагонима.

Тако је Олга Луковић–Пјановић, после америчког издања, продужила своја научна истраживања обраћајући и даље највећу пажњу грчким и латинским изворима, односно оним научницима који су у својим проучавањима словенских језика и историје словенских народа највише истраживали сродност народа преко сродности словенских језика, у овом случају српског, са језицима старих народа на блискоисточном простору. У том смислу, остала је верна свом првобитном методу и начину саопштавања својих истраживања, и то је оно што се, можда, неким, ако не и већини, стручњака није допало. Она није своме великом и за науку несумњиво значајном делу дала неки наслов више уобичајен кад је реч о радовима ове врсте. Мото „Срби.. народ најстарији” као да је потиснуо уобичајени метод и приступ у тражењу одговора на тако формулисани проблем необичне сложености. Олга Луковић–Пјановић се, као што је речено, одлучила да композицију свога дела настави и доврши као што је и започела: објављивањем низа студија, расправа, приказа и чланака. Онима који су очекивали да ће уз Мото „Срби... народ најстарији” макар у поднаслову стајати, рецимо, „Извори и литература” или „Шта нам казују најстарији извори о пореклу Срба” или, најзад, „Заблуде и докази о распрострањености српског имена”, дакле свима онима који су очекивали такве и сличне наслове могло се учинити да дело под насловом „Срби.. народ најстарији”, састављено из низа студија и чланака, не делује довољно „научно”. Ваљда је зато и дочекано са очигледним ниподашавањем, па из тих разлога, колико нам је познато, за више од три године после београдског издања, ово дело није било удостојено ни обичног приказа.

Међутим, ако форма и композиција дела и нису обећавале много, сам наслов је морао привући пажњу озбиљних домаћих истраживача порекла Срба и давне прошлости српског народа, поготово што се у круговима историчара, и наших и страних, врло добро зна да је то питање још веома далеко од прихватљивог решења. Шта више, врло добро се зна и то да се у нашој земљи после М. Будимира нико није усудио да до истине о пореклу Срба дође преко истраживања и утврђивања језичких веза, почев од првих помена било имена Срби било других назива у којима научници наслућују постојање њихове етничке скупине. А Олга Луковић–Пјановић је у ово своје дело уложила огроман труд да би прикупила, проучила и оценила вредност података које је у бројним књигама запазила. Упућенији стручњаци и знатижелни читаоци не морају се сложити ни са избором свих тих података нити са оценом њихове вредности, али ако обрате већу пажњу на све заиста бројне појединости које је Олга Луковић–Пјановић приложила

сигурно да морају запазити да су многе од њих и за неке стручњаке сасвим нове, па су утолико више морале бити и привлачне.

Оно што у овом делу, између осталог, вреди свакако истаћи јесу стил и језик којим Олга Луковић-Пјановић описује и коментарише садржај и вредност података често не успевајући да у себи обузда осећање које извире као израз незадовољства и негодовања због неразумевања и неправди које су све чешће присутни у процени историјске улоге појединих народа, међу њима и српског народа. Понегде, док читате неке делове излагања Олге Луковић-Пјановић учини вам се као да није реч о оцени вредности неког значајног историјског извора, већ о неком тексту занимљивог историјског романа. Ипак, сва та динамичност казивања, проткана емотивним осећањима и осудама људског неразумевања и неправди, не може ниуком случају да вредност дела у целини и његову намену сведе на ниво на којем би научна садржина била у потпуности доведена у питање.

Да поновимо, у овој књизи Олге Луковић-Пјановић преовлађују текстови о којима се у нас први пут расправља, па онај ко се бави истраживањем порекла и далеке прошлости Срба може наћи веома много нових појединости чија садржина подстиче на размишљања и нове процене вредности досадашњих закључака о бројним веома осетљивим питањима из, за сада, недокучиве прошлости српског народа и његовим везама са осталим европским и блискоисточним народима. Кад је о овој књизи реч упадљиво је и то да у већој мери користи и нешто старију литературу која неке читаоце може да подсети на доба романтичког заноса Словенофила, али се и у осуди словенофилског заноса може погрешити ако се крајње савесно не провере извори на основу којих су се ти Словенофили опредељивали просуђујући њихову вредност. Јер, добро је познато да је у нашој историографији и сувише рано и безобзирно осуђена и потиснута делатност чак и врло учених Словенофила, који су имали шта да кажу као веома савесни и трудољубиви истраживачи прошлости словенских народа. Тако су остали недовољно проучени и запостављени и Ђорђе Бранковић, Јован Рајић, Пишчевић, Пејачевић и др., пре свих Ђорђе Бранковић. Сви су они потиснути још пре него што је наука успела да непристрасно оцени њихово знање и њихов допринос историјској науци, у првом реду домаћој. Сличну судбину доживео је и Милош С. Милојевић, према коме Олга Луковић-Пјановић осећа посебну наклоност. Потиснут је са оценом незналице и неконтролисаног занесењака, па се у таквом поступку и заборавило да у неким наукама, у историјској неизбежно, у току непрекидних истраживања и проналажења нових извора и доказа, повремено старија схватања и оцене подлежу ревизији и допуни раније оцене, али одмерено. Мада овде није место да се даје оцена рада М.С. Милојевића на историјској науци у Србији XIX века, а та је за сада, оцена поразна, мора се рећи да и поступак тзв. критичке историографије није у своје време био увек оправдан. Несхватљиво је да се и онда као и данас траже само грешке и многи су „критичари” на томе изграђивали свој ауторитет. А свако се дело мора пратити и оцењивати у целини, при чему је нормално да се уз омашке и евентуално тенден-

циозно приказивање истакну и очигледни доприноси. М.С. Милојевићу се пребацује да је у своје време погрешно и тенденциозно преписивао поједине натписе са разних надгробних плоча, споменика или са зидова цркава на Косову и Метохији, а сасвим се заобилази његов управо огромни допринос у описима других садржаја који би без Милојевићевог записивања остали за науку у потпуности изгубљени. Ко је упоређивао његове податке из онога времена са подацима сто година касније без великог напора се могао уверити колико је М.С. Милојевић био у праву. Није нам овде циљ да набрајамо све недовољно промишљене потезе у критичком ставу према М.С. Милојевићу и другим „романтичарима”, али морамо подсетити да се неприхватањем М.С. Милојевићевих запажања ионако оскудном садржају наше ране срдњо-вековне историје одузимају драгоцени подаци који се тичу, на пример, етничке основе у Албанији у раном средњем веку. Кад, тако, иначе проницљиви Иларион Руварац на једном месту уместо назива Крина у нашим старим летописима тражи да се запише Кроја, а Крина да се избрише, нико се није усудио да Руварцу скрене пажњу да је назив Крина оригиналан и веома значајан за истраживање простора са којег су Срби дошли и населили се у Албанији, на подручје првобитне Дукље. Креина, Ступ, Ступе и сл. је место у полапској покрајини Далеминце одакле су, како се сматра, дошли неки делови Срба и населили онај део Дукље који се протезао до јужно од Драча, па нам спомињање Крине (Кроје) у Албанији много помаже да оценимо докле су неки Полапски Срби стигли насељавајући приморски део Албаније, коју су, највероватније, све до око Драча населили Срби-Дукљани. Још много тежа омашка критичке исторографије XIX века јесте крајње ниподаштавање једног натписа преписаног у Метохији. Безмало сви називи који су забележени у том натпису припадали су у раном средњем веку (X–XI в.?) тзв. Томорској жупи у јужном делу Албаније, па би се одбацивањем тог натписа (а није једини) као измишљеног и безвредног свесно одrekli драгоценог садржаја из ионако готово непознате ране историје српског народа, пре свега њеног дукљанског дела, који се простирао негде до висине Драча. Колико је за сваку осуду крајње маловажавање Милојевићевих прикупљених и штампаних записа и натписа са тла далеке прошлости Метохије нека као доказ послуже и ових неколико назива са ширег подручја Томорске жупе: Селице (Selice), Душнику (Dušnik), Коршова (Korchov), Гленица (Glinica), Барц (Bartce), Малик (Malka, Malky), Сушица (Sušica), Островица (Ostrovica), Семени (Seměnice), Лушња (Lužьno, Lužьn), Гора (Goga), Опара (Oparno), Дешница (Dešniković) и др. (у загради су називи на полапском простору). Овим именима додајемо и ова имена која су забележена у Милојевићевим маловаженим исписима: Божков, Големи, Големовић, Крена, Вукосалић, па ако се било кад потврди постојање ране срдњо-вековне Томорске жупе и догађаја који су у вези са њом и Метохијом описани онда бисмо то сазнање морали приписати искључиво М.С. Милојевићу.

Немојмо, зато, унапред уобразити да су и прилози Олге Луковић-Пјановић резултат непознавања и незнања, или маштања, једног па-

триотски превише осетљивог писца. Радо препоручујемо, као и у случају М.С. Милојевића, да се пре сваке брзоплете оцене стрпљиво и зналачки провери све што стоји између нашег садашњег знања о пореклу Срба и најстарије историје српског народа и наше жеље да то знање допунимо свестрано провереним аргументима.

Књига Олге Луковић-Пјановић је баш једна од таквих чији је садржај богомдани за поновно расуђивање о бројним питањима из историје нашег и других европских народа. Сматрамо да ће њено поновно штампање наићи опет на интересовање читалаца незадовољних уобичајеним тумачењима сложених и досад још увек нерешених питања везаних за порекло и прадавну историју српског народа. У сваком случају композиција књиге, избор садржаја и оцена вредности тога садржаја, као и досад, биће, вероватно, дочекани са различитим расположењем, што је и нормално, при чему се одмах мора рећи да Олга Луковић-Пјановић никоме не намеће своја мишљења; она нас само обавештава о својим сазнањима, схватањима и тумачењима са искреном жељом да се читаоци слободно одреде за оно што из приложеног материјала сами процене да је најближе истини.

И још нешто. Што се тиче композиције књиге, у овом издању задржан је начин примењен и у претходним издањима. То је учињено углавном из два разлога. Пре свега, преовладало је мишљење приређивача и издавача и овог издања да композиција књиге треба да остане онаква каква је била и у претходна два издања, у првом реду зато што је Олга Луковић-Пјановић тако замислила објављивање овог дела. Друго, сама структура чланака и њихов садржај такве су природе да би сваки покушај да се приложи у овој књизи на други начин сврстају и објаве захтевао из основе другачији приступ и неизбежна претходна објашњења уз сваки одељак, онако како би то одговарало садржају прилога у сваком одељку. То би, међутим, веома много пореметило ауторову замисао, што приређивачи, из поштовања које према писцу осећају нису желели. Уосталом будући да је у овом случају ипак најважнији садржај сваког прилога и да читаоцима ни до сада није сметало на којем се месту који прилог налазио, сматрамо да и у овом издању треба задржати структуру и распоред као и у досадашњим издањима, с тим што ће нови прилози, којих нема много, бити штампани на месту које им највише одговара.

И на крају, као и саки други, и Олга Луковић-Пјановић има права да лингвистички материјал који је одабрала, као и литературу са којом је располагала, тумачи руковођена искључиво жељом да све то учини доступним свима који нису у могућности да сами до тог материјала дођу. Што се при избору и при анализи извора опредељивала за ова или она решења то је њено право, као што је право сваког истраживача да та решења оспори и предложи друга. То је удувек у науци био пут којим се напредовало и за науку би било поразно кад би се чекало да се чује шта ће о овоме или о ономе рећи само „позвани”. Наравно да се у оваквим случајевима глас „позваних” очекује са нестрпљењем, само што се одавно зна да и нестрпљењу има краја. У међувремену, као што је свуда у свету, где је слобода мишљења основни услов за

напредовање у сваком погледу, с правом се очекује да ће се тако схватити и ово поновно издавање књиге Олге Луковић-Пјановић „Срби... народ најстарији”. И приређивачи и издавач схватили су да су појединачна и кулоарска оцењивања њене вредности у нашој новијој историографији необавезна и недовољна, да нису меродавна. За поновно штампање ове књиге меродавна је била искључиво жеља аутора и великог броја интересената и код нас и код наших људи у иностранству. Убеђени смо да њено издавање ако и не помогне много даљем развоју научне мисли ове врсте неће је ни уназадити. У сваком случају ваља очекивати да ће објективни читаоци савесно оценити напор Олге Луковић-Пјановић и добронамерно одмерити колико је знања и напора, па и смелости, било потребно да се целокупни садржај књиге сакупи и објави. Ако буде читалаца који ће оценити да је посао ове врсте готово на граници моћи само једне личности безмало ће бити у праву.

ПРЕТХОДНА РЕЧ

Не могавши никада да се прикључим онима, који су изгубили сваку веру, па и веру у свој Српски Народ, увек и где год ми се прилика указала подвлачила сам да још увек има дивних Срба – како то волим да кажем: Срба витезова. Уједно сам изражавала уверење да за народ у коме има толико племића мисли и духа вреди живети, радити и посветити му се. Цео овај рад одраз је тог мог уверења.

*
*   *
*

А рад на овој студији је отпочео давно, скоро пре двадесет година, првим редовима мога доктората. Требало је да том тезом објасним порекло и развитак једне речи у претхришћанских Грка. Међутим, улазећи све дубље у њену анализу све више сам долазила до уверења да та реч није грчка, већ праисконски српска. Говорила сам о томе своме директору тезе, Пјеру Шантрелу (Pierre Shantraine), професору на Сорбони и члану француске академије наука... Сећам се добро: ћутао је и гледао ме погледом, који нисам могла да одгонетнем. Кад је требало да напише коју реч у вези с мојим радом због разних административних захтева, он је то увек учинио с много сусретљивости, добре воље, једноставности и великодушности. Овде приказујем изводе из три таква писма. У првом, из подвучених речи се види, да он мој рад цени:

UNIVERSITÉ DE PARIS

Paris, le 30 avril 1959
17, Rue de la Sorbonne

FACULTÉ DES LETTRES
ET SCIENCES HUMAINES

Je connais depuis
longtemps Mme Luković
Je l'ai fait travailler pour
une thèse de 3e cycle qu'elle a posée
et je lui porte de l'estime

P. Chantraine

Из другог одломка се види његова оцена, да је мој рад искључиво лична интерпретација (т. ј. оригиналан, будући, да за њега нисам имала никакав одговарајући пример, одн. никакво дело са сличном интерпретацијом); друга реч коју је професор Шантрен употребио, јесте: „vigoureux”, што значи „снажан”.

Le travail que elle a fait sur
l'idée de justice chez Eschyle et
Sophocle est personnel et vigoureux.

Трећи одломак писма мога професора и директора тезе узела сам из писма, које је он упутио, када је моја студија већ била готова, једном органу, који је требало да ми помогне умножавање у неопходних пет примерака за одбрану тезе. Ту стоји:

C'est un travail personnel et
approfondi qui a coûté beaucoup
de travail et d'efforts à son
auteur. Il importe qu'elle soit
aidée pour la réalisation
matérielle des 5 exemplaires
destinés à la faculté, qui
lui permettra d'obtenir enfin
le titre qu'elle mérite.

L. Chauxhame
memb. Institut

„То је рад оригиналан и продубљен, који је од његовог аутора изискивао много посла и напора. Стога треба, да буде помогнута при

остварењу пет примерака намењених факултету, што ће јој дозволити, да најзад добије титулу коју заслужује.”

Потпис: П. Шантрен, члан Академије (Наука Француске Републике).

Пошто сам најзад добила умножених пет примерака, отишла сам да га обавестим и изразим му своју захвалност. И том приликом ме је тај стари господин опет некако чудно гледао. Касније ми је тај поглед у сећању личио на поглед мога ђеда – проницљив, далек – као са неког другог света. Но овога пута мој професор је изговорио:

„Ваш рад је оригиналан, продубљен и снажан и ви заслужујете титулу коју ћете добити, али – ја се с вама не слажем.”

Убрзо сам, упркос његовом љубазном поздраву, изишла збуњена, ништа не разумевајући.

На дан одбране мога рада – сећам се, у мојој свести су непрекидно одзвањале управо горе наведене речи и чинило ми се да све скупа нема више никаквога смисла...

Но до данас, после дугог низа година, покушавам да одвијем нит сећања о првим мојим слутњама из којих је постепено настајала ова студија. Истовремено, тако ми се бар чини, моје речи ће претстављати аутентично и доживљено сведочанство о држању т. зв. „цивилизоване Европе” у односу на лице, које жели да расветли у оквирима својих могућности нешто, што су, најпре Грци и Римљани, а затим тенденциозна наука, или обавили велом нејасности или извитоперили до те мере, да је потребан највећи напор воље и бескрајно много стрпљења, да се у тај намерно створени хаос унесе мало реда.

До првог сусрета између професора Шантрена и мене дошло је у јесен 1961. године, након неколико измењаних писама. После упознавања и неколико уобичајених речи упитао ме је, какву тему предлажем. У оно доба, одушевлена „грчком трагедијом”, предложила сам једну студију о ликовима Ајанта, Електре, Антигоне, Клитемнестре и Ореста, на шта је он одмах узвратио:

„То је чиста литература. Међутим, ја сам филолог.”

Мало се замисливши, настави:

„Поштоваћу вашу жељу, да се бавите трагедијом, али ћемо направити једну комбинацију, тако, да ваша студија буде понајпре једна филолошка, а тек затим литерарна обрада.”

Заставши још једном, додао је појачаним гласом:

„Ево једне занимљиве теме, о којој вероватно има много да се каже:

Δίκη, дике, ses origines, son développement et l'idée de justice chez Eschyle et Sophocle.

Правда (као реч), њено порекло, њен развитак и појам правде у Ескиловим и Софокловим (трагедијама). Изгледа ми да је на први поглед јасно да је при овоме филолошки мотив доминантан, а пошто њега истражите и обрадите, онда направите закључке и на литерарном плану.”

У оном тренутку, мени се особито допао други део теме, међутим, продубљујући студију све више у филолошком смислу, тај други део

ми је изгледао у толикој мери споредан, да сам њему посветила сасвим на крају само две-три недеље рада.

У току истраживања и обрађивања моје теме, свака три, или четири месеца имала сам обавезу да професору Шантрелу предам или један писмени приказ о развоју рада, или пак да му направим један усмени реферат. Доста брзо кроз ту грчку реч сам отпочела да сагледавам по нешто у свом материнском српском језику, из чега су се наметала упоређења између грчког и српског. То је већ при првом мом спомену изазвало извештајан закопчан и одбојан став мога учитеља. А када сам му једном, после једног предавања у којем току је споменуо критски глагол „дикнути“ – управо тако! – утврдила да је то чист српски облик „ђикнути“, професор Шантрел се претворио у хладну стену, из које су излазиле још хладније речи:

„Шта је с вама? То је немогуће! То не може да има било какву везу са српско-хрватским!“

Узвратила сам, господине професоре, са српско-хрватским нема везе, али са српским језиком има!

Касније, кад год сам у својим извештајима доводила у везу српски и грчки, професор Шантрел је тражио да то избегавам, јер, по њему, та упоређења није било могуће правити. А када сам му једном приликом реферисала о етрурском божанству „Тукулка“, показавши му репродукцију једног античког цртежа, на коме се види, како то божанство држи у свакој руци по једну змију, којом готовом спремне на ујед прети, утврдила сам, да је корен тог назива индентичан са српским кореном „тук-“, који је само један облик за „дик-“, или „ђик-“, мој професор је хладно узвратио, да је о томе бесмислено уопште говорити. Међутим, када сам к томе још додала да Етрурци сами себе никада тако нису звали, већ само „Расна“, или „Расена“ и да мислим, да то дословно одговара српским називима „Рас“, „Расина“, „Рашани“, професор Шантрел је опет врло одбојним начином узвратио:

„Схватате ли? То је немогуће! У доба Етрураца нигде није било Словена, а Срби су се, ви то добро знате! појавили тек касно после Христа!“

Тога пута наша измена мисли, ако се то уопште тако може назвати! на томе се и завршила.

При приближавању дана, када је требало да на Сорбони одбраним своју тезу, упитала сам професора Шантрелу, да ли могу да направим за ту прилику једну врсту увода, или предговора, у коме бих се бар дотакла извесних проблема, које он није желео да оставим у своме тексту. Он је то прихватио и одобрио уобичајеном западњачком хладном учтивошћу.

Када је освануо коначно дан одбране моје дисертације пожурила сам се пре свих других у свечану дворану Сорбоне „Richelieu“, како би на свако место тројице чланова комисије ставила тај мој „предговор“ у облику једне свеске од четрнаест листова. Сећам се свога тадашњег осећаја. Разделила сам те три свеске с извесном побожношћу, јер ми се чинило да су оне важније од читаве тезе из старо-грчке филологије. Међутим, како сам била разочарана видевши, док сам говорила, хлад-

ноћу мојих професора, листајући моје брижљиво припремљене свешчице – без речи, с лицем, на коме се није мицао ни један мишић. Моја журба, моја припрема тих свезака, мој жар и потреба да кажем нешто, што на славној Сорбони сигурно још нико никада није рекао – све је то било награђено апсолутном незаинтересованошћу... Тако сам се осећала окружена мучном атмосфером, још мучнијом при непрекидном навирању речи професора Шантрена:

„... ја се с вама не слажем!”

У том мом тешком и тмурном душевном стању прошли су часови, а када је прошло већ и подне, моји професори су се повукли да донесу одлуку. Када су се опет нашли на подијуму и пошто сам устала с целим аудиторијумом, до мене су допрле речи професора Шантрена као из неке велике даљине:

„Госпођо, ја се с вама не слажем, али вам дајем титулу доктора грчке филологије, јер сте је заслужили. На бојном пољу војник, који има осећај части признаје вредност и своје непријатељу. Ја вам за ваш рад честитам, јер вам је за њега требало много воље, истрајности, па и храбрости.”

Када се све завршило, понела сам са собом осећај нечега тешког, тмурног, горког, јер се дан који сам очекивала с толико нада, снова, стремљења – завршио као некаквом помрчином и требало ми је након тога веома много времена да у томе мраку отпочнем разазнавати прве трачке истине која се скривала у тмини иза мојих професора и иза европске службено прихваћене науке.

Упркос свему, не свијајући се лако пред бурама и без обзира на горчину, коју су у мени оставиле речи мога директора, као и без обзира на апсолутну незаинтересованост друга два члана комисије, наставила сам да радим, да истражујем, да налазим објашњења, јер сам у себи носила чудесно и, рекла бих, некакво праисконско уверење да се нисам преварила. Међутим, од онога дана па све до данас, нисам покушала да прегледам нити свој докторат из „старогрчке филологије”, а нити управо споменути свеску од четрнаест страна. И тек овога часа, док ово пишем, по први пут осетих потребу да прелистам моју брижљиво спремљену свешчицу. И силно се изненадих! Јер, из моје данашње перспективе, тај мој „предговор” ми личи на касније установљени програм мога рада. Истина, у њему још нисам била стигла до „Веда”, али све друго је ту, у заметку, па ћу неке од ових пожутелих страница да прикажем с осећањем као да се у оно доба радило о некаквој мистерији, коју сам још нејасно носила у своје духу и у својим мислима... И још нешто. Постало је пословично да се при изради каквог научног дела „консултује сто књига, да би се напиласа сто прва”, што би значило, да је та сто и прва по својим закључцима одабрани збир претходних стотину, које су јој служиле као пример. За изводе из моје „свешчице” ја нисам имала примера, док су основни инспиратори за ово дело били Сима Лукин Лазич и његов учитељ Милош Милојевић, чија су дела остала у тами. Мислим да моји закључци представљају новину у оквиру српске науке и моју жарку жељу да све што сам у овом делу сабрала, послужи као основа новом начину прилажења науци о српском језику

и српском народу!. Новом начину оживљавања покопаних истина! Ови редови нису никакав одраз неких амбиција на личном плану, већ једна силна и дубора потреба да све најлепше што могу да остварим принесем као дар српском народу. Да са жртвеника вечне пра- Србије кажем о њој. Реч истине! Реч охрабрења, поноса, вере и наде! Јер оно, што нађох по старим, прашним и заборављеним записима и књигама, прожело је цело моје биће снагом последњих жеља и мисли наших предака у часу када су на бранику своје груде полагаали живот за Србију! Нека би ми Провиђење било склоно да овим радом, оствареним кроз тешкоће, кроз очајање и кроз наду, узидам саму себе у будуће здање знања срећне и слободне Србије, као војник који је последњим својим дахом грлио рођену земљу, клечећи на коленима на њеном светом тлу!

*

* *

И да овим својим речима прикључим крик уметника, који је, приказујући на свој начин Србију, био ношен истом снагом осећања, која су обујмила и цело моје биће! Да би Србија једнога дана боље знала колико смо је волели! Колико смо за њом жудели и како смо хтели с њом, осим рођењем, и на други начин да се сјединимо!

Ево, дакле, оних поодавних, првих корака кроз таму науке о Србији.

На страни 2. моје пожутеле свеске, налази се најпре једна географска карта српске земље, на којој је стрелицама означено одакле су је све нападали непријатељи 1941. г., отцепљујући део по део њеног тела: Хрвати, Немци, Мађари, Бугари, Албанци, Италијани, који су се сви од реда формирали као покрајине и државе – то сам тек касније научно утврдила – на отргнутим деловима њеног тла. Испод те карте стоји на страном језику:

Les Serbes – Raci... Le peuple qui n'attaque pas, mais qui est attaqué à travers les siècles et massacré sur son propre sol.

Pourquoi?

Il est possible de trouver l'explication dans le surnom „Raci” qui pourrait encore être pour lui une raison de fierté nationale...

Dans la région où on a tranché brutalement le fil de la tradition, c'est la philologie qui pourrait, peut-être, grâce aux recherches fructueuses de Vuk Stefanović – Karadžić permettre d'éclaircir les évènements toujours tragiques de l'histoire serbe.

„Срби – Раци... Народ који не напада, али кога вековима нападају и уништавају на сопственом тлу!

Зашто?

Можда објашњење лежи баш у називу „Расци”, који би могао бити још један разлог српског националног поноса. На подручју, на коме су испрекидане нити насилно угушивање традиције, филологија би,

уз плодносне резултате рада Вука Стефановића–Караџића, могла помоћи расветљавању најболнијих збивања трагичне српске историје.”

На страни 3., пошто сам навела Даничићево и Миклошевићево тумачење назива Раци, прво непотпуно, а друго погрешно, по први пут сам споменула Плинија и Птолемеја, који су оставили сведочанство о постојању српског имена у њихово доба. Након тога сам навела Херодота (2., 6.) и Диодора Сицилијског (1., 30.) који спомињу језеро Сербонис, да бих одмах иза тога навела првих пет имена које сам нашла у највећем грчко-француском речнику Bailly, насталих од првобитног корена „СРБ-“:

- Σερβηλεια
- Σερβιλια
- Σερβιλιος
- Σερβιλος
- Σερβωνις Λιμνη

Вођена у оно време неком чудном интуицијом, без икаквог знања, које сам стекла тек касније, закључила сам да оба горе споменута имена „СРБ-ин” и „РАЦ” потичу сигурно из претхришћанског времена... После тога сам споменула Вука, који је ишао по српским селима да слушајући народ и гусларе бележи језик „Бабе – Смиљане”, сачувавши тиме једно благо, које још није довољно испитано...

А онда сам се усудила да изразим нешто нечувено и за западњачку науку недопустиво, направивши бојаљливо само алузију да не бих повредила осетљивост професора, чланова жирија. Усудила сам се тек само на покушај да скинем грчку „дике” са њеног хеленског пиједестала, тек само да посумњам у њену аутентичност, супротстављајући јој српску „дику” са свом њеном снагом праисконских српских самониклих речи! Усудила сам се да посумњам да је давна Орфејева Еури-дика била Гркиња, те да је њено име онако, како су га Грци пренели изобличен облик једног њима у оно давно доба страног имена. Усудила сам се да устврдим да извесна, како је то уобичајено да се каже, „опскурна места” у грчким трагедијама садрже баш реч „дике”, или пак изразе сачињене од њених изведеница, чији смисао са становишта грчког чак није ни логичан. Будући да се та места налазе поглавито код Есхила, дакле у најстаријим трагедијама, које је он преузео од својих претходника, мени је чак и онда било јасно да је њихов текст, управо као и цео спев „Илијаде”, био у једном тренутку само преуређен, што значи да је тек у фази преуређења смисао појединих „грчких” израза почео да се стабилизује. На основу тога сам још онда створила закључак да ни „Илијада” а нити најстарије „грчке трагедије” нису творевина грчкога духа, утолико пре аутори су утонули у потпуни заборав, представљају умну и оштру критику грчких порока. Шта више, још у том почетном периоду постало ми је јасно да ни реч „трагедија” није грчка!

Била је то јерес, као што је била јерес моја смелост да у једном тако пресудном часу за мој живот ставим пред професоре западњаке оно, што је Вук записао, сабирајући говор „Бабе Смиљане”. Па пошто

је све потекло од тзв. грчке „дике”, ја сам онда без икаквих великих коментара, анализа, итд. повадила само оно, што сам у Вука и у Даничића нашла о српској „дики”... Јасно је да се не ради ни о каквим њиховим расправама, већ само о речницима, а расправе тек треба да се раде по истим принципима, по којима сам покушала да сагледам наводну „грчку” „дике” са свих страна, уздуж и попреко, њен корен, па метричку вредност, њен смисао, одн. каткада бесмисао у грчком контексту, њене изведенице, акценат, итд. Крајњи циљ једног таквог рада треба да буде упоређење српских речи са одговарајућим грчким, уз неизбежан закључак, да је огромна већина грчких израза изведена од српских, што је неопорециво тачно!

Па да овде тек само додирнемо српску дику. Вук је у Црној Гори записао глагол „дик-ати се”, настао, дакле, од истог корена, из ког сам ја у својој тези извела „грчку” „дике”. Чешће употребљаван облик у српском „дичити се”, настао је од „дик-јити се”.

Даничић каже да је реч „дика” преузео од Вука, сматрајући и он као и Вук да је у питању израз (стран) и врло старог порекла. Када је одмах иза „дика” заједничке именице навео „Дика” као лично име, Даничић је закључио:

„Порекло тамно; име врло старо, вероватно странао из времена од пре Христа.”

Уосталом, ево, шта је све Даничић записао, а што сам ја унела у ону своју свеску од четрнаест листова:

dika – decus, honos, gloria, splendor, luxus, pomps; les origines incon-
nues; il est possible que ce soit un mot étranger.

Dika – nomen feminae; origines obscures; nom très ancien, probablement
étranger, de l'époque avant J. – Ch.

Dikan – nomen homini;

Dikan – nom donné à un boeuf;

Dikanović – nom de famille;

dikanje – fierté;

dikati se – être fier;

Dikava – nom d'un village serbe;

Dikica – déminutif de *Dika*;

dikica – l'herbe épineuse; *xanthium spinosum*;

Dikica – nom donné à une vache;

Dikić – prénom et nom serbe;

Diklić – nom de famille;

Diklo – nom d'un village dalmate;

Diklići – nom d'un village on Bosnie;

Dikojević – village bosnien;

Dikon – nom donné à un boeuf;

Dikosava – nomen feminae tirant ses origines d'avant J. – Ch.

Dikosavljević – nom de famille;

Dikovina – nom d'une certaine région boisée de Serbie;

Dikoš – nom donné à un boue;

Dikoš – nom donné à un boeuf;

Dikoš – nom donné à un verrat;

Dikoša – nom donné à une chèvre;
 Dikovići – nom d'un village serbe;
 Dikulja – nom donné à une vache;
 Dikuša – nom donné à une chèvre.

Када сам видела у наведеној Даничићевој листи све волове, козе, јарце, нерасте, а особито краве „Дике”, то ме је подсетило на сведочанство у мојој тези о неким трачким градовима, који су се попут српских села још у наше време звали „Дика”. Што је за мене у оном тренутку било још важније, то је, да је новац кован у трачким градовима с наведеним именом на једној страни имао представу кравље главе. Али још важнија од тога била је моја помисао на моју баку, која је на огранцима Јелице планине своју краву Рујку често и нежно звала: „Еш! 'Оди, Дико, 'оди!” Сећам се, да ми је онда та бакина крава Рујка – Дика била већа и важнија од египатских пирамида! А тек колико ми је била и већа и важнија од грчке богиње правде и од оне грчке „правде” с којом је преко зидина Тебе брат нападао брата!

Када сам из предњега у оно доба закључила да је та реч и то име, које звучи тако српски, за највеће језичке познаваоце реч „страног порекла”, помислила сам да она мора бити толико стара да се на време њеног постанка заборавило... Но још у јачој мери је отпочела да ме обузима мисао да је српска крава с тим именом, српска коза, јарац, вепар, во, па српска девојка Дика, Дикосава и српски момак Дикан, Дикосав итд., – да је све то много старије од грчке Дике, богиње правде...

Затим сам код Даничића пронашла дијалекталну форму Ђикан, што је он окарактерисао као надимак у Црној Гори за „Сердаре”, па сам се сетила да су четници за време рата били такође „ђикани”...

У мојој свесци следи затим:

Đikandic – nom de famille;

đikati – a) pousser, grandir en hauteur. Dans le Dictionnaire de Vuk Stefanovic-Karadzic avec un exemple d'un chant populaire:

„Na tavanu nadikala trava,
 neka đika,
 pokosiće dika.

(Sur le grenier les herbes sont poussées,
 qu'elles poussent,
 dika va les faucher).

б) sauter

đikela – désigne un jeune homme très grand;

điknuti – (tomber, cado,) springen.
 sauter, saltare,

Une expression très répandue dans le peuple, c'est: „држати придику”, „tenir une pridika” qui à toujours un sens péjoratif, nous pourrions dire: „Lancer des paroles qui valent des coups”. Voici quelques exemples relevés par Vuk Stefanovic-Karadzic:

pridika ou predika – sermo
 predikaonica

pridikati

predikač – praedicator, mais aussi: homo loquax;

predikovati ou pridikovati...

Нагласивши после овога да се „дика” у српском и „дика” у латинском налази у тексту моје тезе, споменула сам неке изреке у српском језику створене или са именицом „дика” или с глаголом од истог корена, што ће Србин моћи разумети и без познавања француског језика, на који сам превела одговарајуће изразе за моје француске професоре:

Il me semble une indication très précise dans le vieux dicton populaire serbe: „Što diko, naviko” (masculin), ce qui signifie: „Il a un entêtement aigu, ancré par une habitude indestructible”. Ce dicton a aussi son féminin:

„Što dikla, navikla”. Les deux sont d’une fréquence remarquable dans la conversation des montagnards.

Très nombreux sont les chants populaire où l’on mentionne „dika”. J’ai entendu par exemple:

„Oj devojko, diko, moja,
dikala te majka tvoja...”

Дикала те одњихала те,
неговала те, љуљала те.

Dans la voix d’un jeune homme qui, pour taquiner une jeune fille trop fière à son gré, l’envoie compléter son éducation auprès de sa mère:

„O, jeune-fille, ma diké,
que ta mère te dike...”

où l’on voit une diké qui fait le nom d’action du verbe dik-ati, comme nous le proposons dans notre thèse: *дикѣ* nom d’action de *дикѣти*.

Чињеница, да је Вук уз реч „дика” прибележио још неке народне изреке и попевке сведочи уистину о великој њеној старини. Осим већ наведеног, он каже да се деминутив „дикица” слабо чује у говору, али да се зато пева:

„Купићу ти, дикице, сукњу од паргала
И кецељу, дикице, дебелога веза!”

Па затим:

„Дика плава, ал’ је срцу драга!”

Изучавање ове изреке може да иде веома далеко... Зна се, наиме, да су Срби (по Прокопију), који су се спустили на Балкан у VII. веку били, он то подвлачи сви од реда плавооки, дакле плави. Међутим, у српском народу преовладавају смеђе и црне очи, па према томе и данас с доста великом тачношћу може да се закључи, колики број је био тих придошлица на Балкан у то касно историјско доба...

Већ наведену изреку: „Што дикла, навикла”, Вук надопуњује: „Што дикла навикла, то невјеста не одвече.”

Након реке Дичине у нахији Рудничкој Вук наводи глагол дичити, чије значење илуструје народном изреком:

„Што је дичан, то га име дичи!”

Како сам много касније могла да изведем закључак да се многе српске пословице, изреке и мудрости могу наћи још у ведско доба није

искључено да би једна опсежна студија речи „дика“, као што је моја о тзв. грчкој речи „дика“, могла горњи закључак да потврди... Ја сам о негрчко-грчкој „дики“ написала тачно 227 страна; мишљења сам, да би се о српској „дики“ могло написати више од тога.

Пошто сам у предговору моје тезе изнела само толико о српској „дики“, додавши још глагол „стикати се“ (Вук), постао од „с-дик-ати се“, обратила сам се онда директно моме професору, чија сам предавања редовно пратила и ево, шта сам му казала: Сећам се да никада нисам губила наду да ћу га бар мало заинтересовати за свој матерински, српски језик... С друге стране, нисам заборавила на свеопшту хладну уоченост потпуне незаинтересованости!

Mon cher Maître, je passe à un des deux mots thraces conservés jusqu'à nos jours, sur lesquels Vous avez fait un exposé que j'aie suivi avec le plus vif intérêt. Il s'agit de „obruve“ ou „obruce“, signifiait „les sourcils“. Il y a lieu de se demander, si ce mot „obruve“ n'est pas celui-là même qu'on prononce aujourd'hui dans mon pays „obrve“, avec le même sens de „sourcils“. De nombreux exemples semblent confirmer la commune origine de ces deux mots.

У преводу би то значило:

Драги мој учитељу, прелазим на једну од две трачке речи, које су се сачувале до наших дана, а о којима сте ви држали једно предавање, које сам пратила с најживљим интересовањем. Ради се о (речи) „обруве“, или „обруце“, што значи (наравно, следи француски назив за обрве). Могли бисмо да се упитамо да ли је то иста она реч, која гласи данас у мојој земљи „обрве“, са истим значењем (тј. још од претхришћанског времена). Изгледа, да бројни примери потврђују исто заједничко порекло ове две речи.

Објаснивши затим да је најстарији тип балканске куће „брвнара“, направљена од „брвна“, што само по себи представља облик обрва, навела сам примере из српског речника:

obrvka – le lacet, le noeud;

obrvnati, obrvnanavti, pobrvnavavti – superposer des poutres;

obrvati – superare, frango;

Brvenica – nom d'un fleuve (qui coule en forme d'un demi-cercle

Obrva – un village serbe;

Obrvača – endroit, terrain en Serbie;

Obrvan' – nom du bouc à Lika;

obrvalac

obrvat (adj.)

obrvavati;

Obrvica – le nom donné à une chèvre à Lika;

Brv ou brvno – trabs, ponticulus;

Brvnik – un village bosnien;

brvnati, pobrvnati;

brvina – augmentatif du brv;

brvnanje – trabum superpositio;

Brvenik – nom de nombreux villages;

Brvenica – nom d'un village etc., etc.

Ја онда нисам знала, да је српска „обрва“ готово идентична ведском изразу... Професор Шантрен је то знао, али ничим није показао да зна, јер ми, балкански „варвари“, треба да живимо у незнању. И уместо да ме охрабри, и он и друга два члана жирија су ћутали као сфинге. Додуше, ова друга двојица, професори Robert и Chamoux нису филолози, али знајући грчки, немогуће је, да нису уочавали да је грчки израз за обрве знатно удаљенији од Веда, него што је то случај са српском речју... И данас ми се чини да пред собом видим три хладне мумије које ћуте, не желећи да пруже подршку при тетурању у тражењу истине. И тек данас схватам зашто је професор Шантрен с оноликим интересом пратио одвијање мога рада, а да ми никада ни за један пасус није пружио никакво олакшање. Зато и јесте написао, да је цела моја студија „personnelle“, јер сам је стварно урадила у зноју лица свог!

Што се тиче другог „трачког“ израза о ком је професор Шантрен говорио за време свог напред споменутог предавања „обруце“, поставила сам проблем у упитној форми: Не налази ли се и он у српском језику у следећим облицима?

obruč – circulus;

Obruč – le sommet d'une montagne;

obručac – exiguus circulus;

obručan – olla ob riculata;

obručar;

obručati;

obručenica – la fiancée;

obručenik – fiancé (le)

obručati – engager des fiançailles;

Obručevac – nom d'un village bosnien;

Obručine – nom d'un village dalmate;

obručje – nomen collectivum de „obruč“.

Ни у вези с овим није пала ни једна реч. А нико ништа није рекао ни у вези с мојом листом од четири густо куцане стране, чиме сам поставила питање: Откуда толика места, реке и брда у Француској носе чисто српска имена? Јер, наставила сам своју мисао:

On pourrait considérer comme un pur hasard la concordance d'une dizaine, ou même d'une vingtaine de noms... Mais, c'est par centainer qu'il faut compter les ressemblances entre les noms de localités françaises et les mots de la langue serbe; voici quelques un de ces cas, dignes de remarques:

Могло би се сматрати случајем слагање десетак или двадесетак имена... Међутим, треба рачунати сличности имена француских места и српских израза на стотине; ево неколико примера вредних спомена...

На другој листи, извађеној „на прескок“, без посебне систематске студије, налазила су се – уз остала и следећа имена: песак, гусињи, вир, клис, привезак, трешени, леш, коз, брезе, ватри, плот, одар, пројан, кукурон, вис, пуж, бреги, трун, набират, плестин, лезате, кост, селц, рудо, племе, бос, рујан, горни, сузан, крут, краст, шајак, ора, спој, лане, ров, јаблин, крускад, брат, буре, над, блесак, плугар, дикон, дики, србон, србан, па Србон (Sorbon) где је рођен Robert de Sorbon, оснивач славне Сорбоне, где су ове моје опаске примљене с толико хладноће...

Ја сам овде цитирала тек неколико француских географских имена. Међутим, с обзиром на све што пише Милош Милојевић у својим „Одломцима српске историје...”, где говори и о некадашњим Србима на тлу данашње Француске, треба једном узети велики речник, који садржи имена свих француских општина, па студиозно обрадити бар оне називе, који се, како каже Милојевић:

„... једино помоћу српског језика могу обрадити.”

И најзад, на крају мога „предговора” налазила се, као предлог за нову студију, једна листа због које се наследник професора Шантрена, Olivier Masson, према мени веома нелепо понео, налазећи да је то ствар коју треба скинути с дневног реда, пошто се она не може решити. Јасно је, то се догодило две три године по одбрани моје тезе, али још увек чујем непристојно дерање самоувереног западњака који не може да замисли да би српски језик уопште могао да буде од неке помоћи при решавању европских језичних проблема. Ево те листе без икакве промене, о којој читаоцима, чији је матерински језик српски, није потребно апсолутно никакво објашњење. Речи које приказујем, такође су повађене несистематски из „Баскијско-француског речника”, чији је аутор Пјер Ланд (Dictionnaire basque-français, Pierre Lhande, Paris, 1926.):

Le basque gona = robe, vêtement = le serbe guña ou guñ; (гуњ)

Le basque gora = haut, élevé, montagne = le serbe gora; (гора)

Le basque goren = plus élevé = le serbe gore; горе или сељачки горен

Le basque izeba ou izaba = la tente = le serbe izba;

Le basque xirula ou xirola = le serbe svirala;

Le basque zeto = récolte = le serbe žetva; и ћиликати (поскакивати од голицања отуда после „коњ се ћилитнуо”)

Le basque gilikatu = chatouiller = le serbe golitzati; et gilicati;

Le basque gixon = homme de petite taille = ixan (homme en général);

Le basque kesto ou khestu = personnage de mascarade = en s. kešta;

Le basque gerentze = ceinture = en serbe granica (pr. granitza);

Le basque kastigatu = châtier, punir = le serbe kaštigati;

Le basque gan = aller = le serbe gañati, gnati, etc. гањати, гнати, изгнати

Le basque garitu = rendre odieux = le serbe gariti; – оцрнити

Le basque gaduria = dégorgeement d'une blessure, ou d'une tumeur = le serbe gad ou gadura;

Le basque zila = nerf de boeuf = le serbe žila;

Le basque giz = ridicule = le serbe gizardav, gizdo, gizardati, etc.;

Le basque gophor = vase rond plus grand qu'une tasse = le serbe kofa, pron. kofa;

Le basque gartu = s'enflammer = le serbe goreti;

Le basque garaiatu = voiturier, porter une charge = le serbe gurati;

Le basque gardenatu ou gardainatu = le serbe graditi; (= réunir, ressembler les planches)

Le basque zer = quelque chose = le serbe zer ou zera, dém. zerica (c = tz)

Le basque zuruta = à torrent (pleuvoir) = le serbe tzureti (cureti);

Le basque tepatu = se gâter = le s. tepati;

Le basque nana' = viens, toi, femme, corr. à tana = viens, toi, homme! = en serbe nana = mère, tata = père;

Le basque zelatu = agent, employé = le serbe dželati;

Le basque bogatu = percevoir = en serbe bogatiti;
 Le basque Biri! Biri! = cri pour appeler ley oiseau = le serbe
 Biri! Biri! = cri pour appeler les dindonneaux;
 Le basque (barna = profond);
 Le basque jaun = maître, seigneur = s. јунак;
 Le basque jestu = geste, grimace;
 Le basque alasi = vaisselier = alas;
 Le basque koskatu = heurter, choquer avec bruit = s. koškati;
 Le basque kuia ou khuia = nigaud = s. kuja (pron. kuia);
 Le basque kosketa = crâne = s. koska (l'os);
 Le basque zigilu = le scesu = s. žig;
 Le basque muthel = bègue = s. mutav;
 Le basque munitu = frapper à coup redoublés = s. munuti;
 Le basque zitu = le blé = le serbe žito ... etc., etc., etc.

По мојој непрецизној оцени, може да буде најмање 30 до 40% заједничког лексичког блага у баскијском и у српском језику. Када се зна, да баскијски (како наука каже!) не улази у индоевропску групу језика, изнад свега би било занимљиво паралелно истражити оба језика, уз покушај објашњења одакле толика сличност?! Немогуће је да објашњење не постоји, како то верује наследник професора Шантрена, господин Масон. Ево, дакле, још једног огромног и веома значајног поља рада пред српском науком! Јер овим послом не може да се бави нико, ко српски језик савршено добро не познаје! То неће, свакако урадити ко није Србин јер српски не познаје.

*
*   *   *

Професор Шантрен је пре десетак година умро. А ја се ничим нисам дала обесхрабити и ова студија је резултат моје расне упорности, издржљивости и чврсте воље изнад које се надвија мој идеал, чврсто спојен с мојом тежњом ка правој, фалсификатима неоскрнављеној науци... У међувремену сам нашла објашњење за све оно, што сам у почетку носила у себи као још неодређена осећања. Схватила сам и хладну укоченост и неосетљивост извесних професора према случајном ученику са „варварског” Балкана. Јер, то сам много пута у Европи, у разним приликама чула, још многе ствари с тог европског југа овде се карактеришу као „варварске”, до те мере да велики Ларус XX. века још увек чува мишљење, како се овде зове, „апостола” Бонифација, да су:

„La plus répugnante et la plus vile des races humaines”.

И још:

„Словени најодвратнија и најгаднија раса међу људима.”

„Les moeurs des Slaves étaient entièrement barbares et révoltaient les étrangers qui entraient en contact avec eux...”

„Обичаји Словена били су потпуно варварски и огорчавали су странце, који су долазили у везу с њима...”

Што само потврђује да се универзални израз „варварин” односио на увек исти народ около Грка и Римљана.

Држање професора и чланова жирија на дан одбране моје дисертације дословно одговара мишљењу западне Европе о Словенима уопште, а можда о Србима посебно. Јер, данас се више не зна, како се некада Србија глорификовала баш у Француској, а особито се уопште не зна да се на Западу још кидало месо голим рукама, када се у Србији јело виљушкама, које су на српским царским дворовима биле израђене од злата и драгог камења.

Споменути одломак из „Ларуса XX. века” наведен је у потпуности у поглављу посвећеном Херодоту. Овде ћемо да истакнемо само једну ствар, о којој западноевропски приручници не говоре, а то је једна историјски уочљива чињеница:

Стари Срби се овде у Европи нигде не појављују као нападачи, јер су их увек други као староседеоце нападали, отимајући им земљу. То потврђује Шафарик у „Старожитностима”, а он и Суровјецки заједно у „Пореклу Словена”, те ми се урезало дубоко у сећање њихово тврђење да су:

„Словени у Европи староседеоци на целој њеној дужини и ширини.”

Међутим догађа се да извесни западни научници такође тврде и подвлаче да су Словени на европском континенту

„depuis la nuit des temps”

„од временске ноћи”, тј. од тако давних дана да се та прошлост не може мерити историјским мерилима... Међутим, у то давно доба они нису били познати под именом Словена, које се јавља касно, по Христовом рођењу, већ, како понавља Шафарик у „Старожитностима Славјанским”, у „Пореклу Словена”, итд., под именом Виндо-Срба, Вендо-Срба, Венето-Срба, итд., тумачећи „Виндо” као „Индо”, тј. „из Индије”... Али, како су странцима тешке за изговор за њих неуобичајене гласовне скупине, име „СРБ” је међу њима, као „опште, домаће и заједничко име свих Словена у прошлости” било или мало или никако употребљавано, па и кад су га употребљавали, готово редовно су га изобличавали. Тако је у античких писаца забележено само „Венди, Венети, Виниди”. Домаћи и страни слависти, који су се тим проблемом бавили, наводе пример Лужичких Срба, које Немци и данас зову „Венден”, док они сами за себе кажу једино:

„Сим Сорб...”

СРБ, Срби настало од Сораби, тј. сабраћа, са-раби, робови божји.

Па премда је то тако и премда су Словени у Европи староседеоци, и премда је доказано да су најстарији Словени били Срби око Дунава и на Балкану, одакле су се ширили у свим правцима... ипак се та чињеница прећуткује... У прошлом веку међутим, а и пре тога било је гласова истине и писаца који су износили праве научне чињенице... Међутим, на другој страни су се дигли германски лингвисти и историчари, којима је било особито стало до тога да докажу њихово право на земље које су отели од северних, балтичких Срба... и Срба на Рајни. У ствари, Германи су имали тешке сукобе са Србима још у средњем веку и упо-

требили су сву силу и сва средства да их униште, у чему им је веома много послужило и хришћанство. Тако су у име Христа распињали, вршили покоље, прогањали, бацали у ропски положај, забрањивали језик, гушили свим и свачим стари српски народ, да би се сместили по његовој земљи... Јер, Германи су се појавили врло касно, негде око четвртог века пре Христа, док су Балтички Срби били на обалама Балтичког Мора још онда, када је Мојсије објавио законе на Синајској Гори око 1.200. г пре Хр. И у Европи се зна да су почетком првог миленија пре Христа ти Балто-Срби већ имали веза с Келтима око Рајне... Па ипак, берлинско-бечка германска школа успела је да ту истину потисне створивши учење о тзв. „Индогерманима“, које се касније, због протеста западне Европе претворило у учење о „Индоевропљанима“! Међутим, на основу бројних докумената цитираних у овој студији, постаје јасно да је та теорија о „Индогерманима“, одн. о „Индоевропљанима“, у ствари, само вео скривања за прави назив Индосрби, који је употребљавао и научно образложио неопорециви Шафарик.

Јер, није доказано (по Шафарику), да је неки други народ осим пра-Срба био у Индији, како је утврдио и Милојевић, а по индоевропској теорији тај појам се генерализује уз навод Индије као прапостојбине свих Европљана. Из тог периода и потиче појам „Сораби“ као „сабраћа“, тј. „најближи рођаци“.

Због чега се ми дотичемо овог проблема у овој нашој „Претходној речи“? Због тога, што се зна, да су се сви други језици осим српског развили релативно касно и то у Европи се развили, док су једино Срби свој језик јако сличан Рг-ведском донели у Европу у време, које је немогуће испитивати ма каквим историјским мерилима. Осим тога, дубока језична анализа, као она коју је вршио Abel Novelacque, показује, да се српски језик више приближава прото-индо-европском од свих данашњих европских језика, па чак, како је Овелак тврдио:

„... у многим приликама више и од старог грчког и латинског...“

Тако и у том смислу налазимо оправданост наше тезе о индо-српском, од ког су се у Европи развили не само сви данашњи словенски језици, које Сипријан Робер и неки други лингвисти сматрају само дијалектима „почетног језика-мајке“, тј. прасрпског као прамајке индоевропских језика, већ је на основама архајског српског постао најпре грчки, за њим латински, а улога српског језика је испитана и у развоју првобитног германског. Почев од немачког „Pflug“, што се може објаснити само српским „плуг“, када се буде испитивао и ставио под лупу српског језика цео немачки језик, база свих других германских језика, па латински – као основа целе групе из њега насталих латинских језика, онда ће „индогерманска“ и „идноевропска“ теорија сама од себе да се распадне. Што се пак грчког језика тиче, о њему веома јасан и недвосмислен суд даје Милош С. Милојевић, на стр. 180. – 181. своје историје, где каже:

„Кад се језик и остало овог врло важног, а ни најмање неиспитаног и неизученог народа, проучи, онда ће се многе ствари открити, о којима нисмо ни сумњали...“

С тим у вези, Ami Boué пише:¹

„... on connaît les travaux de certains philologues pour retrouver des racines tout-à-fait communes aux langues grecque et serbe.”

„Познати су радови филолога за изналажење потпуно заједничких (језичних) корена грчког и српског.”

На жалост, упркос петнаестогодишњем трагању ја те радове још нисам успела да пронађем ни на који начин, а особе којима сам се обратила за помоћ и интервенцију, остале су неме. Према томе, имамо пуно право да закључимо да у односу на истину о српском народу и његовом језику, постоји нека врста завере у научним круговима, која се, пре свега, састоји данас у ћутању. Докле? С каквим објашњењем? Ове ретке и цело ово дело пишем у чврстој вери да ћу њиме успети бар да допринесем прекиду ћутања.

А где је тек грађа, коју ћемо изнети на другом месту овог дела, којом треба да се установи идентичност ведских и српских традиција и језика! Којом ћемо доказати да су најтајанственије и најстарије ведске химне плод духа српског народа, који се, од оних давних времена па све до данас, није изменио! Јер су те традиције тако давне и тако дубоко укорењене да чак ни моћно хришћанство није могло да их угуши до краја! Када под том новом лупом будемо установили ту чврсту везу, онда ћемо схватити да су грчки „варвари” (Срби, као Трачани, Илири, Трибали, Дачани, Рашани-Етрурци) били исти вео преко истине, као и савремени „Индогермани”, или „Индоевропљани”... Јер од античких времена па све до данас као да постоји завера сагласности у ћутању. А та завера ћутања је праћена отимањем и отуђивањем прастарих српских земаља, натапаних кроз бескрајно дуго време знојем првих њених обрађивача! А када су дошле завојевачке хорде под разним именима и са разних страна и отеле српске земље, поробивши стари српски мирољубиви народ, оне су се од Срба научиле земљорадњи, примивши с њом и српске речи, које су се на њу односиле. Па зато Милојевић и рече да када се језик како треба проучи, тек ће онда да се открију неслућене ствари. Јер упоредним проучавањем српског и осталих језика Европе, неизбежно ће се установити да се иза грчких „варвара” као и „Индоевропљана” савремене науке, неизоставно крије српски народ с његовим прастарим и самониклим језиком, за што постоје и бројни и непобитни докази. У томе ће нам помоћи чак и велики „Ларус XX. века који, упркос онако страшном мишљењу о Словенима, ипак мало даље констатује:

„... au IXe siècle, le slave apparaît beaucoup plus rapproché que toute autre langue du vieux type indo-européen.”

„... у IX. веку словенски, изгледа, више него и један други језик, ближи старом индо-европском типу.”

Док Abel Hovelacque, кога напред споменусмо, подвлачи:

„... le latin et le grec sont, en maintes circonstances, plus éloignés que le serbe de la langue commune indo-européenne...”

¹ La Turquie d'Europe, Paris, 1840., Tome II., p. 41.

„... les seuls points définitivement établis nous paraissent être l'antiquité des formes serbes...”

„... латински и грчки су у многим приликама удаљенији него српски од заједничког индоевропског језика.”

„... једине чињенице коначно установљене изгледа да јесу архаизми српских облика..”

Овим речима је, још онда када су биле написане, требало да отпочне нова епоха у истраживању и науци о Србима уопште. Међутим, догодило се управо супротно, бацањем мрака на истину, на једној страни и стварањем заблуда на другој. Јер, ако још у IX. веку по Христу, како тврди Ларус,

„словенски језик изгледа више него и један други језик ближи пра-старом „индоевропском” типу”

и ако Шафарик тврди, да је у VII. веку балкански српски исто толико био различит од лужичког српског као и у његово, одн. и у наше доба, па ако Меје и Вајан тврде да у другим европским језицима не постоји онакав континуитет, какав постоји у словенским, а ми додајемо – особито у српском! Каква онда сила спречава да се о Словенима и о Србима, као о њиховим прецима, изрекне истина и да се њихова права историја извуче из тмине?!

Па зато, ако овом студијом од преко 900 страница ту тмину разгрнемо само мало сматраћемо то склоношћу Провиђења и само тек првим ступњем сазнања о веома старом српском народу, којим би требало да се баве екипе истраживача не тек коју годину, већ деценијама, како би се рашчистила збрка, створена грчко-римским непознавањем „варвара”, а и како би се у што већој мери обелоданио значај истих тих „варвара” и за Грке, и за Римљане, који им дугују све – почев од земље на којој живе и од језика којим говоре па до тумачења својих митова и митолошких личности, поезије, религије, музике и писма. Да не буде забуне, највећа грчка митолошка личност Орфео (од српског оро-бели=ор-бео) сједињује све ове особине учене личности која је владала на средњем Балкану међу својим Беласцима (Пеласцима) док се грчка нација (Хелени „хел”=светао, хелио(с)=сунце, тј. „сунчани људи” још није ни оформила (то се десило на крити око 2.800 г. пре Хр. када су се на Крит искрцали „сунчани” људи „хелио” придобили из Египта, а пореклом са севера Евро-Азије, као представници беле, северњачке расе). Касније ће „критски Хелени” (сједињене светле „сунчане” придобилице са тамним староседеоцима Крита) почети освајати дорски архипелаг и приобалну Малу Азију и Атику са Пелопонезом, те озбиљно и дефинитивно претопити Беласке (Пелазге) у ново-оформљену хеленску нацију, што је данас сигурни доказ за такву тврдњу – језик!

ПРИСТУП ДЕЛУ

Сасвим у почетку овога дела, понајпре морамо да се позабавимо нечим, што је од битног значаја за нашу тежњу, да установимо једну историјску истину, која дубоко задире у ову студију. Сматрамо, наиме, неопходним, да се, пре свега, исцрпно упознамо са сведочанством Константина Порфирогенита², на коме је, по свему судећи, некритички и без озбиљне и дубоке анализе заснована историја Срба. Полазећи од неких његових података, само делимично испитаних, једна група историчара је закључила, да су се Срби, готово на неки волшебан начин, појавили на Балкану тек у VII веку по Христу. Међутим, како сам Порфирогенит каже у том свом гласовитом спису, његова намена није била историјска, већ у неку руку саветодавна будући да је кроз њега желео да да савете своје сину Роману, како да најбоље управља и влада царством када дође на престо.

Нажалост, како по свему може да се закључи, а уз то и настојањем германске берлинско-бечке тенденциозне школе, вест Константина Порфирогенита се претворила у неку врсту догме или табу теме. Тако је створено једно непотпуно учење, које се већ дуго предаје по свим школама.

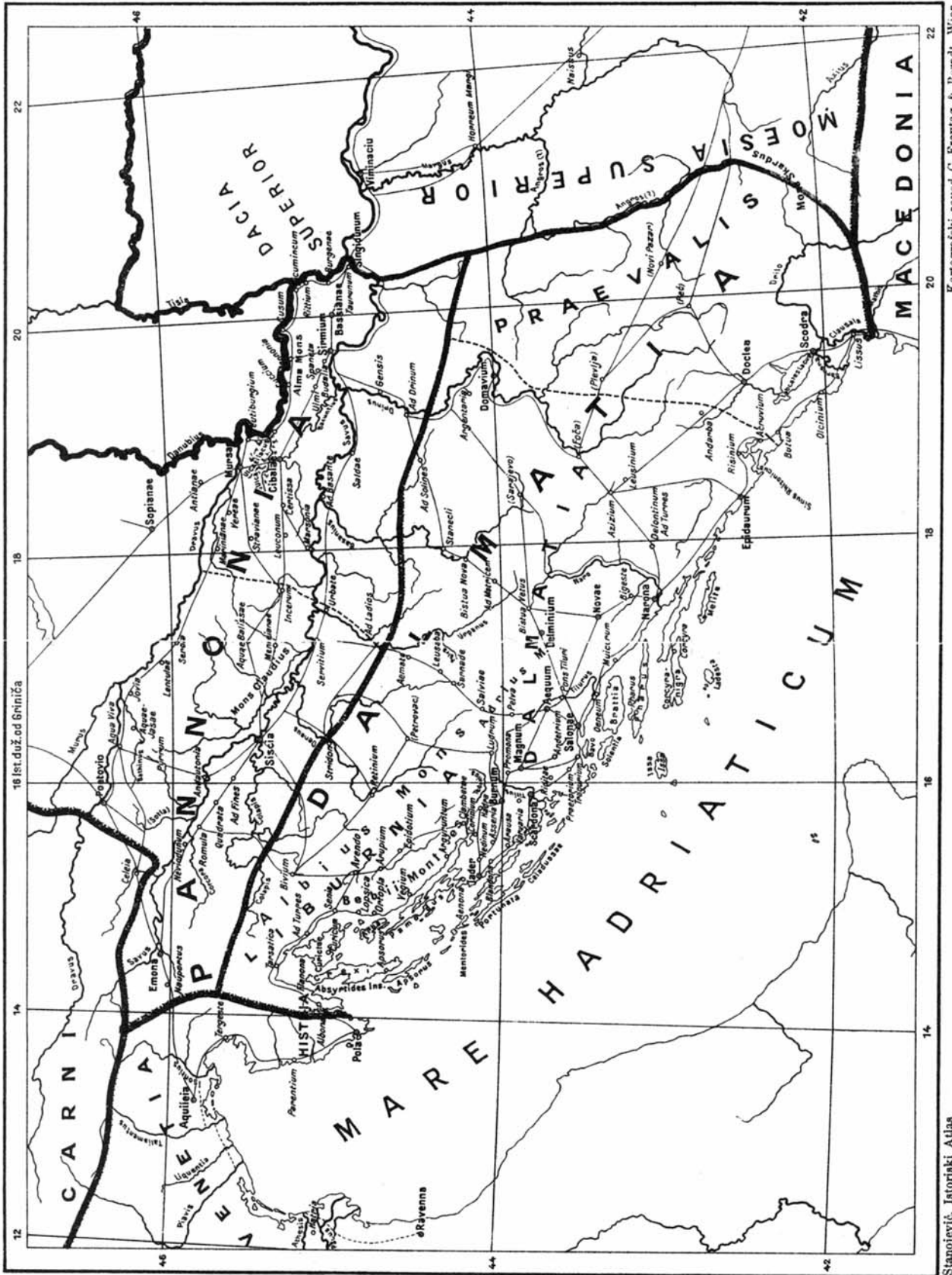
Уистину је зачуђујуће, да, осим свега неколико историчара прошлог века, нико више није узео у обзир једно крупно зрно истине у чувеној вест византијског цара, које потврђује нешто, о чему говоре бројна сведочанства, а то је, да су Срби у Европи били староседеоци од незапамћено давне прошлости.

Само ових неколико претходних напомена јасно стављају у први план наш циљ, који нам налаже, да по научну истину кобну Порфирогенитову вест сведемо на степен на коме ће се она моћи заувек и неопорециво збрисати.

---

² Константин VII Порфирогенит, византијски цар у раздобљу од 954.–959. г. Био је савременик српског владара Часлава. Ратовао је против Мађара и Арабљана, после чега се посветио књижевности и историји. У његовим списима има вести о досељењу Срба на Балканско полуострво, што неки историчари узимају као почетак српске историје, а што многи аутори не прихватају. Осим дела: „О управљању царством” написао је и биографију цара Василија I, који му је био деда.

Naše zemlje pod Rimljanima

Stanojević, Istorijski Atlas
 Kartografski zavod G. Freytag & Berndt, Wien

О СРПСКОМ ИМЕНУ И О СТАРОСТИ СРПСКОГ НАРОДА

Пре него што пређем на садржај овога поглавља, дужност ми је да објасним, како је оно настало.

У току мојих истраживања, до руку ми је дошла „Историја Срба”, чији је аутор господин Ненад Љ. Ђорђевић. Будући да је то једно огромно дело од 943 стране великог формата, крцато обилном документацијом, картама и репродукцијама српских средњевековних фрески и архитектонских облика српских манастира остала сам збуњена пред разноврсношћу и мноштвом његове грађе. Најзад ми се учинило немогућим да се у таквом богатству обавештења снађем и напишем једно једино поглавље којим бих приказала чињенице од важности за ову студију, т.ј. у неку руку једну историјску паралелу према мојим углавном језичним разматрањима. У тој мучној ситуацији обратила сам се писцу, љубазном господину Ђорђевићу, који је великодушно прихватио да из свога дела одабере грађу, која би послужила као нека врста увода овој расправи.

Ових неколико речи израз су моје искрене захвалности према широкогрудом поступку господина Ђорђевића пред чијим целокупним студиозним радом осећам и поштовање и дивљење. Људи који поседују такву идеју водиљу и такву радну енергију као овај српски историчар, такву моралну снагу и такве универзалне способности требало би да вечно живе! Ми се уздамо, да ће већ скоро будућност знати да постави оваквог једног научног истраживача, као што је господин Ненад Љ. Ђорђевић, на пиједестал који му припада.

А сада прелазимо на његов текст:

„Српско име и старост српског народа – то су два предмета међусобно у толикој мери повезана да један без другог не могу да се узму у разматрање. Јер, већ оног тренутка кад је Српски Народ отпочео да постоји као народ, од тада носи и име Српско! Управо као новорођенче које добије име чим на свет дође.

Прастари Срби, а с њима и ми који данас битишемо, припадамо индоевропском стаблу. Има, међутим, научника који не прихватају Индију као колевку људског рода, па ипак, ни њима ништа не смета, да употребљавају израз индоевропски, можда зато да се не би разликовали од осталих.

Ми ипак сматрамо и потпуно смо уверени да је наша прва колевка била и остала: Индија! А што су се наши давни преци у више махова кретали у разним правцима по земном шару: и на запад, и на исток, и на север, и на југ – то ни мало не мења напред наведену чињеницу. Ипак овде треба подвући да су масовни покрети старих народа, па међу њима и наших предака, углавном усмерени у правцу исток–запад. Та кратања, тако се бар узима, за последњих 15.000 година увек су имала исти правац – према западу.”

Покушаћемо да горње тврђење докажемо. Да цитирамо најпре немачког писца Виктора Хејма, који каже да је несумњиво:

„... да су индоевропски народи седели негде у Азији, па су, држећи се пригодног пута, што га сунце сваки дан с истока на запад преваљује, дошли у Европу, док су неки остали у Азији.”³

Исти писац каже на другом месту нешто што је такође остало записано у доле–наведеном Маретићевом рукописном предавању, а ево шта:

„Што год историја помиње народних сеоба увијек су се народи селили из Азије у Европу, па зар је вјероватно, да је прва и највећа сеоба ишла баш противним путем?”

У ствари, међу научницима није сукоб због тога и о томе, већ ко је први дошао у Европу?! То питање заправо треба некако решити. Стога ћемо бити присиљени да узмемо у разматрање неке најновије изјаве немачких научника на пољу историје и археологије, као и извесних писаца других народа: Пољака, Чеха, Руса, Француза, итд.

Отпочећемо с Немцима. У немачком дневном листу „Süddeutsche Zeitung” за годину 1977. изишао је један чланак који говори о 12.000⁴ година старости трагова заједничког живота Словена и Германа. Тај чланак је пренео и амерички „Milwaukee Deutsche Zeitung” на страни 4. исте године. Цео овај чланак је унесен у моју најновију књигу „Ко су Скити?” Пошто је чланак прилично дугачак овде ћемо цитирати само други став који нам је у овом тренутку заиста неопходан. Он гласи:

„Приликом ископавања археолози су наишли нарочито у Шпандау, на северозападу и у Дизелу на југу града, на обиман изворни материјал. Оба археолога, професор Адриан фон Милер, управник музеја за праисторију и рану историју у Берлину и Др Алфред Кендл, обухватају њихова искуства сада у једној брошури заједно према којој су Берлинци били „сезонски становници”. Пре 12.000 година, за време последњег леденог доба, среле су се на Тегелер реци у летњим месецима мале групе од 10 до 15 ловаца ирваса. Место није било нарочито изабрано, мисли Кендл, јер само три стотине метара даље од њега сједињавале су се тамошње долине у један пролаз, којим се у она давна времена служило за теглеће ирвасе. Истраживач верује да су ловци припадали два различитим народносним групама: тако-званој групи перореза и групи челичног врха. Те две групе су, наиме, остављале различита камена оруђа у Тегелер реци за прављење ватре. У истом том подручју, на скоро три метра дубине, налазе се гробови у облику левка, који по мишљењу научника, у тадашњој трајно замрзнутој земљи служачу као „хладни ормани”.

Ови немачки научници сасвим добро знају да су Германи дошли у Европу после Срба, или Словена, како они кажу. Ова једновременост, одн. случајност сасвим је провидна.

³ Рукописно предавање хрватског филолога Томе Маретића у Загребу. Време предавања није назначено.

⁴ Ружица Борисављевић: „Не верујем да је име Германа старо 12.000 г., како доноси овај лист. Не верујем да је старије од 500. г. пре Христа”

Следећи научник био би Енглеz Colin Mac Evedy са својим Атласом Старе Историје⁵ у коме он, на с. 29., означава Словене на простору од горњег Дона до преко реке Одре у времену од 1850. г. пре Христа. Но и он, а и сви остали који означавају Србе именом Словена, врло добро знају, да је име Словен споменуто тек 491. г. по Христовом рођењу, како то сматра Немац Karl Gottlob Anton.⁶ Енглеz пак Колин Мак Ивиди, споменут само мало пре Готлоба, на с. 33. свога Атласа дели те касније Словене, а древне Србе, на два дела: на западне Лужичке (што су они остали до дана данашњега) и на источне, или Дњепарске; та његова подела се односи на 1300. г. пре Христова рођења.

Словеначки научник Даворин Жунковић у своме напису „Сеоба народа – Скуп ратних похода”, штампаном у Војном часопису Краљевине Југославије,⁷ каже следеће:

„Ми смо у свему горњем, дакле, прекорачили границе једне тамне области знања, границе, на којима је држала стражу сумња често са оружјем у руци; са оружјем, чије смо ударце не једном осетили. Али, ми смо и рањени продрли преко те границе са оружјем истине у једној руци, са заставом Словенства у другој. Тако нам се указао обасјан бескрајни видик једне велике прошлости. Ми сад већ знамо, шта имамо да мислимо о тобожњој сеоби народа, гробљу сјајне словенске прошлости, запуштеном, али чврсто опкољеном презиром и забраном. Отклонили смо тај зид, који је спречавао погледе у наше прасловенско прадоба, кад смо већ били војници на међама својих имања, својих грехова, својих шума и руда, из којих смо већ тада црпили и давали другим народима грађе, културу и оружје. Наша омладина то треба да зна, и све оне препреке, које јој се стављају, било кроз заблуделе личности, било кроз застареле теорије, имају се неповратно отклонити; а наши браниоци треба да продуже у прастаром духу и да се њиме одушевљавају, јер имају зашто.”

У подлистку истога написа, Жунковић даље каже:

„Међутим, чак се и код Немаца појавило мишљење да су се германски језици постепено издвојили из словенског, као, по моме мишљењу, и старогрчки, а за илирска наречја је за мене позитивно јасно. Не треба заборавити, да је реч о неколико милиона година језичног развитка.”

Немачки научник Günther Jarosch у својој збирци каже за већ споменутог немачког научника Готлоба:

„Његова хипотеза да су Лужички Словени потомци носилаца тзв. Лужичке културе, добила је последњих деценија потврду у пољској археолошко-антрополошкој школи и у истраживањима Т. Лер-Сплавинског и његових следбеника”⁸

⁵ The Penguin Atlas of Ancient History, Penguin Book LTD, 1967., Engl.

⁶ Erste Linien eines Versuches über die alten Slawen Ursprung, Sitten, Gebräuche, Meinungen und Kenntnisse, Leipzig, 1783.

⁷ „Ратник” за месец април 1931. г., с. 41.–67. Овде је приказан цитат са с. 67.

⁸ Berichte über den II. Internationalen Kongress für slawische Archeologie, Berlin, 24.–28. August, 1970., Band I., Berlin, 1970., s. 482.

Др Л. Ленард, по имену свакако Немац, у своме делу „Стари Срби и српска праотаџбина”⁹ пише:

„Врло је могућно да су Словени живели у тзв. Германији још пре доласка Германа, као и после иселјавања неких германских група из Германије”.

Но једно од најјачих сведочанстава за Србе јесте српски језик, чије су многе речи заједничке са прастарим санскритским, а чему је, у овој студији, посвећен посебан одељак. Ту сродност српског и санскритског врло је лепо документовао чешки научник Павле Јосиф Шафарик у своме делу „Старожитности Славјанске”.¹⁰

Српски филолог Ђура Даничић у својим „Коријенима”¹¹ каже да име Србин потиче од индијске речи „сахрб” у смислу бранити, штитити. Но порекло имена Србин разни историчари и уопште научници, филолози и писци, налазе у разним изворима и готово сви се слажу у основном, тј. да сваки назив за име Србин потиче, у ствари, од истог корена.

Шафарик у своме споменутом делу¹² вели:

„Речи собраније, збор, сабор, или север наводе извесне ауторе да у њима траже порекло Српског имена, јер је отаџбина Срба била данашња Сибирија. Имена Сјурб, Сјарб, Сјарбин, Себр, Себрин, Севр, Сибрин, Серб, Сервин, Срб, Србин само су разни облици имена Србин са значењем: род, рођак, народ, уз друге синониме, управо као и латинско: gens, natio, итд.”

Руски историчар Велтман¹³ између осталог каже:

„Име Србин се од старине односило на војничке ратничке сталеже у Русији, те то име означава војника, храбра човека, који се вечно бори и од кога су постали сви данашњи козаци у Русији.”

По једном од првих српских историчара, Јовану Рајићу, порекло српског имена би имало више извора, као што он то наводи у своме делу „Историја разних словенских народа, наипаче Болгаров, Хорватов и Сербов”.¹⁴ Рајић један извор српског имена налази у Хуно-Сабира, други у називу Сарбата – Сармата, а трећи у имену реке Србице између Тигра и Еуфрата у Месопотамији.

Ако ли се пак опет повратимо Шафарику и његовом сународнику Јану Колару, теологу из Словачке, излази, да у заплаву реке Волге реч Сербо означава породицу, род, својту. „Како се ти оно зваше, Рођаче?”, каже се код Срба непознатом Србину, а то не постоји код других народа!¹⁵

⁹ Београд, 1927., стр. 47.

¹⁰ Slawische Alterthümer, deutsch von Mosig von Ahrenfeld, herausgegeben von Heinrich Wuttke, I, 1843., Seite 313.–316.

¹¹ Загреб, 1847. г., стр. 223.

¹² „Старожитности”, стр. 313.–316.

¹³ „Атила и Рус”, стр. 122.

¹⁴ Беч, 1794. – Р. Б.: „Јован Рајић, стављајући прво Бугаре, па Хрвате и на крају Србе, већ ништа није разумео, а најмање, када њихово име тражи међу Хуно-Сабирима.”

¹⁵ Jan Kollar, Ableitung und Erklärung des Nationalnamens Magyar, Pest, 1822., Seite 19.

С друге стране, Белоруси сматрају да реч Србин, а стварно реч Сјарб, или Сарб, значи силу, множину и мноштво великог народа исте крви и истог језика. Код Великоруса Срб значи здрав, јуначан, силан слој људи. Сораб пак код Лужичких Срба указује на најразборитијег, најлепшег, најодабранијег – указујући не само на нешто добро, већ на добро у суперлативу.

Украјинци тврде, да се именом Србин указује на господовање, што они износе и кроз своје песме. Па и код нас Срба на југоистоку Европе, кад неко треба да се похвали као храбар и ваљан човек, каже се: „Срб од Косова!”

Арабљани и стари Халдејци у човеку који носе Српско име гледали су човека слободног, јунака и уопште непокорног. Стари санскритски, праотац индоевропских језика, бележи реч сербх са значењем: семе, колена, род, или пак у смислу: беснети, не дати се никоме.

Велики бан Босне, Нинослав, у својим повељама којима је утврђивао односе својих грађана и Дубровчана, своје грађане назива Србима, а Дубровчане Власима.

Томо Маретић, познати словенски филолог и лингвиста, по народности Хрват, каже у једном од својих дела:¹⁶

„Има писаца, као што је византијски цар Константин Порфирогенит који самовољно тумачи име Србин као латинску реч „сервус”, што значи „роб”. Та његова злонамерност није имала ослонаца, јер је тачно утврђено да је противно и самом причању Порфирогенитовом да су се Срби већ пре доласка на византијско тле, звали Србима. Осим тога, име Лужичких Срба и Руских Срба најбоље потврђује оригиналност српског имена, јер ови не имађаху никакве везе ни са грчким, ни са римским царством.”

Други један Хрват, историчар Тадија Смичиклас, у својој историји¹⁷ дословно каже:

„На ову причу навалила је критика и са немачке и словенске стране (тј. на Порфирогенитову интерпретацију етимологије Српског имена) и уништила је до краја.”

И у делу старог грчког историчара Херодота (484.–425. г. пре Христа) јасно је, да су његови Трачани, Скити, Венди, или Венети, Трибали, Илири, итд. сви од реда Срби.

Овде већ цитирани научник–слависта, Шафарик, каже у својим „Славјанским старожитностима”,¹⁸ како:

„... можемо запазити са сигурношћу да су Венди и Спори (Срби) два главна имена једног народа. Јорнандесови Винди су Прокопијеви Спори и обрнуто...”

Па даље:

„... тако смо добили два имена овог прастарог народа...” (мисли на Словене уопште):

„...једно туђе – Винди, или Венди, а друго домаће – Срби”.

¹⁶ „Slaveni u davnini”, Zagreb, 1894, с. 72.–73.

¹⁷ „Povijest hrvatska” po vrelim napisao Tade Smiciklas, Dio prvi, u Zagrebu, 1882, с. 104.

¹⁸ О. с., п. 95.–98.

Маретић у својим „Славенима у давнини”¹⁹ своје мисли изражава на овај начин:

„Многи немачки и руски историчари слажу се да је Херодот под Трачанима подразумевао Србе. Порекло те речи тумаче на следећи начин: „Међу Србима од памтивека живело је једно велико племе, које се називало Рашчани или Раси. То име добило је још у старој постојбини Индији, а по имену реке Ракше,²⁰ што означава црвено-рујну боју, Српску боју (то се најбоље види у Српској народној ношњи – Н. Љ. Ђ.), свој смисао и своје значење. Јер, исконски Рашчани су Црвени Срби, којих је било у Русији све до десетог века. У доба Херодотово, ти су Срби живели у Малој Азији и на Балкану, у Тракији. По њима је се назвала и стара Рашка у Тракији, око реке Расе, притоке Марице и око саме Марице, а и средњевековна Рашка великих Српских жупана Развалине градова, чија су имена била Рас или Рашка и данас се налазе у Тракији и у Србији, док реке истог имена постоје у Индији,²¹ у Тракији, у Србији и у Немачкој, у некадашњој области давнашњих Срба. Тако је име Трачана погрчени облик од Рашани...”

Завршава Маретић овај део свога излагања.

Вредно је спомена, да су стари српски историчар Јован Рајић, а исто тако и мађарски писац Иштванфи називали српског деспота Ђурђа Бранковића „Ђорђем Трачанином”; уз то је Мађар назив Трачана употребљавао и у односу на све Србе.

Католички каноник Рачки у својој књизи „Борба јужних Словена” каже:

„Код Кедрина је Трибалија „тон топон тон Сербон” (*τον τοπον των Σερβων*), тј. област, крај, боравиште Срба, јер су именом Трибали често Србе називали.”

Рачки затим додаје:

„Кедрин је у Трибалију укључивао све Српске земље са Зетом и Албанијом.”

У тој истој књизи Рачки наставља:

„И други Грк, Хаклолондилос, вели да су Срби, или ти Трибали, изашли из северних руских крајева.”

На другом пак месту исти писац каже, мислећи опет на Халкокондила:

„Трибали, или Срби Илирци, који су дошли из земаља иза Дунава, на крају Европе.”

Најзад, Рачки спомиње још једно Халкокондилово обавештење из његове „Историје Византије”, са стране 14., где Халкокондило²² износи тврђење, да су:

¹⁹ Страна 4.

²⁰ Р. Б.: „Рашанско име није од реке Ракше, већ је обратно: Река је добила име по Рашанима.”

²¹ Већ у Ведама песник Пријамеда (IV., 305.) у својој химни посвећеној „Рекама” (то је управо наслов), спомиње и реку Расу. Ево тог одломка:

„О Синду (=Инд), ти сједињаваш најпре твоје таласе са онима, који стижу Триштамом, Расом, реком Свети и Кубом...”

²² У наставку ове студије налази се и поглавље посвећено том Халкокондиловом сведочанству, о коме особито западноевропска наука није водила никаквог рачуна.

„Трибали, одн. Срби, најстарији и највећи народ на свету.”

Оригинална немачка хроника која се налази у Минхену, а писана је пре хиљаду година, дословно каже:

„Zeriani quod tantum est regnum...”²³

„Срби, чије царство је толико велико, да су из њих произишли сви словенски народи, као што сами Словени тврде да своје порекло воде од Срба.”

Маретић у своме већ напред наведеном делу додаје:

„Плиније, римски историчар, каже да су Срби живели око Дона, а Венди уз Вислу.”

Даље Маретић примећује:

„Сва тројица грчко-римских историчара не знају уопште за словенско име; и Птоломеј, и Тацит, и Плиније говоре само о Вендима, или Србима.”

С обзиром на касну појаву имена Словен разумљиво је што у то доба Словене нико није ни спомињао, већ Трачане, ређе Србе, а затим Трибале, Венде, Анте, Дардане, Пеоне, Илире, итд.

Грчки историчар Источног римског царства, Прокопије, тврди да су Срби:

„Настанили велики део Азије и преко Балкана још пре Христа допрли све до Рима.”

Његовом се мишљењу придружио и арапски писац Ал Бекр и готски Јорнанд.

Хрватски историчар, Рачки, у напред споменутом делу од с. 6.–7. каже:

„У почетку називаху се Словени домаћим именом Срби, тј. рођаци, а странци, специјално Немци, звали су их Вендима, или Виндима. Под тим именом познају Словене и Грци и Римљани још од седмог века пре Христа. Ширењем римског царства и Римљани одбијаху тачније податке о Виндима, тј. Србима, а када је уништена стара римска држава, нестале старог домаћег имена Срб као опћенитог свему роду те се оно задржа код Полабских и Јужних Срба.”

Јосиф Добровски²⁴ проглашен за „патријарха славистике”, језуита и ректор богословије, у своме Годишњаку за 1827. г. пише:

„Истоветност Лужичких Срба и балканских Срба није случајна. Она потиче из прастарих времена кад су се српским именом сви тадашњи Словени називали пре него што је настало словенско име.”²⁵

И Шафарик, а исто тако и руски историчар Велтман, у потпуности се слажу с Добровским и по њима је:

„Име СРБ тако старо и дубоко укоренењено међу свим словенима могло само у заједничкој прадомовини имати свој природан значај.”

²³ Normeyersarschiv, Seite 282.–283.

²⁴ Живео од 1753.–1829. г. Назван „оцем славистике” – између осталог, веома много је допринео буђењу националне свести код Чеха.

²⁵ Über den Ursprung des Namens Chech in Pelzels Geschichte von Böhmen, I. Vorrede, S. XII. und XIV.

Немац Церниг (Carl von Czoernig), познати етнограф, пише у своме доле цитираном делу:

„Прво опште име свих Словена било је Србли, што значи уједињење.“²⁶

Мађар Калај пише у својој „Историји Срба“:

„По испитивањима најбољих научника сви словенски народи су се у прастаро доба називали Срби, а Словени и Анти били су само огранци ове породице.“

Чешка Хроника писана пре 800 година има у себи, поред осталог, и ову реченицу:

„Србове настанише се на Балкану уз море, па се разгранаше све до Рима.“²⁷

Предње обавештење је базирано на Далимиловој Хроници која је најстарија хроника у стиховима на чешком језику.²⁸ Наведена реченица је била тумачена од многих писаца; један међу њима, Немац Dürich, каже:

„Далимил узима Српски Род и језик тако, да под старинским именом подразумева све Словене, као што су Прокопију били Спори.“

Његов пак земљак, Schlözer, сматра такође, да је Прокопијево име Спори

„Покварено Србои, како су се некада сви Словени називали.“

И Хрват Маретић није пропустио да спомене у својој историји да је

„Прво име свих Словена било Србин.“

Ово нарочито подвлачи словеначки научник Грегор Крек, професор универзитета у Грацу, у своме доле наведеном делу,²⁹ на следећи начин:

„Код страних писаца и као историјски народ појављују се Словени најпре под два разна имена, и то под домаћим, у писменим документима мало раширеним именом, Срби... и више распрострањеним (код странаца) – Венети...“

У наставку своје студије³⁰ професор Крек вели:

„Ускоро ће домаћа ознака Срба као колективан назив, као назив велике народне јединице, бити потиснута а такође и назив Венети, да би све више уступала место имену Словен... којим се пак означава само укупан словенски запад, док се за источна племена појављује име Анта (али, не пре VI. века)...“

²⁶ Ethnographie der Österreichischen Monarchie, Wien, Band I., 1857. Die Chronik von Böhmen von Cosmas von Prag, Berlin, 1923.

²⁷ Monumenta Germaniae Historica, Herausgegeben von B. Bretholz.

²⁸ Та хроника је настала у временском периоду од 1308.–1314. г. У њој је непознати писац сабрао тредиције свога народа, изражавајући уз свој национални идеал особито неповерење према немачким утицајима.

²⁹ Einleitung in die slawische Literaturgeschichte, akademische Vorlesungen, Studien, und kritische Streifzüge, II Aufl., Graz, 1887. с. 246.

³⁰ Seite 292.

Мало даље одатле³¹ Крек пише:

„Име Срби које је некада означавало словенски народ (уопште), све се више сужавало и данас припада само становницима двеју Лужица и јужнословенском имену Срба. За она прва два племена ми кажемо Сорби само зато да их одвојимо (разликујемо) од Јужних Срба, од којих су већ језиком оштро одвојени.”

И најзад, на с. 330. професор Крек каже да су:

„У далекој прошлости на Бугу живели Бушани, једно словенско племе, које се раније називало Срби.”

Мноштво писаца сматра, да је грчки историчар Прокопије створио реч Спори из разлога што је Грцима било тешко да не кажемо немогуће да изговоре три сугласника (јер је у Срба „Р” у овом случају самогласник, а не сугласник!) један до другог у имену СРБ-ин, СРБ-љи, итд. Међу тим научницима био је најпознатији Пољак Вацлав Мацјовски. Утолико више је име Србин заинтересовало и Шафарика, који се иначе љутио на Грке због непоузданости њихових лингвистичких обавештења (о чему је у овој студији реч у поглављу о Шафарикау), те је на више места изразио у својим „Старожитностима” следећу мисао:

*„Етимолошка анализа имена Спори указује на грчку реч *σπορζ* – *σπορ* (од глаг. *σπειρω*), тј. сејати, расејати, расејан; према томе, име Србин, одн. Рацијани, Рашани, Рашчани, или, како су то Грци изобличили – Трачани, значило би према њима: расејани, растурени, итд.”*

Но да опет дамо реч Мађару Калају Венијамину, који је изразио следећу мисао:

„Опште заједничко име Србин касније је забачено, име Анта већ у петом веку по Христу уопште нестаје, а од шестог века појављује се у хроникама име: Слави, Славини. Док су садашњи Словени живели сложено и заједнички, они су се звали Сабраћа, Сораби, Сорби, Срби. Нерешено је у историји питање када је отпочело цепање јединственог народа Срба у садашње разне словенске народе. По једнима, тај расцеп је настао око рођења Христовог, а по другима још на седам–осам стотина година раније.”³²

И други историчари дају у вези с овим питањем своја мишљења и закључке на основу нађених докумената, па и каноник Рачки, који пише:

„Ширењем своје власти ка северу и истоку Римљани почеше добијати тачније вести о Србима које су они називали Вендима. Под именом Венди познаваху Феничани и Грци, а доцније и Римљани, Србе још у VII. веку пре Христа, када су из српских крајева покрај Балтичког мора извозили ћилибар.”

Рус Александар Гиљфердинг као да наставља мисли претходног писца у својој историји, пишући:

³¹ Seite 297.

³² Geschichte der Serben, Seite 11.

„Балтички Винди имали су велике и богате градове, просвету, државно и верско уређење и трговину, која је достигла такав развитак да су савременици били задивљени. Судећи по чињеници да су у то доба на бескрајном простору постојале разне државе Срба, које је везивао само заједнички језик, а не и политичко јединство, то цепање Срба могло је да настане неколико хиљада година пре Христа, када су се услед намножености и пренасељености кретали ка новим земљама и новим домовима.”

Овде већ више пута цитирани каноник Рачки каже у својој „По-вијести Славена”, на с. 87., да су пољски научник Суровјецки, као и руски летописац Нестор Часни Кијевски рекли, да су Словени, одн. Венди, а у ствари Срби,

„Првобитни становници европе од почетка историјске ере.”

Српски академик Милан Будимир износи своја гледишта о имену Србин у издањима Српске Академије Наука. И по њему би име Србин значило нешто највеће и било би израз највеће части и власти; оно је, дакле, скопчано са суперлативима.³³ У издању од 1959. г. он излаже да значење имена Србин етимолошки још није изведено начисто, сма-трајући да су тумачења појединих писаца тачна, и то случајно, док су друга спорна, на што додаје:

„А управо безнадежност таквих етимологија изазива увек нове покушаје.”³⁴

С његовим тврђењем слаже се и српски историчар, Др Алекса Ивић у својој књизи „О српском и хрватском имену”.³⁵ Обојици можемо додати и Живка Д. Петковића с његовом расправом о истом предмету у делу „Прве појаве српског имена”.³⁶

Средином XII. века далматински историчар Јован Луције³⁷ из Трогира пише следеће:

„Сви они који се истински баве словенским идиомом знају да су Грци и, према њима, Латини трабуњали кад су назив Срба изводили из „servus” = „роб”. Оне, наиме, које сами Словени називају Србљима, Грци, да би избегли за њих непремостиву тврдоћу изговора, зову Сербли или Сербулиани, а земљу коју обитавају, коју опет Словени називају Српска, одн. Србија, Грци су изобличили у Сервиа.”

Велики италијански песник, мислилац и филолог Никола Томазео (у ствари, Никола Томашић из Шибеника) пише у предговору свога дела о народним песмама³⁸ између осталог и следеће:

„... што се тиче Срба њихово име је старије од римских градња. И Плиније их назива правилније – Серби; други, скорашњи: Сороби и

³³ САН, „О старијим поменима српскога имена”, Одељење литературе и језика, НС Књ. 4, Београд, 1954., стр. 54.

³⁴ САН, св. 12, стр. 35.

³⁵ Београд, 1922.

³⁶ Београд, 1926. г., стр. 64.

³⁷ *Johannis Lucii Notae ad historiam Presbyteri Diocleatis, Rerum Dalmaticarum scriptores nondum impressi cum notis, Joannis Lucii.*

³⁸ *Nicolo Tomaseo, Canti Popolari Toscani, Corsi, Illyrici, Greci, Volume IV., Venezia, 1842.*

Сервији; други опет, проширујући име на модеран начин – Сервијани. Никета говори Срби–Трибали...”

„Отац славистике”, Јосиф Добровски, обраћајући се писмом Јернеју Копитару, Словенцу, каже дословно:

„СРБ пак није ништа друго него Сармат, скраћено и предругојачено.”

Овоме се супротставља госпођа Борисављевић, која тврди да је назив Србин старији од Сармат.

Познати немачки историчар религије, Karl Eckermann³⁹, писао је да Србин значи народ.

Други немачки историчар, Heinrich Leo⁴⁰, у своје ниже наведеном делу написао је:

„Срби, заједничко име за све Словене јужно од Љутице (Вилца), долази од санскритског основа „сарб”, „срп”, што значи: „ићи”, „трчати”, „клизати”; у немачком би то било: *Strom, strömen, lat. serpo, serpere*. Ово старо име „Срби” означаје, дакле, Србе, Венде као лутајућа племена у сталном покрету и мора бити да је било наденуто или од других или од њих самих у старо доба, док су још водили номадски живот.”

Француски професор славистике на Collège de France, Cyprien Robert, износи своје мисли на следећи начин:⁴¹

„Што се тиче тачног значења речи Србин, научници још нису успели да нешто одлуче... Какве год да су те народне легенде изгледа врло вероватно да име Србин означава испочетка оружане Словене. Ово би име, дакле, имало код Словена исто значење, које назив Герман, или *Wehrmann* код Немаца, тј. „човек ратник”.

По свршетку Првог светског рата, Немац, Rudolf Kleinpaul, објашњава порекло речи Deutsch, па у вези с тим каже:

„Ово име има нечега упадљивог, и ако оно не стоји сасвим само, имајући совју паралелу у имену Срба, којим се називају не само Словени на Балканском Полуострву, већ и наши Венди, или Сорби, које Шафарик такође изводи од појма народ (Срб), будићи да тај појам не садржи никакво обележје, које би његове носиоце разликовало од осталих народа...”⁴²

У новије доба се и румунски научници баве објашњењем имена Срба. Међу њима се налази и правни историчар Д. Каушански из Букурешта⁴³, чије мишљење такође овде приказујемо, напомињући да је оно само интерпретација Шафариковог закључка. Каушански, наиме, тврди:

„Срби значи исто што и сродници; тако су називани сви Словени, које су западни суседи звали Венди.”

³⁹ Lehrbuch der Religionsgeschichte und Mythologie der vorzüglichsten Völker des Altertums, IV. B. und erste Abteilung. Die Slowenen (und Finen), Halle, 1848.

⁴⁰ Vorlesungen über die Geschichte des deutschen Volkes und Reiches, II. Band, Halle, 1857.

⁴¹ „Le monde slave, son passé, son état présent et son avenir”, Paris, 1852.

⁴² Länder- und Völkernamen, Sammlung Goeschen, II. Aufl., 1919.

⁴³ Rechtshistorische und Rechtsvergleichende Forschungen zum altserbischen und slawischen Familienrecht. Revue internationale des études balkaniques, Beograd, 1936., II. année.

Посебно је занимљиво закључивање немачког слависте Reinhold-a Trautmann-a.⁴⁴ Његово дело је још новијег датума, а његово резонување се подудара с оним што су написали већ многи научници пре њега. Он, наиме, коментарише да је значење имена Хорват непознато, настављајући:

„Утолико јасније се појављује име Срба, које се налази на северозападу словенског света као ознака народа.. Па и његово значење треба да је јасно: оно значи сродник, саплеменик..”

Шафарик у својим „Славјанским старожитностима” тврди:

„Домаће, прастаро име Словена у укупности, или бар њиховог највећег дела, беше Срби, Сербли.”

Није нам могуће да овде изоставимо оно, што преноси из Минхенског Рукописа немачки археолог и келтолог Johann Kaspar Zeus⁴⁵. Ево тог значајног текста:

„Ово име допире све до у најудаљенију старину. Ми га налазимо у својој првобитној, правој, домаћој форми већ код Плинија (79 г. после Христа) и Птоломеја (175. г. такође по Христу) у низу других народа настањених између Волге, Мијотиса и Дона.. Из тога јасно произлази колико је још тада била распрострањена употреба имена Срб. То је одлично потврђено речима Баварског географа; по њему је земља Сериуани⁴⁶ (тј. Србаља) тако велика, да сви словенски народи из ње проистеклоше, као што сами тврде.”

Веродостојности рада ми овде преносимо само последњи део горњег текста, писаног – наравно – како се у оно доба уопште писало – на латинском језику:

„Zeriuani quod tantum est regnum, ut ex eo cunctae gentes Sclavorum exortae sint et originem, sicut affirmant, ducant.”

Српски научник, професор Др Лазо М. Костић, писац преко осамдесет дела из српске тематике, поводећи се за западно-европским мишљењем, каже за Далимилову Хронику да нема историјске и научне вредности. Па ипак, на крају тог свог одломка додаје:

„Веома је интересантно да још у XIV. веку све Словене обележавају као Србе.”⁴⁷

Већ споменути „патријарх славистике, Јосиф Добровски у напред споменутом делу каже:

„Ако упоредимо оба најверодостојнија сведока о Словенима VI. века, Јорнанда и Прокопија, то онда са сигурношћу увиђамо да су називи Венди и Спори (Срби) оба главна имена једног истог народног стабла.”

Такође већ споменути немачки религиозни писац Екерман каже у свом, овде наведеном, делу на страни 8.:

„Винди, Спори, Срби – то су општа имена Словена.”

⁴⁴ „Die slawischen Völker und Sprachen”; eine Einführung in die Slawistik, Göttingen, 1947., Seite 54.

⁴⁵ Die Deutschen und die Nachbarstämme, München, 1837; Slawische Völkertafel der Münchener Handschrift.

⁴⁶ У извесним рукописима се уместо Zeriuani налази: Zerviani или: Serviani.

⁴⁷ Лазо Костић, „О српском имену”, Мелбурн, Аустралија, 1965. г., стр. 27.

Споменути француски слависта Сипријан Робер, у његовом такође већ наведеном делу „Le monde slave”, на страни 40. каже:

„Испочетка су сви Словени називани Венди, или Срби. Ја нећу испитивати које је од ова два имена претходило другоме; ограничићу се да утврдим да је име Србин, једнако као и и ме Венд, обележавало целокупну расу...”

Исти научник је у своме уводном предавању на Collège de France закључио да је језик мајка свих словенских говора срски језик, као и да су

„Срби Илирије заиста најстарији између Словена”.

У овој студији је тим Роберовим темама посвећено посебно поглавље...

Немачки етнограф Kohl⁴⁸ је такође тврдио:

„Име Србин беше некада једно од великих укупних ознака Словена. Једнако као код Немаца име „Алемани”, које је, код Француза, још увек ознака за Немце, а назив Србин је до данас остао само као ознака једног дела Словена.”

Чак је и Perwolf исто тако говорио о некадашњој много већој распрострањености имена Србин. Ево, како је то он забележио:⁴⁹

„Народно име Србин било је некада јако распрострањено, а до данас га носе два словенска народа: Срби на Лаби (сад само још у Лужици) и Срби на Дунаву, о чијим ближим везама не знамо ништа..”

Пруски историограф, Friedrich Ruehs,⁵⁰ каже на самом почетку деветнаестог столећа:

„Срби су одиграли најсјајнију улогу међу илирским Словенима, а у Влашкој још и данас подразумевају под именом Србин, или Сирб, све словенске народе с оне стране Дунава..”

Оснивач модерне германистике, Јаков Грим, у своме предговору „Малој граматици Вука Караџића”, каже следеће:⁵¹

„У ствари, Србин изгледа да је најбољи назив, којим се граматици могу обухватити сви ови народи истог порекла и језика. „СРБ” је сам за себе тамног порекла (као и највећи део старих назива народа), али је чисто словенска реч, коју је Добровски држао погодном да постане општом ознаком свих словенских племена. Њу срећемо и у западној грани (словенских народа), као и у јужној (Словени који живе у Лужици, такође се зову Сорби)... Према томе, мени изгледа да нема славнијег имена, које би се могло употребити за све Југословене. Ни једно друго југословенско племе нема такву историју, која би се могла упоредити са српском...”

У своме делу „Словенка” Јосиф Добровски каже:

⁴⁸ J. G. Kohl, Die Völker Europas. Kultur- und Charakterskizzen der europäischen Völker, II. Auflage, 1872., Seite 72.

⁴⁹ J. Perwolf, Slawische Völkernamen, Archiv für slawische Philologie, VIII., S. 1. FF.

⁵⁰ Frederich Ruehs, Handbuch der Geschichte des Mittelalters, Berlin, 1816., Seite 843.

⁵¹ Jakob Grimm, Wuk's Stefanowitsch kleine Grammatik, verdeutscht und mit einer Vorrede von J. G., 1824., Seite XXIII.

„Кад бих имао да предложим (заједничко) име за оба поретка под који сви словенски народи могу да се сврстају, то би било име Србин.”⁵²

Сличност народних обичаја и гатања у Срба и Индуса је невероватна, као што је и стара прадавна српска вера слична с индијском. Брама, Вишну и Шива имају свога двојника у Српском богу Триглаву. Осим тога, још и данас у Срба постоји Бадњак, који се некада прослављао у Индији, а корен му је у култу бога Агни, тј. бога огња, ватра. Ово је, вероватно, најстарији обичај, који се, истина, у ново доба хришћанства везао за нову религију Срба... Један од обичаја, који се такође одржао до наших дана, јесте отмица девојака, исти код Срба као што је и у Хиндуса. Према старим Српским изворима било је код Срба и других обичаја, као што је, на пр., да удовица следи свога мужа у гроб, што Србе такође везује уз Индију. Тај се обичај, уз извесне мање или веће измене, код Срба одржао доста дуго. Када је Српска жена престала да прати свога мужа буквално и у гроб, она је ипак учинила нешто, чиме је тај древни обичај сачувала: она се, наиме, више никада није преудавала настављајући да носи своје супружанско име до краја свога земног живота. То се догађало готово без изузетака до краја Првог Светског Рата, да би и то, пристизањем „модерних и напредних идеја”, било одбачено. Спаљивање мртвих Срби су такође били дуго сачували, но то је посебна расправа у коју је овде немогуће улазити...

Према писању немачког географа Ritters-a,⁵³ у његовом делу „Земљопис”, на стр. 19.-29, станишта прастарих Срба била су негде у подножју самих Хималаја, јер, како каже на стр. 15.:

„Са врха Мера (брдо у Индији) пружају се његове разне гране, као Химават, Хенакуташ, Нишадес, на којима је живео сурови и одевен у одело од кожа народ Срба, или Срба.”

То тврђење понавља други један писац, Рус Мороскин,⁵⁴ пишући:
„Од хималајских до хиндукушких планина живео је Српски народ, под именом Сјемскрита или Срба.”

Исти писац вели даље у том свом делу да су околни народи бацали завидљиве погледе на народ Сјемба, или Срба, који су насељавали област Дунајску (Дунај у Индији; друго је европски Дунав), па дословно каже:

„У тој унутрашњој Индији биле су главне државе Празија и Гангарија, а иза њих велика држава Сарбарска, дакле, српска, а друга је била у приморској Индији и називала се Пановска држава.”

Мороскин даље тврди да су Срби још у индијском свом краљевству били на највишем степену силе, просвете и свестране образова-

⁵² J. Dobrowsky, Slovanka. Zur Kenntniss der alten und neuen slawischen Literatur, der Sprachkunde nach allen Mundarten, der Geschichte und Altertümer, Prag, 1814., Erste Lieferung, Seite 165.

⁵³ Johann Daniel Ritters, Älteste meislische Geschichte bis auf Heinrich den Erläuchten, aus der Handschrift des Verfassers, herausgegeben von Johann Mathias Schröckh, Leipzig, 1780., Seite 15.

⁵⁴ Мороскин, Историчко-критическија изследованија о Русах и Славјанах, стр. 163.-173.

ности. О свему овоме се говори и у записима војевања Александра Великог у Индији.⁵⁵

Многи писци, па и сам Мороскин, тврде да су Срби боравили у Индији пре њиховог исељавања ка средњој Азији и уопште ка западу. По свима њима, то је трајало неколико хиљада година, док прво српско исељавање потиче од пре више од шест хиљада година. Узроци тог кретања били су различити. Понајпре, мора бити да је дошло до пренасељености, што је изазивало глад и разне болести, што је и данас једна од највећих несрећа које погађају увек пренасељену Индију. Ако се овоме дода да је морало бити и ратова и њихових последица, онда је сасвим јасно да су Срби, да би се одржали, морали да мењају своја станишта и да проналазе нове просторе, који ће им више одговарати, и где би имали мање трзавица са суседима, што се, изгледа, како у каснијој Српској историји, тако исто и у најранијој никако није богло избећи.

Мавро Орбини каже у својој врло опсежној историји⁵⁶ да се може сматрати да је српско, или, по данашњој терминологији, словенско исељавање стварно отпочело још пре 6.000 година, или, још прецизније, пре 6.060 година. Занимљиво је питање како се дошло до наведене бројке? О томе говоре разни подаци, али ево најречитијег који наводи сам Орбини:

„Срби, који дођоше из Мале Азије преко Балкана, па све до Рима, стигоше тамо пре оних Срба, који дођоше са севера из Скандинавије, а ти последњи дођоше 1460. године пре Христа.”

Кад се те две бројке саберу, па се томе дода време после Христа, добијамо збир од 5.060 што у ствари означава време када су први српски делови стигли у околину данашњег Рима. Када се томе дода још око 1.000 година колико је по свој прилици било потребно за масовне миграције преко огромних даљина, онда се добија 6.060 година рачунајући од нашега времена унатраг; при овоме не треба сметнути с ума номадски живот тих давних миграционих маса, који им је, уз непрегледне слободне просторе, дозвољавао да се зауставе где хоће и где им се свиђа, па да онда иду даље, кад то захеле.

Први српски главни део кренуо је директно према западу и у Месопотамији је основао српску државу, која се звала Нова Сарбарска.

Ми овде због недостатка простора не можемо да говоримо о успесима ове српске државе али скрећемо пажњу заинтересованима да могу с тим у вези да добију драгоцену обавештења у делу Милоша С. Милојевића, који се, између осталог, служио и делом Мороскиновим. При овоме напомињемо да Милојевић у библиографији цитира 183 дела, која је простудирао, да би на основу њих написао своју веродостојну и пажње вредну Историју српскога народа. Но Милојевић није сам, јер се слична и иста документација налази и код Јована Рајића, а и

⁵⁵ Милош С. Милојевић, Одломци Историје Срба и Српских југословенских земаља, св. I, стр.: 39. и 41.-44.

⁵⁶ Mavro Orbini, II regno de gli Slavi, Pesaro, MDCL.

код најмлађег међу њима, Симе Лукин-Лазића, коме је у овој књизи такође посвећено једно посебно поглавље.

Према српском историчару Николајевићу⁵⁷ овај први српски главни део није се у целини задржао у Месопотамији; једна његова група је продужила пут ка Малој Азији да би одатле прешла у Европу и распростраила се Балканским, Апенинским и Пиринејским полуострвом; друга пак група је сишла обалом Црвеног мора и прешла у Горњи Египат. Овај огранак је, прашавши Црвено море, преузео власт од Египћана на простору према Нубији, наставивши тако владавину XI. египатске династије после смрти фараона Пепи II. Владавина овог српског огранка трајала је од 2261. г. пре Христа све до 2052. г. када је потпала под скиптар тебанског фараона Ментухотепа II.

Према француском египтологу по имену Maspéro Gaston⁵⁸ Срби су из Сарбарске продирали у Африку, у Египат у три маха и то особито из Мале Азије. По њему, хијероглифски записи на египатским пирамидама и споменицима јасно говоре да је шеснаест векова пре Христа у Либији и Мауританији био народ беле расе, плавих очију и без велике просвете, који је скоро срушио египатско царство. Чак је сачувано и неколико ликова тих, како су их Египћани звали „краљеви пастира”,⁵⁹ који су владали Доњим Египтом. Њихова лица су била обрасла дугом косом и брадом. Археолошка ископавања у Египту, Либији и Нубији показују да је то један исти народ, који је само у различита времена долазио у Египат.

Све претходно допуњује и потврђује српски историчар Стојан Бошковић у своме делу „Историја света”,⁶⁰ где говори, између осталог, и о устанцима Египћана против Српске владавине. Последњи устанак је Доњем Египту донео слободу после српске владавине која је трајала од 1730.–1580. г. пре Христа, што значи тачно 150 година. Амосис I. је постао оснивач XVIII. египатске династије; он је напао престоницу Аварис одакле је вршена контрола над целим Доњим Египтом. Борба се највише водила на реци Нилу и на каналима... После крвавих борби Аварис је пао, а с њим и власт древних Срба у Египту.

Како је од те појаве Срба на египатској историјској позорници направљена још једна небулозност под називом тајанствених „Хиксоса”, ми ћемо с тим у вези, упркос скученом простору, овде ипак да дамо њихов кратак историјат. Јер, „Хиксоси” су играли велику улогу, бар за извесно време.

Према Валтеру А. Фејрсервису—у Млађем, директору државног музеја у Вашингтону, „Хиксоси” су били номадски народ, који се изнео на нашао у Делти Нила да би је запосео, проширио над њом своју

⁵⁷ Константин Николајевић, „Критични покушаји”, Летопис 104., стр. 32.–33.

⁵⁸ Maspéro Gaston, Histoire ancienne des peuples d'orient (1894.–1899.), овде навод узет из хрватског превода „Повиест источних народа”, I., стр. 127.–129.

⁵⁹ Вредна је спомена опаска госпође Борисављевић на овом месту. Она пише: „Брђански принчеви не долазе из Мауританије, већ из земље Хитита, па чак и са Кавказа, водећи са собом Јевреје”.

⁶⁰ Том I., стр. 107.

власт и, најзад, захтевао од осталих египатских владара да му плаћају данак, управо као што је то био случај с владарима Тебе и Нубије. Први преводи са хијероглифа говоре да су „Хиксози“ били „краљеви пастира“, док их у новије време називају „краљевима Брђана“. Фејрсервис сматра да они претстављају миграцију народа, који говори индоевропски и који је дошао из централне Евро-Азије у насељеније области југа, све од Индије па до Блиског истока. Даље он за „Хиксозе“ вели да су били жилави, да су дивно пристајали култури средње Азије, која је имала као домаћу животињу коња, да је затим њихов лук био сложен и усавршен, оклоп плочаст, уз што су поседовали велики број оруђа и оружја, међу којима је доминирао мач. Оружје им је пак било направљено од бронзе, што је био чвршћи и отпорнији материјал од бакра који су употребљавали Египћани. Осим тога, „Хиксози“ су имали и ратна кола која су вукли коњи, док су у Египту у исто то време употребљавали само камиле. Писац сматра да су кола с коњима дошла из области Тигра и Еуфрата, што управо и наводи на помисао, ослањајући се још и на натписе на египатским споменицима, да су ти тајанствени „Хиксози“ у ствари били Срби и то онај део, који се одвојио од Сарбарске државе и кренуо пут Африке. Исти писац даље сматра да је Нубија имала коње пре самог Египта што поново потврђује да се и то односи увек на један исти народ, тј. на давне Србе. Уз то, савез између Доњег Египта и Нубије против тебанских фараона такође доприноси великој вероватноћи нашег тврђења. Мумија фараона Сиквен-Ре из периода устанка против српске превласти обележена је тешким ранама по глави, што указује на његову погибију у борби с „Хиксосима“...

Овде треба додати да су Јевреји у доба „Хиксоза“ дошли заједно с њима у Доњи Египат, где су остали слободни све док власт нису преузели тебански фараони. Тек тада је дошло до њиховог ропства и до њиховог одласка из Египта за време владавине Рамзеса II.

Сматрамо да је потребно да се на овом месту каже која реч и о последицама пада српске државе у Египту. Известан део тадашњих Срба остао је и даље у Египту, где се претопио у домородце; један пак њихов део пропао је, после губитка рата, по мочварама и по једном чудном песковитом и подводном терену, о чему се у овој студији на одговарајућем месту налази Страбонов врло импресиван опис... Наиме, по тим Србима је добило име прастаро језеро Сербонис, или Сирбонис...

Две су пак групе напустиле Египат у разним правцима: један део тих Срба је отишао у Сирију, а други, дуж северне Африке на Пиринејско полуострво, како је то забележио Диодор Сицилијски. Диодорова тврђења подупире и амерички историчар Harold Lamb⁶¹ који каже да је једно од племена, која су тада дошла на Пиринејско Полуострво, и то Лужичани, који дакле носе исто име као још и данас Лужички Срби, било истребљено за време Пунских ратова између Рима и Картагине, тако што су Римљани на страшан начин побили све мушкарце и то масовно. Уистину, сви ти Лужичани су уништени тако грозно по устан-

⁶¹ Hannibal, Bantam Books, New-York, 1963., pp. 260.-261.

ку од 154. г. пре Христа, а одговорност за тај покољ носе претори Лукулус и Галба.⁶² Пошто су били огорчени противници Рима морали су да изгину, а начин на који су били лишени живота, амерички историчар назива једноставно „масакром”. Па и Милош Милојевић пише о Србима из Египта,⁶³ спомињући пиво (алевину, која се још прави у пиротском крају); о истом том предмету пише и Страбон, чему је, на одговарајућем месту, посвећен у овој студији један коментар уз навођење Страбоновог сведочанства.

Но да се повратимо првом српском главном делу, који је отишао у Малу Азију, населио је и доцније, око 1200 г. пре Христа, срушио Хититско царство. Српска насеља на овом простору су се простирала све до планине Кавказа, па и преко Кавказа. За те Србе кажу извесни писци, међу којима Грк Страбон и Рус Михаило Ломоносов:

„Да су били људи с русом косом и плавих очију.”

То потврђује и Дубровчанин Мавро Орбини. А што се тиче кретања ове српске групе, Рајић потврђује његове правце, па пише (I, 25.):

„Двојовим путем из Асије во Европу пошли Славјане по страном Чернаго и Меотическаго Морја, морем к југу, а сухим к сјеверу.”

То су, тзв. Орбинијеви Малоазијски Славјани.

Раније већ наведени словеначки писац, Даворин Жунковић, у његовом споменутом напису за „Ратник”, такође потврђује присуство Срба у Малој Азији. Он, наиме, говори о „Калубама” за које и принцеза Ана Комнена тврди да су били Словени, а у ствари антички Срби, јер у периоду на који се односи сведочанство Ане Комнен име Словен још уопште није постојало. Јасно је да су ти Срби „Калубе” били потомци Срба из Нове Сарбарске.

Један огранак првог главног дела српског народа, који је из Нове Сарбарске отишао на запад, прешао је, једним делом, и на Балканско полуострво, које су стари Латини називали Хемус. То је био први талас који је заплуснуо Балканско Полуострво, а погодио се још пре 3000 г. пре Христовога рођења. Други српски талас појавио се на Балкану по паду Хититског царства и Троје. Срби првог српског таласа населили су се најпре у данашњој Тракији, или старој Рашкој, око реке Расе, или Рашке, притоке Марице. Грци су касније ту српску Расију, или Рашку, погрешно назвали Тракија, а Србе Рашане, или Рашчане – Трачанима будући да у своме језику нису имали све потребне консонанте за правилан изговор српских речи. Споменута Жунковићева студија о овом проблему говори детаљније. Тај погрешан назив је касније пренет и Мађарима, који је пак у њих постао „Раџи”...

Са провобитног рашко-маричког простора настаје ширење српског народа по Балканском Полуострву. Код народа у томе крају постоји још од тих прадавних времена усмена предаја како се то догађало, па скрећемо пажњу, особито заинтересованим читаоцима, на

⁶² Последњи ред стране 260 и први ред стране 261.

⁶³ Одломци, св. I., стр. 51. и 230.

српског путописца Јеротија Рачанина који је о том питању писао још 1704. г. Сведочанство Рачаниново пренео је у своју књигу „Балканска питања” велики српски научник Стојан Новаковић, који је први пут писао о српској традицији на Овчем Пољу у Гласнику бр. XXXX.⁶⁴ Због недостатка простора, а и због намене ове студије, ми ту традицију овде не преносимо и не коментаришемо. Међутим, потребно је да прецизирамо да је настанак речене традиције најбољи доказ да су се у споменутом крају заиста населили Срби рашког племена из Нове Сарбарске.

Населивши Балкан, или, по Римљанима, Хемус, извесни делови Срба са њега, а уједно и из Мале Азије, крену морским путем ка острву Криту, тада у жеку културног развитка. Ово острво су заплуснула три српска таласа и то око: 1800., 1500. и 1400. г. пре Христа. Ти су Срби победили Крићане, али су подлегли њиховој култури и претопили се у једну нову нацију – у Грке, или Јелине.

С тим у вези напомињемо, да енглески професор Н. Д. Ф. Kitto⁶⁵ тврди да су Грци и стари Италици народне мешавине, а не сваки од њих један јединствени. Он се позива, између осталог, на грчке речи⁶⁶ са завршетком -ассос, -ессос и -интхос, за које тврди да су страног порекла. На истој страни он даље пише:

„Стране импортације? Коринт – оригинално страно насеље? Могуће. А што је више изненађујуће него „Коринт”, јесте да ни „Атина” није грчко име, па нити богиња Атина.”

Мало ниже на истој тој страни професор Кито додаје:

„Атина онда није Грчка и има извесног разлога да се мисли да су она и њен народ такође Пре Грци (мисли: на народ пре Грка), што је различита ствар”.

Идемо ли даље, наћи ћемо на страни 15., став други, следеће:

„Доцнији Грци су за себе веровали да су једно оригинално нејелинско становништво, које је себе звало Пелазгима, чији остаци су још били чисти у класично доба, говорећи својим сопственим „варварским” језиком.”⁶⁷

На истој тој страни, мало ниже, он наставља:

„Једна аутохтона нејелинска раса настањивала је Атику и Пелопонез...”

⁶⁴ Стојан Новаковић, Балканска Питања, 1886.–1905., Београд, 1906., Штампарија Краљевине Србије, стр. 299.

⁶⁵ The Greeks, Made and printed in Great Britain, Edinburgh, 1951.

⁶⁶ У прошлом веку су француски научници отпочели упоредне студије између савременог српског и старогрчког језика... Нажалост, некаква мистериозна сила их је сасекла у почетку. Ми овде допуштамо себи да изразимо уверење, да је, ако не баш сто по сто, а оно сигурно 90% „обкурних негрчких етимологија” грчких речи објашњиво помоћу српског језика.

⁶⁷ И госпођа Борисављевић и Милош Милојевић тврде, да су Грци, управо као и Римљани народне мешавине. С тим у вези је од ванредног значаја да се простудирају Милојевићеве одломци, који нам на порекло Грка и Римљана отварају нове видике. На овом месту је госпођа Борисављевић прибележила: „Да Атина није грчко име. Атина је од Атон (египатски) у облику присвојне именице.” Ово се потпуно поклапа с Милојевићевом расправом о пореклу Грка.

Па затим:

„Археолошке забелешке не показују изненадан прекид у култури пре дорске инвазије око 1100 г. Пелазгијски „цепови“, који су избегли утицају тих дорских придошлица наставили су да говоре нејасним и неразговетним „варварским“ језиком⁶⁸ за Херодота.”

Не напуштајући још увек професора Кито-а, цитирамо даље оно, што он пише на страни 19. свога дела:

„Поново једна очевидна интерпретација лежи при руци, у фузији двају народа различитих култура, очевидно различитог језика, а могуће је, стога, и различите расе.”

За Херодота овај енглески историчар вели:

„... он је (тј. Херодот) сматрао Грке Јоније као варварски народ, који је погрчен.”

И да заршимо с Китоовим личним мишљењем о томе како је постао грчки народ, наводећи његово тврђење:

„Грчка култура је дете двају дубоко различитих култура.”

Ова дефиниција се заиста може применити на разлику која је у оно давно доба постојала између Срба и Крићана.

Теза Arthur-а Evans-а о рушењу старе критске културе, одн. о њеном нестанку изазваном земљотресима, потпуно је одбачена. Најновија наука с тачношћу је установила да се није радило о земљотресима, већ о инвазијама из правца европског копна, што се у потпуности слаже с покретима појединих српских делова.

После прве инвазије острва Крита Срби су на њему провели између две и три стотине година. Након тог периода, они се измешани с Крићанима, појављују као неки нови народ на европском тлу, као Грци и то у својству освајача.

Да не пропустимо ову прилику, да само укажемо на један занимљив историјски феномен. На Криту је било и једно Српско племе, које се, задржавши сва српска својства, није мешало с Крићанима. Били су то Боруси, који су такође кренули ка северу, но као одвојена група. Ти Боруси су допрли чак до Балтичког мора, настанивши се на његовим обалама изадржавши свој архајски Српски језик све негде до пре 170–200 година... Нажалост, ти германизирани српски Боруси претворили су се у савремене Пруссе, који о своме пореклу вероватно више појма немају, уосталом, управо као и онај огроман проценат данашњих Немаца, који су потпуно заборавили на своје словенско, или тачније – на своје српско порекло.

Да кажемо још коју реч о српским племенима на Пелопонезу, која су била присиљена да се повлаче пред новоствореним народом Грка. Та племена су, идући према северу, настанила равницу северно од Саве и Дунава, створивши тако прву Панонску Србију.

Што се тиче древних Тројанаца, према Страбону, они су били делимично Срби, а делимично Грци. Ово тврђење је усвојио и руски историчар Михаило Ломоносов, а и Дубровчанин Мавро Орбини. Уи-

⁶⁸ С тим у вези, в. поглавље ове студије о Платоновом дијалогу „Кратил”.

стину, као што су Грци мешавина Срба и Крићана тако исто су Тројанци мешавина Срба и крићанских колониста на малоазијској обали. Тако научни ауторитети добро упућени у све, што ми овде излажемо, тврде да је српски песник древног Дубровника с правом и на основу аутентичних докумената певао:

*„При мору украј српских страна, у пржинах пуста жала,
Лежи Троја укопана, од грчкога огња пала..”*

Песник Иван Гундулић је, наиме, добро знао да узрок Тројанског рата није била „лепа Јелена” већ судар између Троје и погрчених Срба за господство над Егејским морем.

Песник, или песници „Илијаде” успели су да кроз песму присвоје за Грке и Микенску културу и град Троју... Нажалост, „Илијада”, упркос хиљадама анализа, никада није анализирана са становишта једне неопоречиве историјске истине, при којој би се узело у обзир суделовање античких Словена у борби... Да напоменемо овде само, да су, између осталих, на страни Тројанаца учествовали у борбама и Срби рашког племена, који су дошли из Египта... По паду Троје, управо ти Срби су прешли на Балканско полуострво, или Хемус, те су тако они сачињавали други српски талас, који је заплуснуо то полуострво, пуних 1860. година после првог. Према немачко-хрватском писцу Сверу, тај талас је био довољно јак те се осетио и изван Балкана. Па и Шафарик подвлачи да су управо ти Срби, или Венди, или Венети, дали име данашњој Венецији. С тим је сагласан и Јован Рајић. Руски историчар Ламански говори о бригама српских Немањића за Троју, па наводи краља Стефана Уроша II Милутина и цара Стефана Душана Уроша IV, који је у једном свом царском акту рекао:

„Цар Душан Богдану, мужу искусном во воинствених потребах одан Ассак в Тројади.”

Према већ више пута споменутом руском писцу Ламанском, српске насеобине првог српског главног дела оставиле су трагове – не само у данашњој Италији, Шпанији и Португалији, већ и на Сицилији и на обалама Африке. Његово тврђење, да су ти Срби дошли из Сенара у Азији (грчко-римски „Бабилон”), одакле је, уосталом, дошло више разних племена Србаља, подупире и Хрват Рачки, па Чех Пулхава и Енеја Силвије, доцнији римски папа.⁶⁹

Од свих ових група овде нарочито истичемо ону, која се назива Етрурцима, а која саму себе никада није друкчије називала до Расна, или Расена, што је у историји опште познато, а што потврђује и велика илустрована историја света, УРН за годину 1957.,⁷⁰ из које се јасно види да је та група припадала племену Рашана. Па и словеначки научник Жунковић у својој напред споменутој расправи тврди да су Расена или Расна били Словени, што ћемо ми исправити у Срби, с

⁶⁹ Vjekoslav Klaić, „Vienac”, 39., 1891., Загреб.

⁷⁰ Year Pictorial History of the World 1957., Baldwin H. Ward, Ed., Oxford Paper Co. New-York 17.

обзиром на време у коме је Етрурија претстављала посебно географско и историјско подручје.⁷¹

Велики српски песник Иван-Џиво Гундулић у своме спеву „Осман” скоро 1900 година после владавине и смрти Александра Великог, каже:
*„Од Лесандра Србљанина, од свјех цара, цара славна;
 Алесандро то сведочи краљ велики свега свита.”*

Имало би много доказа у прилог Гундулићевог тврђења у песми о „Алесандру Србљанину”, но то је расправа за једну другу студију.

Па да се сада повратимо другом српском главном делу, који је из старе постојбине Индије кренуо према Каспијском језеру и планини Кавказу, да би се распростро преко простора данашње Русије и ту за-
 сновао државу Србанију.⁷² У вези са Србанијом Страбон каже:

„Из које они трговаху са Индијом, а од Миђана добијаху робу на камилама ношену. Са свог богатства ишли су у злато одевени.”⁷³

Та Србанија је постојала више векова...

Према српском историчару Јовану Рајићу⁷⁴ Србима из Србаније странци су давали разна имена као: Анти, Венети и Срби, сматрајући их све огранцима Сарматског народа. Међутим, и друга племена на том простору, међу којима беху познати Јазиги, Роксолани, Венети, Херули, Алани и др., такође бејаху Срби. О овоме дају сведочанства многи историчари, а нарочито Рус Иловајски, Грци Птоломеј и Херодот, српски научник Бошковић, бугарски М. Дринов, итд. Овај последњи сву ту грађу износи у своме делу „Заселение Балк. полуостр. Славјанами”; стрна 134 и другде.

Извесни историчари, а међу њима нарочито Чех Васерод, сматра имена Скита и Сармата идентичним са именом Срба и каже дословно у својој књизи:

„Sarmathae Sirbi tum dicti...”

„Sarmathae Zirbi populi.”

„Сармати, који су се тада Срби звали...”

„Сармати – Српски народи (или племена).”

Исто то вели и Шафарик у својим „Старожитностима”.⁷⁵ Овој групи писаца припада и словеначки научник Даворин Жунковић, који је јасан, опширан и убедљив... У том одломку своје расправе, Жунковић се, управо као и Шафарик, љути на искварене грчке и римске називе, па каже да извесни аутори, заведени изобличеним именима, Ските називају „скитничким народом”, те

„да се то има одбацити као научно неозбиљна хипотеза.”⁷⁶

Према Јоану Планки Саском⁷⁷ Срби из Србаније, који су тамо дошли после хиљадугодишњег кретања из Индије, зауставили су се

⁷¹ В. моју књигу „Етрурци или Рашани”, изд. Српског Народног Универзитета „Др Лазо Костић” – 1969., Милвоки, Висконсин, УСА.

⁷² М. Милојевић, Одломци, I. део, с. 42., према Мороскину.

⁷³ Пренео М. Милојевић.

⁷⁴ Књига I., стр.: 14., 15., 125., 129., 130., 138., 139., 141., 145., 146., 186., 209., 275., 277., 281., итд.

⁷⁵ Књига I., стр. 117. и 411.

⁷⁶ „Ратник” за 1931. г.

⁷⁷ Јоан Планка Томка Саскин: Скитске Картине. Пренео Јован Рајић, I., стр. 28.

око 2560. г. пре Христа образовавши државу, која се називала још Берђани, или Брђани. На челу те државе налазиле су се старешине и цар, који је носио титулу Господина. Била је то нека врста конфедерације, одн. сталног савеза међу двема групама Срба у Сербанији. Страбон, а и неки други грчко-римски писци спомињу, да:

*„У западној Азији живе Срби и Бршани, одн. Срби Брђани.”*⁷⁸

Према Страбону⁷⁹ у доба, кад је над Босфором и северозападним делом Мале Азије владао краљ Фарнак, син понтског краља Митридата VI., око 70. године пре Христа, Срби из Сербаније имађаху свога цара по имену Облака, који је послао краљу Фарнаку 20.000 коњаника у помоћ против његовог оца, краља Митридата. Па и други српски владар са тог простора, владар Брђана, Господин, послао је такође приближну помоћ реченом краљу у коњичким јединицама, како то наводи Страбон, употребљавајући следеће изразе:

„Sirbaces vel Srbaces... Spadines...) тј. господин) eorum Rex...”

*„Сирбаци, или Србаци ... Господин ... њихов краљ.”*⁸⁰

Српску Белу Гору Римљани су називали Понтском Албанијом, а ту су живели сарматски Срби, који се данас називају Белорусима. Од тих сарматских Срба се издвојио један део и упутио се ка Балканском Полуострву, образујући тако трећи српски талас, после првог главног српског дела из Нове Сарбарске и после оних Срба, који су се населили на Балкану и даље, након Тројанског Рата. Зато Грк Халкокондилос и каже:

„Трибали, тј. Срби илирски дошли су у ове крајеве из оне земље што лежи иза Дунава на крају Европе, а која се зове Сарматија.”

Слависта Шафарик говорећи о „Србима у Русији” (Сербовање в Руску), вели:

„То су остаци онога огранка српског који се иселио у Илирију.”

Шафарик нас даље обавештава да се у познатом литавском летопису, писаном белоруским наречјем, често понављају изрази српски и српштина. Радило се у овом случају стварно о житељима Сербаније одакле се један део Срба, највероватније због великог броја и пренасељености, одвојио кренувши за новим испашама, допирући тако све до Балтичког мора негде око 1500 г. пре Христа.

Тај трећи српски део, о коме ће мало касније бити више речи, основао је прву Белу Србију, или Бојку и то у заједници са Србима другог главног дела из Сербаније, који је већ раније био основао на томе простору државу, чији су остаци данашња Пољска, Галиција и Белорусија. Прва Бела Србија протезала се тако све од Балтичког па до Црног мора, а на југозападу до Карпатских планина, на чијем се хрбату насели доцније, нажалост, по злу познато племе Хрвати, који су се од Срба први одвојили.

⁷⁸ Милош Милојевић, „Одломци...”, књ. I, стр. 96. и 97.

⁷⁹ Strabon, Geograph., Lib. XI.

⁸⁰ Strabon, XI., 7, 5.

У вези с претходним, познати писац Валтазар Богишић каже у једном од својих дела:

„Ко год познаје малоруски народ, доћи ће до уверења да су Малоруси у многоме најсличнији Србима.”

А Рус Велтман се изражава још јасније:

„У тај малоруски народ спадају Словени и надалеко чувени Донски и Запорошки Козаци, који су постали од Срба.”

Словенац пак Даворин Жунковић, дајући детаљно објашњење о називу Казаки и Козаци, што овде не можемо да пренесемо због дужине расправе, сасвим на њеном крају каже:

„На све оно што су до сада наводили слависти и што су исфантазирали о пореклу и етимологији речи „каза”, није вредно да се троши штампарска боја.”

Друга, Бела, Велика, или Црна Србија била је јужно од Балтичке Србије о којој ће бити речи мало доцније. Ову другу Белу Србију основали су делови првог српског главног дела уз велику вероватноћу, да су у томе касније учествовали и огранци другог и трећег дела. Ова Бела Србија је захватала данашње чешке и немачке земље. Ширењем управо ове српске државе долази до сукоба с Неманима који су били страшни и тешки... Кад је најзад та Србија била згажена суровом германском силом добила је назив Црна Србија, или Србија у ропству.

Име реке Серпе која се улива у Волгу код Царичина, име варошице и среза Сербухов у московској губернији, као и име Сербска северно од Одесе, јасно сведоче о некадашњем српству у тим крајевима – по сведочанствима и тврђењу великог Шафарика. Па и на западној страни Каспијског језера, у Дебренском крају, постоји предео који се назива Србија. Уз обалу пак Азовског мора налази се град Берђанско, што је вероватно последњи остатак српске државе у тим крајевима. Да напоменемо још да и Плиније и Птоломеј јасно утврђују у периоду мало пре и мало после Христовог рођења постојање народа „Серби”, „Сербои”, „Сирби”, итд. око реке Дона и иза ње. А Јован Рајић каже:

„Срби су били насељени изнад Црног Мора, и у Сарматији европској и у Великој Србији...”

Коначно да пређемо на трећи српски главни део, који је из Индије кренуо према северу, основавши своју државу у централној Азији под називом Сирбирија, Сирбија, или Сирбидија. Према Орбинију, ти су се Срби сместили 2060. г. пре Христа, те кад се к томе дода 1000 година кретања кроз слободне просторе, па затим време после Христовог рођења, опет добијамо бројку 5040, када су Срби стварно кренули из Индије, своје прапостојбине. Према истом писцу, Срби су населили две стотине покрајина, укључујући у тај број и Азију и Европу.

У кинеским хроникама сачувана је успомена на ту некадашњу српску државу и на њене владаре: Бана, Јанчу, Ранка и Цицана. Једно време је Сирбиријом владао цар Танча са својих пет синова. Танчини синови владаху у доба кинеског цара Сју-Ан-Диа, чији је погранични гувернер Хја-Ју, 160. г. пре Христа писао у кинеском летопису о следећим занимљивим догађајима:

„Срби су од пролећа до јесени тридесет пута на нас нападали и пљачкали. Усуђујем се да предложим да се пошаље сва војска из Инђеја да их напада ван стена и то зими једном, а сваког пролећа два пута.”

Овај извештај је одговорни државник Ча-Јун протумачио својим саветницима на следећи начин:

„Откако су побегли Јуни (=Хуни), осилише се Срби и завладаше њиховом земљом. Они имају преко 100.000 војника, далеко су чувени са телесне силе, а и доста просвећени... У њих су коњи бржи од хунских, а оружје је још оштрије од хунског. Српска су племена још силнија и бројника него што су била и већ су две године, да не можемо да измислимо начин, како би им доскочили...”

Српска држава Сирбирија, Сирбидија, или Сирбија пропала је за време владавине Танчиног унука Цармана. Још увек су свеже азијске легенде о српском цару Танчи, а нарочито у Кини, чији језик је обогаћен присвајањем многих српских речи. Остатак Срба овога дела, који није био поробљен од Кинеза, или се претопио у њих, био је присиљен да напусти Сирбију, Сирбирију, или Сирбидију, те да крене на запад, према Европи. Велики део тих Срба населио је, при своме дугом кретању, данашњу Русију око Волге, Дона, Дњестра и Дњепра, као и неке делове данашње Пољске и Галиције. На целом овом пространству они су се придружили Србима Другог Главног Дела, који су се доселили из Сербаније. У то давно доба више од две трећине Европе било је под српском управом.

При претходном излагању држали смо се особито дела Милоша С. Милојевића, чија обилна библиографија је поуздана и добро проучена. Међу осталим ауторима, он је особито поверење поклатио руском историчару Мороскину.⁸¹

Треба још да кажемо да је по тим Србима трећег главног дела добио име и данашњи Сибир, или Сибирија, или Сибирија, како то странци кажу.

Огранак трећег српског главног дела који се није зауставио у Русији и Пољској (дакако, ни једна, ни друга земља се у то давно доба нису тако звале!), наставио је своје кретање даље према западу, на широком фронту од Балтичког мора до Дунава. Ти Срби су у заплаву реке Лабe (немачке прекрштене Елбе) наишли на Србе првог српског главног дела, који су у те пределе дошли још у преисторијско доба.

На овом месту треба прецизирати да се једна група Срба трећег српског главног дела одвојила још приликом поласка из Сирбије, кренувши ка данашњој Скандинавији да би касније одатле сишла на јужну обалу Балтичког Мора, где је, заједно са Србима првог главног дела основала Балтичку Србију, о којој Рус Гиљфердинг пише између осталог:

„Овде су имали огромне градове, а уметност, занати и трговина бејаху им такви да су задивљавали друге народе.”

⁸¹ „Одломци...”, књ. I, 42., 85.

Уосталом, цео балтички крај још и данас по топографско-хидрографској ономастици носи српска обележја, што се у овој студији може видети на приложеним картама.

Мавро Орбини у своме делу тврди да су Срби Балтичке Србије имали изврсне законе и похвалне обичаје, а била им је позната и употреба гвожђа, бакра, олова, сребра и злата. Према српским научницима Ковачевићу и Јовановићу, као и према хрватском историчару, канонику Рачком:

„У V. веку пре Христа Нормани су слали своје богате и славне мужеве у Ванахајм у Вендску земљу, да се тамо уче мудрости.”

Томе Рачки додаје:

„Били су веште занатлије, кипари, градитељи бродова, имали су ливнице и познавали су стакло. Имали су поротни суд.”

Немачки писац Хелмолд саопштава да је у Балтичкој Померанији (тј. Поморској, или Приморској) постојао српски град Ретра, у коме је био храм бога гостопримства, Радгоста, чији кип је био сав од злата, а налазио се на постољу од скерлета.

Да овде направимо једну неопходну дигресију. Извесни историчари тврде, да су Немци, одн. Германи били на данашњем свом простору од памтивека. Други пак говоре да је вероватније да су Немци дошли у своје садашње области између 1500.–1000. г. пре Христа. Међутим, ако су Германи Аријевци, као што то они непрекидно тврде, онда су они у данашњи свој простор могли доћи само после 1500. г. пре Христа. Наиме, према америчком научнику Leonard-u Cottrel-u⁸² Аријевци су дошли у Индију из средишта Азије 2400. г. пре Христа, дакле прилично времена доцније од одласка Срба из Индије. Међутим, пре него што су кренули за Европу, Аријевци су морали остати у Индији неколико столећа. Затим, ако се дода приближан број од 1000 година, потребних за пут до данашње Немачке, онда је сасвим јасно да су данашњи Немци, одн. Германи задоцнели гости Европе где су стигли после Срба за скоро 2000 година!

Долазак појединих група трећег српског главног дела у Велику Србију, означава почетке сукоба с Германима. Остаци те Велике Србије нису само данашњи Лужички Срби, који су задржали своје име, већ и они који су га променили, тј.: Чеси, Моравци, Словаци, итд.

Према писању Хрвата Рачког: Пруска, Хановер, Мекленбург–Шверин, Бранденбург, стари српски Бранибор, као и друге области о којима овде не можемо да говоримо, бејаху насељене српским племенима: Љутицама, Ратарима, Морачанима и др., док између реке Сале и Боде, с обе стране Лабе, живљаху Полапски Срби, од којих су најчувенији били Срби Рујанци. За њих Немац Хелмолд каже да су на челу државе имали цара који је са својим народом створио богате и утврђене градове.

⁸² The lost Worlds

Док је име Словен настало тек у шестом веку по Христу, дотле су Грци и Римљани налазили народ Срба, или Венда више од пре две хиљаде година, а Феничани још давно пре тога.

Не треба да пропустимо при завршетку овог поглавља да додамо још коју реч о трећег српског главном делу чија је једна група отишла у данашњу Холандију да би затим прешла на Британско острво и временом тамо ишчезла међу другим народима. Овим проблемом се опширно бави Милош С. Милојевић, у чему га потпуно и у свему подупире својим делом и руски историчар Александар Гиљфердинг.

Од Срба, који су живели у I. Белој Србији, одвојио се један део и сишао на југ. То су били доцније од странаца називани Анти, који су прошли између реке Прута и Карпата, настанивши се у области, која се у доба римског царства назвала Дакијом. Ова српска држава захватала је простор од леве обале Тисе, на западу, па све до Црног мора, на истоку. Предео северно од Дунава звао се Дакија, а јужно од исте реке Трибалија (Горња и Доња Мезија). Потпуно српска имена насеља и река и у наше доба још увек су најречитији сведоци да су све те области некада биле српске. Нажалост, велики део тих Срба је ишчезао, не само у крвавим борбама с римским легијама, већ и мешајући се с њима, особито с легионарима цара Трајана. Последица те мешавине је данашњи румунски народ с његовим карактеристичним мешаним језиком. У вези с Дакијом, Рачки је рекао нешто, што потпуно потврђује наше претходне речи:

„Северно од Дунава, у некадашњој Дакији, обитаваху Словени и помињу се Бодрићи, Северани и Милчани. Име румунског града Турн-Северина потиче од Срба Северана.”

А Маретић на све то додаје:

„Српска држава у Дакији постојала је неколико векова пре него што се појавило име Словен.”

У оно давно време кад је стварана српска држава у Дакији, Панонска Србија је обухватала следеће области: Срем, Славонију, Хрватску до Сиска, Подравину, западну Мађарску до Коморана, а на југу до Титела у Бачкој. У тој Панонској Србији, па у обе Мезије (Горњој и Доњој) и у Дакији – после више од три хиљаде година поново су се срела сва три главна српска дела.

Српски научник Стојан Бошковић каже у своме делу „Историја света”:

„Срби – Анти су на простору доњег Дунава најстарији становници.”

У IV. и V. веку после Христа монголски коњанички народ је пустио Европом. Били су то Хуни, за које Рус Гиљфердинг каже да их је средином V. века водио Атила. Кренувши против римског царства, Атила је собом повео и Србе из Панонске низије... Грчки историчар V. века, Приск, који је описао цариградско изасланство Атили из 448. г. пише о Србима тога времена следеће:

„Мешајући се с разним народима научили су готски, хунски и латински, а међусобно говоре свој „варварски језик”.

По томе историчару, на Атилином двору, одмах после Атиле био је прво лице српски кнез Оногост.⁸³

Према руском Синопису („Росискаја Синопис“), а такође и према Нестору Часном Кијевском, Срби староседеоци, који су у „хемске“, тј. балканске земље дошли преко 3000. г. пре Христа, примили су хришћанство од Апостола Павла и његовог ученика Андроника, кога је он, одн. Апостол Павле, први послао у Панонију и Илирију да крсти и тамошње Србе, будући да име Словен у то доба још није постојало. Да се то у I. веку уистину и догодило, то потврђују: Милош С. Милојевић, Владика Ружичић и Панта Срећковић у својим делима. Нагласимо у овој прилици да су први хришћани у Европи били Срби провинције Македоније.

Према Прокопију из Цезареје, у Сербанији су живели Хуно-Сабири у шестом веку после Христа. То преноси Рајић,⁸⁴ а Милош Милојевић каже:

*„Ови се зваху Хуно-Сабири, или Срби, тј. хунски Срби.”*⁸⁵

Хрватски историчар, Тадија Смичиклас о истој тој ствари вели:

*„По мнијењу свих славенских повјестничара били су Славени Хуном савезници проти Готом.”*⁸⁶

Рачки пак каже у свом делу:

*„Словене су услед свога савеза са Хуни дуго времена касније називали иноземци именом Хуна.”*⁸⁷

Па и Рајић цитира Прокопија:

*„Ту (од Кавказа до Каспијских Врата) Хуни, којих Сабирами нарицајут, и ини њеки хунски народи обитајут.”*⁸⁸

О томе пишу и Грк Кедрин, и Анонимус, а Теофан, уз све претходно, даје још и следеће обавештење:

„В љето первое Јустинијанова владјенија (г. 520. послје Христа), Уни нарицаеми Сабер 100.000 под предводителством жени умершаго их вожда к Римљаном (Грком) присочеталисја и во всегдашњем мирје пребивали.” (Књ. I, стр. 13.)

Претходни текст навели смо особито зато што се тај догађај, нажалост, узима у службеној историји као почетак српске историје на Балканском полуострву, уз потпуно одбацивање једине истине, овде у најкраћим потезима изложене. Сматраћемо да смо постигли један од својих главних животних циљева ако ова наша расправа допринесе исправљању и коначној исправци историје, о чему ова студија, далеко

⁸³ Константин Јиречек, Историја Срба, Београд, 1922. стр. 36., 39., 48.

⁸⁴ Књ. I, 12. и 13. Примедба госпође Борисављевић у вези с „Хуно-Сабирима”: „Врло је напорно сконцентрисати се у односу на толики материјал, како би се дао одговор на толико много разноврсних чињеница. Но мислим, да ово „Сабири” нема везе са српским именом, већ да су то остаци Атилиних Хуна, који су – после његове смрти одведени у Азију, у ропство и других Хуна, који су заједно поново кренули на Европу, дакле „Хуна-Сабир”, од „сабрати”. Било је с њима и Срба, који су све силе користили, да сруше римско царство.”

⁸⁵ Одломци, II, 2., 3., 5.

⁸⁶ Књ. I, стр. 81.

⁸⁷ „Повијест Славена”, стр. 7.

⁸⁸ Књ. II, стр. 161.

од тога да даје сав материјал, који је огроман, али даје бар једну ши-року и документовану подлогу, која може да послужи као основа за вишеструка лингвистичко-историјско-археолошко-географско-етно-графска истраживања.

Приближавајући се крају да додамо још да је, према франачком хроничару Фредегару, саврменику догађаја VII. века по Христу, била створена велика светска држава Срба, или Венда, која је у његово доба обухватала источну половину Немачке, Чехословачку, Пољску и нај-већи део данашње Аустрије и Мађарске. Оснивач тог великог царства био је Србин Самко, Само, или Свевлад. 630. г. после Христа. Он је своју државу био назвао „Imperium Surbiogum”. Самку је пришао и кнез Лужичких Срба Дерван. Пре и после II. светског рата многи немачки историчари су писали о овој српској држави. Године 1952. у једном немачком илустрованом листу видео се наслов: „Светско Царство Срба” („Weltreich der Wenden!”). Нажалост, ова српска држава је убрзо нестала, јер је разним политичким замкама издељена на саставне де-лове, што ју је, по ономе:

„Divide et impera!”

„Завади па владај!”, довело до пропасти. Када су тадашњи Срби схватили да је снага у јединствости, на несрећу – било је већ доцкан! Германи су свим силама и на најбруталнији начин германизовали све што се дало германизовати, најчешће узимајући као изговор хришћан-ство. А кад је, како жалосно каже Милојевић у својим одломцима, по-католичени брат дигао руку на сопственог брата у име његовог хришћанства онда је та велика српска светска држава сасвим ошчезла. После њене пропасти дошло је до делимичног исељавања на Балкан. Та, да кажемо, незнатна група, била је последњи део трећег српског таласа, која се, прикључена оној стотини хиљада „Сабира”, сматра, како жалосно и колико погрешно!, као једина сеоба Срба на Балкан!

Историчари још увек лутају и сукобљавају се у мишљењима, ода-кле су Срби дошли на Балканско полуострво?! Сви историчари, откако је наметнуто и усвојено тенденциозно германско брлинско-бечко учење о Словенима, иду погрешним путевима и не могу изаћи на прави пут све дотле, док не узму у обзир целу српску историју, која је, пре те две последње незнатне сеобе, трајала неколико хиљада година, о чему у овој студији има прилично сабраних докумената.

„И да додам још на крају, да неизмерно жалим, што сам за ову прилику морао неизмерно да скратим српску историју, прескочивши веома бројне и важне догађаје.”

НЕДОВОЉНО РАСВЕТЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО КОНСТАНТИНА ПОРФИРОГЕНИТА О СРБИМА

О сведочанствима Константина Порфирогенита мишљења су контроверзна до те мере да Станојевић, наводећи литературу о том византијском цару и писцу из десетог века (945.–959.), најпре цитира његове „противнике”, а затим Порфирогенитове „браниоце”. Један од његових противника јесте и Ernest Dümmler, или Ernestus Duemmler у делима: „Über die älteste Geschichte der Slaven in Dalmatien” из 1856. г. и „De Arnulfo Francorum Rege”.⁸⁹ У овој другој историјској расправи, Димлер карактерише Порфирогенита придевима „збркан и сметен”, док његово дело сматра пре

„... sed adeo est confusus et turbatus ut potius collectio videtur esse notationum, quam opus bene compositum.”

„збирком особитих бележака, него добро састављеним списом”:

Ово је оно место где Димлер излаже своје тврђење да је Порфирогенит, говорећи о „великој Хрватској” и о „великој Франачкој” тим називом хтео да укаже на разлику између Паноније⁹⁰ и Моравске, будући да је Моравска владала Панонијом:

„Qui cum etiam de magna Francia ac de magna Croatia loquatur, illo nomine profecto, Pannoniam a Moravis... distinguere voluit.”

Димлер уз то појачава то своје тврђење речима да су:

„... учени људи о томе дуго расправљали, као и да се може с највећом вероватношћу закључити да је тај назив употребио само Порфирогенит, док је он био непознат и Словенима и Францима.”

„... a viris doctis diu disceptatum est; licet a Constantino solo usurpatur, nec Slavis, aut Francis id cognitum fuisse verissimile esset.”

Из тога произилази да та „Велика Хрватска” уопште није ни постојала...

Да видимо сада у чему се састоји Порфирогенитово сведочанство о Србима, које је германска школа искористила на тај начин, што је узела у обзир само један његов део, обавивши други потпуно тамним велом. Ниже наведени текст је узет из доле назначеног грчко-латинског издања и он гласи:⁹¹

„Περὶ τῶν Σερβῶν καὶ τῆς ἡννὸν οἰκοῦσι χώρας”

„Ἰστέον ὅτι οἱ Σερβοὶ ἀπὸ τῶν ἀβαρτιστῶν Σερβῶν τῶν καὶ ἀσπρῶν ἐπονομαζομένων καταγονταί, τῶν τῆς Τουρκίας ἐκεῖθεν κατοικοῦντων εἰς τὸν παρ, αυτοῖς Βοικικ τόπον ἐπονομαζομένον, ἐν οἷς πλησιάζει καὶ Φραγγία... ἐκεῖσε οὖν οὗτοι οἱ Σερβοὶ τὸ ἀπ ἀρχῆς κατακοῦν.”

Initio = од зачетка

⁸⁹ Commentatio historica, Berolini, 1852., pp. 177.–178.

⁹⁰ На овом месту, госпођа Ружица Борисављевић, која је цео рукопис прочитала, ставља примедбу: „Моравска није Франачка и ако су је Франци једно време окупирали. Овде је у питању назив Франци = Бранци.”

⁹¹ Corpus Scriptorum Byzantinae editio emendatior... consilio B.G. Niebuhri: C.F. instituta auctoritate Academiae Litterarum Regiae Borussicae, Constantinus Porfirogenitus Volumen III., Bonnae, MDCCCXI.

Латински преводиоци су српско народно име преводили двојак: једни су задржали Порфириогенитов облик, „Сербли”, док су га други преокренули у „Серви”. Што се тиче грчког имена за Франачку, оно гласи „Франгиа”. Ове деформације сигурно не сметају несловенима, али словенско ухо на њих реагује, Србин међутим особито, због импресивне јасноће изговора сваког слова и сваке речи у српском језику. Тако ћемо у два доле цитирана Порфириогенитова издања⁹² наћи две варијанте латинског превода:

„Sciendum est Serbli oriundi sunt a Serblis non byptizatis qui etiam Albi cognominantur et ulteriora Turciae incolunt loco ab illis Boici dicto cui finitima Francia est... Illic igitur initio Serbli hi habitabant.”

„Sciendum est Servios oriundos esse a Serviis non baptizatis, qui etiam Albi cognominantur et ulteriora Turciae incolunt in loco ab illis Boici nuncupato, cui finitima Francia est... Illic igitur initio Servi hi habitant.”

Било би занимљиво знати, да ли је Порфириогенитов облик „Серблои” направљен према множини Србљи од Србаљ, или Србљин, како је забележио Вук. То је утолико интересантније, што је исти тај облик, тј. Србљи, према Суоровјецком, Шафарику и још неким другим славистима дао и други грчки изобличени назив Трибалои. Према госпођи Ружици Борисављевић и њеној још необјављеној студији, међутим, облици: Серблои и Сербли односе се на Србе Беле, што се, према њеном тумачењу, јасно види у латинском преводу Алби. СРБ-Б(е)ли где је „Бели” буквално преведен са латинским „Albi” из чега је произишла „Elba” река у Немачкој, Лаба и Лаб, па и израз „Albi” за народ на Балкану.⁹³

Како је дело „О управљању царством”, или, како се најчешће обележава, DAІ издељено на главе, глава из које смо навели предњи текст, обележена је бројем 32. Осим бројева, те главе имају и наслове, те тако ова, која доноси вести о Србима, носи следећи наслов: „О Србима и о земљи у којој сада живе”.

„Треба да се зна (или: треба знати), да Срби воде порекло од некрштених Срба, који се зову још и Белим (Србима), настањених с оне стране Турске (Мађарске),⁹⁴ у пределу који они називају Бојка, а који се граничи с Франачком... Тамо су, дакле, ови Срби били настањени од почетка.”

Професор Реља Новаковић је овај Порфириогенитов текст у своме делу анализирао, како би се народним изразом рекло уздуж и попреко у географско-историјском смислу.⁹⁵ Стога ћемо ми овде да му приступимо из једног другачијег аспекта и с другим аргументима.

⁹² Constantini Imperatoris Porphyrogenitis De Administrando Imperio (DAI), ad Romanum F., Liber unquam antehac editus... Editor Ludovici Elseviri, 1611.

⁹³ На овом месту госпођа Борисављевић, у примедби, на копији мога рукописа, додаје: „Овако су Римљани и од наше Беле Горе направили Albania.”

⁹⁴ Под Турском Порфириогенит подразумева Мађарску његовог времена, у чему се не вара, с обзиром на првобитне, са Србима још неизмешане Мађаре туранског порекла (по Р.Б.: ХУН-ГАР).

⁹⁵ Види: „Одакле су Срби дошли на Балканско Полуострво”, стр. 23.–85.

Понајпре, мислимо, да је непотребан наизменичан превод грчког израза *ἐκ' αρχης*, једном га преводeћи „од давнина”, а једном „од почетка”. Јер он значи само „од почетка”, а не „од давнина”. Наиме, „од почетка” је прецизније, док „од давнина” може да значи 200, 300, 400 година, или више, или мање. Латински преводилац, међутим, држао се тачно грчке речи употребивши облик „initio”, што такође, без икаквог двоумљења, значи: „од зачетка”, „у почетку”, „испрва”. Овај прецизан појам у његовом контексту одговара тачно Шафариковом много пута поновљеном закључку у „Старожитностима” и другим његовим расправама о Аутохтоности Срба, каснијих Словена у Европи. Појам „од почетка” одговара и тврђењу Нестора Кијевског, који је, како је то изнето упоглављу посвећеном њему, тврдио да су се после потопа потомци оних, који су већ имали свој језик на пољу Сенау, (Вавилон) населили око Дунава и у Илирији, као и да:

„... ту бо бјеша Словене первое...”

Погледамо ли географску карту одмах ћемо уочити како је из Подунавља и с једне и с друге стране било лако ширити се речним долинама. Из подунавске низије отворено је Поморавље, Посавина, а одавде је лак приступ према балканском југу. На другој страни је Потисје, а уз сам Дунав се стиже далеко до у централну Европу, одакле се опет преко других речних долина отаварају путеви за непрегледне равни северне Европе све до балтичких обала. А према разним документима, сабраним у овој студији, преисторијски и антички Срби су настањивали од најдавније прошлости све те области, с тим, што је Нестор тврдио да су се они проширили по земљи из Подунавља, где су у његово доба биле Бугарска и Мађарска. Узмемо ли пак у обзир бугарску средњовековну историју, онда нам је сасвим лако спојити с Подунављем балкански Илирик, чији печат се, што се тиче хидрографско-географских имена, шири дословно до најсевернијих делова Европе. Ти давни Срби однели су са собом с Балкана и свој језик, што је један од најјачих аргумената за одбрану Несторове „подунавско-илирске” тезе:

„И тако разиде сја славјански јазик...”

Упућујемо с тим у вези на поглавље ове студије посвећено Јозефу Коштржевском, који је, желећи да Пољаке издвоји и уздигне на пиједестал највеће старости међу Словенима, у ствари то учинио с балканским Србима...

Да не би дошло до забуне, и овом приликом подвлачимо да спомињање Мађарске и Бугарске у односу било „на Словене первое”, било пак у вези с измишљеном „сеобом Срба” у VII. веку, није најзгодније зато што те две земље у доба о коме је реч уопште нису постојале. Бугари су, наиме, као група од 20.000 до 30.000 људи прешли Дунав тек 679. г. Као скупина хунско-турског порекла, наступили су као бесомучни завојевачи, који су једним освајачким налетом покорили прастаро српско мирно земљорадничко становништво наметнувши му власт и име, али примивши, као бескрајно малобројнији, српске обичаје и српски језик, који су се због недостатка осећаја за његову правилност врло брзо искварили, у чему се саглашавају сви лингви-

стички ауторитети. Што се Мађара тиче, они су се појавили тек у другој половини деветог века, око 870. г. да би одмах приредили читав низ пљачкашких похода на Велику Моравску и друге суседне земље. Грегор Данковски⁹⁶ је написао једну студију о мађарском језику, изневши у њој у коликој мери је српски језик деловао на његово формирање и развитак. Сипрајан Робер спомињући у свом делу „Словенски свет“⁹⁷ – између осталих и Мађаре и Албанце, пише:

„Parmi tous ces peuples, a prédominance du nombre, celle des moeurs et des institutions ont constamment appartenu aux Serbes; malgré tous leurs efforts et, à leur insu, ils portent le système slave dans leur diète, dans leurs diétines et jusque dans leur vie domestique...”

„Међу свим тим народима, надмоћност у броју, па и у односу на обичаје и на установе, стално је припадала Србима; упркос свим њиховим напорима, они и не знајући носе словенски печат у њиховим скупштинама, њиховим народним саборима, све до њиховог домаћег живота...”

А да један народ има толики утицај на придошлице то се може објаснити само његовом дубоком повезаношћу с тлом, осећај који се могао развити једино кроз веома дуго време срастања између човека и Мајке Земље! А то време, што се Срба тиче, иде, како пише Константин Порфирогенит, „до почетка”, одн. „од почетка”!

А Сипрајан Робер каже:

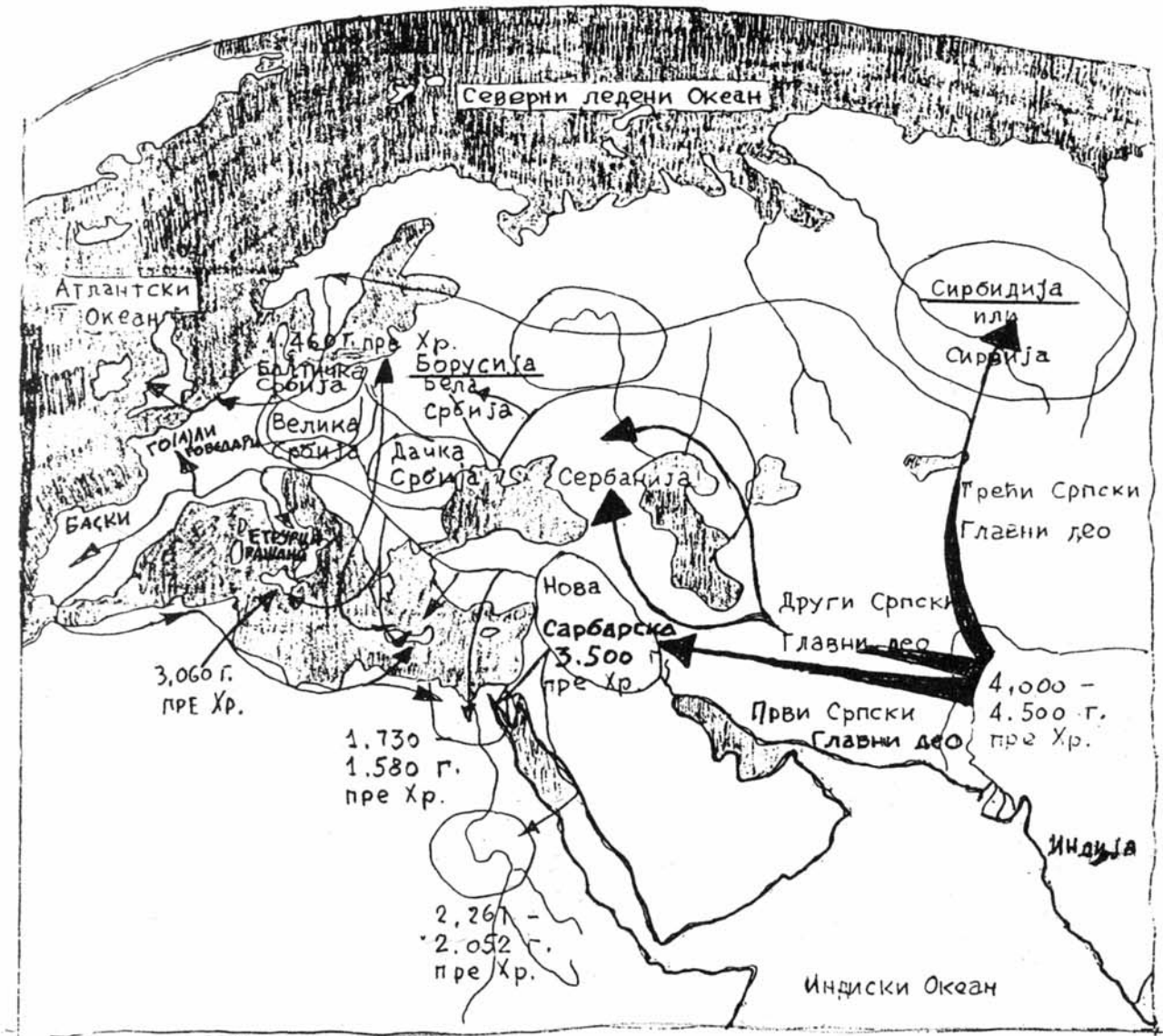
„... до преисторије, коју је немогуће испитивати историјским мерилима...”

По Ненаду Ђорђевићу пак постоји једна бројка: 6.060 година, рачунајући од нашег времена унатраг, а то је година првог покрета Срба из Индије, који се по истраживањима господина Ненада Ђорђевића, протезао од 4.500. до 4.000. г. пре Христово рођења.⁹⁸ Приложена карта о том првобитном кретању Срба из Индије, (једном од кретања Срба уопште) као и о каснијим сеобама преко Азије и Европе, копија је карте из дела Ненада Ђорђевића, која је његов рад на основу огромне историјске грађе, изложене у његовој историји српског народа. Захваљујући тој карти, будуће генеарције Срба неће више учити скучену и изопачену историју свога народа, већ истиниту и документовану не произвољним, већ научним аргументима, које су сабрали неуморни истраживачи у тежњи за научном ригорозношћу.

⁹⁶ Fragmente zur Geschichte der Völker ungarischer und slawischer Zunge... von Gregor Dankowsky, Erstes Heft, Pressburg, 1825.

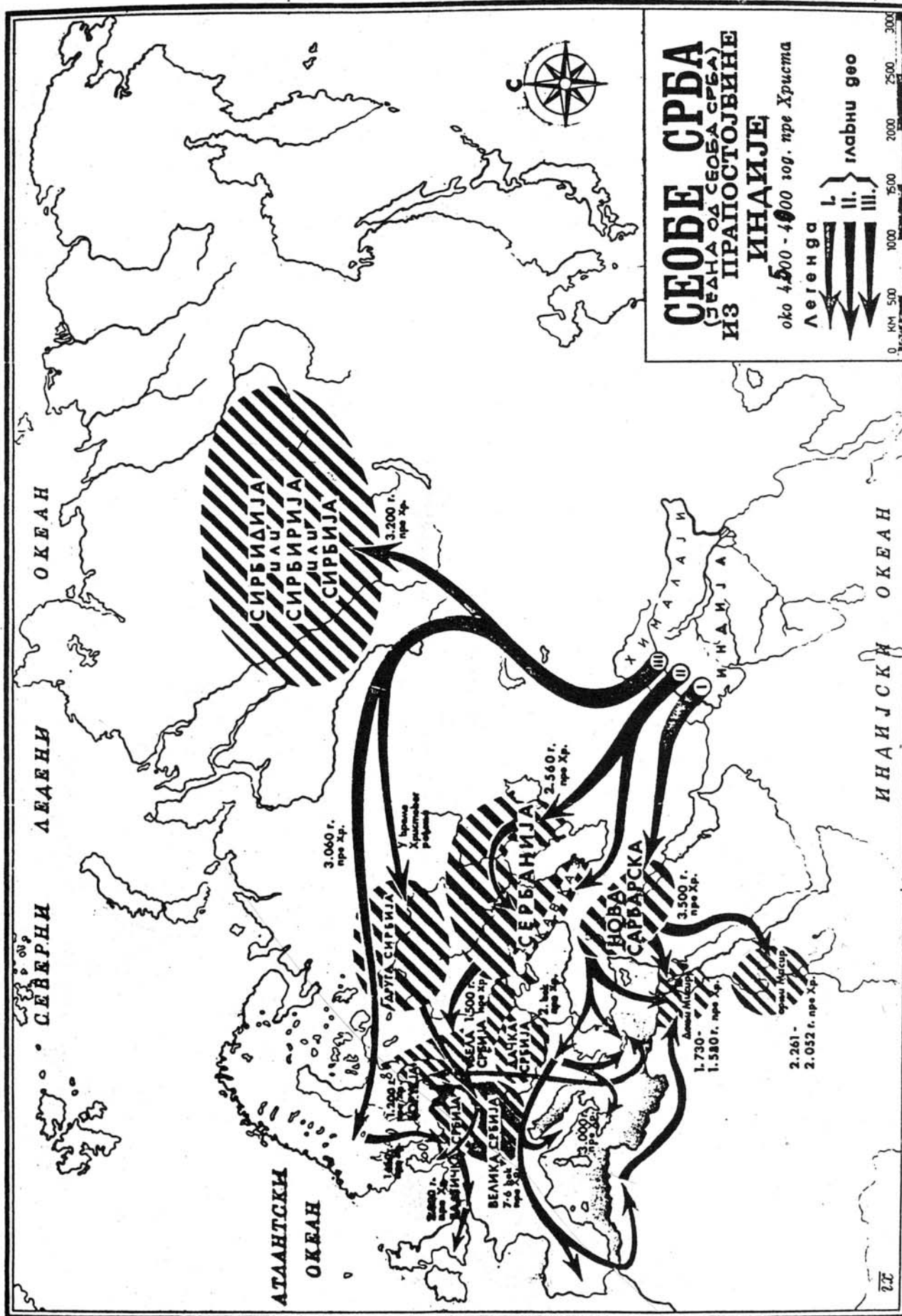
⁹⁷ Le monde slave, Tome II., p. 132.

⁹⁸ Види предговор ове студије, који је написао господин Ненад Љ. Ђорђевић, давши му наслов: „О српском имену и о старости српског народа”.

Сеоба Срба из прапостојбине Индије око 4.500–4.000. г. пре Христа. Заокружени делови означавају некадашње српске државе створене током хиљада година.

У наставку приказујемо једну новију верзију исте ове карте.

Као потврду претходној карти, у наставку ћемо приказати изводе из једне српске народне песме, коју је забележио Милош С. Милојевић у тому I. своје историје о Србима, а на стр. 49. и 50. Ова песма је наведена у целини у поглављу ове студије под насловом „Мноштво грчких митова објашњава се само помоћу српских обичаја”.

Нажалост, веома су ретки западњачки научници који, пут Сипријана Робера, познају српске народне традиције, узимајући их у обзир при стварању закључака о српском народу. Слаба тачка данашњег времена је идентификовање свих словенских народа с Русима – у свему, а још гора грешка је карактерисати сасвим изузетну српску народну поезију – југословенском, коју Илија М. Живанчевић у својој расправи „Новом покољењу”⁹⁹ описује као:

„... узвишену у њеној грандиозној концепцији и у њеној величанственој и светој смирености...”

По њему:

„... светска књижевност за сада нема никога, ко би могао да се приближи мајци Југовића...”

Српска народна поезија је, увек по Живанчевићу, панхуманистичка.

„Она је претхришћанска вера Срба у сведушу, коју је и Прокопије забележио...”

Живанчевићево тумачење да је српска народна песма на много вишем ступњу него уметничка књижевног Европе, било да се ради о песништву, било о прози, веома је језгровито образложено. Живанчевић каже да је:

„... српска народна поезија израз више духовне културе...”,

јер:

„... по духовној култури коју носе његови најшири слојеви цео српски народ је геније и цео српски народ живи у оним небеским висинама до којих се Хегел уздигао и у које је хтео да уведе Немачку, Карлајл Енглеску, Ројс Америку. И ако нема плејаде професионалних филозофа, нити филозофију у уџбеничком смислу, српски народ је сав филозоф и на висинама генија, а његова песма је његов филозофски поглед на живот и свет и кроз њу, кроз песму, без вербализма, који код другог замењује идеју, изложио је своју недостижну филозофију која, као и Кантова, тражи апсолутну доброту и правду, као и Шопенхауерова деификује бол, као и Ројсова види Бога у свему, што постоји и бива... а народни смисао за слике је огроман...”,

јер је тај смисао изграђиван хиљадама година, још од оних давних дана када је напуштао Индију, из које га је истерало зло:

*„Како нећу сузе прољевати,
Кад ја идем из земље Инђије,
Из Инђије из земље проклете?
У Инђији тешко безакоње...
Кум свог кума на судове ћера...”*

⁹⁹ Београд, 1934. Види одељак „Српска народна песма”, с. 64.–80.

Ово, да тако кажемо, духовно расуло било је проузроковано тешким недаћама у далекој Индији:

„Те не паде дажда ни облака,
Плаха дажда, нити роса тиха...
И не роди вино ни шеница,
Ни за цркву часна летурђија;
Пуно време за три годинице,
Црна земља испуца од суше,
У њу живи пропадаше људи,
А Бог пушта страшну бољезану,
Бољезану страшну срдобољу,
Те помори и старо и младо...”

Никакав литерарни опис не би могао бити сажетији, језгровитији и упечатљивији од овога, којим су изнети разлози првих српских сеоба из Индије... А да су се Срби заиста иселили из „Инђије из земље проклете”, Милош Милојевић каже (том I., стр. 39.):

„За ово такође имамо довољно дата и то:

1. – У описима војевања Александра Великог у Инђији;
2. – У оставшим још називима места у Инђији, која још и данас носе или чисто српска имена, или слична са овима;¹⁰⁰
3. – У инђијским споменицима и
4. – У споменицима српског народа.”

Претходне четири тачке изискују један дуг и савестан рад, који очекује марљиве младе српске научнике. Као основа у овоме подухвату треба да послуже Милојевићеви „Одломци српске историје”, препуни чињеница и засићени доказима. Оне пак, који би желели да брзо буду обавештени о томе: „Кад су Срби били у Индији?”, упућујемо на „Србе у давнини” у неку руку Милојевићевог ученика и следбеника, Симе Лукин–Лазића. На посебно пак место стављамо „Историју Срба” Ненада Љ. Ђорђевића, која је цела израз једне грандиозне истраживачке снаге...

Посебну пажњу у овом одељку привлачимо – не само на напред цитирану народну песму, већ уопште на христијанизовану српску епiku, чији мотиви потичу из предхришћанског доба. За ово у овом смислу још неиспитано подручје, наћи ћемо сигуран ослонац кроз читав Шафариков опус. А велики ауторитет Јагић, који се одликовао огромном делатношћу на пољу славистике, оставио је једну своју за овај предмет крупну мисао:¹⁰¹

„Има разлога вјеровати, да је већ код старих... Срба цвао митолошки епос.”

Нажалост, колико нам је познато, ова тема до данас није била предмет дубоког истраживања. Нешто је у том смислу узео у обзир Натко

¹⁰⁰ Називи места, река и покрајина у Индији: Чарнигор, Бјелоспор, Кијев, Кош, Ковиље, Сивоње, Житомир, Малабара, Бјела зора, Град, Царева, Даљ, Сеја, Бара, Мокран, Лакат, Борје, Дуб, Шаран, Драги, Гора, Румић, Рамна гора, Морава, Драва, Котор, Рана, Сарб, Срб, Србаљ, Сирбача, Срби-стан, Тимок...

¹⁰¹ „Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga”, Zagreb, 1876.

Нодило¹⁰² позабавивши се само делимично појединим мотивима српске народне поезије, које он анализира паралелно с одговарајућим мотивима „Веда”. Истина, као што видимо у белешци, његово дело се односи на стару веру Срба и Хрвата, међутим, цитирајући примере, он се у највећем броју случајева служи примерима, које наводи као српске, што образлаже на следећи начин, пошто је мало пре тога споменуо, да су Хрвати у почетку били чакавци:

„Ако се пак овдје обично Срби први редом спомињу, то виси (sic!) једино о главном нашем извору, о пјесмама и причама народним, које понајвише од Срба потекоше.”¹⁰³

Из предњег излази, да ће сваки истраживач, који се буде посветио трагању за давним, предхришћанским временима, из којих потиче српско духовно благо, успети да сабере одговарајућу грађу и да тиме попуни једно необрађено и тек само донекле додирнуто подручје. Зато ћемо овде да упутимо те будуће трудбенике на једно дело, које смо трамо изузетним и особито важним за стварање правилне слике о значају – и то не само за Србе – и домашају распеване мисли српских покољења, о којима нам данас недвосмислено говори српски језик, тако дивно сачуван у свакој песми, коју је изгладило и довело до савршенства не измерљиво време.

То је дело Илије М. Живанчевића, које је остало несхваћено, те га је негде на полицама нечитаних ствари прашина скоро сасвим прекрила и сакрила. Ми смо до њега дошли, захваљујући једном великом српском библиофилу, инж. Војиславу Петровићу, коме на овом месту изражавамо најтоплију захвалност. Желели бисмо, да наслов те књиге добро запамти свако кога интересују три подручја: лингвистика, књижевност и право са историјом, јер ће у њој свако моћи да нађе драгоцену обавештења, која је с великим знањем и непристрасно обрадио један човек изузетне културе. Ми ћемо овде да споменемо само друго, тј. средње поглавље, које је Живанчевић посветио српској народној поезији као изузетном духовном стваралаштву највишег донета, које у филозофском погледу стоји изнад филозофије, док у смислу етике стоји изнад пословичног Шекспира. Како је Илија Живанчевић, који је у дубокој старости умро тек пре четири године, добро знао „Веде”, он је виртуозном лакоћом упоређивао и анализирао мотиве ведске и српске народне поезије, небориво потврдивши сваки од суперлатива, којим су прошлоковни европски познаваоци и учени људи окарактерисали сам српски језик и песме на њему испеване. Према томе – и Живанчевића прикључујемо групи аутора, који су заступали давно порекло и велику старост Срба, скупа с њиховим језиком.¹⁰⁴

У овом низу не сме да изостане посебно привлачна фигура Симе Лукин–Лазича с његовом историјом „Срби у давнини”, за коју каже, да је сабирао грађу читавих четврт века. Премда је он то дело писао

¹⁰² „Stara vjera Srba i Hrvata”, Logos, Split, 1981.

¹⁰³ N. Nodilo, o.c., p. 44.

¹⁰⁴ Новом покољењу, Београд, 1934. год.

на њему својствен начин, не држећи се строго уобичајене форме, која је усвојена као научна, ипак се огромност рада испољава на свакој страни, јер његова сврха није била да се прослави као научни радник, већ – пре свега – да брани српски народ пред хрватском агресивношћу, увредама и неправдама.

У односу на све ове претходне напомене, чини нам се, да би било и важно и потребно, да се на овом месту осврнемо на тврђење једног чак и у свету – готово непознатог, али чудног и интересантног аутора, чије име је Otto Hanisch (Ото Ханиш), Наслов његовог дела, из кога ћемо овде узети у обзир само један мали одломак, јесте „Маздазанан – Учење о расама”.¹⁰⁵ Пажњу писца ових редака привукао је особито следећи Ханишев текст, који у преводу овако гласи:

*„Јужни Словени имају као и Мађари своје главно седиште у Мађарској и одатле су се приширили по Баварској, Тиролу, Ломбардији, Луксембургу, Шкотској и Португалији... По њиховом дојаску они се нису мешали, па су стога сачували своје првобитне одлике. Њих убрајају у Словене, али они не говоре словенским, већ језиком житеља Хималаја, који представљају остатак људи беле расе...”*¹⁰⁶

Кроз све што смо рекли у оквиру предње дигресије, можемо да закључимо већ одмах у почетку ове студије, да у односу на историју Срба постоје две групе, или две школе. Прву групу бисмо назвали „индијском” – зато, што она изводи порекло Срба из Индије, док би друга била „подунавска”. Ова друга група је привидно нова. Међутим, њеним зачетником може да се сматра Нестор, кијевски хроничар, с почетка XII века (умро је 1114. године) да би му се много касније, чак у деветнаестом веку, прикључио француски слависта Сипријан Робер, који је Дунав и подунавски базен сматрао словенским од најдавнијих времена, уз још неке друге писце, којима такође посвећујемо извештајан простор у току наше расправе. Писцу ових редака је – бар за сада – немогуће, да заузме став за једну, или другу групу, јер су аргументи и једне и друге поставке јаки... Једино што он у овом тренутку може да изрази – то је, да су наши данашњи појмови условљени читавим друштвеним механизмом нашег доба. Међутим, некада су критеријуми у односу на људе, државе, границе, итд. били или другачији, или пак нису постојали у оном смислу, који им ми данас дајемо. Овим желимо да кажемо, да је земља некада била слободна и без граница, те да је човек по њој могао слободно да се креће... Наше знање је ограничено само на историјску епоху, али – шта је било пре ње?! Зна се, на пр., сасвим сигурно, да су најстарије ведске химне донете у Индију са северо-запада, али одакле... то санскритолози још нису могли јасно да закључе... Друго – ми, који смо осетљиви на словенске вредности – знамо, да се наука Запада на њих осврће – или безначајно мало, или

¹⁰⁵ „Mazdaznan – Rassenlehre”, Los Angeles–Leipzig, 1933.

¹⁰⁶ „Die Jugo-Slawen haben ihren Hauptsitz als Magyaren in Ungarn und verbreiteten sich von hier aus nach Bayern, Tirol, der Lombardei, Luxemburg, Schottland und Portugal... Nach ihrer Ankunft hielten sie sich unvermischt und bewahrten in folgerdessen ihre Ursprünglichkeit. Man rechnet sie zu den slawen, aber sie reden nicht slawisch, sondern die Sprache der himalayaner, eines Reststammes der weissen Rasse...” O.c., p. 194.

никако... Тек недавно је један француски писац по имену Georges Suffert, написао на наше превелико изненађење:

„Pour nous, les Français, avant Grèce et avant Rome, il y avait le Danube...”

„за нас Французе – пре Грчке и пре Рима постојао је Дунав...”

Чини нам се, да је у вези са горњим тврђењем наведеног француског писца и новинара, који се много бави археолошким проблемима, потребно да нагласимо, да ни он, управо као ни остали западни писци и истраживачи, није при исписивању горњег закључка ни помишљао на Словене... Но то нам не смета, да и њега уврстимо у „Подунавце”, чије су концепције добиле много на снази открићем Лепенског Вира, на десној обали Дунава, управо на тлу Србије.

Будући, да смо се у овој студији посебно позабавили открићем Лепенског Вира, овде ћемо да наведено само један кратак извод из недавно објављене књиге Светислава Билбије, посвећене дешифровању етрурских записа и текстова. Захваљујући природи свог рада, господин Билбија је могао боље и дубље да сагледа сав значај овог – можемо без икаквог претеривања да кажемо – веома великог археолошког налаза наших дана, који попут нове луче баца неочекивано светло на преисторију Подунавља, те господин Билбија пише:

„Лепенски Вир је историјски документ, који нам открива део велике тајне; јер – из Подунавља је бели човек почео да се расељава и насељава најпре Европу, па Малу Азију, да једна његова грана допре чак до далеке Индије”.

На другом месту своје студије, Светислав Билбија објашњава скицу, која представља правце ширења белог човека из Подунавља, и каже:

„Лепенски Вир на овој скици симболично представља Подунавље – колевку, из које је потекао бели човек. Расељавање и ширење из Подунавља трајало је хиљадама година. Правци су означени замишљеним подцентрима задржавања, одакле се настављало даље разгранавање, све док му се трагови нису изгубили у северној Африци и Индији”.¹⁰⁷

У овај низ интересантних и оригиналних писаца укључујемо и византијског историчара Лаоника Халкокондила, који се у свом раду – без сумње – ослањао на – за нас данас – изгубљене списе и сведочанства. Како је и њему у овој студији посвећено посебно место, овом приликом дотичемо се само појединости од огромног значаја, коју је Халкокондило формулисао највећом једноставношћу и јасноћом. А та појединост – једнога дана, када се наука буде поставила на сасвим здраве основе – моћи ће да послужи за још једну нову монографију о првобитној фази европске цивилизације, особито после откопавања преисторијског насеља у Лепенском Виру, што је један од сигурних путоказа о тој давној – искључиво европској култури... Наиме... полазећи од античких грчко-римских писаца, географа и историчара, знамо, да је неки народ под грчким називом „Трибали” живео углавном на јужној обали доњег Дунава. Највећи међу славистима – Шафарик, а с

¹⁰⁷ С.С. Билбија, „Староевропски језик и писмо Етрураца”, Чикаго, 1984. године.

њим и Суровјецки – интерпретира то име као грчку деформацију од облика Србљи. Но о томе говоримо више у поглављу посвећеном њима. Овде пак, с обзиром, да смо споменули Лепенски Вир, који се налази управо у поменутом делу Подунавља цитирамо само једну реченицу – како се сматра – озбиљног историчара Халкокондила, по рођењу Атињанина. Ево како она гласи:

„Τριβαλλοι, Σερβλοι, ο δε εννοζ παλαιοτατον και μεγατοτον των εννων...”

У латинском преводу Халкокондилове цитиране реченице, међутим, има нешто више, што само по себи служи као појачање и потврда историчаревог изнад свега занимљивог саопштења: То су изрази „totius orbis” и „compertum habeo”. Но да најпре тај превод прикажемо:

„Tryballos, Serblos, autem gentem esse totius orbis antiquissimam et maximam, compertum habeo...”

што ће рећи:

„Род Трибала, Срба, на целој земљи је најстарији и највећи, поуздано знам...”

Неко би могао помислити, да израз totius orbis не одговара оригиналној Халкокондиловој реченици. Но то је само привидно, будући, да се грчки генитив των εννων мора превести у овом контексту са: од свих народа, под чим се и подразумева као надопуна: на целој земљи ... Друго: латинска формула compertum habeo значи: поуздано знам, тј. – оно, о чему пишем, лично сам истражио и добро проверио. Та формула је као нека врста потписа и печата испод истражених и проверених чињеница... Но као што рекосмо, о озбиљном историчару, Лаонику Халкокондилу, читалац ће наћи више података у поглављу посвећеном њему. А на основу његовог овде наведеног тврђења, нама се чини, да бисмо и њега могли да уврстимо у групу заступника „подунавске теорије” о пореклу Срба.

У сваком случају, на основу напред изложеног, јасно је, да би – не само имало смисла, већ би неизоставно и требало, да се напише једна посебна монографија, којом би се брижљиво повезало писање Нестора Кијевског, Сипријана Робера, Жоржа Сифера, па и Мојсија Хоренског са свим открићима у оквиру Лепенског вира. Нама изгледа – а на основу свих описа и анализа Драгослава Срејовића, археолога, који је Лепенски Вир открио и представио свету својим делом, да су у тој чудној подунавској насеобини били покопани и стога сачувани у готово нетакнутом стању – сами корени најважнијих традиција српског народа, у односу на које се сви етнолози слажу, да потичу од најдавнијих протоиндоевропских времена, тј. из доба док тзв. Индо-Европљани још нису били издељени на толики број данашњих народа беле расе. Јасно је, да се с тим у вези посталвја питање: а где је била колевка тих Индо-Европљана? Одговор на то даје и Илија Живанчевић, који индоевропску колевку налази у Централној Европи, тако да и њега можемо да прикључимо заступницима Подунавске школе.

При свему овоме да споменемо и једно питање, које поставља Eugène Pittard у својој антрополошкој расправи, у овом делу више пута споменутој. Наиме, говорећи о балканским Србима, па у вези с њима

о динарској раси и о њеном ширењу с Балкана преко Централне Европе све до Скандинавије – на једној страни и до Британских острва на другој, он се пита, ко је кога славизирао, мислећи – по свој прилици – као и Нестор Часни Кијевски и неки немачки аутори на струјање Словена од југа према северу. Из перспективе данашње службено признате науке, која се – особито у односу на Словене – формирала под утицајем берлинско-бечке германске школе, тешко је да се замисли, да се процес славизирања одвијао у том смеру. Међутим, треба имати на уму, да се ту не ради о неком брзом и кратком историјско-етнографском процесу, насилном и вештачком, каквих има у наше доба, већ о једном природном, неорганизованом и спонтаном феномену, који се одвијао у преисторијско време, о коме – на жалост – немамо никаквих писаних трагова. Па ипак, западноевропска наука је отишла далеко у изучавању те далеке европске прошлости, посветивши посебно велику пажњу расветљавању проблема рада. Међутим, када се радило о Словенима, немамо утисак, да се у том смислу отишло далеко. Напротив, нека сведочанства, закључци и мишљења из прошлог века – изгледа – бачена су у заборав, те тако не налазимо нигде упуштање у велике дубине изучавања о Словенима уопште. Па ипак, када се радило, или ради о веома озбиљним и објективним научницима, који су желели да баце истинско светло на премало позната подручја, онда нас они изненађују својом готово неочекиваном дедукцијом. Тако двојица француских лингвиста европског гласа, Меје и Вајан (Meillet-Vaillant), у својој расправи „Le slave commun”, тј. „Заједнички словенски језик” тврде нешто, што чини срж ове наше студије. Они се, наиме, осврћу на некадашњу јединственост словенских језика и кажу:

„L'unité linguistique du slave est évidente. Aujourd'hui encore elle apparaît au premier coup d'oeuil; et, si on examine les formes anciennes des langues slaves, es ressemblances sont si grandes, qu'elles approchent souvent de l'identité; pareille unité ne comporte qu'une explication: l'existence a une certaine date d'une langue une, parlée par un peuple ayant conscience de son unite...”¹⁰⁸

„Лингвистичко јединство словенских (језика) је очито. Још данас се оно опажа на први поглед; ако се испитују стари словенски језички облици, сличности су тако велике, да оне често прелазе у истоветност; за овакву јединственост постоји само једно објашњење: то је постојање у извесно доба једног језика, којим је говорио један народ, који је поседовао свест о својој јединствености”.

А која група и које племе Словена је то могло да буде у неко давно доба, до ког не допиру уобичајена историјска мерила, нека нам, да бисмо то одредили – послужи тврђење такође једног Француза, који је двојици управо споменутих претходно за око пола века.

¹⁰⁸ A. Meillet, „Le slave commun”, Seconde Edition revue et augmentée avec le concours de A. Vaillant, Paris, Edition Honoré Champion, 1965.

а) Abel Hovelacq

Француски научник из прошлог столећа, по имену Абел Овелак (Abel Hovelacq), је у својој „Лингвистици” сасвим јасно написао:

„... les seuls points définitivement établis nous paraissent être l'antiquité des formes serbes...”¹⁰⁹

„... једини закључци коначно утврђени, изгледа нам, јесу (они, који се односе на) старину српских облика..”

У наставку истог овог поглавља, посвећеног језицима Словена наглашава:

„... la grande détérioration du bulgare moderne...”

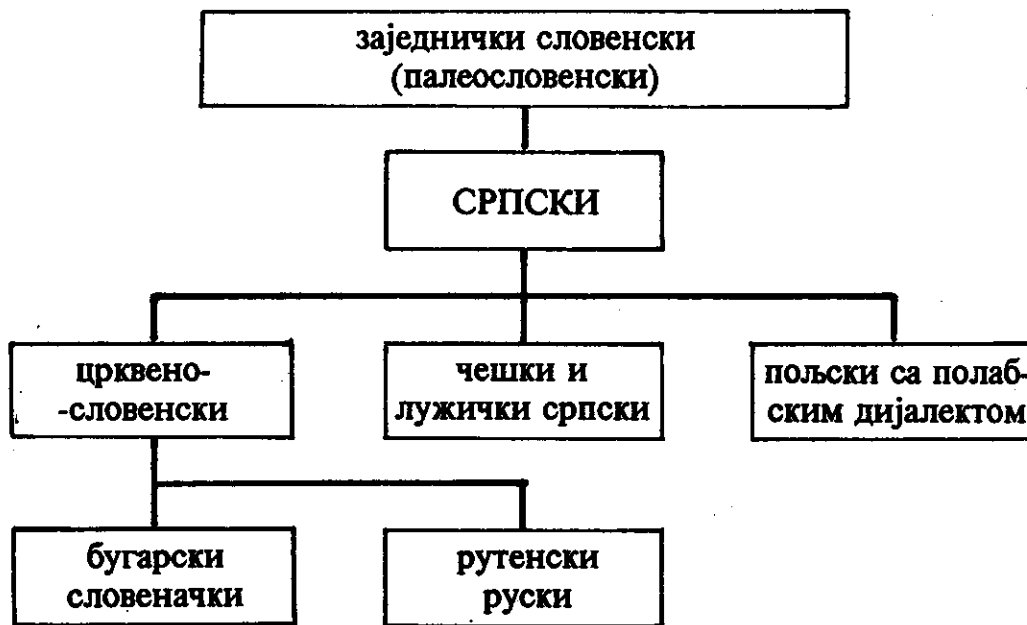
а затим слуги, да ће доћи дан, када ће се установити, да су:

„... tous les idiomes slaves une série de collatéraux issus directement d'une source commune...”

Пошто је у предњем цитату Овелак најпре истакао „велику исквареност бугарског”, он затим изражава своје уверење, да су:

„... сви словенски идиоми само један низ побочних језика, произишли директно из заједничког извора..”

Своје лингвистичке закључке у односу на језик Словена, Овелак је илустровао – између осталог – следећом шемом:

¹⁰⁹ La Linguistique, par Abel Hovelacq, Bibliothèque des Sciences Contemporaines, Paris, Hennuyer, 1876., pp. 323.-324.

б) Ami Boué

Као круна свих претходних тврђења може – у неку руку – да послужи један навод из дела прошловековног научника, који се звао Ами Буе (Ami Boué). У своје доба Буе је био члан француских и иностраних научних установа. У свом обимном делу „Европска Турска”, у четири тома, обухватио је – у односу на ту онда моћну империју – готово све у његово доба постојеће научне гране: географију, геологију, природну историју, статистику, обичаје, а затим традиције, археологију, индустрију, земљорадњу, политичку историју, религију, итд.¹¹⁰ Између осталих проблема у вези са Србима, Ами Буе је расправљао и о проблему српског језика. С обзиром на извесне његове наводе у истом делу, можемо да закључимо, да је он српски говорио. У сваком случају, да један учен човек као што је он био, писмено овековечи једно тврђење, он је за то морао имати чврсту основу, много знања и апсолутну сигурност у оно, што тврди.

Но пре него што наведемо Буеов текст, који нас на овом месту искључиво интересује, да рашчистимо – једном и заувек – са оном збрком коју је проузроковао појам српско-хрватски, хрватско-српски, хрватски књижевни језик, па најзад – једноставно и безобзирно хрватски, премда се увек ради једино о језику народа српског. Јер – појам српско-хрватски је створен искључиво с политичким тенденцијама, уз смишљено деловање оних, који у једном новом облику настављају освајачко ширење старе и незајажљиве римске империје, особито, када се ради о њеној борби против Словенства. Те тако – премда ова студија не спада у ред политичких расправа, ми овом приликом морамо да подвучемо, у коликој мери је проблем у вези са српским језиком, односно, како се проф. Лаза Костић изразио – у вези са крајом српског језика – политизован, с крајњим циљем, да се један упоран и отпоран словенски народ на Балкану латинизује, онако, како је латинизована читава остала Европа, у којој данас преовладава тзв. латински дух. А познато је, да се та латинизација најуспешније остваривала преко вере... Постепено и по једном добро смишљеном плану постигло се – било насилним покрштавањима и превођењем у католичанство, било разним политичким домишљањима непријатеља српског народа – да се данас на подручју југословенске државе све, што је католичке вере, назива Хрватима... Зато, нека нам на овом месту буде допуштено, да направимо једну сасвим кратку дигресију, која ће бити речитија од мноштва описа...

Између осталог, Вук Стефановић-Караџић је написао једну малу и занимљиву књижицу, којој је дао наслов „Ковчежић”. У самом почетку он говори о Србима православне, католичке и мухамеданске вере. Ми се данас питамо, шта је било са свим оним Србима, који нису били

¹¹⁰ А. Boué, „La Turquie d'Europe”, Paris, Arthus Bertrand, 1840.

припадници православне цркве? Нема их. Нестали су. Не зато што би били ишчезли са земље, већ зато, што су на основу вере уврштени у друге народности... Овде би могла да отпочне расправа сасвим друге врсте и мислимо, да има приличан број писаца који се њом баве, па ћемо да се вратимо споменутој теми и тзв. „Гајевој реформи хрватског језика”, како то пише у свим уџбеницима за хрватске ученике. Међутим, та тзв. „реформа” није – у ствари никакав реформа, већ отворено узимање српског језика за Хрвате, што је Гај сасвим отворено рекао и написао. То отимање језика, којим прави Хрвати никада нису говорили, било је неопходно због великог броја на разне начине покатоличених Срба, будући, да је веру лако променити, али не и језик. А да су прави Хрвати говорили једним другим језиком, то је добро знао научник Ами Буе, па пре назови Гајеве „реформе”, а у потврду нашег излагања овде, он пише:

„Le croate... est aussi un dialecte assez différent du serbe; mais, le wende s'en éloigne davantage, pour se rapprocher, comme le croate, de la langue des Slovaques...”¹¹¹

Предњи текст у српском преводу гласи:

„Хрватски... то је такође дијалект доста различити од српског, али вендски се од њега удаљава још више, да би се приближио, као и хрватски, језику Словака...”

Тако је Ами Буе писао 1840. г., док је Људевит Гај објавио своју толико злоупотребљавану „реформу”, одн. озакоњење отимања српскога језика, тек 1846. г., у листу „Даница”; бр. 31., а под насловом „Чије је коло”.

Да би читалац већ од самог почетка био што боље упућен у овај тежак и данас добро замаскиран језички проблем, као и да би схватио, како дуго се ковао паклени план о разарању једног народа кроз отимање и отуђивање његовог језика, ми морамо овде да прибегнемо још једном наводу из дела Ами Буе-а, у коме је он пророчански изрекао свој суд и свој закључак:

„... Хрвати. Они – због сиромаштва своје литературе и због неправилности свог језика нису успели да створе посебну књижевност, већ су били присиљени, да се приближе Србима и да се служе њиховим језиком, на начин, који их је одвео дотле, да су Србима предложили, да се с њима уједине под извиканим називом Илира. Међутим, овај подмукли (или лукави) предлог, чија је сврха ишчезавање српске националности, од Срба је био одбачен”.¹¹²

¹¹¹ О. с., р. 34.

¹¹² О. с., р. 30.: „... les Croates. Ces derniers, vu la pauvreté de leur littérature et l'irrégularité de leur langue, n'ont pu réussir à se constituer une littérature à part; mais ils ont été forcés de se rapprocher des Serbes et d'employer leurs caractères, de manière qu'ils ont été réduits même à proposer à ces derniers de se réunir à eux sous le titre banal d'Illyriens. Or cette proposition insidieuse, tendant à faire disparaître la nationalité serbe, a été rejetée par les Serbes.”

На несрећу, Срби су касније били изиграни, што је данас јасније него икада и што може да се заврши – уз све друге подешене околности – непоправљивим разарањем целог српског народа.¹¹³

После ових неколико важних и стога неопходних напомена, да се вратимо изјави о српском језику Ами Буе-а. И ова његова мисао налази се у истом делу – „Европска Турска”: На жалост, није нам познато, да су се српски лингвисти позабавили Буевим закључком исто тако као што нам није познато, да је ико – после Сипријана Робера – покушао да тражи увођење српског језика на универзитетске катедре, паралелно уз грчки и латински. Човек мора добро да се замисли над чињеницом, како мрак и заборав веома брзо прекрију сваки покушај, да се српски језик и Срби уопште са свим њиховим вредностима на подручју људског духа уздигну на место, које им припада! Као што је Роберова жеља, изражена у једној установи као што је Collège de France, остала само пусто слово на папиру, тако исто је прашина прекрила и следећи закључак А. Буе-а:

„Le serbe est environ aux langues slaves ce que le latin est aux langues qui en sont dérivées”,¹¹⁴

а то значи:

„Српски је отприлике за словенске језике оно, што је латински за језике, који су из њега произишли”.

Уз претходно тврђење, Ами Буе је додао још нешто, што нам с чини значајним, а то је следећа његова допуна уз горње тврђење, које нас уверава, да је он српски стварно добро познавао:

„... le paysan dans la plus misérable case, comme le riche dans son konak, parlent leur langue avec pureté...”¹¹⁵

„... сељак у најбеднијој колиби, као и богаташ у свом конаку, говоре чисто...”

Читаоци ће се вероватно сложити с аутором ове студије, да и сељак, и онај, који се одродио од села, и сиромаш и просјак, и богаташ – говоре сви подједнако лепо својим језиком само тамо, где се језик кроз веома дуго време стапао с људским бићем и где, према томе, човек има један сасвим особити осећај за језичку чистоту. То може да буде случај само тамо, где један народ и његов језик представљају јединственост кроз дуге хиљаде година.

Додамо ли оваквом резонувању још један цитат из дела Ами Буеа, имаћемо још једну потврду о старини српског језика. Ево шта он каже:

„On connaît les travaux de certains philologues pour retrouver des racines tout-à-fait communes aux langues grecque et serbe”.¹¹⁶

¹¹³ Проблемом отимања и присвајања српског језика од стране Хрвата, дубоко и зналачки се позабавио проф. Лазо Костић у својој изванредно документованој студији, под насловом „Краја српског језика” – културно-историјска студија, Баден, у Швајцарској, 1964. г. То веома озбиљно документовано дело може да буде од велике користи. Познато је, да је библиографија проф. Костића увек веома богата; само за ову своју књигу он се послужио 131-им делом.

¹¹⁴ О. с. р. 34.

¹¹⁵ О. с., ib.

¹¹⁶ О. с., р. 41.

Ево једнога посла, који је требало већ одавно да се уради! При томе је понајпре требало да се пронађу студије, на које је Буе мислио, стављајући на папир ову своју за нас ни најмање изненађујућу констатацију. Он, наиме, каже дословно:

„Познате су студије извсних филолога са сврхом истраживања потпуно заједничких корена грчког и српског језика..”

На жалост, ти су радови, о којима Буе говори у множини, као у земљу закопани и писац ових редака, упркос свим напорима, није успео да их пронађе, осим неких сасвим кратких одломака. Међутим захваљујући нашем познавању старо-грчког и имајући српски као матерински језик, уздамо се, да није далеко дан, када ћемо по завршетку овог посла, моћи да се посветимо и томе. Радићемо, носећи у мислима и у срцу речи Милоша Милојевића, који је у својој Историји записао:

„Тек када се језик тог славног (тј. грчког) народа буде ваљано проучио, откриће се ствари нечувене”.

Чини нам се, да је у овом поглављу, које смо назвали „Приступ делу” довољно и оволико, са сврхом, да се укаже на неколико концепција, разрађених на страницама ове студије. Уздамо се, да све што смо догде изнели, може да послужи као оријентација у односу на став аутора према једној још недовољно истраженој и неиспитаној, па – према томе – у великој мери и непознатој грађи, којом су се много више бавили истраживачи прошлога века, да би онда овај век много што-шта погазио и бацио у заборав. Стога имамо разлога да верујемо, да је прошло столеће било шире у прилажењу извесним подручјима, да су му хоризонти били даљи, те да је оно било ближе извесним истинама од нашег сувопарног доба електронске технике и продирања у космос. Јер – технички напредак проширује видљиве хоризонте материје, док они важнији за људско биће, дубљи, унутрашњи, духовни – као да остају у сенци.

„Нека познаду да је ово рука
Твој и Ти, Господе, да си ово учинио!
Они куну, а Ти благослови!
Устају, али нек' се постиде и
слуга се Твој обрадује!

Нека се противници моји
обуку у срамоту и као хаљином на
се покрију стидом својим!”

(Псалам СІХ, 27, 28, 29)

ПЕТ ХИЉАДА ГОДИНА ПОСТОЈАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА... ОД ЕПОХЕ ДРЕВНИХ ВЕДА И САНСКРИТСКОГ ЈЕЗИКА СВЕ ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА

Сазнање о нашој древности има духовну снагу која се уздиже бескрајно изнад свих убојитих оружја, којима располаже цивилизовани свет, „цивилизован” нажалост у обради грубе материје, али јадно сиромашан духом, мишљу и осећањима, која би човека морала приближавати Богу, а не удаљавати га све већма од царства коме су се Срби кроз хиљаде година приволевали певајући у својој неупоредиво лепој народној поезији:

„Земаљско је за малена царство,
А небеско увек и до вијека!”

Да је ово идеја у Срба веома, веома стара, о томе ћемо наћи сведочанство код Херодота, званог „оцем историје”, који, пишући о народу настањеном северно од Грчке, у својој књизи V, гл. 4 каже, да међу њима има и таквих који верују у бесмртност (*οι αθανάσιοις ποιενοί*) у то доба када су се Грци клањали својим Боговима од камена и метала. У току целих својих студија грчког и латинског, као и у току припреме мога доктората из грчке класичне филологије, који сам одбранила у Паризу, на Сорбони, никада нисам наишла ни на једног аутора који би се био позабавио Херодотом са ове тачке становишта, још мање је ико од познатих аутора обратио пажњу на назив језера Сербонис (*Εερβονιδος Λιμνη*), које спомињу и Херодот (11,6) и Диодор са Сицилије (1,30). Херодот нас обавештава да се то језеро налазило у доњем Египту, где је сачињавало прородну границу између Египта и Сирије и да је било толико старо, да је још Зевс у њега бацио митско чудовиште Тифона. Додајмо у прилог старости истог језера и чињеницу да је оно у Херодотово доба било исушено (V век пре Христа), али су му се трагови још видели...

Горњи назив нас доводи до санскритског језика, који, упоредо с истоветношћу великог дела вокабулара између српског језика и језика француско-шпанских баска, претставља наше најјаче духовно оружје за борбу за морални и духовни успон на највиши степен међународних размера целог Српског народа, данас жалосно расутог на свих пет континената због нечасних политичких игара и сплетака... Непобитна сведочанства о тачности наших тврђења представљају:

1. – Sanskrit – English Dictionary, etymologically and philologically arranged, with special reference to cognate indoeuropean Languages, by Sir Monier-Williams, Oxford, Clarendon Press, 1970, 1333 strane.
2. – A practical Sanskrit Dictionary, with transliteration, accentuation and etymological analysis throughout, by Arthur Antony Mac Donell, Oxford, University Press, 1971, 382 str.
3. – Pierre Lhande (de l'Academie de la langue basque) Dictionnaire Basque-Francais (dialectes Labourdin, bas-navarrais et souletin), d'apres le dictionnaire Basque Espagnol-Francais de l'Abbe R. M. de Askue, Paris, Editeur Gabriel Beauchesne, 1926, preštampanno 1973, 1117 strana.
4. – Српски рјечник истумачен немачкијем латинскијем ријечима, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић Караџић, 4-то државно издање, Београд, штампарија Краљевине Југославије, 1935, 889 стр.
5. – Grammaire de Sanskrit, par Jean Varenne, Paris, Presses Universitaires de France (Que sais-je?-Le point des connaissances actuelles), n° 1416, 1971, 127 str.

На основу дакле напред цитираних дела, загазимо одмах „in medias res”, у саму срж нашег националног имена и његовог порекла! Колико смо до сада проучили санскритски, можемо утврдити да уистину „Нико нема што Србин имаде” и да се ниједан од свих осталих индоевропских народа не може подичити, да му је име тако јасно исписано још у древним „Ведама” (Ведама)! (Узгред буди речено, назив „Веде”, спев настао пре пет хиљада година настао је од глагола „вид”, што значи тачно што и наш „пророчки вид”, тј. унутрашње, метафизичко сазнање... ..). Нагласићемо исто тако да када говоримо о српском и санскритском језику, онда мислимо, не на најновији санскритски, већ на његов најстарији део, познат под именом „Рг. Веде”, што опет иде у прилог нашем тврђењу о нашој не само старости, већ древности!!! Зато Србине брате, ма где да си, кад прочиташ ове ретке поносито дигни главу у сазнању да Ти име постоји велики број хиљада година, да су ко зна већ колико пута хтели да Те покопају, али се Ти ниси дао, као да и данас хоће да Те сахране, али ће доживети неуспех због оне прастаре истине:

„После смрти следи Васкрсење”!

Зато нека нам буду благословени ови први кораци, који нас кроз трвења и тешкоће воде ка коначном Васкрсу на духовном пољу које је још од ведских времена било наше највеће благо, чему као најбољи доказ служи баш филозофско-религиозно-историјско-космички спев „Веда”, огромних размера, још несхваћених, потпуно који се као светлосна нит, што клизи кроз бескрајно време, слива у свој лепоти у наш дивни:

„Косовски циклус”... ..

Но зауставимо се овде, да отворимо горе наведени санскритски речник на 1245. стр., где ћемо при дну последњег ступца шестог наћи:

दृ SRB or SRMB (et. sib srib). (Ово је важно због имена Сибир, који се и данас зове по нама), **el. Sarbati, Srmbati, to kill, slay. injure,** што значи: убити у борби, убити, ранити.

Отворимо овде заграду за једну историјску надопуну:

Уважени професор антропологије на париском Универзитету (данас у пензији) и оснивач био-електронике, господин Louis-Claude Vincet, у својој огромној студији у два тома „Le paradis perdu de Mu” (Edition de la Scurioe, 1971) на стр. 435 другог тома пише:

„L’ancien empire d’Uighur S’etendit de la Siberie – orientale au pays Basque”

„Старо царство Унгур протезало се од источног Сибира до земље Баска”,

што већ одмах потврђује нашу тезу о истоветностима и слично-стима између баскијског и српског језика. Исти аутор на стр. 383 истог тома, употпуњује сам себе, тврдећи да су

„становници Сибира били припадници најстаријег народа на нашој планети”,

чему додајемо мисао, коју је Јован Рајић изразио у својој „Историји Срба” у тексту од стр. 149–192:

„Прастара отаџбина Срба био је Сибир”.

Уз то, због јасноће, наведимо још једну реченицу уваженог професора Vincent-а (том II, стр. 292.):

„Dono tout provenait, au debut, du sanskrit”,

што значи:

„У почетку све је произишло из санскритског језика”.

Првобитни језик света био је санскритски, из кога су се развили сви други језици, а санскритским је, што је логично, говорио најстарији и најмоћнији народ... А који народ??? Одговор је једноставан: онај чији се језик и данас приближава највише санскритском, а то је, изван сваке сумње српски језик, који, по нашем још непрецизном прорачуну чува најмање 3000 речи које се од времена „Рг-Веда” па све до данас нису измениле ни по облику, ни по смислу. О томе, драги српски Читаоче, не треба наводити огромну литературу, јер, да би смо извели закључке довољно је то што знамо српски и што и данас жива реч нашег језика и име: СРБ (име места), Србин, Србовати и многобројне изведенице које наброја Вук, одговарају свом санскритском оригиналу.

Што се тиче значења нашег националног имена јасно је нашем најнеукијем бистром сељаку да СРБ или Србин означава ратника, борца снажног човека који се одупире нападом или одбраном. Додајмо к томе да у санскриту постоји облик који одговара нашем изразу Србенда, или на санскритском:

शुभ्र што Енглеz Moinier – Williams
тумачи: Sribinda, m. N. of a
demon, slain by Indra (R. V. = Rg-Veda),

тј. демон, кога је убио Индра, врховни Бог рата... што значи да се тај „дemon” борио против Индре...

Према томе, и наша реч Србенда, као и Срб и Србин, значила је: ратник, борац, бранилац и нападач.

На студију санскртског језика дозвољава нам да сазнање о имену наших предака проширимо, употпунимо и повежемо са данашњим нашим карактеристичним изразима. Додајмо с тога називу Срб, Србин и Србенда и свима добро познато име „ратар”! Шта оно претставља

данас, свима нам је знано, као и да постоји нека разлика између „ратара” и „геака”. А каква? Ми смо ту разлику осећали, али, чини нам се, нисмо били у стању да је објаснимо. Али, како каже уважени професор Vincent, „све је потекло од санскритског”, па тако и наш „ратар” и његов племенити говор. Понајпре, у санскритском постоји реч:

Rat-a = pleased, glad, devoted or addicted to... што значи: задовољан, срећан... посвећен чему...

Ra-ti = pleasure, enjoyment, satisfaction, тј. радост, уживање, задовољство.

Надопунимо ово другим, важнијим делом из Monier-Williams-овог речника:

Rat(h) = car (two-wheeld), war chariot, тј. кола с два точка, ратна кола
– Warrior, hero, тј. ратник, херој.

Ratha karya – наставља Monier Williams, значи:

driving in a chariot, тј. управљач кола... што језично одговара нашем „ратар”, што је добијено поједностављењем, тј. елиминисањем сугласника „к”, што се тиче сугласника „х”, ми знамо да га наш народ најчешће не изговара.

И да закључимо:

„Ратар” је поседник (Belonging to a chariot) кола којима је тај поседник управљао као ратник или јунак, идући у „рат” („rathanika ” = host of chariots, тј. „армија” мноштво ратничких кола), у „Rat” који је за њега претстављао радост и задовољство.

Но то није све. Овде бисмо морали да исправимо једну ужасну вековну грешку тврдећи да тај и такав „ратар” није био „раја” турски роб, већ нешто сасвим друго... Наричући над поробљеном „рајом”, нисмо ту реч доводили ни у везу с рајем, а још мање с војничком шатром. Само овим двама речима могли бисмо посветити целу студију, но овде морамо бити кратки. Monier Williams пише:

Kastra – dominion, supremacy, power, тј. управа, надмоћ, моћ, ауторитет..., па наставља: government, governing body; the military or reigning order (the members of which in the earliest Times, as represented by the Vedic Hymns, were generally called Rajanya, not Ksatriya... applied to the second or Reigning or Military caste...

Дакле: влада, владајуће тело, чланови, односно припадници владајуће касте најдавнијих времена, који су у Ведским химнама били уопште називани рајанија, а не шатрија... име које се примењивало на другу или (тачније) на владајућу касету...

Поменимо овде још само да је:

Ksha – a field... the protector of a Field, тј. поље – заштитник или чувар поља, а да је

Кдхатри – што одговара нашем „шатро”, the Son of a man of the second caste,

„син припадник друге, односно ратничке касте.”

Раја или Шатрија, уз обећање да ћемо цео један напис посветити нашим „шатрама” – војничким шатрама, дакако, и „шатровачком” код нас, колико знамо, још необјашњеном говору.

Додајмо појму нашој „шатри” санскритсу реч: raj – rajati = to reign, be king or chef тј. владати, бити краљ или управљач, вођа.

Raj – shining, radiant (блистав, сјајан) а King, Sovereign, Chief (краљ, краљ, суверен, вођа).

Raja – (иста дужина на а као и данас у нашој речи раја), а King, Sovereign, тј. краљ, суверен.

Rajni – Queen, princess, the wife of a King, тј. краљица, принцеза, краљева супруга. (У школи сам некада имала добру пријатељицу Рајну и сећам се добро, да је читавим својим бићем била истинска принцеза, премда кћи сиромашних родитеља).

Дакле, да за овај пут заклучимо: српски ратар био је не само јуначки поседник ратничких кола којима је управљао идући у рат, већ је истовремено у давној прошлости у својим војничким шатрама био и раја, тј. господар и племић, што ће нам потврдити и Херодот када нас обавештава да су становници Грчке сматрали рат најчаснијим занимањем, носећи на челу ознаку племства, сматрајући онога ко ту ознаку не носи неприпадником аристократске касте:

„Και το ηξν εοιχηαι ευνεεις κξκριτα το δε ασυκον αευγγξξ...”

што отвара нове хоризонте наше фалсификоване и изопачене историје, ширећи нам видике до неизмерности. Додамо ли томе Плинијево сведочанство, који, спомињући град Серберион на Босфору дословно каже у књ. VI, гл. 7:

„...а Commerio accolunt Orinei, Vali, Serbi...”

што значи

„... око Азовског мора живе Оринеи, Вали, Срби...”

имамо се над чиме замислити, јер само он помера нашу историју за пет до шест векова уназад, будући да је рођен 23 год. по Христу и будући да „послужбљена” историја сматра да смо ми Срби тек 540. по Христу пали с Марса на Балкан... У каснијим излагањима међутим видећемо да је то била само последња сеоба Срба на Балкан, па зато:

„нека се противници наши обуку у срамоту и као хаљином нек се покрију стидом својим!!!”

Тим пре што на основу санскритског „светог, отменог, филозофског и религиозног језика” можемо да се винемо за најмање пет хиљада година у прошлост и у недогледне висине лепоте мисли и духовног живота наших древних пређа.

Угодна стара обућа

Опанци су обућа јужнословенских сељака, носили су се, или се још носе, у неким земљама на Балканском полуострву и у Источној Европи. Опанци се сада могу видети за време лета, и на ногама младића и девојака који их носе као својеврстан модни, летњи хит. Некада су опанке носили и Германи. У Русији су опанци били плетени од лике, такви су били и код Германа, док су код Јужних Словена прављени од коже, (говеђе, бивоље, свињске, овчије). Доњи део је увек од коже, а горњи је платен од кожних изнутрица, од узица од пређе или је комад коже.

Још један мистериозни народ „Хитити”... Нико не зна одакле су дошли... Међутим, има нешто блиско у изгледу њихових опанака (санскритски „упанах”), који још већма од „етрурских” личе на наше опанке.

*
*   *
*

Не само да ови хититски ловци или ратници имају опанке... Њихове шубаре, појасеви, кама и брадва, могу нам више рећи од читавих студија...

Нагласимо уз то, да су Хитити правили „свети хлеб”, на исти начин као што и ми правимо славски колач... Носећи на дар Богу у храм... У нешто мало измењеном облику, наши славски обичаји су, на основу историјских података, обичаји из давних предхришћанских времена. Једино што смо некадашњег Бога, заштитника дома, заменили хришћанским свецем. Додајмо к’томе да је прва хититска реч на коју смо наишли била „тају” = тајна. Доиста су нам други, тврдећи да смо пали с Марса у V, или чак у VII в. по Христу, збрисали и име и постојање наше на древној историјској позорници!

А доиста, тек треба да почнемо студије о себи!!!

а) Језик као доказ старости једног народа

Како ово дело не пишемо с циљем да се и оно назове „историјом”, већ с циљем да се при одређивању старости српског народа послужимо и другим гранама, а не само историјом, наша прва помисао нам налаже да покушамо да одредимо старост Срба, у колико је то уопште могуће, према „Ведама”. У нашој студији дотакнута је само претпоставка о старости Веда, у глави „Нев, (Бирнуф) и Пикте о старости Веда”. С тим у вези треба да се осврнемо на нека интересантна тврђења, која је изнео *Emile Burnouff* (Бирнуф) у својој студији „*Essai sur le Véda*”; ево, шта он ту каже, најпре на стр. 39.:

„... un des moyens les plus sûrs de remonter à l’origine d’un peuple et de reconnaître sa race, était d’analyser à fond sa langue et de la rapporter à sa famille neturelle.”

У предњем тврђењу, као што се види, нема ничега нити фантастичног, а још мање невероватног. Овом хладном научничком констатацијом он каже:

„... једно од најсигурнијих средстава за тражење порекла једног народа и за препознавање његове расе била је исцрпна анализа његовог језика са сврхом његовог прикључења његовој природној групи.”

Стога је, увек по Бирнуфу и на истом месту, филологија морала да прибегне етнографији и историјској географији, чему ми у наше доба неизоставно прикључујемо археологију...

На стр. 9. Бирнуф тврди да се „ведски народ” (он пише „ведски Аријевци”) коначно настанио најкасније око петнаестог века пре Христа

око Ганга... Значи, они ведски људи који су остали око Инда ту су се нашли пре тога периода. Међутим, како је немогуће зауставити се само на томе, Емил Бирнуф развија даље своју мисао, разлажући:

„On voit par un grand nombre d'hymnes que les chantres de la période védique avaient été précédés par d'autres chantres plus antiques, qui étaient à la fois leurs ancêtres et les fondateurs de leurs cultes. Ces chefs de famille, dont la réalité n'est pas moins historique que celle de leurs descendants, semblent avoir vécu les uns au nord-ouest du Panjâb... les autres plus loin encore, dans la même direction. De sorte que l'ensemble des traditions védiques signale une période primitive d'une longueur absolument **indeterminée**, période à laquelle des chantres du Véda ont toujours soin de rapporter leur origine et celle de leurs cérémonies. Ces traditions se dirigeant toujours vers le nord-ouest, nous font nécessairement sortir du bassin de l'Indus, et, par les cols élevés du Caucase, nous obligent à descendre dans ces autres vallées...”¹¹⁷

„Beaucoup de traditions grecques et italiques, ainsi que les plus anciennes croyances des peuples de l'Occident, se rattachent également à l'Asie et viennent de L'Est; il en est de même de leurs langues, de leurs noms, des noms de leurs montagnes et de leurs rivières...”¹¹⁸

„... et nous nous arrêtons, dans notre étude, là où le Véda lui-même s'arrête, c'est-à-dire aux traditions des vallées Caucasiques.”¹¹⁹

Има ли претходни текст неке везе с Константином Порфириогени-том, по коме смо ово поглавље и назвали? Мишљења смо да има, а какве, то ћемо да закључимо пошто га наведемо и на српском:

„Види се по великом броју химни да су певачима ведског времена претходили други, старији певачи, који су били, уједно, њихови преци и оснивачи њихове вере. Ти господари породице, чије стварно постојање није мање историјско од постојања њихових потомака, изгледа да су живели на северозападу од Пенцаба – једни, а други још даље у истом правцу. И то на такав начин да скуп ведских традиција указује на један првобитни период апсолутно неодређеног трајања, период до ког ведски певачи увек брижно одводе порекло, како своје, тако и својих обреда. Те традиције, управљене увек према северозападу, нужно нас изводе из поречја Инда, присиљавајући нас да преко теснаца Кавказа сиђемо у оне друге равнице...”

„Много грчких и италијанских традиција, исто тако као и стара веровања западноевропских народа, подједнако се надовезују на Азију и долазе са Истока; исти је случај и с њиховим језицима, именима, с именима њихових планина и њихових река...”

¹¹⁷ Emile Burnouff, „Essai sur le Vêda”, Paris, 1863., p. 11.

¹¹⁸ Ibid., p. 12.

¹¹⁹ Ibid., p. 14.

„... и ми се, у нашој студији, заустављамо тамо, где се заустављају и саме Веде, тј. на традицијама долина Кавказа.”

На више места у овој студији споменути су Срби, који су живели северно од Кавказа, а западно од Каспијског језера, које су тамо наишли, на пр., Плиније и Птоломеј и о којима говори и Страбон. Срби су живели и јужно и источно од Каспијског језера, што значи на целој ширини северно од Кавказа а северо-источно од Црнога мора, с ове стране Каспијског језера, не водећи рачуна, у овој прилици, о оним Србима са супротне стране. Посматрајући географску карту, уочићемо да се насупрот Србима, који су обитавали североисточно од Црнога мора, у исто то море уливао Дунав... У доба, када граница није било када се још никакав други народ није налазио по отвореним северно-црноморским степама – зар је било тешко прелазити коњима степска простанства? Не узимајући, на овом месту, у обзир могућност да су Срби (као, на пр., по Сипријану Роберу) могли доћи делимично у Подунавље и са југа, ми потпуно јасно можемо да обухватимо мишљу оно које је рекао Нестор Кијевски о „Словене первое” с обе стране Дунава и у Илирику, практично, одбивши касније насељене Грке на крајњем балканском Југу, ти древни, преисторијски Срби, живели су на целој ширини Полуострва од Јадранског до Црног мора. Временом, они су наставили да се шире слободном подунавском низијом до дубоко у Централну Европу... А све се то одиграло, како је и Сипријан Робер тврдио:

„У давно, преисторијско време, до ког не можемо да допремо историјским мерилима...”

О чему је нешто морао знати и Константин Порфирогенит, кад је написао, да су Срби „Дошли с оне стране Турске, где су били од почетка!” А да је то „од почетка”, „*επ αρχης*” било познато Европљанима, пре него што су пригрлили учење германске школе, доказ је и један „Универзални речник историје и географије” из прошлог века, у коме ћемо под речју Словен, Славе, наћи следеће обавештење:

„Grande famille ethnographique... Elle appartient incontestablement à la race indo-européenne... L'établissement des Slaves à l'Ouest du Volga précède au moins 15 siècles l'ère de J.-Chr., mais leur nom ne paraît dans l'histoire qu'après cette ère...”¹²⁰

„Велика етнографска скупина... која несумњиво припада индоевропској раси... Смештај Словена западно од Волге претходи најмање 15 векова хришћанској ери, али њихово се име у историји јавља после ње...”

Дакле, све оно, о чему је било много пута речи у току ове расправе „западно од Волге”, управо је напред назначен простор источно од Црнога мора, заправо североисточно, а време:

¹²⁰ Dictionnaire Universel d'histoire et de Géographie, par M.-N. Bouillet, Paris, 1872.; s. v. „Slave”.

„Најмање 15 векова пре Христово рођења”.

Међу те древне Србе, које стари писци једино и спомињу на реченом простору од свих Словена, каже се на истом месту, спадају и Хомерови Хенети, одн. Венети, па затим балтички Венди, итд. А Хомерова „Илијада” се односи на Тројански рат, који готово спада за Грке у митску прошлост, премда се одиграо око 1.200 г. пре Христа. А Троја је, у томе су сагласни сви савесни историчари, прастара српска насеобина, те дубровачки песник, Иван Гундулић, пева у своме спеву „Осман”:

„При мору, украј српских страна, у пржинах пуста жала,
Лежи Троја укопана, од грчкога огња пала...”

Напоменимо при овоме да ископине града Троје показују девет слојева, при чему су археолози утврдили да је „Хомерова Троја” шести слој! Из ког времена потиче први слој? Ко то може да каже? Константин Порфирогенит би, можда, и за првобитну Троју, или Илион, или Илиј рекао да и она потиче *ελ αρχης*, „од почетка”! А госпођа Ружица Борисављевић сва та три имена изванредно лепо објашњава као најчистије српске називе! Има више аутора који тврде да се првобитни језик, којим је опеван Тројански рат, морао приближавати много више ведском... А Грци класичног времена тај језик више нису ни разумевали, па су зато имали читаве школе чији је задатак био објашњавање појединих певања „Илијаде”... коју је направно грчки епом тек Пизистрат, будући да је он био први који је наредио да се она запише и то тек у другој половини шестог века пре Христа, тј. ближе већ петом веку, премда се радило о догађају који се одиграо 6–7 векова пре тога!

Кад смо већ споменули језик спева „Илијада”, ближи ведском језику од грчког класичног времена, да се повратимо закључку Емила Бирнуфа који је на стр. 39. свога „Есеја о Ведама” утврдио:

„Да је језик најсигурније средство при тражењу порекла једног народа и његове расне припадности.”

Настављајући исту ту мисао, он на стр. 208. истог дела пише:

„Un fait propre à la langue védique marque d'une manière frappante la postériorité des Hymnes par rapport au temps où les noms de parenté furent créés.”

„C'est pourquoi, l'état primitif de la famille et les fonctions de ses membres exprimées par les noms de parenté, ne répondent pas à la période védique, mais à une période de beaucoup antérieure et à une contrée qui n'était ni l'Hindustan, ni le Saptasindu.”¹²¹

Ево, дакле, закључка Емила Бирнуфа, који се, преко Веда, односи директно на извесне ствари у српском језику „од почетка.”

¹²¹ E. Burnouff, o.c., p. 209.

„Једна чињеница својствена ведском језику обележава на упечатљив начин каснији постанак (ведских) Химни у односу на време када су створена родбинска имена”.

... Због тога, првобитно стање породице и улоге њених чланова, изражене називима сродства, не одговарају ведском периоду, већ једном много ранијем времену и једној области, која није била ни Хиндустан, а ни Седморечје.”

У вези с напред наведеним текстом Бирнуф даје лингвистичко објашњење суфикса „три” који се додаје на корен са сврхом формирања именице, која означава лице извршиоца радње. Он даље каже да је најбитнија карактеристика тог суфикса консонант „Т”. Ишчезавање тога сугласника могло би да се протумачи само на два начина: или избличавањем које чине странци без осећаја за дотични језик, или пак његовим неосетним ишчезавањем после дуге употребе. Прво објашњење, развија Бирнуф даље своју мисао, недопустиво је за ведски аријевски народ, чија расна чистота је чињеница од свих других боље доказана и учвршћена. Тако, када видимо реч *Swasri*, што ће рећи сестра, без тога „Т”, које северни језици још нису изгубили (*Schwester, Sister*), морамо да закључимо да је народ, који каже „свасри”, уместо почетног и веома давног „свастри, морао имати иза себе бројне генерације, пре него што је усвојио тај непотпун облик. Другим речима, чак и у најстаријим ведским химнама песници увек употребљавају облик „свасри”, док се пуна форма „свастри” у њима више нигде не налази, упркос њиховој давнини. Међутим, то карактеристично „Т” у српском језику је остало до данас без икакве измене и жалосно је, што од светских и европских научника још нико никада није покушао да при оваквим и сличним разматрањима узме у обзир српски родбински назив „сестра”. Зар Сипријан Робер није тврдио да је српски језик мајка свих осталих словенских говора, па већ само та чињеница је сама за себе била довољно јака да потакне лингвисте на поближа истраживања? А тек о Илији М. Живанчевићу, који је сасвим недвосмислено устврдио у свом напред споменутом делу, на стр. 24., да је српски народ

„дао реч, Веде и Ведангу”

нико, па чак ни српска наука није водила рачуна!

Ми се на српским родбинским именима, створеним на основу највећих лингвистичких ауторитета, који су се бавили Ведама у прадавно време, кад је људски говор тек отпочео да се изграђује, задржавамо у посебном поглављу. Јер српска родбинска имена идентична су ведским и то нико, ко покуша да се упусти дубље у овај проблем, неће моћи оспорити!

Утолико више је готово запањујућа непомићност српских језиколоваца у овом смислу! А још је веће изненађење чудна чињеница да славни Грци, којима су приписане све најлепше ствари света, имају за „сестру” назив *αδελφη*, „аделфе”, а за брата „аделфос”, што би значило „рођени из исте материце”, *δελφύς*, док је сама реч „материца” без икаквог етимолошког објашњења. Према томе, у овим најосновнијим и је-

зично првобитним стварима, грчки језик није „од почетка”, а, колико је познато, у овом смислу грчки језик још никада није био стављен под лупу.¹²²

Па пошто нас је Порфирогенитово „од почетка”, употребљено у односу на Србе, који су, како смо видели, у Илирику, Подунављу и у централној Европи живели

„с оне стране Турске, тј. Мађарске”

„од почетка” – довело до питања језика, да видимо шта су ауторитети мислили о српском језику у време измишљене српске сеобе на Балкан у VII. веку по Христу и да ли би лингвистички проблем могао да се усклади с оним што Порфирогенит каже? Наравно, византијски цар, као ни Грци уопште – није знао српски језик, па у том смислу није ни могао да да било какав суд. Међутим, нешто мало што је рекао у вези с именом Србин, о чему ће бити речи мало касније, није уопште тачно. Зато су се стручњаци потрудили, да на основу његових забележака таквих, какве јесу, извуку закључке о српском језику тог седмог века,¹²³ упркос непотпуности царевих података. Наравно, ти закључци су могли бити створени и захваљујући једном солидном лингвистичком знању, особито на подручју словенских дијалеката. Тако Ватрослав Јагић, чије је име једно од најкрупнијих на пољу словенске филологије уопште (живео је од 1838. до 1923. г.), који је радио у Одеси, Петрограду, Бечу и Берлину и који је основао научни часопис „Archiv für slavische Philologie”, чијих је 37 књига он сам издао,¹²⁴ написао је у његовом броју 17. од 1895. г. расправу под насловом: „Ein Kapitel aus der Geschichte der südslavischen Sprachen” (= „Једно поглавље из историје јужних словенских језика”), где је тврдио две значајне ствари.

1. – Да Срби VI. и VII. века нису сачињавали део северозападних Словена, будући, да су већ тада, у овом случају у погледу језика, имали све одлике народа, који је говорио једним јужним словенским дијалектом, одн. језиком. Он је то засновао на својој лингвистичкој по-

¹²² Ево примера преко оченаша:

ОЧЕ ΑΤΤΑ ΑΤΤα		НАШ ΝΑΣ νας		КОЈИ ΓΟΥΣ γους		СИ ΣΣΙ σσι		НА ΝΑ να		НЕБЕСИМА ΝΕΒΕΣΙ νεβеси		ПОСВЕТИ СЕ ΠΟΣΒΑΤΙΤΑΕ ποσβατισαε		ИМЕНА ΓΥΜΕΝΟΝ γυμενον		ТВОГА ΤΒΕΟΝ твеон	
И ι	ПРИВИ ΠΑΡΑΔΙΝΙ	КРАЉЕВСТВУ ΚΡΑΤΟΣ		ТВОМЕ ΤΒΕΟΝ		И ι	НЕК БУДЕ ΒΑΔΙ		ВОЉА ΒΟΥΛΕ	ТВОЈА ΤΒΟΕΑ	КАКО ΓΑΚΟΣ	НА ΒΕΝ	НЕБУ ΝΕΒΗ	ТАКО ΤΑΚΟ			
И υ	НА ΝΑ	ЗЕМЉИ ΖΕΜΟΙ		ХЛЕБ НАШ ΚΛΙΒΑΝΤΕΝ ΝΑΣ		НАСУШНИ ΠΑΝΔΔΙΣΙΟΝ		ДАЈ ΔΑΙ	НАМ ΝΑΜ	ДНАС ΔΑΝΟΣ	ОПРОСТИ, ΟΤΠΟΕΤΙ,		НАМА ΑΜΜ	НАШЕ ΝΑΣ	ГРЕХЕ ΠΗΝΑΣ		
ТАΚΟΒΕ ΓΑΚΟΣ		И υ	МИ ΙΜΙΣ	ОТПУШТАЕМ ΟΤΠΟСТАМЕН		НАШИХ ΝΑΕΣΣΙ		ГРЕХОВА ΠΗΝΙΚΟΙΣΙ		И НЕ НАВЕДИ НАС НА ИСКУШЕЊЕ НЕГО ИЗБАВИ НАС ОД ЗЛОГ ΚΑΣ ΝΕ ΒΕΣΒΕΔΙ ΝΟΑΣ ΒΕΣ ΠΟΥΚΑΖΙΝΙΝ ΔΛΑΑ ΠΑΒ ΝΟΑΣ ΟΤ ΑΒΕΣΙΛΙΟΙ							

¹²³ Цар Константин Порфирогент говори овде о досељавању око 100.000 српских коњаника са севера у VII в. које је цар Ираклије прихватио и примио код Солуна да ратују за њега те их је одмах одвео у Малу Азију и у Египат против тек појављених Арапа. Нормално је да се цар К. Порфирогент није снашао после три века, описујући ове догађаје, па је стога испало да су „Срби дошли у VII веку на Балкан”, а за оне Србе до VII в. је прећутао јер су рачунати да су погрчени већ.

¹²⁴ Осим Архива за Словенску Филологију, Јагићева је заслуга и покретање „Енциклопедије словенске филологије” у Петрограду у оквиру тамошње Академије Наука.

ставци да је српски језик од саме његове прве писмене појаве, почев од X. века, био сродан с наречјем Словеначке, Македоније и Бугарске, с којима он чини, како је Јагић рекао „једну засебну целину словенских наречја”.

2. – Друга је Јагићева поставка, да су већ у VI. веку сви припадници словенских језичних група били распоређени по својим стаништима на начин, с којим се подудара језична подела словенских наречја у три групе:

- Припадници источне групе становали су већ онда на истоку;
- Скоро сви данашњи припадници северозападне гране живели су на словенском северозападу;
- Припадници јужне гране већ онда су се налазили на словенском југу.

Сасвим је лако установити да Јагић ово своје тврђење није изнео произвољно, већ да је био добро обавештен, тј. да је претходне мисли развио на основу ранијих аутора слависта; у овом случају, јасно је да је он добро познавао учење Шафариково, па затим Суrowsјецког и Ернеста Димлера, који су му, једним делом живота, били и савременици. Осим онога што смо навели, у истој Јагићевој расправи у „Архиву за словенску филологију”, наћи ћемо и његово тврђење да је Порфиригенит сматрао Србе за блиске сроднике Пољака, Чеха и Лужичких Срба, у чему се, по Јагићу, византијски цар преварио.

Мишљења смо да претходни одломак изискује извесно објашњење. Изгледа нам, да Јагић горњу своју примедбу, тј. да се Порфиригенит преварио, да су Пољаци, Чеси и Лужички Срби блиски сродници балканских Срба, заснива на чињеници, коју је тако добро уочио и изразио Шафарик, тврдећи да су се балкански и Лужички Срби управо у VII. веку, када је, по Порфиригениту тек дошло до српске сеобе на Балканско Полуострво, разликовали по говору исто онолико колико и у његово, одн. и у наше доба, налазећи се на две крајње тачке на линији словенских језика. Ова констатација добро упућеног Шафарика служи као доказ, да је до удаљавања између, с једне стране Чеха, Пољака и Лужичких Срба и, с друге стране, Срба са Балкана, дошло у једно веома давно време а просторна и временска удаљеност је проузроковала и стварање извесних разлика код наследника некада једног и јединственог српског језика. Тако имамо утисак, да у ствари иначе изванредни Јагић, своју горњу мисао није завршио, тим пре, што он даље каже како је Порфиригенит направио збрку имена, будући да је, не знајући ништа о српском језику, Србе налазио не само у Далмацији, већ је знао и за далеке Полапске, одн. Балтичке и Лужичке Србе, па за Србе и иза Карпата.¹²⁵

Било како било, Порфиригенитови су подаци изазвали читаву узбуну међу научницима тако да се Димлер у својој „Историји о најстаријим Словенима у Далмацији”¹²⁶ пита, како је Ираклије могао сместити

¹²⁵ По госпођи Ружици Борисављевић, назив Карп-ати, одговарало би називу Сарбати, особито с обзиром на то, да га Латини пишу као „С”.

¹²⁶ Издатој 1856. г.

Србе у Солунској Теми око града Србице, Сервије, касније турске Серфице, пре него што им је дао читаву половину велике провинције Далмације? Димлер је, наиме, веровао да је К. Порфирогенит увек правио збрку због сличности имена, јер ни њему самом није било јасно откуда име Србици, или Сервији у Македонији? А није му било јасно зато, што, премда се супротстављао Порфирогениту, није ни помишљао да балканска станишта Срба потражи у времену, које је далеко претходило измишљеном као првом доселењу у VII. веку, као што је то, на пр., учинио француски слависта Сипријан Робер, по коме македонска Србика потиче из претхришћанске епохе и то од имена Срба.

б) Јован Цвијић и Срби од почетка

Па да на овом месту, пре него што пређемо на интерпретацију Шафарика и Суровјецког, споменемо једног великог српског научника, који у овом смислу, изгледа, још уопште није био изучен. То је Јован Цвијић (1865–1927.), географ светског гласа, професор Универзитета у Београду, оснивач Географског Друштва и његовог Гласника, председник Српске Краљевске Академије и члан многих научних установа у земљи и изван ње. Цвијић се бавио антропогеографским проблемима Балканског Полуострва, па је под тим насловом и написао једно дело 1902. г. Исто тако се бавио и „географском терминологијом”, па је и под тим насловом написао расправу 1887. и 1888., објављену у Просветном Гласнику. О становништву Балкана писао је и у париској ревији „Словенски свет” (1917.) на француском језику, чему одговарају свеске Српске Краљевске Академије – Српски етнографски зборник „Насеља и порекло становништва” (књ. 12., 1922; књ. 23., 1926., итд.). Такође постоји једно његово велико дело на француском језику (претходно објављено на српском), објављено 1921. г. у Паризу, где је на Сорбони био почасни доктор. То дело носи назив „La Péninsule Balkanique, Géographie humaine”, тј. „Балканско Полуострво, Географија становништва”. У овој својој опсежној студији Цвијић изражава уверење, да су савремени дијалекти српског језика, дакле, ови:

– Штокавски, који се дели на старо-штокавски (Македонија), средњештокавски (северо-источно од Македоније према Бугарској) и новоштокавски (Далмација, Лика, Кордун, Банија, Славонија, Босна, Херцеговина, Црна Гора, Косово, Метохија, Војводина и Шумадија) са:

– Поддијалектима: екавским, ијекавским, икавским, постојали су већ на тлу древне тзв. Тракије и Илирије, на основу чега се намеће закључак, да „словенски” језик никако није донет на Балкан тек у VII. веку по Христовом рођењу јер се у њему крије старо верско обележје... Цвијић није био лингвиста, али је као научник високих вредности био универзалан и тешко би било помислити да се тај великан мисли могао преварити. А као такав је био признат у свету: рекосмо већ да је био почасни доктор на Сорбони, а затим универзитета у Прагу, а уз то је био почасни и дописни члан многих географских, етнографских, при-

родњачких и других друштава, па је за научна испитивања и радова добио златну патронску медаљу енглеског краља од Географског Друштва у Лондону, златну и сребрну медаљу од Географског Друштва у Паризу и златну велику медаљу Географског Друштва из Вашингтона. То све значи да је Цвијић био ауторитет на међународном нивоу, али, нажалост, српски научници, затровани наметнутим идејама германске школе, нису наставили његово свестрано започето дело, јер је проблем претхришћанског постојања Срба постао табу и нико се није усуђивао да га, пошто је Милојевић покопан, опет постави.

Јован Цвијић је једна посебна студија, која мора да се уради да би се установила пуна истина о српском народу. Није ми још било могуће до сада изучити његову огромну грађу, па ћемо овде изнети само неколико напомена. На пр., у споменутој књизи 23.¹²⁷ Српског Етнографског Зборника и он се осврће на Константина Порфирогенита, по коме је романски елеменат у Дубровнику, у самом граду, постојао све до његовог доба (половина X. века), управо као и у Далмацији; међутим, све изван градова, управо до градских зидина, дакле, цела земља, била је настањена словенским живљем. А то је управо оно што тврди Сипријан Робер и што је изнето у поглављима о њему. Римљани су се задржали у градовима, док у планине никада нису залазили, те је тако тамо у планинским балканским областима сачуван претхришћански српски живаљ.

Госпођа Борисављевић је, као што већ рекох, читајући ово дело у рукопису, маргинално забележила нешто што је вредно подвући, па је цитирамо:

„За романски елеменат сматрани су стари Срби, који су остали под римском окупацијом, а не сами Римљани“.

У једној од свезака Српског Етнографског Зборника, Цвијић говори о племену Цуца у Црној Гори, које је, према њему, исто што и Цуцловићи у Македонији, а оба воде порекло из претхришћанских времена. У својој значајној студији на француском – „Балканско Полуострво“, стр. 318.–319., Цвијић пише, да су у VII веку, одмах после „сеобе“ била позната племена Брсјаци, Јазерци, Драговићи и др. у долини Вардара и Црнога Дрима, па додаје:

„Име Брсјаци и Мијаци сачувало се све до данас у западној Македонији“.

Има у том обавештењу нешто, што стварно мора да се испита и преиспита. Јер, по Порфирогениту, она група Срба која је дошла за време цара Ираклија населила је најпре област око Србије у Солунској теми. Међутим, нечим незадовољни, ти Срби су напустили ту област и кренули натраг према северу, али, стигавши до Београда, предомислили су се... А онда им је Ираклије дао половину Далмације... Према томе, логично је и неизбежно питање, а када су Срби населили друге делове Балканског Полуострва? Мало касније, када пређемо на Шафарика, видећемо његово мишљење и мишљење Суровјецког у том

¹²⁷ Стр. 58.–59., расправа „Дубровник и околина“.

смислу... Једно је сигурно, а то је, да се после Милојевића, српски научници никада нису бавили тим проблемом онако, како је требало и по методу, који је он зацртао! Цвијић је загазио у једно широко географско-етнографско поље рада, при чему се дотакао и, како је то у наслову рекао: „географије становништва”, „géographie humaine”, свих расних, национално-психолошких и племенских проблема српскога народа, не могавши да иде у дубину у сваком смислу. Међутим, то продубљивање постојања српског народа на Балкану од пре натурене „сеобе” из VII. века, данас је насушна потреба и највиша дужност научника који су се определили за то поље рада!

Узмимо само следеће Цвијићево обавештење на истом месту:

„Словени дунавске платформе у њеном доњем делу (тј. отприлике тамо, где је римски песник Овидије провео године свога изгнанства) били су организовани по племенима пре инвазије турских Бугара..”

Такође се зна за многа српска племена у северној Далмацији, у јужној Босни, у југо-источној Херцеговини.

„Изгледа, да су то била стара српска племена, која су се сачувала у издвојеним областима.”

Стјепан Митров Љубиша¹²⁸ оставио је такође једно записано сведочанство о Паштровићима као о предхришћанским житељима Балкана а ево како:

„Планина Паштровска лежи као копања међу двије косе брегова; једна је дијели Црмницом, а друга Приморјем. Планина се сва просула доцима, опточенијема густијем брежуљцима, гдје се прољећем на-сркаш мирисом девесиља, зановети, скромута и сваковрсна дивља цвијећа. Паштровићи су некад становали на тој планини, а имали су по Приморју, гдје су им данас станови, куће поземљуше, у којима су, у пила и бачве, слијевали уље и вино. Њивили су по планини љуто воће, шљиве и јабуке. И данас можеш видјети на многим мјестима развалине и гомиле камења у клаку. Но је то бивало у прастара времена, јоште прије него су се покрестили, јер по казивању цариградскијех повјесника, као и по многијем другијем знаковима, на примјер по презименима, нарјечју, одјелу и приповиједању, стоји чисто, да су Паштровићи бивали и прије српске сеобе нека словинска населбина на данашњем земљишту, која се само изједначила с дошљацима.”

О Паштровићима као о претхришћанском балканском српском племену је сигурно и Цвијић оставио сведочанства у „Српском Етнографском Зборнику”, чији уредник је био. А то је једна читава нова студија, чијим једним делом се бавио и Вук Стефановић-Карацић, записавши извесне прасрпске традиције, које је видео и упознао у томе племену: посебан начин наздрављања приликом славе, с посебним правилима, особите здравице при различитим гозбама: поводом венчања, крштења, смрти, па чак и посебан начин нарицања за мртвима, о чему ће бити више речи у другом делу ове студије, посвећеном континуитету вед-

¹²⁸ Целокупна дела, књ. I, „Библиотека Српских Писаца”, Народна Просвета Београд, у причи „Скочидјевојка”, стр. 176.

ских традиција код савремених Срба. Неупућени странци би паштровски начин нарицања несумњиво окарактерисали као грчки, што сигурно није тачно. Утолико више је пожељно да се у том смислу напише једна упоредна студија, у оквиру низа таквих и сличних монографија, како би се јасно издвојило оно, што је прасрпско од грчког, како се не би понављале грешке као она, коју је направио професор Костић, тврдећи у малој расправи „Његош и антика” да Срби све што имају дугују Грцима. Сипријан Робер, који је јасно рекао да се грчки обичаји и веровања могу разумети само помоћу српских био је на сасвим опречном становишту – и с правом!

У својим маргиналним записима на моме рукопису, госпођа Борисављевић Паштровићима придодаје и Пламенце и ми смо уверени да је њено тврђење такође засновано на историјској истини.

Претходном тексту додаћемо и цитат из књиге једног нашег савременика, младог српског књижевника из Херцеговине, Вука Драшковића. Он у свом делу „Нож” у облику романа приказује хрватски геноцид над српским живљем у Херцеговини, па узгредно, од стр. 117–119, приказујући разговор својих јунака, пише:

„То исто, што ти сада мене питао је мога пранђеда, Николу Божовића, неки холандски путописац, равно прије стотину година. Признао је учтиво, да ни у прошлости, ни у садашњости не види узрока тако прекомјерној једној гордости... нашег малог и сиромашног народа. Холанђанину је преводио мој рођак Љуба Ненадовић. Ево, ово је књига. Објавио је у њој тај сусрет и одговор мог пранђеда Николе... Прочитаћу ти на прескок оно најважније:

Извор овог народног поноса, кад не може да нађете у садашњости, ни у познатој прошлости, а некаквог узрока мора имати, онда морате потражити у непознатој прошлости, у оном времену, кад су се сва словенска племена звала општим именом Срби, односно Сороби, што значи – собраћа и сољуди. То се име славило и владало великим земљама много прије него што су на овом свијету постала имена: Француз, Енглец, Холандец. Тада кад су дошли у додир са Германима почела су се та племена називати Словенима, јер су могли међу собом словити, говорити, док су оне друге, с којима се нису могли разумјети, називали Нијемцима, јер су за њих, заиста, били нијемци и мутави... Па и само њихово име Германи права је српска ријеч, јер означава оне људе, који немају куће, него живе под грмом. Германи и грмаљи то је једна иста ријеч... Сјеверно море и данас се зове Балтика, велико језеро у Унгарији зову Мађари Балатон, а то је српска ријеч „блато”... Црногорци и данас своје Скадарско Језеро не зову друкчије него Блато... Последња жена која је на обалама Балтика нашим језиком говорила, умрла је 1461. године у једном селу, недалеко од оне вароши, гдје се Бизмарк родио. И сваки Нијемац увјерен је, да је Бизмарк потомак српског народа...

Катарина II, највећа царица руска, рођена је у Штетину и кад је у прошлом вијеку доведена за руског престолонаследника у Москву, Русима не бијаше мило, па тадашњи московски историци, да би је омилили руском народу, писали су и доказивали, да Катарина није Ње-

мица, него права Српкиња, јер осим тога, што се родила у старим српским земљама и њена фамилија се још зове Сербст. О томе је недавно и „Revue des deux mondes” опширно писао... И тако, извор овог народног поноса можете тражити у давном времену, кад је Виден, данашњи Беч, био вендско-српско село; кад је Берлин, на брљавој и мутној Шпреви, био њихов брлог, гдје су држали и хранили стоку; кад је Липиска, данашњи Лајпциг, био њихов олтар, гдје су под гранатним липама, славили бога Перуна, што небом управља – онда, када су Нјемци у Фулди обожавали жабу. Велико њихово царство у Моравској спомиње се као нека басна. Кад су историци чули и први пут записали српско име, може бити, да је онда тај народ у својој дубокој старости изнемогао и почео опадати. Његову величину, која је била прије историје, давна прошлост, као море – потопила је. Остао му је понос, јунаштво и неодољива тежња ка величини. С тим ће и посљедњи Србин лећи у гроб...

Све бива о законима природе. А они су тачни и строги: ни птица преко поља, ни звијезда преко неба не може по својој слободној вољи полетјети, све док их неки закони на то покрену. Универзум нема никаквог другог посла, него да те законе врши. По томе онај што у опанцима чува козе крај Дурмитора, држи да је његов народ први на овом свијету, и он то не мисли ни из глупости, ни из мудрости, него само по природним законима своје вријеже!”

Предњим примерима додајем сасвим у почетку овог дела наведено сведочанство моје Мајке, по коме су моји преци с њене стране били житељи Балкана сасвим сигурно у другој половини IV. века пре Христа, тј. у доба Александра Великог, када су истребљени последњи лавови овог дела Европе.

А колико би тек било потребно анализирати Цвијићеву студију „Балканско полуострво – географија становништва”,¹²⁹ с обзиром на данашњу рак-рану на телу српске нације. Цвијић је био научник песник! Треба само видети како почиње обавештења о Косову:

„Косовски базен је знаменито географско подручје. Усред пространих, таласастих равни, полако вијугају споре реке. Окружавају га високе планине: Шар-Планина и Проклетије с оштрим и чипкастим врховима попут Алпа. Готово са сваке тачке Косова отварају се широки хоризонти. Тло је сачињено од дебелих слојева плодне земље; на падинама високих планина пружају се недогледни пашњаци. У току већег дела године косовско небо је светло и ведро, а таква природа је имала веома јак утицај на људе који ту живе. Никога нема на Косову, ко не би познавао имена најудаљенијих врхунаца. А све то долази до изражаја у епским песмама, као и све друге одлике овога предела. Ни у једном другом епском циклусу народних песама топографија великих области није представљена с толико тачности и јасноће, као у Косовском. Од свих области Балканског Полуострва, Косово је историјска област, која

¹²⁹ Овде се ради о француском преводу тог дела: „La Péninsule Balkanique – Géographie humaine”, Avec 31 cartes et croquis dans le texte et 9 cartes hors texte. – Librairie Armand Colin, Paris, 1918.

је по успоменама на прошла времена најбогатија. Највећи број лепих цркава и манастира старе српске државе ту се налази: Грачаница, Дечани, Бањска, Пећка Патријаршија, итд. Ту је и Призрен, престоница цара Душана, Приштина и Паун-Поље, престоница краља Милутина, па Ново Брдо најважнији рударски центар српске државе средњег века. Између Лаба и Ситнице, налази се Мазгит-Поље, на коме се одиграла Косовска битка, одакле се види купасто узвишење Звечана, близу Митровице, старог утврђења из времена Немањића. Сасвим близу Мазгита су рушевине цркве Самодреже, у којој се причестила српска војска пре почетка битке. На крају ове области уздиже се Шар-Планина, тако често слављена у српским народним песмама. По њој је Милош Војиновић, нећак цара Душана, напасао своја стада. На Шар-Планини, по српским народним причама, спава Краљевић Марко, који треба да се пробуди, када поново буде васкрсло Српско Царство. Сви сељаци ове области познају све те трагове старе српске државе, као и све националне традиције од тако високог моралног значаја.

Косовски дијалект је један облик екавског, специфичан за Косово, који се одликује особито архаизмима..."

Овом опаском нас Цвијић одводи до Порфирогеновог „од почетка”... Исто тако, када на стр. 431. говори о старој српској основи македонског наречја, такође пуној архаизма, с чим се слаже и расправа једног од највећих ауторитета за српски језик, Александра Белића... Он то исто тврди и за становништво Бугарске, особито источно од реке Искер... не заборављајући никада ни да подвуче крајеве, у којима се још у његово доба осећала

„... стара балканска цивилизација”...

као на пр. у читавој моравско-вардарској области... На стр. 433. Цвијић тврди, да „Словени” јужне Македоније припадају старом становништву... А које би то друго „старо словенско становништво” могло бити, ако то нису били антички Срби, како ће се то видети из ове студије?! Говорећи о Мијацима и о подручју око реке Радике, Цвијић опет подвлачи особиту архаичност српског језика... Више пута у току свога дела, наш писац говори „о важној асимилацији” (као на пр. на стр. 472.) најстаријег балканског становништва Трачана, што је по његовом уверењу играло важну улогу при формирању типова у психичком, карактерном и духовном смислу. По њему је чак тај „словенско-трачки амалгам” имао далекосежне последице у односу на афинитет или антагонизам између појединих области... (стр. 476., 477. итд.) А стари трачки елеменат, у то не можемо сумњати, био је пресудан и за формирање разних наречја српског језика. А ако су стари Срби-Трачани ишчезли са историјске позорнице и са европског тла, како је онда могуће протумачити овај језички феномен, који се никако не може оповргнути?! Како би се могао протумачити и уз претпоставку да су ти „Трачани” били врло малобројни у VII. веку? Ако се допушта да је бугарски језик искварени српски језик, који су малобројне придошлице (20.000 до 30.000) усвојиле од архајско-српске масе, исто тако може да се закључи да су у часу доласка једне групе Срба са севера у VII. веку, на Балкану „Словенску масу” представљали потомци античких Срба-Рашана. А да је та „Словенска маса” у

часу доласка нових Словена стварно била „Архајска” доказује то и сам Цвијић, премда се он строго чувао да не прекорачи службено прихваћену „сеобу” из седмог века. У томе он подсећа на савремене научнике-атеисте физичаре, који преко своје егзактне науке долази до закључка да има Бога и да Дух постоји... Тако исто и Цвијић, као изванредан научни радник, и нехотице долази до правилних закључака, којима и не покушава да се супротстави.

Па да се на овоме месту повратимо Цвијићевом појму и називу „кућа”, одн. на стр. 225. споменуте расправе, где он говори о њеном првобитном облику. Ту нас он својим научничким смислом, описујући првобитни облик балканске куће, сасвим нехотице упућује на одговарајући глагол, сачуван у оквиру ведског лексичког блага... Но пре тога глагола, опет једна дигресија, као увод, у неку руку, у оно, што желимо да кежмо и подвучемо:

Странци који се баве санскритским језиком, немајући као ни Грци консонант „Ђ”, замењују га на разне начине. (Талијани „Ђ” имају!) Као пример може да нам послужи завршетак српских презимена на -ић, који се у туђем свету пише на разне начине. Старији аутори, међутим, санскритских речника, били су својим начином писања много ближи српском језику, него наши савременици, тако да се чак морамо чудити и питати: како је могуће да нису открили сличности и истоветности између српског и ведског народа, а такође и између српског и ведског језика? Пошто је то тако, а кад знамо, по једном од највећих ауторитета, Wackernagelа Јакова (1853.–1938.), да ни једна ведска реч до нас није стигла неосакаћена и неизобличена, можемо само бескрајно да жалимо, што Веде нису анализирали, интерпретирали и преводили српски научници! Па ни данас, када се верује да наука цвета на планети земљи, београдски Универзитет нема катедру за санскритски језик! Међутим, да је та катедра постојала у време, на пр., када је издат у Француској први опсежнији санскритски речник, 1866. г. (Вук је, нажалост, умро само мало раније – 1864. г.), или да је бар могла бити основана мало после тога, докле би до данас била стигла наука о Србима?! Овако су сви други, претворени деловањем мрачних сила у непријатеље, радили, чепркали по српском тлу, вадиле српско корење и присвајали га, а Србима су пунили главу о „скоројевићству” на Балканском Полуострву! Само тако може да се догоди да на конгресу „Тракологије” у Софији, Бугарин Васил Маринов може да соли памет свим присутним странцима (1974. г.), који о српском језику ништа не знају, тврдећи да је:

„... северно-бугарска реч „опињак”, „опинка”, постала од старо-бугарске речи „опанак”...¹³⁰

У поглављу о Казимиру Шулцу износимо исту ствар у вези са Албанцима, који су изопачили огроман део српског лексичког блага и присвојили га, а да сами Срби никада то питање нису проучавали! Већ

¹³⁰ Thracia, II., Primus Congressus studiorum Thracicorum, Academia Litterarum Bulgarica, Serdicae, 1974., с. 205)

сама чињеница да се увек ради о позајмицама, или отимању из српског језика, одвећ јасно показује да се тако нешто може догодити само када се ради о староседелачком народу, дубоко укорененом у прадедовско тле, о које су се страни освајачи и придошлице отимали, настављајући то да чине до данашњег дана... Тако су Бугари као малобројни дошљаци примили језик далеко многобројних староседеоца Срба, утапајући се временом потпуно у њих, али неизбежно кварећи српски језик, како то закључују слависти било словенског, било западноевропског порекла. Тако је дошло до асимилације и до славизирања, како Милојевић каже у својим „Одломцима...” – бугарских чорди...

Но вратимо се Јовану Цвијићу и његовом смислу за анализу, при којој он често нехотице, захваљујући интуицији правога научника, иде „до почетка”. Да видимо коначно, како изгледа његова интерпретација балканске најстарије куће. На стр. 225. његовог споменутог дела, он каже:

„Изгледа, да је првобитна кућа јужних Словена, поникавши у време патријархалног уређења, у почетку садржавала само једно одељење, тј. један минимални покривени простор, који је био неопходан... Извесне балканске групе сачувале су уз смисао речи кућа и њен првобитни облик.

Истински народни смисао израза кућа¹³¹ односи се на одељење, у коме се налази огњиште и где се улази одмах споља. То је најужи смисао речи „кућа”, а вероватно и најстарији смисао саме речи.”

На стр. 226. Цвијић додаје:

„Све указује на то, да је првобитна кућа од једног јединог одељења имала отприлике идентичан облик код свих балканских Словена. У многим областима још постоји сећање на тај прастари облик који се до данас задржао само у планинама... Ја сам га видео у Рашкој, око Ибра, на Мучњу, у жупи Сиринић, на Шар-Планини. Оне су све једнаке: у унутрашњости круга чији је пречник око два метра, забадају се доста дуги колци један према другом, на начин да се у средини при врху приближавају, али не додирујући се, јер је потребно да се остави пролаз за дим. Ти колци се затим прекривају сламом, буковим лишћем, а неки пут и травом...” итд.

Дакле, да би се направила једна оваква примитивна, најједноставнија кућа, потребно је одабрати место, затим зацртати њен обим, потом сјединити, или спојити коље и најзад затворити је.

Узмемо ли сада споменути прошловековни санскритски речник Емила Бирнуфа (Emile Burnouff), стр. 167, први стубац (прецизирамо страну зато што је ред санскитских слова сасвим другојачи од убичајеног европског), нећи ћемо следеће (наводећи само оно, што је битно за наш предмет):

¹³¹ Кућа од „к-ући” (од ући = главни улаз у просторију где се ложи ватра и кува јело. У тој просторији фигурира, дакле, ватра! И када се домаћинство проширивало на још једну просторију – „собу” (где се спавало) онда се оно сматрало предсобљем, предворјем нечега другог. Стари Грци и Римљани научени су тим појмом предсобља са ватром, па су исковали „своју” реч за предворје – атријум, управо од ватри(ум)–(в)атриум!

Kuś, kôśāmi... traced des lignes, dessiner... fourbir, rendre brillant... cf. **kaś** et **kañś**, joindre, unir, attacher ensemble... enfermer...

Kuś, kośāmi et **kuśāmi**, être courbé, se courber...

Kuśā, m., sein, mamelle, pis

Kuñ, koñāmi, повући црте, цртати, зацртати... чистити, учинити сјајним... исп. **kañ** и **kaññ**, саставити, сјединити, спојити заједно... затворити...

Kuñ, koñāmi и **kuñāmi**, бити повијен, повити се...

Kuñā, недра, дојка, животињска дојка

Kuñā ораха од (3) ораха доле и једним горе (значи купа као кућа)

У највећем и најбољем савременом „Sanskrit-English Dictionary, etymologically and philologically arranged”, by Sir Monier Monier-Williams (Oxford, Clarendon Press, 1970.), издање, дакле, наших дана, начин писања санскритских израза је мање прецизан, али и ту налазимо иста значења корена „**kuñ-**”:

kuc, kocati, to mark with lines, write, make curved, to connect...

kucita, contracted...

Дакле: **kuñ, koñāti, kuñāti** с истим значењима као и и француском речнику („**kuñāti** се” орасима има помисао на добит од других с ким се **kuñāsh**, тј. од кога ћеш зарадити, **kuñāti**.)

Узмемо ли пак један други приручник – Санскритски речник с транслитерацијама, акцентуацијом и етимолошким анализама – „A practical Sanskrit Dictionary with transliteration, accentuation, and etymological analysis throughout”, ту ћемо наћи најпре, под бројем 1. корен **ku** и **kū**, а одмах иза тога:

Ku, f., earth, land, ground

Kukshi, f., cavity, cavern...

Дакле: **ku**, именица женског рода са значењем земља; **кукши** = шупљина, пећина.

Емил Бирнуф на крају свога веома савесно израђеног речника има једну листу индоевропских корена, сређену према крајњем гласу и према њиховим сличностима. У првој листи налази се и једносложни корен **ску-**, са значењем покрити, при чему се лако долази на помисао о глаголу **скућити** и његовом значењу. Ако ли, с тим у вези, погледамо Даничићеве „Коријене”, на стр. 231. наћи ћемо: **кућа**, **кућица**, **кућиштина**, **кућиште**, **кућетина**, **кућар**, **кућарина**, **кућерица**, **кућерак**, **кућерина**, **кућић**, **кућевић**, итд. укупно 47 речи и на крају: **кућити**, **окућити се**, **раскућити**, **закућити**, **раскућивати**... Чудновато је, да нема облик **скућити**...

Но пре него што о овом предмету не направимо закључак, морамо да наведемо оно, што је Даничић рекао у самом почетку овог свог дела:

„Постављајући коријене помагао сам се како сам знао дјелима других људи, а највише Фиковијем рјечником. Неким коријенима, мислим, да треба још боље да извиде и одреде обличје они, који се баве поређењем језика индоевропских.”

Одељак у коме Даничић цитира **кућу** и све друге изведенице он отпочиње кореном **скат-** од **ска**. У тачки 3, којом је обележена цела фамилија речи уз **кућу**, Даничић пише:

„Коријену долази озад „Н“, које му се премјешта до самогласнога, па се с њим саставља у ढ , од кога је у нас „у“...

„Међутим, у Макдонеловом етимолошком речнику¹³² тог корена нема, а нема га ни у најпознатијем и најауторитативнијем приручнику „The roots, verb-forms, and primary derivatives of the snaskrit language”,¹³³ издање, дакле, наших дана...

Констатујемо, према томе, да ово питање не изгледа једноставно. Даничић је заоблилазним путем добио наш корен „ку-“, од „ка-“, одн., како он наводи „ска-“; међутим, тај се корен не налази у индексу од свеукупних 800 санскритских коренова, које је Витнеј навео на крају своје књиге:

„Index of roots... 800 roots here recorded...”

Изгледа с тога да је Даничићево почетно „С-“ препозиција, присаједињена касније корену ку-, чињеница, која јасно долази до изражаја у нашем глаголу „с-ку-ћи-ти“... Није ли се у овом случају Даничић одвише ослонио на стране истраживаче, који су правили закључке, никада не узимајући у обзир језик српског народа? Јер, упркос српској за странце врло тешкој граматици, а да не говоримо о четвороакценатском систему! – изговор сваке речи је јасан и артикулисан на начин тако чист од полугласа и од неодређених консонаната да се у том погледу српски разликује-не само од свих других словенских наречја, већ и од свих других језика Европе, осим талијанског, а касније ћемо видети зашто. То је у ствари и изазвало Вукову тежњу за реформом и његово пословично правило: „Пиши као што говориш!” Сам Вук је то и нехотице потврдио у своме „Српском Рјечнику”, објашњавајући назив „Србуља”. Због деликатности проблема, ми Вуков текст приказујемо у копији:

Како се из приложене копије види, Срби су артикулисали јасно: крст, прст, клетва, девет, десет, итд. и изгледа, да нема разлога да мислимо, да је то икада било другојаче.

србуља, f. ein alles Kirchenbuch (handschriftlich oder gedruckt), das dem serbischen Dialekt näher ist, als die neuen russifirten Auflagen. У Србуљама не стоји ВИГАЈЕ КРЕСТА, ПРСТА, ПРКО, КЛЕТВА, ПНАЉА, ДЕВАТЪ, МОАНТИ СЪ, МА, ТА, ВО, СОАНЦЕ; НЕГО ПРАСТЪ, ПРСТЪ, ПРКО, КЛЕТВА, ПНАЉА, ДЕВАТЪ, ДЕСЕТЪ, МОАНТИ СЪ, МЕ, ТЪ, ВЪ (ПОПОВИ И КАЛУЂЕРИ ЧАТЕ ВА), СЪМЪЦЕ, И Т. Д.

Позната је борба око „дебелог” и „танког” јер, док Вук назјад није однео победу и поставио своје правило: „Пиши као што говориш!” Вероватно је да су рани средњевековни преводиоци и преписивачи, који су сигурно сви знали грчки, имали тенденцију да разбијају

српске сугласничке скупове, како је то учињено у свим европским језицима, почев од грчког, правећи од СРБ – Серб, од врт – верт, од крст – крест кроа, кројц, кроче, од грло – горж, итд., итд. Сасвим је прихватљиво гледиште да је полугласно јер, схватано као неко самогласничко појачање уз „Р”, зато, што преписивачи, или преводиоци, због грчког, у коме је „Р” само сугласник, нису можда у потпуности поимали да је

¹³² ... by Arthur Anthony Macdonell, Oxford University Press, 1971.

¹³³ ... a supplement to his sanskrit grammar, bey William Dwight Whitney, American oriental series, vol. 30., American Oriental Society, 1945.

српско „Р” често самогласник, творећи слог са суседним консонантима, управо као што је то случај у Ведама. У ствари, то је једна архаична карактеристика српског језика, идентична с одговарајућом ведском, која се међу Словенима може наћи још само, но нешто ређе, код Чеха. И што посебно треба подвући, то је управо оно, што је Вук забележио у предњем тексту:

Србуља, ж.р.; стара црквена књига (писана руком, или штампана), која је ближа српском наречју од нових руских издања. У Србуљама не стоји нигдје крест, перст, перво... итд., него: кр’ст, пр’ст пр’во, итд. Значи, давно пре него што је Вук успео да однесе победу над једним начином писања, који није био у духу српског језика, српски народ је говорио у смислу Вукове реформе, а извесно је да је он тако говорио још и у ведско доба, тј. с јасном артикулацијом и уз музикалну акцен-туацију, што је такође једна одлика ведског језика. Ту везу потврђују двојица признатих француских лингвистичких ауторитета, Meillet-Vail-^{lant}¹³⁴, говорећи о акценту црквено-словенског:

„Le ton du slave commun... se comportait donc comme le ton grec, ou védique. La langue qui donne le mieux aujourd’hui quelque idée de ton du slave commun est le serbe, avec son accent mobil et ses voyelles longues et brèves, les unes toniques, et les autres atones...”

„Нагласак заједничког словенског (тј. црквенословенског, или црквеносрпског) ... понаша се, дакле, као нагласак грчког (класичног), или као ведски акценат. Језик који данас најбоље даје неку идеју о заједничком словенском јесте српски, с његовим помичним акцентом и с његовим другим и кратким самогласницима, од којих су једни наглашени, а други ненаглашени...”

Чини нам се да је слика двојице европских ауторитета о српском акценту веома бледа. Јер, акценат у српском језику је једна од његових битних карактеристика, с њим нераздвојно повезана. Мало је вероватно да су Французи могли да осете суштину српског акцента, с обзиром на тешкоће које они имају при савладавању других језика и с обзиром, особито, на њихову немогућност прилагођавања изговору, а што се акцента тиче! Будући да писац ових редака добро познаје Французе у овом погледу, мишљења је да готово уопште не постоји Француз, који би до краја могао да схвати сам српски музикални акценат с његова четири облика (обично се каже: „Српски четвороакценатски систем”), законе његове промене места, а особито његов значај у односу на смисао речи. Јер, да су двојица споменутих аутора то схватили, они би ту чињеницу и подвукли... У ствари, полазећи од њихове напомене о српском акценту могло би се помислити да српски језик има кратке и друге самогласнике, од којих су једни наглашени, а други ненаглашени – нешто као у латинском, или грчком. Они, међутим, нису подвукли да српски наглашени слог може да има на свом самогласнику оштар акценат, снажан, дуги узлазни и кратки силазни, укупно четири

¹³⁴ ... Le slave commun, Paris, 1965., с. 18.

различите врсте. Зато је могуће извести једно правило, које иде до самих почетака језичног стварања, а то је:

Српски музикални акценат, адекватан ведском, звучни је цртеж облика, чина и покрета; на пр.:

- крњ (облик); кр̑-а-ње (чин); кр̑-њити (покрет);
- па̑с и па̑с (тј. псето и појас – облик); па̑сти и па̑сти (тј. пасти доле и пасти траву – покрет);
- лѹк (бели, црни; збијен облик); лѹк (моста, или стреле); лѹка (пристаниште), али лѹка (црног, белог, 2. падеж), или лѹка (моста, стреле, такође други падеж...); итд., итд.
- сѣло (насеље), али сѣло (Вук каже и: сијело, посијело, друштво)...
- гр̑м (снажно дрво); гр̑-ме-ти; гр̑-ма̑љ...

Познато је да преводиоци Веда имају каткада веома велике тешкоће да нађу смисао појединих израза... У ведским химнама такође једна иста реч може да има више, па чак и много значења... често врло различитих, као на пр. српско „пут”, пут којим се иде, вози, или „пут” – „пут моје пути”, тј. „тело мога тела”... У санскритском, на пр., „пита” може да буде оно, што се попије, сиса, прогута, али „пита” је и жута боја, жута материја сви елементи за српску „питу”, народни колач жуте боје! Мониер Моние Виљемс пише у свом речнику, на пр.:

„Pasa, m. paš, a snare, trap, noose, tic, bond, cord, chain, fetter, али и the outer world, nature, па чак и constellation...”

Да су овде сви елементи за српски „пас”, тј. појас, јасно је на први поглед. Налазећи изобличене српске речи по приручницима за проучавање Веда, одн. тог првобитног санскритског језика, никада не треба да сметнемо с ума Вакернагелово тврђење:

„... да ни једна ведска реч до нас није допрла неизмењена...”

Ова два примера узета без неког посебног тражења очито потврђују главну намену целе ове студије: указивање на присну блискост између ведског и српског језика, на који би Порфирагенит, да га је познавао и изучавао, применио исти израз „од почетка”, који је приписао и самом српском народу! На жалост, у том смислу, колико нам је познато, још никада ништа није било урађено. А Српска Академија Наука је остала у толикој мери не заинтересована да, како рекосмо, на београдском Универзитету не постоји катедра за санскритски језик! Ми се на тај проблем осврћемо мало детаљније у другом делу ове студије, но све је то недовољно. Јер, читава једна школа би се морала бавити компаративним проучавањем лексичког ведског и српског блага, а да не говоримо о језичким финесама, као што је на пр. проблем акцентологије Веда и српског језика. И то би била посебна студија, а да не говоримо о српским и ведским језичким коренима, који често и тамо и овамо претстављају, како се изразио André Lefèvre у свом делу „Les races et les langues”¹³⁵:

„... des racines nues comme „SRP”, или des substantifs bruts...”

– „... корене лишене сваког додатка, или сировине именице...”

¹³⁵ Paris, 1893., éditeur Félix Alcan, с. 202.

Као један такав ведски корен, Лефевр даје срп, наводећи најближу реч с тим кореном коју је познавао „serpent”, изостављајући, наравно, српски „срп”, за који вероватно никада није ни чуо. Но „срп” је у речи која на француском значи „змија”, доживео једну фонетску алтерацију, претварајући се у „серп”, управо као „СРБ” у „Серб”, што значи, да вероватно једини језик који још данас чува те ведске корене „лишене сваке алтерације промене и сваког додатка”, корене, који су истовремено и „именице у сировом стању”, јесте српски језик. Но ни тај проблем још уопште није изучен, а у овој студији је тек само дотакнут...

Потакнути, дакле, тврђењем Константина Порфирогенита да су Срби били у централној Европи „од почетка”, намера нам је била, да, уз помоћ неколико претходних кратких напомена, које тек треба да се разрађују, поткрепимо то тврђење и напоменама о језику српског народа, који такође постоји „од почетка”, па француски лингвиста и антрополог Абел Овелац (Abel Hovelacq),¹³⁶ који је живео међу Србима, па је, према томе, поседовао дубље познавање српског језика од теоретичара, који у српске земље нису крочили никада, каже једино за српски од свих словенских језика:

„... les seuls points définitivement établis nous paraissent être l'antiquité des forme du serbe et la grande détérioration du bulgare moderne.”

„Једине чињенице коначно установљене изгледају нам: старина српских облика и велика (језична) исквареност савременог бугарског”

До Овелака смо стигли преко Цвијићевих научних констатација, који је и нехотице, као савестан научник, направио занимљива открића у односу на српски народ, његов језик, а и још у једном смислу, чиме још дубље задире у ведску прошлост и ведске традиције. Наиме, на страни 290. свога дела „Балканско Полуострво” у француском преводу, Цвијић пише дословно следеће:

„La slava est avant tout la fête des ancêtres; elle commence par une cérémonie religieuse au cours de laquelle le prêtre évoque le souvenir des aïeux et prie pour eux... Ce sont là des coutumes révélatrices de l'âme dinarique. Le plus grand souci pour une famille est d'avoir un descendant pour la perpétuer et célébrer la slava; c'est une honte que d'être un ougasnik, un „éteigneur” sans enfants de sexe masculin...”

Outre cette union intime et toujours vivante avec ses ancêtres directs l'homme du type dinarique se sent profondément lié à ses ancêtres nationaux: il se considère comme partie d'une lignée encore plus vieille et plus célèbre: celle de ses rois ou tsars, de ses héros célèbres, des grands chevaliers...”

¹³⁶ „La linguistique” (Bibliothèque des Sciences Contemporaines), Paris, 1876.

„Слава је пре свега празник предака; она почиње једним верским обредом у чијем току свештеник призива успомену на претке и моли за њих... То су обичаји који откривају динарску душу. Највећа брига за једну породицу јесте да има мушког потомка, да би се овековечило одржавање славе; бити угасник, то је срамота, „гасиоц“ без мушког порода..

Осим ове присне и увек живе везе са својим непосредним прецима, човек динарског типа се осећа дубоко повезаним са својим националним прецима: он сматра да припада једној још старијој и још славнијој лози: лози својих краљева и царева, својих славних јунака и великих витезова..”

И ведски човек изнад свега штује своје претке. И он у химни XXX., књ. I управља своје речи заштитнику свога кућног огњишта и зазива, као Србин када „диже у славу”:

„Зазивам те – тебе, из твог древног боравишта, тебе који си услишио већ толико молитава, тебе, кога је некада мој отац зазивао!”

Или и он (као и Србин у наше доба) моли за мушко потомство (химна XI, IV. у истој књизи:

„Донеси нам свако изобиље! И доведи нам богове будне још од зоре! Ти си Агни (бог огња) часни гласник, носиоц милодара, коњаник који управља жртвама! Здружен са Зором, подари нам велико обиље уз снажна мушка чеда!...”

!!!

“Донеси нам свако изобиље! И доведи нам богове будне још од зоре! Ти си Агни /бог огња/ часни гласник, носиоц милодара, коњаник који управља жртвама! Здружен са Зором, подари нам велико

Агни = *пелитик ваије*
= *први традиционални ваије*

Сунце часни гласник Оца Небеског

Интерпретација, надопуне и опаске веома савесне и стрпљиве госпође Борисављевић на копији мога рукописа заслужују пуну пажњу, коју им указујем, репродукујући их на овај начин.

У овој студији ова тема је мало опширније обрађена у поглављу о „слави”, ведској „шрави” иако још недовољно... Да је Јован Цвијић данас у животу, уверени смо, прихватио би ово обновљено Милојевићево учење и заједно бисмо даље радили на откривању врло дубоких веза између првобитног ведског човека и данашњих Срба... Као што видимо – и ведски човек моли за бројно мушко потомство, певајући химне, које су се преносиле са оца на сина, а у случају да једна ведска породица није имала мушке деце, то се, управо као у српској кући, сматрало проклетством и казном богова, будући да се тиме гасила жртвена ватра, која је такође прелазила на сина, управо као што славска свећа прелази у српском дому од оца сину...

Тако је дакле и Јован Цвијић,¹³⁷ соменувши у оквиру својих етнографских разматрања српску славу, управо као и Порфирогенит, отишао „до почетка”, но још не схватајући – сигурно као и византијски цар, домет тога изрази... А тај домет ће нам бити јаснији из другог дела ове студије, која представља први покушај открића континуитета између ведских и српских традиција...

в) Ђура Даничић и Срби од почетка

Има још један српски научни радник чију бисмо подршку у овом послу имали да је у животу. Но, велики филолог и професор Велике Школе, Ђура Даничић (1825. – 1882.), премда није својом личношћу међу нама, он је уз нас својим делом. О њему Станојевић каже да су његова речничка дела од трајне вредности, да је био необично поуздан у одређивању материјала, те да је радио беспримерном вредноћом, изневши на свет веома много материјала, тако да ће знатан део његових радова остати за сва времена. Белић, који је у Станојевићевој енциклопедији написао овај хвалоспев, завршава га речима:

„Својим радом и својим способностима Даничић заузима прво место међу свим испитиваоцима српског језика.”

Па ипак, упркос толиким речима, о неким Даничићевим поставкама се уопште није водило рачуна зато, што су се примале туђе. Није нам познато, на пр., да је ико у наше доба узео у обзир следећи Даничићев закључак у вези с Константином Порфирогенитом, који је изнео у свом „Рјечнику” под „сеоба Срба”, где он каже:

¹³⁷ Јован Цвијић, научник, али срцем песник, у својој научној студији о „Балканском Полуострву”, дотакао се готово свих проблема, који се односе на Србе. Тако на стр. 94. овог свог дела, у белешци, доноси мишљење једног познаваоца српског средњовековног сликарства, Француза, по имену Gabriel Millet. Пишући „О старој српској уметности” (Lancien art serbe) у „Revue d'Art ancien et moderne des deux Mondes” (Paris, 1917.), он даје оцену пред којом би многи неупућени омаловажавалац српских духовних вредности морао да осети бар грижу савести:

„Српска уметност надилазила је византијску по смелости њених концепција, по броју и по величанствености споменика. Како год да српски уметник развија свој план, или своју технику, он ствара оригинално дело. Србин кида с ученом и снажном равнотежом Византије. Он хоће црквени „брод” дужи, сводове више, стране пространије, а везе гипкије, различите комбинације и непредвиђене ефекте. Пре свега, он је управо он сам, уграђујући у архитектуру оно, што осећа у својој души – смелост и понос.”

О српском сликарству овога времена, Миле пише:

„Ништа не произилази из анонимности и највећа уметничка дела имају своје мајсторе. Срби су стварали. Дело сликара Нагоричана може да буде упоређено с делима Сијене.”

А поједина уметничка дела носе имена српских владара, као на пр., Богородица из Свете Софије у Охриду, на којој је записано име краља Милутина.

Најбољи историчар јужних Словена, К. Јиречек (Држава и друштво у средњовековној Србији, I. – III., Беч, Академија Наука, 1912.–1914.), даје следећу карактеристику српске државе:

„Што се тиче националног богатства, Србија је, особито у време између 1282. и 1355. г., била јача од својих суседа, од византијског царства и Бугарске.

Средњовековна Србија није била конзервативна држава. Напротив, она је остварила напредак и новости у праву, администрацији и у националној економији. Организација државе и њена правда били су својствени, особито у почетку, приближавајући се пре државним институцијама централне и северне Европе, него Византије.” (I., стр. 3.)

„Порфирогенит мијеша етнографске и политичке границе. С његовијем приповиједањем не слажу се ни особине нашег језика..., а све се то може тумачити само на следећи начин:

– или се Срби преселише на Балкан много прије VII. вијека и тад све што каже Порфирогенит, само је измишљотина..

– или се Срби преселише онога вијека са сјевера на југ, али овдје, нашавши већ насељене Словене с њима се помијешаше и изгубивши свој језик и нашавши њихов, дадоше им своје име, баш онако, као што се збило с финскијем Бугарима у Бугарској и с германскијем Лангобардима у Ломбардији.”

г) Поткрепљење Сургиен-а Robart-а

Чудновато је, како је олако прихваћено гледиште о некаквој „великој српској сеоби” у VII. веку, с обзиром да има толико докумената и сведочанстава који говоре против тога! Револтиран је чак и Француз и слависта Сипријан Робер, који, пошто је рекао, да германски Франци¹³⁸ нису успели да наметну свој германски језик латинизираним Галима, каже да су коначно прихватили оно, што је данашњи Француски, да би одмах на то надовезао:

„Pourquoi supposer sans preuves qu'il y eût dans l'Illyrie un résultat tout contraire, et que ce furent les conquérants slaves du nord qui firent oublier aux indigènes leur ancien idiome? N'est-il pas beaucoup plus naturel d'admettre, puisqu'il y a tant de témoignages en faveur de cette opinion, que les Illyriens étaient déjà Slaves, qu'avant l'ère des invasions, ils parlaient déjà slavon et que c'est pour cela qu'ils le parlent encore?...”

On me demandera peut-être comment il se fait qu'ayant habité dès avant Jésus-Christ à la frontière des Grecs, les Slaves ne soient pas une seule fois mentionnés dans les anciens auteurs hellénique? Je réponds que le nom de Slave est un nom comparativement peu ancien qui semble avoir succédé aux noms de Vende et de Serbe; il est démontré de mille manière que le nom de Vende n'avait point été ignoré de l'antiquité; quant au nom du Serbe, en grec „Serbos”, les Romains paraissent ne l'avoir que trop connu s'il est vrai qu'ils en aient fait leur mot servus. En outre, on connaît usage de toute l'antiquité de ne mentionner dans l'histoire que le nom et les actions des maîtres, sans s'inquiéter des esclaves. Cet usage peut expliquer pourquoi dans les sanglantes guerres faites par Trajan, Décus, Gallus, Hostilianus, et plusieurs autres Césars sur le Danube, il n'est jamais question que des Sarmates. Il faut croire pourtant que sous ce nom de Sarmates, les Slaves combattaient depuis bien longtemps les armées romaines, lorsqu'ils firent enfin, sous leur propre nom, irruption dans l'empire...”¹³⁹

¹³⁸ По госпођи Р. Борисављевић: „Франци, погермањени Бранци”.

¹³⁹ „Le monde slave”, Tome II., p. 67.–68.

„Зашто претпостављати без доказа да је у Илирији резултат био сасвим супротан и да су северни словенски освајачи учинили да староседеоци забораве свој стари језик? Није ли много природније допустити, пошто има толико сведочанстава у прилог тог мишљења, да су већ Илири били Словени (тј. Срби), да су они већ пре инвазије говорили словенским (српским) језиком и да њим' стога говоре још увек?...

Питаће ме можда како је могуће да живећи већ пре Христа на грчким границама, Словени нису споменути ни један пут код грчких писаца? Одговарам (на то), да је име Словен новијег порекла и да је оно, изгледа, следило имену Венд и Србин; показано је на хиљаду начина, да име Венд у античко доба није било непознато; што се тиче имена Србин, на грчком „Сербос“, Римљани су га изгледа врло добро познавали ако је истина да су они од њега направили своју реч „сервус“ (тј. роб). Уосталом, позната је ствар у току читавог античког доба да се у историји спомињу само имена и дела освајача, не бринући се о заробљеницима. Тај обичај може да да објашњење зашто је за време крвавих ратова Трајанових, Дециусових, Галусових, Хостилијевих, као и више других Цезара на Дунаву, увек само говор о Сарматима. Међутим, треба веровати, да су се под именом Сармата Словени борили врло дуго против римских легија, док нису најзад провалили у империју под својим именом...”

Будући да је Робер споменуо назив Сармати, па одмах Словени, да се сасвим кратко осврнемо на оба та имена. Понајпре, госпођа Борисављевић примећује на овом месту:

„Наше међусобно име Словени заменило је име Сармати, али нас Римљани почињу да зову Слави тек при примању хришћанства.”

С обзиром да и о имену Сармат, као и о касном имену Словен треба написати посебне монографије, ми ћемо овде само напоменути да се највећи број слависта слаже у томе да је Сармат изобличено Сарбат, Србат тј. СРБ-ин. Дакако, по свима њима, и у овом смислу је то заслуга Грка и Римљана.

Што се тиче каснијег општег и заједничког имена Словени, Слав, или Славјанин, о томе се на разним местима много расправљало и, колико нам је познато, до дана данашњега се није успело да се о њему донесе једногласно мишљење. Сва места из разних дела, у којима се говори о касном постанку назива Словен, што је изазвало велику историјску збрку, пометњу и забуну, требало би сабрати, упоредити и извући из свега најверодостојнији закључак.

Ако ми је допуштено да изразим своје лично мишљење, ја сматрам да би Славјанин (облик заступљен до данас у црквено-српском), одговарало именици слављеник, тј., за разлику од свих других народа, који су се касно појавили, стари Срби су били једини, који су се држали ведских традиција, настављајући, било пре хришћанства, било по његовом примању, да жртвују, одн. да славе; тако би свако ко је славио био славјанин, док се такав назив није могао примењивати на странце других обичаја...

Сипријан Роберт је изразио слично мишљење, само у другом смислу. Познато је, наиме, да се многа српска лична имена завршавају са -слав, или слава, као на пр.: Мирослав, Мирослава. По њему, када су Римљани завојштили на балканске Србе, па победивши их, многе одвели као робове у Рим, чувши њихова имена, уочили су само оно крајње -слав, па су их тако и звали, те су временом значење, које нису разумевали, изједначили с њиховим склавус (роб), створивши тако још једну забуну, која влада до дана данашњега! Тако збрка, нажалост, још није рашчишћена, те је и то једна велика студија, које очекује заинтересоване истраживаче.

Искористићемо ову прилику, да изнесемо јединствено тумачење назива Словен, које је изнео Милош С. Милојевић у тому I. својих „Одломака српске историје”. Нажалост, тај истраживач с великим смислом за научни рад, чија је библиографија обимна, на овом месту није прецизирао одакле је узео сведочанство у питању. Без обзира на то, оно је за Србе веома интересантно, утолико више, што се налази у контексту, који носи печат високе моралности личности нашег историчара. Већ само на основу овог одломка можемо уврстити Милојевића у најстрожије, најоштрије и најнемилојсрдније критичаре прослављених Грка, чије наличје није ни мало славно... већ почев од оних давних дана, када су ти дошљаци, Грци са Крита, искористили до крајњих граница атичке староседеоце, да би им онда, често преварама, онемогућили опстанак и силом их отерали даље у унутрашњост земље... У извесним делима из прошлога века говори се о тим прастарим становницима Грчке – Беласцима (Пелазгима), који су се прогоњени од Грка на најокрутније начине, склањали по планинама и шумама, ходајући њима с највећим опрезом попут гоњених животиња... На несрећу, били су то древни Срби, над чијом судбином је Милојевић десетине векова по њиховом нестанку патео, као да су се њихове трагедије одигравале пред његовим очима. Нека нам следећи одломак, у коме се говори о имену Словен, а и о страдањима Срба уопште, управо речено илуструје:¹⁴⁰

„... Клеарх погодио се са Киrom да му наврбује неколико тисућа Грка у војску и пошто је сабрао знатан број, а да би га научио „војеном искуству грчком”, нападне на славенска племена, која је убијао, арао, палио итд.”

И то славни писац елинске премудрости, Ксенофон, назива:

„Он је се тиме прославио и учинио је највеће добро грчком на-роду!”

Тај се ... заиста прославио; но с друге стране – са стране безславља. Он је, као и сви до и после њега, ухваћене Славене резао живе на комадиће и ове раздавао својим, из мушких арема изишавшим војницима, само да би их научио војеном искуству и охрабрио. Но нису само овакви то радили, као што је био овај прослављени муж; него су и сви први људи грчки то радили, па и све државе њихове. Тако је радио Алци-

¹⁴⁰ Милојевић, Одломци..., Том I, стр. 186.-187.

бијад, Милцијад, Фокион, тако Кимон, који је отео од Струмићана све земље, заселио их грчким зликовцима, Стрмениће прозвао „Склавима”, тј. робљем, откуд је и име Славенин, а земљу им Склавинија. Он прогна са острва Шчира све Дуљебе итд. Тако су радили ... сви владоци грчки и цео тај народ, ако се тим именом може назвати оставша чорда безкућних и беспородичних Нинових и Рамзесових војника. Тако је оно 10.000 Грка, које поби Атаксеркс, бегајући из Азије свуда и на сваком месту чинило чуда и покора, да се описати не може. Тако је Дракон опустошио Мизије, Тимброн Лидију, Деркулиг Брегију, а Агезилај, са парским војницима, све остале земље Јонане и остале, а њихове пре-научене главе све то прослављаху као најбоља дела. Тако су чинили образовани и научени Грци, који су били за српска племена то, што кондотијери за народе европске у средњем веку. Отуда је у светом хилиндарском рукопису написано ово:

„Оље великија бједа от лукаваго рода Грчсаго!”

А Иродот и остали описали су пропасти српских племена у Малој Азији... Тако звани Јоњани малоазијски... као бескућници, туђини где год су дошли побили су све одрасле мушкарце, старце и бабе оставили за рад, младиће стрпали у своје хареме, а жене, кћери и сестре побивених узели су за се...

Вели Иродот и Паузанија,

„Грчке колонисте, пошто освојише Милет, побили су све мушкиње, а жене и девојке узели су насилно за се. Тако су радиле просвећене Елине, а кад ове покорише крвожедни Римљани, онда опет наступи таква иста и још гора и црња несрећа за српска племена, како у Европи, тако исто и у Малој Азији... Напоследку... дивља чорда Османлија заузе и поплави те земље и малоазијска српска племена сва се потурчише...”

Онај ко није читао историју Срба Милоша С. Милојевића, он уопште не познаје историју Срба! О њој се, полазећи само до Милојевићевог дела, крцатог документима, може написати стотину нових томова!

Но да се вратимо Француском слависти Сипријану Роберу и његовом мишљењу, да су се Римљани још у античко доба на Балкану борили против Срба. Нападајући то мирно староседелачко становништво, они су, дакле, као освајачи упознали српско име и већ тада су од њега направили серв-ус, што се врло лако да објаснити. У ту сврху, позабавићемо се интерпретацијом једног Швајцарца, аутора тзв. „лингвистичке палеографије”, Пиктеа. Понајпре, објашњава Adolphe Pictet¹⁴¹:

„le groupe initial „Sr-” étant étranger au latin...”

тј.: *„Почетна група (сугласника) „Ср-”, будући страна латинском...”*

¹⁴¹ „Les origines indoeuropéennes”, Tome I., p. 156.

зато што у латинском „Р” никада није самогласник, исто као и у грчком и у германским језицима лако је разумљиво уметање самогласника „Е”. Исто тако латински не подноси ни спој „-РБ-”, па најчешће мења „Б” у „В”... Тај се закључак особито може направити на основу латинског глагола „servo”, а посебно на основу његовог значења: пазити, чувати, гледати, обдржавати, бити где домаћин, чувати, сачувати, спасти, избавити, што све дословно одговара смислу српског „СРБ-овати”... Од тога изведена латинска именица „serv-us” могла је у једно врло давно време да означава најпре оно, што би био у савременом српском језику „домаћин”, „господар куће”, „чуваоц” и бранитељ”... Тако би то латинско „серв”, било изобличење српског „СРБ-”, потпуно на исти начин, као што је од српског корена „ВРТ” (корен, али и именица) настало латинско „верт-” (verto, vertere) са истим значењем као и у српском језику...

Ми се на ову тему враћамо у поглављу „Ко су били тајанствени Пелазги, од чијег језика су настали грчки и латински?”, а овде ћемо само навести врло значајне закључке историчара по имену P. Ch Levesque, које цитира Vaultier (M.):¹⁴²

– „Que la langue slave a fourni les premiers et les plus anciens éléments de la langue latine...

– Que les aborigènes du Latium ont été de race slave;

Qu'ils s'y sont établis à une époque où la constitution du langage... se bornait presque à l'expression des premiers besoins.”

1. – „Да је словенски језик дао прве и најстарије елементе латинског језика..

2. – Да су староседеоци Лацијума били словенске расе;

3. – Да су се они тамо сместили у једно време, када се језик ограничавао готово само на израз најпречих потреба.”

Додајмо само још на овом месту, да су ти староседеоци, по свим историчарима из старине, били Сабини, за чије име Милан Будимир тврди и доказује, да долази од Срби, чему је у овој књизи такође посећен посебан одељак.¹⁴³

Према томе, ако је Константин Порфирогенит употребио израз „од почетка” у односу на Србе, он је, живећи у доба када су постојали још разни документи за нас данас изгубљени, могао знати много штошта, за што нама треба много напора, воље и страјности да докучимо. Јер с Порфирогеновим недовољно објашњеним „од почетка” слажу се многа сведочанства... преко којих је попадала прашина, јер се, у односу на Србе, стварала једна политички тенденциозна наука. Уздајући се у неизбежност избијања истине по неумитном закону о коначној победи правде, ми се овде позивамо и на једну забачену студију о „Јужним Словенима”, чији је аутор F. Pricot de Sainte-Marie¹⁴⁴, који је тврдио:

¹⁴² Bulletin des Sciences Historiques, Antiquités, Philologie, Tome IV., 1825., p. 396.–397.

¹⁴³ Сан, Глас ССXXXVI, Одељ. лит. и јез., Нова сер., књ. 4., 195

¹⁴⁴ „Les Slaves méridionaux”, Paris, Ed. Armand le Chevalier, 1874., c. 66.

„Les Slaves établis dans l'Europe depuis la plus grande antiquité...”

„Словени су настањени у Европи од најдавније старине...”,

што се такође слаже с Порфирогенитовим „од почетка” у односу на Србе; но Срби нису били „од почетка” само у централној Европи, већ у Европи уопште, па и на Балкану, али, Порфирогенит је то знао, али није хтео да каже, а ако није знао, онда је штета, што је о Србима уопште писао, будући да су управо његова обавештења изазвала највећу забуну, јер су их искористили они, који српском народу никада нису желели добро!

Сипријан Робер је негде у својим делима рекао, да само језик може да осветли историјски мрак, направљен с одређеним тенденцијама, док већ споменути Лефевр, на стр. 183. његовог напред цитираног дела сматра да историја треба, између осталог, да буде

„... l'oeuvre et le produit de la micrographie linguistique.”

„... дело и резултат лингвистичке микрографије”.

Нека нам – с тим у вези – буде допуштено, да кажемо, да ће српски језик свестрано подвргнут лингвистичкој микрографији, моћи издржати сваки испит, све до онога степена, на коме ће истраживачи успети да га дефинитивно идентификују с тзв. протоиндоевропским, замењујући тај назив протосрпским.

д) Поткрепљење Шафариково

Ево још једног међу великанима славистике једног од највећих – Павла Јосифа Шафарика с његовим доприносом, у вези с Порфирогенитовим „од почетка”. Јер, оштри и оштроумни Шафарик се у правом смислу речи, захваљујући своме великом знању и завидној ерудицији, уистину бавио лингвистичком микрографиом, а упоредо с њом и минуциозним испитивањем историјских чињеница.

У делу Суровјецког, које је Шафарик по његовој смрти приредио за штампу, под насловом „Порекло Словена” (Die Abkunft der Slawen), а на стр. 137., он се својом карактеристичном оштрином осврће на обавештења, у ствари и незаинтересованих и необавештених историчара који говоре о Словенима у разним областима Балкана и Грчке, а да при томе нико не каже тачно када су се они ту наишли. Међутим оно, што га највише љути јесте чињеница, да се у целој историји, где се Словени спомињу тек узгред, нигде не налази ниједан поуздан датум, од када су Словени насељеници Тракије и Илирије. По њему, Прокопијева вест о њиховом насртају преко Дунава за време Јустинијанове владавине, ни у ком случају не може да се узме као сеоба (De Bell. Goth. III. ed. P. 555–556. ed V. 171–172.) Шафарик тврди, наводећи Прокопијев текст и на грчком и на латинском, да се наведена Прокопијева вест односи само на упаде наоружаних Словена, дакле војске, а не народа. Међутим, наставља он даље, то никако не значи да се већ од раније, како у Мезији, тако исто и у Илирији нису налазили мирни словенски насељеници.

На страни 135., Шафарик примећује, да и Прокопије, а и сви други Византинци, нису у ствари писали историју Словена, већ су само у одређеним приликама и њих узгред споменули, без критичног испитивања и проверавања, често их везујући уз неко место, које не одговара истинитим чињеницама, једино по ономе што су чули, или, како им „изгледа” = „φαλνεται”. Критични Шафарик се одмах након тога обара на Порфиrogenита, који о доласку Срба на Балканско Полуострво говори као да је био очевидац, иако је писао три века после па каже:

„Да Константиново казивање није у супротности само са собом, па с неким његовим сопственим и страним сведочанствима и да оно, осим тога, не носи одвећ јасне трагове извесне намере,
„allzudeutliche Spuren einer gewissen Absichtlichkeit”¹⁴⁵

онда бих прихватио његову вест о сеоби Срба, али ништа више од тога. Међутим, како за сада стоји ствар, ту вест треба подвргнути строжијем испитивању. Јер, покушајмо да то мало оштрије сагледамо...”

Шафарик се затим осврће на оно, што је Порфиrogenит записао: да су Срби дошли из северне Велике Србије, пошто их је позвао Хераклије, како би своје царство спасао аварске опасности. Ако се посматра правац који одређује Константин његовим дошљацима: „Преко Турске, тј. Мађарске” (Τουρκίας μεν εκειθεν) и Баварске (εκειθεν Βαυβαρειας), близу Франачке (Φραγγιας δε πλησιον), која се такође зове и Саксонијом... Тамо су Срби, по њему, били у Бојки (Βοικι), која су управо граничила са Саксонијом...” Шафарик–Суровјецки даље разлажу, тврдећи, да само неко, ко је неизлечиво слеп, може да тражи првобитну отаџбину Срба у западној Чешкој, у Мајсену и у Лужичкој Србији... На истом том месту, Шафарик иронизира на рачун оних, који у Константиновој „Багиарији” виде „Бабигорија”, тј. „Бабју Гору”, један врх Карпата, за који тврди даље Шафарик, Константин сигурно никада није ни чуо. Да би брод био повучен са хриди на песак, говори даље Шафарик подругљивим тоном, неки хоће да извуку закључак (као да су масе исељеника из Македоније ишле правом линијом математички срачунатом према Чешкој и Шлезији!), да је Константин мислио на севернокарпатску Србију у Галицији и Волинији, али да се, пошто није имао географске карте, а уз то није познавао ни крајеве о којима је писао, погрешно изразио, пише у наставку Шафарик,

„Допуштам, да цар није имао бечке, или париске карте главних штабова, али такво бесмислено географско незнање (eine so absurde geographische Ignoranz) не могу да прихватим. Јер, по њему, преци византијских штићеника, који су напустили руску Србију, требало је, или желели су да се врате у крај, који је био наследно подложен Франачкој, да би тамо наставили да живе у ропству.”

С друге стране, за упућене, његово казивање о чешко-мајсенско-лужичком пореклу његових Срба, губи много веродостојности. Јер, никада неко, ко познаје историју словенског језика, не може да прихвати

¹⁴⁵ О. с., стр. 137.

гlediште да су његови дијалекти¹⁴⁶ настали у VII. веку, или после њега! Познаваоци овог проблема не могу да прихвате гlediште, да су се Илирски Срби одвојили од Лужичких Срба тек половином VII. века, образовавши свој језик тек тада! Српски на Сави и српски на Елби налазе се на две крајње тачке, што се тиче редоследа словенских наречја и немогуће је, да су они настали тек у VII. веку! Да је Константин своју причу нашао у писаном, или да му је за њу послужило неко усмено предање, он се не би био тако тешко преварио –

„hätte er sich nicht so arg vergreifen können“;

да би потврдио овај свој закључак, Шафарик још додаје „сигурно” – „gewiss”, па затим каже, да је ту измишљотину Константин:

„... in einen politischen Apolog kunstvoll umgesponnen...”¹⁴⁷

„врло вешто смрсио с једном политичком апологијом...”

и то три стотине година касније по доласку наоружаних Срба код Ираклија у VII веку.

Сваки редак Суровјецког–Шафарика је драгоцен, утолико више, што ни један, ни други нису били Срби са Балкана. Нема речи у целом овом подугачком тексту у немачком оригиналу, која није оптужба и протест против заблуделих истраживача, који узимају сведочанство Грка Константина Порфирогенита као неопорециво, а то значи – без покушаја било каквог критичног прилазе његовог спису.

У тежњи, да се коначно и заувек избрише Порфирогенитова већ многовековна грешка, која је неоправдано и без научне анализе узета као подлога историје српског народа, ми Суровјецков и Шафариков текст следимо реч по реч. Ево, шта пишу они даље на истој тој страни:

„Denn eine unmögliche Tatsache konnten reine schriftliche oder mündliche Quellen nicht als wirklich geschehen darstellen. Dieses vorausgeschickt, wird es uns nunmehr weniger Wunder nehmen, dass Konstantin den K. Heraklius den ... Serben ein Land schenken lässt, welches letzterer selbst nicht besessen, welches vielmehr schon, nach seinem eigenen Zeugnis, seit 449., oder wie einige lesen wollen seit 549., die Hunno-Slowenen (Konstantin setzt Awaren für Hunnen!), und nach Paul Winfrid seit 569., oder nach den Byzantiern seit 598., die Avaro-Slowenen inne hatten, und aus welchem jetzt die ... Serben jene erstern im blutigen Kriege herauswerfen sollten, bloss um des Glückes theilhaftig zu werden, in eigenmächtig eroberten Ländern Unterthanen des griechischen Kaisers zu sein. Kaiser Konstantin kannte nur zu gut die physische Kraft, politische Mündigkeit und factische Unabhangigkeit der ... Serben... Der Schmerz über den Verlust dieser Provinzen bricht überall in seinen Schriften durch; er wiederholt die alten Verhältnisse derselben zum griechischen Reiche und die von der Herakliusischen Schenkung des Landes herrührende Hörigkeit der Serben ... bis zum Ekel.”

С истом побожношћу с којом је Сипријан Робер пришао тексту Нестора Кијевског, ми прилазимо овом. Свака Шафарикова реч овде

¹⁴⁶ Исто, стр. 137.

¹⁴⁷ Исто, стр. 138.

је од непроцењиве вредности и право је чудо да га, колико нам је познато, нико од српских научника није дубоко простудирао, осим одбаченог Милоша С. Милојевића и Симе Лукин-Лазића. А баш је Милош Милојевић тај, који ни у ком случају није смео бити одбачен, јер је био човек с научничким смислом првог реда, широких хоризоната и великог знања. Ми ћемо се после Шафарика и Суровјецког осврнути на тог истраживача-мислиоца, запојеног најдубљим осећајем за етику, инспиратора оне генерације, која је захваљујући у првом реду својој моралној снази и јединствености срушила далеко јачу германску силу. Срби Милојевићевог типа имали су на Балкану своје корење сигурно много даље од VII. века по Христовом рођењу, који признати Шафарик никако не прихвата као век доласка Срба на овај део европског југа. Па ево, како он, у заједници са Суровјецким, побија Константина Порфирогенита, на чијим обавештењима је формирана историја српског народа, која се и данас предаје, учи, али и злоупотребљава:

„Јер писмени, или усмени извори нису могли претстављати нешто што је немогуће, као да се то стварно догодило. Имајући то у виду, мање ћемо бити зачуђени чињеницом да је Константин приписао цару Ираклију давање на поклон Србима земље, коју овај последњи, не само што није поседовао, него, још више од тога, по његовом сопственом сведочанству, ту земљу су, од 449. г., или према некима, од 549. г. поседовали Хуно-Словени (Константин ставља Аваре уместо Хуна!); по Паулу Винфриду, они су пак ту земљу поседовали почев од 569. г., а по византијским писцима од 598. г. И сада Срби треба да их избаце (Хуно-Словене) водећи крвав рат, само зато, да би заслужили срећу, да у земљи, коју су задобили својом снагом, постану потчињени грчким владарима. Цар Константин је одвећ добро познавао физичку снагу, политичку зрелост и стварну независност Срба.. Жалост за тим изгубљеним областима у његовим списима избија свуда; он понавља старе односе (тих земаља) према грчком царству и зависност Срба због Хераклијевог поклона ... до одвратности.”

Шафарик употребљава баш тај израз: „Ekel”.

Настављајући горњу мисао, која је свакако била заједничка њему и Суровјецком, Шафарик наглашава, да је Порфирогенит свуда – у својим списима настојао да подвуче нешто, што су тек после њега остварили Василије, кога он назива „бугарски убица” (der Bulgarenwürger) и Манојло Комнен.

Каже даље Шафарик:

„Ја лично, верујем само у делимичну српску сеобу, и то крајем шестог и почетком седмог века, у Илирију. Напротив, оно што Константин прича о сеоби Срба за време Хераклијево, подвргавам највећој сумњи.”

Стигавши догде, наши слависти упућују читаоца на Катанчићево дело „De Istro”,¹⁴⁸ кога се и ми дотичемо у овој студији на другом месту, сасвим независно од овога.

¹⁴⁸ „De Istro. eiusque adcolis commentatio”, 1798., p. 199.

Одстрањујући тај Контантинов, каже Шафарик, „тако олако најављени датум и толико несигуран, где има још један једини сигуран податак о времену доласка Срба у Тракију и Илирију? Све што је јасно, то је, да се скоро увек ради о једном „можда“. По свој прилици:

„... überhebt sich der Historiker nur allzugern der Schwierigkeit der Untersuchung und setzt raschen Schrittes aus dem Gebiete der Wahrscheinlichkeit in das der Gewissheit über.“¹⁴⁹

„... историчар се одвећ радо уздиже изнад тешкоће истраживања и брзим поступком пребацује ствари из подручја вероватноће (претпоставке) у подручје сигурности“.

Најбољи пример за ово је, увек по Шафарику, Мезија (римски и грчки назив за антички део Србије од Дрине до Црнога Мора). По њему – нигде, у целој историји се не налази нити један једини слог о томе, када су антички Срби те области населили:

„In der gesammten Geschichte findet sich keine Sylbe über den Zeitpunkt dieses Erreignisses...“¹⁵⁰

Међутим, неки новији историчари покушавају да тај догађај „хронолошком сигурношћу“ ставе у Ираклијево време, што је с његовом личношћу неспојиво. Као један од најјачих противдоказа оваквом тврђењу историчара, Шафарик и Суровјецки узимају сведочанство Мојсија Хоренског, коме је у овој студији посвећен посебан одељак. По Мојсију Хоренском, давно пре измишљене сеобе Срба у VII. веку по Христу, живели су српски преци античког доба у пет мањих и једној великој области. На стр. 143. Шафарик ређа те области: Европа, Тракија, Хемимонтус, Родопе, Мезија¹⁵¹ и Скитија. У деветом веку, према Марцелину и Хијероклу, ова подела је већ била застарела, што је још један доказ, да се она односила на много ранији период. Велика провинција је Мезија, која је већ у античко доба обухватала српске земље између Дрине, Саве и Дунава, Балкана (планине), па одатле на запад према Шар-Планини, Љуботену и Проклетијама; источна граница Мезије било је Црно Море. Приручници кажу, да је Мезија била много шира него дужа, јер се у дужину пружала око 900 км., док је у ширину ишла до 300 км.¹⁵²

Проблем Мезије су фалсификовали Бугари, те на основу њега претендују на српске земље „до Дрине“, премда њих, у доба римске поделе Балкана, још уопште није било ни близу овога дела европског континента! Захваљујући њиховим научницима и њиховој Академији Наука, они су успели да продру тврђењем о томе, да су они потомци Трачана, премда с њима никакв везе нису имали, осим, што су касно, тек 679., као нападачка војска хунско-турског порекла, на броју од 20.000 до 30.000, напали староседеоце Србе и ове неприправне победили.

¹⁴⁹ Исто, стр. 139.

¹⁵⁰ Исто, стр. иста.

¹⁵¹ За назив „Мезија“ постоји више тумачења, увек у духу српског језика. Опаска Р.Б. је занимљива, јер она име раставља на „Ме-сија“, уз напомену, да тај назив није ни грчки, ни римски. Ево још једног предмета за изучавање!

¹⁵² M.-N. Bouillet, Dictionnaire universel d'Histoire et de Géographie, Paris, 1872. S.v.

Међутим, Бугари бројно неупоредиво мањи од староседелаца, претопили су се доста брзо у њих, примивши, али и искваривши српски језик, у чему се слажу сви страни и словенски лингвисти, но наметнувши Србима своје име.

Није нам познато, да је Српска Академија Наука у овом смислу нешто учинила, те је крајње време да у њеним оквирима отпочне нови и велики посао у смислу Српске Аутохтонистичке Школе!

Из претходнога је јасно да је овај проблем овде тек само дотакнут и да тек треба отпочети изучавати и Шафарика, и Суровјецког, а особито Мојсија Хоренског, чија сведочанства су од веома велике важности због тога, што се он служио списима много старијим и од његовог доба. То је разлог, што се све оно што је он знео и тврдио, сматра аутентичним. Тако Шафарик пише, да је навођење Сарматије као граничне области Тракије код Мојсија Хоренског, историјска чињеница и потпуно веродостојна... А што се тиче античких житеља Мезије, и за Шафарика, и за Суровјецког они су могли бити само Срби, тек много касније названи Словенима. У вези с тим, они се позивају на Теофана (V., 238.) и Кедрина (II., 508.), који говоре, и један и други, не о шест, него о седам словенских племена на истом простору, назначеном и од Мојсија Хоренског.

Из претходнога је јасно, да је осим територије претворене у Грчку, цео Балкан некада представљао једну етничку целину, временом тенденциозно разорену. Па ипак, још у прошлом веку Француски антрополог Миле (на кога се опширније осврћемо на другом месту) пише у својој расправи с ускличником:

„И то је нешто! Од Црнога до Јадранског мора рећи ће вам „добар дан” на српском језику!”

Треба овде додати, да Мојсијева Европа није континент Европа у данашњем смислу већ област Европа између Тракије и Босфора. Што се Хемимонта тиче, то је била област уз Балкан Планину, некадашњи Хемус. Родопе, одн. планина и област око ње постоје до дана данашњега...

У сваком случају, ове теме треба да се прихвати српска школа, тим пре, што на стр. 148. истог дела Шафарик-Суровјецки тврде, да у Тракији и Илирији постоје од најдавнијих времена „seit uralten Zeiten” словенска имена, која носе искључиво српско обележје, као на пр.: Ветрен на Марици, Ветерница на Дунаву, а Ветерница је и један теснац на Тимоку...

После тога следи нешто, што у Шафариковом казивању подсећа на Сипријана Робера и на Нестора Кијевског, а то је непрекидно кретање тих давних српских племена, најпре од југа ка северу, па онда од севера ка југу... У вези с тим он онда, од 158. до 180. стране, ређа „илирско-трачка” „словенска” имена разнета са Балкана даље према северу... Но то је посебна студија, јер ако бисмо се ње овде прихватили, морали бисмо продужити ово поглавље за најмање још стотинак страна. Подвучимо само неколико наведених имена од основе СРБ-:

„Serbinum – Σερβινον (Unter.-Pannonien, 161.) Ptol.; nach Reichard Sjewerin, nach anderen Sarviz, höchst wahrscheinlich jedoch einst

mit *Servitium*, oder *Serbetium*, daher *Srbac*; *Serdika*, *Sardika* (Moes., 16) *Numi*, *Inscr.*, *Fasti triumph.*, *Ptol.*, *T. Peut.*, *It. Ant.*, *Hierokl*, *Prok.*, *Rav.* ... *Servitium*, *Serbetium* (*Unter. Pan.*, 250) *T. Peut.*, *It. Ant.*, *Serbetium Rav.*; höchst wahrscheinlich eins mit *Serbinum Ptol.*; heutzutage *Srbac* in Bosnien an der *Save*. *Sevaces* (*Volk. in Nor.*, 161) *Ptol.*: ... *Sorba* (*Karnien*) *Rav.* aus alten *Italien*; *Serbenstadt*, noch unentdeckt, nach *Reichard S. Servolo*. *Sorviodurum* (*Vindel.*, 250) *T. Peut.*; heutzutage *Straubing*, d.i. *Srbin*, *Serbenstadt*, wie noch in dem heutigen Namen die Elemente des alten durchklingen..." итд., итд.

То је само један незнатан извод, а где су читаве 22 стране, које треба разрадити, објаснити, анализирати?! То су само имена из античког доба, која су Шафарику била јасна на први поглед као словенска, одн. српска, а где су они силни од Грка и Римљана изобличени називи, над којима треба дуго ломити главу и мисао да би се открила замагљена српска реч?! Да тај предмет вапије за научницима жељним истаживања – то је одвећ јасно! А на то потиче и следећа примедба Шафарика и Суровјецког:

„Denn wären die alten Illyrier wirklich völlig ausgerottet worden, und hätten die Slowenen nichts, als „urbes erutas per totum Illyricum“, oder eine menschenleere Wüste vorgefunden, woher käme es denn, dass beinahe alle von den alten Geographen und Historikern genannten Orte in Illyrikum und Thrakien noch heutzutage unter ihren alten Namen, mit geringen De-torsionen, vorhanden sind? Ohne menschliche unmittelbare Zungenverer-bung wäre dies nur durch eine göttliche Revelation erklärbar...“¹⁵³

„Јер да су стари Илири били стварно истребљени и да Словени ништа друго до „разроване градове по целој Илирији“, или пустињу без људи нису нашли, како би онда дошло до тога, да још и данас постоје сва имена, која су споменули стари географи и историчари у Илирији и Тракији, уз незнатне измене? Без непосредног језичког наслеђа међу људима, то би се једино могло још објаснити божанским открићем...“

После овога поставља се питање, има ли уопште више некаквога смисла цитирати обавештење Константина Порфирогенита о Србима до краја? Оно што он у наставку каже, већ је узгред изнето у току претходног излагања:

„... *Нраклеиос βασιλεус παρεσχε τοπον εις κατασκηνωσιν εν τω θεματι θεοσαλονικης τα Σερβλια, α εκτοτε την τοιαυτην προσηγοριαν παρειληφε. Σερβλοι δε τη Ῥωμαιοων διαλεκτω δουλοι προσαγορευονται. ῥοθεν και сербула ...“*

„Хераклије је дао (Србима) крај у солунској теми, Серблију, која се од тада тако прозвала. Серблои, наиме, на романском дијалекту то значи робови. Одатле и сербула..“

Порфирогенит овде брка назив „цревуља“ за обућу и српско име, што значи, да упркос чињеници, што је у његово доба било Срба чак и на византијском двору, он о српском језику појма није имао, као

¹⁵³ Die Abkunft der Slawen, S. 151.

уосталом његови земљаци уопште, што изазива велики Шафариков гнев, који га наводи на то да каткада употреби коју тешку реч... Шафарик, који се у правом смислу речи бавио „лингвистичком микрографијом” не само да није подносио незнање, него је страховито строго осуђивао некомпетентне писце, који су себи узурпирали право да третирају проблеме у које нису упућени. Стога је његово перо било и оштро и немилосрдно у односу и на грчке и на римске ауторе, који су (по Плинију) чак сматрали недоличном ствари изговарање, на пр., варварских имена... Ево, да цитирамо Плинијеве речи:

„... populorum paucis effatu digna, aut facilia nomina... quibus nominare non pigeat...”¹⁵⁴

„... ignobilium ac barbarae appellationis...”¹⁵⁵

„... мало је имена народа, која су достојна да се изговоре, или лака... чије изговарање није срамота...”

„... простачки и варварског имена...”

На то подсећа и Константинова „сервула”, због грчке немогућности да каже „цревуља”... Његовом уху је то морало бити исто... Па ипак, Порфирогенит је проглашен неприкосновеним ауторитетом у свему, од свих оних, који су на неки волшебан начин монополисали право да стварају науку, намећући кроз њу своје тенденциозне концепције. Те је тако и Српска Академија Наука, прихвативши многа учења, која су у интересу непријатеља српског народа, своје синове оставила у сенци, или их је, шта више, сасвим покопала, као што је то случај с Милошем С. Милојевићем.

Што се Цвијића тиче нема сумње да је он био европски ауторитет, али, резултати његовог рада нису максимално искоришћени у прилог формирања истините науке о Србима.

Ми особито привлачимо пажњу будућих српских истраживача, којима ће прошлост њиховог народа лежати на срцу да се позабаве понаособ сваком свеском „Српског Етнографског Зборника”, који је издавала Српска Краљевска Академија и који је једно време уређивао сам Јован Цвијић. Свака та свеска садржи по део српског духовног народног блага, како етнографског, тако особито из „Живота и обичаја народних”, чија ће нам студија донети још безбројне доказе о континуитету ведских традиција у обичајима српског народа!

ђ) Милош С. Милојевић о истој вести Константина (како он пише) Порфирођенита

У закључку овога поглавља дајемо реч српском научном раднику, Милошу С. Милојевићу. Своје дело „Одломци историје српског народа” у два тома, Милојевић је написао дуже времена по завршеним студијама у Москви. У тадашњим московским библиотекама и разним

¹⁵⁴ Plin., III., 21.

¹⁵⁵ Plin., III., 3.

архивама он је нашао такво мноштво материјала од ког је за своју историју узео само један део, и назив „Одломци...”

У тим својим „Одломцима...”¹⁵⁶ Милојевић улази, не само у историјске, већ и у етнографске и језичке проблеме. Па пошто смо претходно споменули Овелаков закључак о бугарском језику, да наведемо оно, што о њему каже Милојевић као веома савестан истраживач, чија је основна карактеристика била да иде у дубину догађаја и појава. Тако он на стр. 35. отпочиње с Кинезима, или, како их он назива, Китајцима, који су од друге половине седмог, па до прве половине осмог века после Христовог рођења имали своје границе чак до иза Каспијског Мора. А то је управо време, пише на истом месту даље Милојевић:

„... изласка Угра, или Маџара из своје првобитне монголо-манџурске постојбине. Отуда има у маџарском, као и у бугарском уплива финског¹⁵⁷ језика.. Јер, Маџари као и стари Бугари, а сада само прави Бугари Гагузани (око Варне и Бесарабије) нису ништа друго до најчистија крв монголска. Уплив финског, или сјеверночудског језика, види се чак и на нашем српском језику у делу Маџедоније и Тракије, или Старе Рашке. Он се огледа нарочито у оним додацима у Бугара као: сребро то, благо то, пушка та.. Ово за део маџедонских Срба и за све Рашане, или Тракијанце показује... да је на њих упливисала бугарштина, а не да им је то монголштина.. То исто налазимо у Велико-Руси око Архангелска и Белог, или Леденог Мора.. Примјера имамо за то у Максиминовића (Год. на сјевер. сп. 1864. г. II.) ...

У наших посрбљених, или – пословењених Монгола – Бугара, друга је ствар што се тиче тих свршетака.. Управо, тзв. садашњи бугарски језик и није никакви језик, но само научени српски речник, без мењања и спрезања појединих речи и облика. Они показују и број, и род, и падеже, и спрезање, па ни ови нису довољни, ... он се мора мимизирати, стрићи, махати, климати главом итд., док се не изрази једна помисао. Овако исто чине и Маџари, а нарочито Бугари.. Тако смо у најкраћим цртицама прегледали оне народе, који имађаху доцније посла са Србима и српским земљама.

Ми смо раније већ казали да су нови тзв. Турци, или остаци растуруених Хуна¹⁵⁸ покорили своје господаре, тзв. Аваре, којих се држава нашироко и на дуго простираше у шестом веку и то – од китајских граница па до Волге и Каспијског Мора.. господари Турци одведоше их још мало дубље и даље у средњу Азију, у коју затворени.. сносише тешки јарам турског ропства.. По неком времену један део ових (Авара).. жалосних дивљака од 200.000 глава измакне крадом из ропства и бегајући насрне на народе на путу лежеће, као: Србе (Сабири), живеће

¹⁵⁶ Београд, Државна Штампарија, 1872. г., том II., стр. 35. и д.

¹⁵⁷ Р.Б.: „Фински језик јесте под упливом алтајског, па га зато има и у бугарском правих Бугара, чије је племенско име Гагузи (не Гагузани); алтајски утицај се налази и у језику Мађара.”

¹⁵⁸ Р.Б.: „Овде је збрка код Милојевића између Хуна и Авара. Срби и Сабири није исто. Милош Милојевић је сакупио превише материјала – искада је тешко све то следити и прецизно сложити у главу. Да ја нисам до сада све стављала под микроскоп, не бих могла доћи до конкретних резултата.”

око Каспијског Мора, које... умало не искоренише сасвим... Отуда дођу до Днепра, на ком се сукобе са бесарабским Србима, тзв. Бело-Србима, или Антима, те убију Мужимира, посланика антског, чиме и покажу своје варварство и дивљаштво. Око 562. г. дођу већ до Дунава и заузму чак и Малу Скитију (то је она скитска област коју спомиње Мојсије Хоренски), тј. данашњу Добруцу, све под именом пријатељства и сајуза са Грцима. Бесарабски (Бели) Срби побуне се против њих, али ту Авари... као што их зове руски летописац Нестор, тако поступише са побуњеницима, да су жене њихове упрезали у кола.. и то онако баш исто као што су њихова браћа Маџари 1848. и 1849. г. чинили са заробљеним Србима.. Од ових српских племена аварски Хакан пређе даље и покори сва српска племена све до граница франконских, где га мало зауставише ови краљеви. Напослетку, ови их разбију на Лаби у Чешкој око 563. г. ... Када опет на левом крају Дунава завађени Лангобарди са Гепидима, први, помоћу Авара утаманише ове друге и иселише се у Италију, онда Хакан – око 568. г. буде господар целог земљишта и једних и других. Око 592. г. Авари почну нападати и на српску царевину, или краљевину Свевладовића, освојивши од ових данашњу Словенију, а раније су већ, око 581. г., покорили и отели од Срба Срем и околне земље. Тако отимајући комад по комад од римских и српских земаља, Авари постану господари чак до Италије и Лабје, па све до Стена Анастасиних око Цариграда, а тако исто завладају свим земљама од Лужичке Србије па до Солунског Мора. Италија је већ одавно била у српским и гало-немачким рукама, а све земље од Италије, па до ниже Авлоне – опет у српским, а кад се Авари осилише, онда беху у аварским, осим кршевитијих предела старе Илирије. У Европи Грци тада владаху још само Солуном и Цариградом, као и неким још другим приморским градовима у данашњој Грчкој, а од Цариграда неколико часова до утврђених Стена Анастасијевих, а остале све земље беху у туђим рукама, а не у грчким. А у Азији – Грци тако исто стајаху рђаво, јер им персијски цар Хозраје узе све земље, осим неких малих острва, па чак и Малу Азију до испод самог Цариграда. Покрај све те муке и невоље, српска племена из данашње бесарабије, или Беле Србије и са Карпата – непрестано прелажаху Дунав и разбијаху уједно и Аваре под Баханом и Грке. Тако око 527. г. пређу преко Дунава по леду и идући браћи својој у помоћ, араху све и сва, што им стајаше на путу, а 547. г. прођу тако-рећи сву империју од Дунава па до Драча, свуда утамањујући и Римљане, и Аваре. Око 550. г. они пројуре кроз сву Тракију и Илирију. 559. г. дођу чак до под сам Цариград, пошто пређу Анастасијев Зид; а 557. г. са 100.000 војника опет нападаху на Грке, итд. Даље, кад Бохан направи мост на Сави спрам данашњег Београда, а тадашњег Сингидунума, пређе преко ове и закле се на вечно пријатељство и сајуз са Римљанима, он и сам дође до Цариграда. Ова иста српска племена под именом: Драговића, Сагудата, Белегезита, Березита, Сатића итд., видимо, где око 587. г. први пут ударају на Солун да га освоје од Грка, а Св. Димитрије Солунски брани га и прогања их... Пошто Бахан, аварски Кахан, направи мост на Сави и пређе на ову страну, видимо га са 100.000 војника, да у сојузу са горе споменутиим српским племенима, удара 597. г. на Солун. Тако исто видимо, да са Хаканом аварским у трећем (око

676.) и четвртном (678. г) походу ратоваху и Срби на Солун... За овим опет видимо нападаје истих српских племена на Солун још 678. и 688. г. по Христу. Тако видимо, да овај аварски Хакан око 610. г. дође до самог Цариграда; да облеташе са својом војском око његових зидина; да удари и пороби цркве цариградске с једне и с друге стране мора, па капеле Св. Козме и Дамјана, у Влахернима, а Св. Аранђела претвори у пепео, из последње однесе путир и остале драгоцености и утвари црквене, а часну трпезу излупа у комаде; одведе преко 270.000 глава мушких и женских робља грчког, не рачунајући у ово децу и остало; заузима једном речју све земље грчке ван Цариграда.. Кад се овоме дода оно, што непрестано Парси захтеваху: или главу Ираклијеву и једини комадић у Европи грчке земље, Цариград, или да се поклоне њиховом богу сунца, онда се потпуно огледа стање Грка у то доба.”

Ето, наставља Милојевић (стр. 39.) у оваквом стању (најкраће казано):

„... налазаше се империја грчка, или боље, уместо ове, само град Цариград, кад се јављају Срби по Порфиорођениту као поданици Ираклијеви, који им – тобож – даје неке земље, које није ни сам – не само некад, него никад имао.

Ми се нисмо упуштали у описе источне империје, почем смо о њој казали све оно, што и о западној империји, а ако ко хоће од Срба да је види у њеном правом облику, нека прочита и проучи у Летописима драгоцени превод Г. Николајевића од Теофилакта, Зонара, Хронографије Александријске и остале писаоце грчке; а ко хоће на грчком језику да прочита, видеће боље, опширније и тачније стање империје – не само од тада, но још од другог века пред овим. Свако ће се уверити: да Срби нису искали земље од оних, који их немаху, нити су били толико глупи, да се упуштају у борбу са највећом силом и множином аварском, само зато, да постану грчке слуге, да прогнају ове из некадашње римске царевине, па да сами драговољно поднесу Грцима те земље залирене својом крвљу као неку дужност своју, а своје шије својевољно вргну у челични јарам грчки! Свако ће знати, да Срби нису били сајузници са Грцима... који нигде ништа и немаше... и којих царска круна и мантија ... паде у руке Аварима, који са Парсима отимаху и поједина предграђа цариградска, имајући све остало у својим сопственим рукама већ готово 100 година! А ово што су они држали, не беше грчко, нити је могло бити њихово!”

Пресавесни Милојевић – желећи да избегне ма какво двоумљење над његовим речима, на стр. 40. објашњава, како је дошло до тога, да Порфиорогенит устврди једну – у ствари – бесмислену, а и нелогичну ствар. И ево његовог разлагања:

„Нама се, пре свега, ваља упознати са карактером писца, Константина Порфиорогенита (905.–959.), па тек онда да изрекнемо суд наш о његовом писању о нама. Зна се, да је он остао по смрти оца свога Лафа Философа под туторством, као непунољетан, стрица свога Александра, који се није бринуо ни о држави, а камо ли о престолонаследнику. По смрти овога, сенат преда непунољетног престолонаследника патрицији Николи, а сам растури сплетке и интриге, под упливом којих одрасте Константин. 919. г. ожене га и од тог доба владаше над њим

таст му Роман, кога се једва отресе 944. г. Но и по овоме Константин се показа, како по карактеру, тако и у свему, да није човек за владу, а тако исто и да као човек није од карактера. Будући и као државник ништавиљан у свему, он гледаше да му син не буде такав и баш за њ писао он своје сачињење: „О управљању империјом” (*De Administrando Imperio*), из ког све наше паметаристе (историчари) – као из најзнатнијег извора, црпе све о нама, верујући у све тамо казано, као фанатик Турчин у свој Куран. Да Константину не треба веровати скоро ништа, што је писао о Србима, као тобож: да ови измолише неке земље од Ираклија... са осталим неким политичним и намерним измишљотинама, јасно је, кад се узме оно, што сам он сведочи, говорећи:

„Ја ћу ти пре свега изложити, какав народ и чим може бити користан и штетан за Грке. Даље, како живе народи и помоћу кога имено могу се утамањивати и покоравати једни и други. Говорићу ти о њиховој неситости и грабљивости, као и о безобразним захтевима. Ја ћу ти казати о разликама међу народима, њиховом происхођењу, простору земаља, као и шта је се догађало међу овим и Грцима, а тако исто и шта је у нас ново учињено у односу овоме. Све сам ја то проучио по законима мишљења! (а не дата, тј. стварних чињеница – примедба је Милојевићева) и предајем теби, мој љубазни сине, да би ти, знајући разлике међу народима, умео се обраћати с њима, мирити их, а кад је могуће, покоравати их и побијати и они ће са страхом и ужасом гледати на твоје великодушје и бојаће те се као живе жеравице.”

После овога Милојевић наставља своје разлагање,

„Мислимо да је довољно казано и да намера Порфирогенитова излази јасно на видело, нарочито кад се човек сети оне измишљотине, да су се Срби тобож населили најпре у Маћедонији, основали на граници Тесалије град Србицу, па тада одмах вратили се натраг, дошли до Дунава и ту молили грчког неког претора у данашњем Београду?! да им се уступе земље.

Прво и прво, није лако основати град за две до три недеље, а није ни могуће, па га напустити и ићи чак од Солуна до данашњег Београда, нити је се данашњи Београд звао Београдом, но је се он звао и тада и још много доцније само Сингидунум (*Singidunum*) у Римљана, а тако и у Грка (*Συνιδηνον* и *Σιγγιδον*). Но баш узмимо све и да је тако: да су се селили Срби, што није могуће у односу на цео тај описани период, питање је: куда су се и одакле селили? Рецимо, као што каже Порфирођенит: из Маћедоније к Дунаву. Е! Баш се ту огледа његова измишљотина, јер он не зна, да онда Београда као ни Грка није било овде у овим садашњим српским земљама, а како ли да су то биле неке тобожње грчке земље. Зна се извесно, да је стари Сингидунум прозват Београдом тек у 13. и 14.¹⁵⁹ веку, а од тог времена до Порфирођенита прошло је

¹⁵⁹ Р.Б.: „На талијанској географској карти из 1000. год. има Београд на Дунаву. То је била година, када су нам га отели Бугари, па зато Милојевић овде није у праву, када каже, да је стари Сингидунум тек у XIII. и XIV. веку прозват Београдом. Мислим, ово је ситна појединост у поређењу с колосалним позитивним материјалом Милојевићевим.

Прикључујем примедби госпође Борисављевић и следећу: чињенице у вези с горњим показују, да се ради о времену, у коме Албанија уопште још није постојала.”

преко 328 година; дакле, нити је било имена Београд, ни грчког каквог претора овде, шта више, није било ни грчке земље – не само овде, него ни у Македонији и Тракији – све је било аварско, а грчко баш ништа. Порфирођенитова неистина и некритичност наших паметариста (историчара) још јасније излази из овога, што се баш онда Срби, са војеном снагом под Дрвенаровом сином Звонимиром, спуштају са Карпатских планина, пошто се на ове попеше из својих српских земаља око данашњег Балтијског мора, из Берманије и данашње Пољске, кад ови Авари, око 626. г. бијаху опколили не само Цариград, све Грке и све оно, што се зове грчко тада настањено само у Цариграду, него и баш тог времена доведоше – исти ти Авари – бившу српску државу Свевладовића, или Самовладовића, до крајњег ништавила. Срби се тада јављају да помогну своју браћу и да одрже овде српску државу, као у Земљи од искони српској, а не за ропство грчко; те да се утамањују против Авара. А да српска држава не беше сасвим и сва покорена Аварима, видели смо где они ступају у сајуз са овима, позивјау их, да заједно нападају Солун, што Авари, жељни добити, и чине. Сва је ствар у томе, што се српска држава тада повукла у горе и планине, које иду кроз земље данашње Турске, или Праве Србије, или као што данас тај део Шаром, па Корабом и Ђурђем планином зову Албанијом¹⁶⁰ и другим споредним планинама до у Епир и Тесалију. А је ли и овај горштакчи комад од некадашње огромне царевине српске плаћао данак Аварима, или не, ми не знамо? Ми знамо и Константин Порфирођенит је знао још боље од нас, да баш у ово време доласка друге државне и народне власти српске у ове земље, око 630.–634. г., Персијанци под војводом Шахабарзом, г. 626. још почев од Јуња, стоје (са стране азијске) под самим Цариградом, а Бахана аварски Хакан опет са ове стране (из Европе) и да од Цариграда Грци немаху ни један педаљ земље у Европи и Азији, па и Цариград сав не бејаше у њиховој власти. Знао је добро Порфирођенит за све беде и муке од аварске и парске силе, које трпљаху у Цариграду Грци, кад га ови варвари опсеђаваху, баш у оно време, кад дође Звонимир са својим српским народом и војском и поврати опет пропадајућу српску Самовладову државу. У његовим ушима, још су на 320 година после тог догађаја звониле речи Хаканове: „Ви видите ова три посланика парска, који ми јављају, да ми Шахарбазар држи у приправности војску с ове стране Босфора. Ако пристајете да ишчистите и испразните град (Цариград) сви, колико вас гођ има и да изиђене из овога само у кошуљи и по једној дреји озгор; па ако тако пристајете да учините, онда ћу још моћи којекако угодити ствар код мога пријатеља Шахарбазара и ви ћете сви прећи у његов логор, а ја вам јамчим, да вас неће ни мали прст на руци заболети. (Vid. Chron., 395.). А што се мене тиче, ја хоћу ваш град, ја га хоћу са свим што је у њему, па сад размислите добро, да немате другог начина да спасете свој живот, осим ако можда не постанете рибе, те се у море загњуруте, или птице, да у небо прнете.

¹⁶⁰ Р.Б.: „Албанаца је 1930. г. било 850.000 (по Мелцију). 1941. било их је 1.000.000 (по Ларусу). А колико их је данас с њиховим експанзивним наталитетом?”

(*Ἄλλως γὰρ υμᾶς οὐκ ἐν σωθῆναι, μὴ ἰκθυεῖς ἐκετε γενασθαι καὶ δια θαλλδοσση ἀπελθεῖν, ἢ πτερωτοὶ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπελθεῖν. Vid. Chron. id.)*

Ми ни најмање не сумњамо, да све ово није знао Порфиροђенит ... Он – напослетку – није писао историју, већ упутство свом љубазном сину Роману, како ће, кад дорасте и постане император, да сакрива истину и како ће да влада и покорава остале ... дивље, варварске народе с њиховим „безобразним и бестидним захтевањима да су независни...” Напослетку он заклинџе сина и учи га, како ваља да одговара кад какав варварски вођ захтева царску круну, огртач, итд., како ваља увек да тајно оваквим гостима, под видом пријатељства, да им потпаљује грчку ватру и како ваља да се поступа, дајући царске принцезе за овакве варваре, итд. (Vid. De Adm. Imp., с. 82.–90.) (Подвлачење Милојевићеве)

Но ми остављамо Константина и његове присталице, а идемо за током ствари и овде можемо додати само ово: да под именом неког небившег пресељења Срба, које Константин хође, из града Србије на граници Тесалије, а у Маћедонији, ваља подразумевати преношење српске престонице под Звонимиром (или којим доцнијим Дрванићем) из ове, данашње Србице, у Београд на реци Дунавцу, но не на овај данашњи наш на Дунаву, него онај у данашњој средњој Албанији, у коме негда сеђаше наш цар свети Владимир, кога на превару убише Бугари 1015.г.”

*
*   *
*

Срби – нешто немарни, а нешто спречени разним тенденциозним настојањима, нису учили и још увек не уче своју историју како треба, па им она није ни могла бити „учитељицом живота”! А казна за непознавање онога, што је најсветије за једн народ, његова прошлост и његови преци, није изостала. Јевреји су несумњиво патили, али се данас нагло уздижу, јер се уче, поштујући своје старе и своју традицију, што често понављају, показујући то и делима. Као Јевреји, дакле, из њихових списа, тако и ми, бар из Милојевићеве историје Срба, треба да научимо, ко смо, одакле смо и докле нам сеже порекло!

То је поука, коју смо извукли из вести Константина Порфирогенита, пошто је она била подвргнута Шафариковој, Јагићевој и Даничићевој лингвистичкој микроскопији и историјској микроскопији Милоша С. Милојевића, који је за своје доба представљао човека с највишим етичким и објективним научним вредностима, да би га нажалост његови суграђани, које је толико волео, затровани туђинштином пустили да умре, угасивши се напуштен и у самоћи.

„Милојевић је преминуо у Београду 24. јуна 1897. г., а развитак догађаја показао је и показује, како је он разложито гледао на српску народну ствар онда, када је у томе био усамљен.”

Пише непознати Милојевићев биограф, па наставља:

„Зато је један некрологичар његов и отпочео свој извештај о смрти Милојевићевој овим карактеристичним речима:

„Једна звезда на српском небу утрнула је. Она беше необичнога сјаја, те и ако звезда, осветљаваше далеку... далеку прошлост народа српскога, осветљаваше тамне кутове простране отаџбине Србинове и на тој светлости ми познадосмо што нисмо познавали, видесмо браћу нашу, српски народ у „свој Србији од изнад Калоче и Мориса, па до Белог мора и од сињег Јадранског мора па до реке Алте, Осме и Доње Марице.”

Звезда се угасила, али њена светлост још допире до нас и дуго ће и дуго светлети – као што и зраци с некретница долазе до нас и ако су звезде можда још пре неколико векова утрнуле. Која је то необична звезда необичнога сјаја на српском небу – знаш и осећаш Србине брате и ти из слободне Шумадије, и ти из ломне Црне Горе, и ти из кржаве Далмације, и ти из кукавне Босне и Херцеговине, и ти из Србије под Маџарима, и ти из Србије под Бугарима, и ти из Србије под Аустријанцима, и ти из Србије под Турцима – Старе Србије и Маџедоније – нарочито ти, Старосрбијанче и Маџедонче!”

*
*   *
*

Ово поглавље, као и цело ово дело – моја је част и пошта, коју указујем српском научном раднику Милошу С. Милојевићу с дубоком жељом и молбом, да опрости заведеним Србима, међу којима сам се налазила и сама...

И кунем се пред његовом Посвећеном Сени, да ћу све учинити, да будем члан прве екипе, која ће се, како је он желео, разићи земним шаром да прибира „научне дате” (израз који је он често употребљавао) с циљем потпуног расветљавања чудесне прошлости српског народа.

СУПРИЕН РОБЕРТ, француски слависта, О ПОДУНАВСКИМ И БАЛКАНСКИМ СРБИМА или ИЛИРСКИМ СЛОВЕНИМА КАО О НАЈСТАРИЈЕМ СТАБЛУ ЦЕЛЕ СЛОВЕНСКЕ РАСЕ

Многи српски професори су прошли кроз француске школе и универзитете, али никада, нити између два рата, а још мање после II. светског рата, нисмо имали прилике да чујемо иједну реч о Сипријану Роберу и о његовим изучавањима о Словенима уопште, а посебно о Србима. Утицај германске школе је уистину био тако велики, да је чак и у најученијим Србима, онима који су били најпозванији да шире знање, убио сваки смисао и вољу за истраживање једине истините прошлости српскога народа. А није мали број европских ауторитета, који је о Србима писао и говорио с извесним дивљењем, у духу забаченог српског историчара Милоша С. Милојевића, коме се његов сопствени род до данас није одужио, ни одао му признање. Стога је ово поглавље о учењу Сипријана Робера о Србима, уједно и посвећивање сваке Милојевићеве речи, који је говорио, а да га нико није чуо, који је писао за будуће генерације, да би пред тим генерацијама био покопан и остао непознат.

Када узмемо у обзир, да су суседни народи о Србима вршили и врше разна изучавања, помоћу којих усвајају српска духовна добра и заслуге српских предака, онда нам се чини, да нам је допуштено, да с горчином говоримо – не о страним кривцима нашег незнања, већ особито о српским ученим главама, које су ненаучно доприносиле уништавању српског духовног блага...

Сипријан Робер није био незнатна особа. Да би постао професор на Collège de France и да би наследио једнога Мицкијевића, он је морао поседовати високе вредности. И поседовао их је, а доказ његових квалитета показују његове студије о Словенима:

„... dont il a caractérisé le noble génie avec une émotion pénétrante”,¹⁶¹

„... чији племенити дух је описао с продорним узбуђењем...”

У своме делу „Словени Турске”, другим речима Срби, рекао је нешто, што никада нисмо чули ни од једног историчара! Професор историје писац ових редака, једна српска дама, како се онда говорило „француски ђак”, причала нам је о француској револуцији месец дана, али никада од ње нисмо чули да се иједан француски научник интересовао за Србе. Шта је то тако посебно, што је могло да изазове најпре чуђење, а онда жеђ за објашњењем и истраживањем? На страни 7. горе споменутог дела,¹⁶² Сипријан Робер је рекао једну ствар, која је морала изазвати радозналост свакога онога, ко је и најмање носио свој народ у свом срцу, а ево шта:

„Не заборавимо, да су Словени (из даљег контекста је јасно, да аутор мисли на Србе) блиски по својим обичајима и по свим својим уредбама – Хеленима; историја једних, историја је других; њихова

¹⁶¹ „Revue des deux Mondes”, Janvier 1846, p. 365.

¹⁶² Cyprien Robert, „Les Slaves de Turquie, leurs ressources, leurs tendances”, Paris, 1846.

судбина изгледа сједињена већ у античко доба. Немачка наука се узалуд сили, да нам представи Словене као уљезе у Европу, међутим, они су уљези исто тако као и Грци, они су били у Европи пре Гота, тих немачки отаца. Може чак да с каже, да је Немачка постала само распарчавањем словенских краљевстава, јер још у време Карла Великог, све што је било с оне стране Рајне, то није била Франачка, већ „Славија”. (У ствари само Србија! Моја надопуна). Данашња Аустрија састојала се само од Словена, а у Пруској, све до XVI. века – уљез је био Германин, који је ту живео само као пољски вазал...”

Будући, да се учи о доласку Срба на Балкан у VII. веку, затим о приоритету Германа у, како је Тацит писао, Германији, свако људско биће жедно знања, морало је да застане пред горњим тврђењима и да се упита где је онда истина? Једно друго тврђење иде још даље, када Сипријан Робер на 4. страни истог дела пише:

„On devrait s'occuper davantage des Serbes, ou Illyriens... On s'est accoutumé à ne voir le siège de la puissance slavone qu'en Russie...; mais, loin de pouvoir être exclu du cercle slave, les provinces danubiennes en sont au contraire l'axe et le noyau... Les premières traînées de la race slave ont resplendi sur le grand fleuve ... de cette race géante... **L'artère a plus vitale du corps slave, le Danube, n'est donc qu'un fleuve slavons...**”

Напред цитираним редовима Сипријан Робер изражава мишљење, да би:

„... требало више да се бави Србима, или Илирима.. Навикли смо, каже он даље, да видимо седиште словенске моћи само у Русији...; Али, далеко од тога да може да буде искључено из оквира словенских области, Подунавље је, напротив, њихова осовина и средиште... Прве словенске масе заблистале су на великој реци ... те циновске расе ... **Најживотворнија артерија словенског тела, Дунав, само је дакле словенска река...**”

Довољно је само ово што смо до сада цитирали, да би се схватило, у коликој мери је Сипријан Робер би надахнут идејама супротним германској берлинско-бечкој школи. Нажалост, његови земљаци су његове идеје за љубав те школе исто тако дубоко покопали, као што су српски научници покопавали Српство, да би тиме показали солидарност с германском по целокупно словенство непријатељском науком.

Ако бисмо помно анализирали Роберову студију „Словени у Турској...”, тј. „Срби у Турској...”, могли бисмо само на основу ње да напишемо неколко томова. Како нам то није могуће, упркос његовим бројним и драгоценим сведочанствима у тој књизи, и како нам је сврха, да у првом реду говоримо о ауторима, који по својим схватањима припадају српској аутохтонистичкој школи, ми ћемо у овом одељку да се осврнемо на једно друго дело Сипријана Робера, које је још интересантније од првога тиме, што задире у најдавнију, рекли бисмо, митску прошлост, Словена уопште, а понајпре Срба, које, како је то речено већ у самом наслову поглавља, сматра почетним стаблом Словенства уопште. То његово дело носи назив „Словенски свет, његова прошлост,

садашњост и његова будућност”,¹⁶³ а састоји се од два тома. Нас овде интересује само један одломак из првога тома, посвећен „јединствености словенске расе, под општим именом Срба:”...

„... l'unité de la race slave sous le nom général de Serbes.”¹⁶⁴

Морамо да нагласимо: ако бисмо правили једну минуциозну анализу овога дела, онако, како то оно заслужује, било би немогуће ограничити се само на једно поглавље. Стога смо присиљени да и овде, као и у целој овој студији, само тек површно додирнемо једну огромну, али, нажалост, потпуно занемарену грађу, да се послужимо само тек којом мрвицом дугог и великог научног рада Сипријана Робера, који је у тај свој рад уносио сву своју искреност и своју изузетну љубав према Словенству уопште, често издвајајући Србе са Балкана као народ посебно лепих и ретких особина, који је, како у његово доба, тако и данас, Европи углавном непознат. Међутим, треба да се каже, Срби су самом професору Роберу били добро познати – не једино из књига, којих онда још није било тако много, већ захваљујући томе, што је он међу Србима живео, с њима седео за трпезом, слушао српске гусларе, испитивао српске сељаке и дивио се њиховом начину живота, тврдећи, да се српска изузетна демократичност, обичаји, певање, поштовање старина, итд., итд., а затим њихов понос, јунаштво и љубав према херојским подвизима надовезују на хомерске традиције... Но то би била одвећ дуга прича... Од Сипријана Робера потиче једна иначе позната анегдота, коју је он лично доживео, бавећи се међу српским сељацима. Ево, шта он у вези с тим својим доживљајем каже:

„Les Serbes se croient tous gentilhommes. Je demandais à ces paysans s'il y a des nobles parmi eux? Oui, me répondaient-ils, nous le sommes tous!”¹⁶⁵

„Срби се сматрају сви племићима. Питао сам те сељаке, да ли међу њима има племића? Да, одговараху ми они, ми смо сви племићи!”¹⁶⁶

Из свега, што је Сипријан Робер о Србима написао, излази, а је он у сваком случају српски народ свога времена сматрао изузетно племенитим народом... И врло старим народом, што изричито потврђује, пишући о Словенима Балкана, тј. увек о Србима (с. 31.):

„... le plus ancien des peuples slaves...”

Дакле, не само врло старим народом, већ су му Срби:

„... најстарији од словенских народа..”

Верујући свом искреношћу савесног истраживача у тачност тог свог тврђења, он је желео да пронађе, које је име античких Илира било најстарије, али с тим, да уједно буде очито, да је то име стварно словенско. Јер, пише он даље:¹⁶⁷

„Споменици показују, да су скоро сви стари народи имали два имена, једно, да тако кажемо, спољно, друго унутрашње; једно профа-

¹⁶³ „Le monde slave, son passé, son état présent et son avenir, tomes I et II., Paris, 1852., Ed. Passard.

¹⁶⁴ О. с., р. 35.

¹⁶⁵ „Les Slaves de Turquie...”, с. 219.

¹⁶⁶ На овом месту госпођа Борисављевић примећује: „сви су Срби племићи, осим нечасних.”

¹⁶⁷ „Le monde slave”, Tome II., с. 6.

но, познато од свих, име бачено пред непријатеља. Друго пак име било је свето, тајанствено, побожно име расе.”

То друго име за балканске Илире, илирске Словене, одн. за балканске староседеоце, било је Срби. Треба да кажемо, да се у делу Сипријана Робера често преплићу имена Словен и Илир, а у почетку и Венд – увек за Србе. Код неупућених би такво често преплитање та два имена могло да изазове забуну, поготову кад им се још додају називи Илир и Словен. А да Сипријан Робер при томе увек мисли на претхришћанске Србе, без обзира под којим именом, ево примера за то:

„Cependant, la présence des Slaves avant Jésus-Christ dans les provinces illyriennes et sur le Danube, se prouve par une foule de noms de lieux, de fleuves, de montagnes, qui portent évidemment une empreinte slave. On pourrait citer un grand nombre de villes antiques ... qui n'ont de signification bien claire qu'en langue slavonne. Une cité considérable de Macédoine s'appelait Serbitsa. Dans Ptolémée, Serbinum est le nom d'une autre ville de Pannonie, que la table de Peutinger appelle Servitium...”¹⁶⁸

Пре него што приступимо преводу правих мрвица у односу на брижно урађену и велику студију Сипријана Робера, морамо још једном да изразимо осећај запањености пред мрачним силама овога нашег света, које су успеле да угуше цело дело једног преданог научног радника! А још већма нас изненађује немар српских научника и, особито, Српске Академије Наука која ништа није учинила да се одбаци оно што јој је наметнула германска, према Словенству уопште, а посебно према Србима, непријатељска школа! Видели смо напред Роберов закључак о томе, како и на чему је настала Немачка. Истина о античким Србима и њен одјек у свету био би тежак морални ударац за Германе и они су све учинили да је угуше, док Срби, одн. српска наука, није ништа учинила да се том притиску одупре. Стога ми овај наш рад сматрамо светим дугом у односу на српске прегаоце на научном пољу, као што је, на пр., био Милош С. Милојевић и његов веран и одан следбеник Сима Лукин-Лазич. Ако успемо, да бар само мало разгрнемо пепео са њихове угашене успомене, сматраћемо то потпуно заслуженом посмртном наградом двојици великих радника на српској њиви. Ни Милош Милојевић, а ни Сима Лукин-Лазич – изгледа – нису знали за Сипријана Робера, али су сигурно црпили грађу из истих извора, јер се обојица у најмањим ситницама слажу с непознатим им француским славистом, који је, у напред наведеном тексту, рекао следеће:

„Међутим, присуство Словена пре Христа у илирским областима, као и на Дунаву, може да се докаже мноштвом имена места, река, планина, која очито носе словенски печат. Могао би се цитирати један велики број античких градова.. чије је значење сасвим јасно само у словенском језику. (Наша примедба: да Сипријан Робер под називом „словенски” у овом конкретном случају подразумева српски језик, јасно је из примера, које наводи.) Један знатан град у Македонији, звао се

¹⁶⁸ Id., p. 20.-21.

Србица. *Код Птоломеја Сербинум је име једног другог насеља у Панонији, које Појтингерова табла означава као Сербициум...*

И одатле, из тих области, из те балканске Илирије, одн. Србије, која је именима места, насталим од њеног имена, обележила своје античко постојање, Сипријан Робер с извесном радошћу каже – воде порекло и Руси. При томе се он позива на најстаријег словенског хроничара, Нестора Часног Кијевског, чије сведочанство узима као потпуно тачно. Ми ћемо у поглављу о Нестору детаљније говорити о његовим изворима, будући, да смо – на основу досадашњих наших истраживања стекли уверење, да се тај часни отац православне цркве није преварио... Надри-учене главе смарају његова трђења фантастичним, не мислећи на то, да је Нестор могао консултовати грађу, која је за нас изгубљена.

Тврдећи недвосмислено на страни 47. свога дела „Словенски свет”, да илирски Словени, одн. Срби имају приоритет што се тиче постојања првобитног словенског стабла, Сипријан Робер изјављује на страни 22. следеће:

„J'ai pris religieusement pour point de départ de toute l'archéologie slave ce passage de Nestor. C'est de ce texte que je partirai pour montrer dans le cours de nos prochains tableaux, les origines et la naissance successive des quatre grandes nationalités Illyro-Serbe, Boheme, Polonaise et Russe, qui forme, on le sait, les quatre faces du slavisme.”

И ми са истом побожном пажњом прилазимо закључцима и мишљењима Сипријана Робера, с пажњом и с поштовањем, које је тај истраживач заслужио, пишући једину и неприкосновену истину о српском народу... Јер, ево шта он предњим редовима каже:

„Ја сам узео побожно као полазну тачку читаве словенске науке о старини тај Несторов одломак. Од тог текста ћу да пођем, како бих у току следећег излагања показао порекло и постепено рађање четири велике националности: Илиро-Србе, Чехе, Пољаке и Русе, који чине четири облика славизма.”

А по Роберу су, као и по Нестору Часном Кијевском три последње нације, настале од прве најстарије међу словенским народима (стр. 31.), тј. од Илиро-Српске...

Објашњавајући затим, од које епохе потиче афинитет између старих Гала и Срба, он из тог времена наводи неколико познатих „илирских” имена, тумачећи их са становишта српскога језика. Између осталих, он наводи илирску краљицу Цериу – *Seria*, за коју каже:

„А зар Церија, та илирска краљица, не носи своје име по планинској области око Цера?”

Да се створи један овакав закључак, то није могуће без доброг познавања српског језика!

Други пример је можда мање очевидан, али он несумњиво потврђује наше мишљење, да се Сипријан Робер за Србе искрено и много интересовао, успевши да о њима научи доста. Ево примера којим то поткрепљујемо:

„Најзад ко зна, да на римски начин написано Генциус (Gentius) није означавало господара Зете, тј. области, чији је главни град био Скадар, који је одувек био главна својина илирских (тј. српских) господара?”

Дакле, упоредо са српским језиком, Робер је сасвим сигурно изучавао и српску историју, а да је се посебно бавио српском народном поезијом, коју је бескрајно много ценио с обзиром на њене „хомерске” квалитете о свему томе у његовим делима има доста доказа!

Овом јединственом француском слависти, који Србе није изучавао хладноћом западњачких радника, већ с извесним заносом и жаром, изгледа (стр. 40.), да су на западу Илире називали Вендима, примењујући тај назив на западне Србе, настањене на простору између (још у његово доба, што значи око половине деветнаестог века) Венеције и Беча, као што је то случај управо код западњака Јорнанда из Равене. Међутим, источни писци, као на пр., Прокопије из Византа, Илире су називали Србима, а простор, који су ти Срби насељавали, тврди Сипријан Робер на истој страни, протезао се од Пеште до Цариграда! Он затим каже да не жели да расправља о томе, које је име од та два старије:

„... je me bornerai à constater que le nom de Srbe est employé tout comme le nom de Vende pour désigner la race slave entière”

другим речима:

„... ограничићу се само на то да закључим, да је име Србин употребљавано исто тако као и име Венд,¹⁶⁹ да значи целу словенску расу.”

Да би то своје мишљење поткрепио, он не може да мимоиђе Плинија и Птоломеја, који су Србе означили као Серби, Сербои, Сирбои: *Σερβοι, Σιρβοι*. Ти руски Срби, каже Сипријан Роберт, још у деветом веку по Христу претстављају велики народ. А Константин Порфирогенит, независно од Срба

„... с оне стране Турске”,

тј. Мађарске, коју је он називао Турском вероватно због расне припадности правих Мађара, спомиње међу народима Скитије:

„... la grande nation des Serbes q'il divise en deux branches: les Serbes blancs ou libre, et les Serbes noirs ou subjugués”,

„... велики народ Срба, који дели на два дела: Беле, или слободне Србе и Црне, или покорене.”

На страни 41. Сипријан Робер наставља:

„Ако од преисторијске Русије пређемо на Пољску, и ту ћемо такође наћи Словене, означаване дуго времена именом Срба. А књига „Етимологија”, „Mater Verborum”:

„... dit formellement que les autochtones de la Sarmatie furent des Serbes,”

„... изричито каже, да су староседеоци Сарматије били Срби.”

Сипријан Робер не изоставља ни анонимног Баварског географа, који је живео у IX. веку који пише:

¹⁶⁹ Р.Б.: „Име Србин је много старије од имена Венд.”

„... va jasqu'à écrire ces remarquables paroles: Zeruiani, quod tantum est regnum, ut ex eo cunctae gentes Slavorum exortae sint et originem ducant...”

„... који, дакле, иде дотле, да пише: Срби, чије је толико царство, да су из њега произишла сва словенска племена и од њега вуку порекло...”

Даље француски слависта наставља да говори о читавим областима првобитне Пољске, које су биле означене српским именом, а Саксонија и Пруска су чак сачувале српско име и кроз велики део средњег века.

„Les Sorabes ou Sorbes de la Lusace attestent encore aujourd'hui par leurs chants populaires toute l'étendue et la puissance du peuple, dont ils sont en Allemagne le dernier débris.”

„Сораби, или Сорби Лужице још и данас потврђују својим народним песмама сву распрострањеност и моћ свога народа, чији су они у Немачкој последњи остаци.”

На страни 42. дознајемо, да су Словене Штајерске, Крањске, Корушке и Венецијанског Залива називали не само Вендима, већ и Србима, а тим именом су их особито означавали немачки витезови, наследници Карла Великог, који су нападали Србе не само по напред означеним областима, већ и оне по Саксонији, отпочињући с насиљима у циљу њиховог германизовања.

Најзад, пише даље Сипријан Робер, непознати песник из 1310. г., у тзв. „Далимиловој Хроници”, написаној у стиховима, означава и Чехе као Србе, који су дошли из Велике Србије. Исто тако, сви чешки аутори V. и XVI. века увек и свуда назив Венд замењују са Србин. Тако, како смо видели, да Словени под именом Венда истовремено бораве пре Христа на обалама Балтичког, Јадранског и Црног мора, тако исто географи с почетка хришћанске ере их представљају као Србе, који су запоседали Пољску и стару Пруску, а у исто време степе јужне Русије (уз нашу напомену, да у то доба још није постојало име ни Пољске, ни Чешке, ни Русије!) и области око Јадранског мора, где су Словено-Срби (Робер баш тако пише: Slavo-Serbes) сачували до наших дана њихово првобитно име.

„Que conclure de tous les faits que je viens d'indiquer? N'est-il pas clair que le nom de Serbe désigne aussi bien que le nom de Vende, la race slave toute entière? Je n'examinerai point si ces deux noms ont été admis successivement, ou tout à la fois... rien, il semble, n'empêcherait d'admettre que ces deux dénominations n'eussent été employées simultanément, l'une par les indigènes, l'autre par les étrangers... La meme race peut souvent porter à la fois plusieurs noms, sans qu'on doive pour cela révoquer en doute son unité.”

„Шта да се закључи, из чињеница, које сам означао? Није ли јасно, да име Србин, управо исто тако као и име Венд, означава целу словенску расу? Ја се нећу бавити испитивањем, да ли су се ова два имена појавила једно за другим, или оба у исто време... Изгледа, ништа не спречава да се закључи, да су ова два назива употребљавана истовремено, један од

домаћих људи, а други од странаца... *Иста раса често може да носи истовремено више имена, а да се тиме не баца сумња на њену јединственост.*"

(Овде госпођа Борисављевић прецизира: „Име Венд је много касније од имена Србин.”)

Ја примам с пуним поверењем предње тврђење госпође Ружице Борисављевић. Међутим, како у доба Сипријана Робера, тако све до нашег времена, службена наука није успела да усклади своја гледишта о имену Србин. Странце тај проблем не интересује, а Срби се нису потрудили да знају о себи нешто више од онога, што им је допуштено по немачком учењу. Према томе, упркос овом делу и свим цитираним сведочанствима, остаје најтежи део посла: усвајање гледишта изложеног овде. А да до тога дође један сам истраживач, упркос његовој вољи и документима којим располаже, ништа не може да учини, док сав овај терет на себе не прими једна институција. Па је стварање те српске научне институције императивни захтев!

Интересовање Сипријана Робера за Србе нема граница. Познавајући извесне ствари у вези с њима, имамо утисак, у многе од њих је ушао дубље чак и од бројних српских научних радника. Тако, на пр., у српске народне традиције, па ће се многи Србин изненадити, када буде видео, о чему се ради.

Живећи међу Србима, Сипријан Робер је упознао и разноврсне народне традиције. По њему, народне традиције, створене на народном искуству и преношене с колена на колена кроз дуго време, уз чување печата и најдавніје прошлости, имају научну вредност. Тако он мисли, да народно памћење иде веома далеко. У овом конкретном случају ради се о памћењу искључиво балканских Срба, које нас не може оставити равнодушним. Тако он на стр. 43. напред наведеног дела пише:

„... илирски Срби се слажу у извођењу њиховог имена од словенске речи срп, који час означава жетелачки срп, а час нож, косир (француски „serpe”) планинских дрвосеча. Није искључено, да је та реч најпре означавала оне Србе, који су се за време римских завојевања, удаљили од обала и зашли дубоко у шуме, где су се, као првобитни ускоци (Робер употребљава баш тај израз, написан – наравно – на француском: „ou-skoques”), насупрот ненаоружаним Словенима по обалама, назвали „људи са секиром” (les hommes de la hache), Серпи – Срби.”

Ми с највећим задовољством, интересом и симпатијама прихватамо пуноважност српске народне традиције, сачуване захваљујући Сипријану Роберу. Ми смо му захвални, што ју је прибележио и све ћемо учинити, да је негде пронађемо у целини, али не можемо да прихватимо његов закључак, да би име СРБ могло да се изведе од СРП, а зашто, претпостављамо, да је то доста јасно из целе ове студије.

Но послушајмо даље овог несумњивог пријатеља српског народа, који у наставку вели:

„Међутим, народ Илирије у својим причама указује на друкчије порекло имена Србин. Они кажу, да Александар Велики после дугих борби против Илирије, а пошто је од Словена задобио две ране, ипак успева да их покори. После тога је он између њих узео војничку елиту,

тј. најбоље војнике, на броју од пет хиљада и повео их је са собом у Азију. Традиција каже, да су то били они храбри људи, који су управљали колима са срповима у Александровој војсци. Како су ти „Косиоци бојног поља направили чуда, почели су их називати по њиховом најмилијем оружју – серпи”.

После овога, Сипријан Робер опет, познавајући добро Србе, изводи чисто психолошком анализом следећи закључак (стр. 44.):

„Qui qu'il en soit de ces légendes populaires, il paraît très probable que le nom de Serbe designa primitivement des Slaves armes... Ce mot aurait donc eu chez les Slaves la même signification que celui de Germain, ou Wehr-mann, homme de guerre chez les Allemands; tandis qu'au contraire, le mot Vende ou Vinde (= enfant de la lumière, Vid)... eut été la dénomination religieuse des temps de paix.

Une autre tradition illyrienne, déposée dans un des plus anciens chants de danse nationale, ajoute qu'Alexandre en mourant affranchit ses belliqueux faucheurs. Les Serbes affranchis d'Alexandre, devinrent pans ou seigneurs de leur pays, qui prit bientôt le nom de Pannonie, la terre des pans, ou seigneurs serbes, ou tout simplement la terre du seigneur, du dieu Vid, divinité solaire chez tous les Slaves...”

Будући, да се већина српских научника никада није бавила дубљим проучавањем, у ствари не дубљим већ никаквим! – на пример Сипријана Робера и свега што је он о Србима написао, сматрала сам, да је, кад се ради о особито занимљивим појединостима, корисно навести чак и неуобичајено дуг текст. При томе никако не мислим, да би та дужина требало да представља нешто коначно, већ само значајан материјал, који тек треба да се испитује и изучава.

Две-три деценије после Сипријана Робера Милош Милојевић је с толико настојања говорио о потреби екипа српских научника, који би наставили у народу истраживања у духу, који је он обележио... Нажалост, до данас су веома ретки појединци, који су у том смислу нешто покушали, да би одмах били бачени у заборав. Па се уздам, да ће се ипак у наше доба наћи младих Срба, који ће српску науку вратити у Милојевићеве воде, у које је он унео без резерве целу своју личност, а особито сва своја снажна осћања у односу на народ из ког је потекао и који је хтео да врати са пута заблуда самом себи.

Па за те будуће поштоваоце Милојевићев школе и њенога научног правца, ево најпре превода на претходној страни наведеног Роберовог текста:

„Без обзира на народне легенде, изгледа врло веровато, да је име Србин првобитно означавало оружаног Словена... Та реч је, дакле, код Словена имала исто значење као и Герман, или Верман, човек ратник, ратник, код Немаца; док напротив, назив Венд, или Винд (= дете светлости, Вид)... је била побожна ознака мирног времена.

Једна друга илирска (= српска) традиција, изнета у песмама, које прате народне игре, додаје, да је Александар, умирући, дао слободу својим ратборним „косиоцима”. Од Александра ослобођени Срби, по-

стали су панови, или господари своје земље, која се убрзо прозвала Панионијом, земљом панова, или српске господе, или једноставно – земљом господара, бога Вида, сунчаног божанства код свих Словена..”

Ми ћемо овде за посебно одушевљене истраживаче српске народне прошлости да наведено једну од напред споменутих песама, која је мелодијски пратила српско народно коло. Сипријан Робер каже, да је та песма из „прошлога века”, а пошто је он живео у XIX. веку, значи, та песма се певала и уз њу се играло још у XVIII. веку. Нажалост, он нам не наводи оригинални текст, већ само француски превод и то само прве строфе, у тому I. свог дела „Словенски свет”, на страни 49.–51. На страни 51., после преведених стихова, Сипријан Робер даје једну опаску:

„Dans le texte original de ce vieux chant populaire, les deux mots de Slave et d’Illyrien figurent comme synonymes. C’est un fait remarquable. Il serait difficile d’exprimer plus clairement l’intime parenté qui lie entre eux les divers rameaux de la souche slave...”

„У оригиналном тексту ове старе народне песме, две речи – Словен и Илир употребљавају се као синоними. То је једна значајна чињеница. Било би тешко, да се јасније изрази блиска сродност, која међусобно везује различите гране словенског стабла.”

За нас је горњи навод значајан још и због тога, што њим Сипријан Робер тврди, да постоји и „оригинални текст” старе песме, нажалост, не прецизирајући, где се тај текст налази. Дакле, тај текст треба пронаћи, уколико га нису потпуно уништили они, који не желе да се историјска истина о Србима обелодани. Друга значајна ствар је паралелна употреба назива Илир и Словен – као аргуменат у односу на ненаучну догму о потпуном нестанку античких Илира и Трачана, као и у односу на установљени германски табу, да се Словени, одн. у овом конкретном случају Срби, никако не смеју доводити у везу с та два имена.

Па да сада пређемо на превод Сипријана Робера „Старе српске песме”, уз чију мелодију се играло коло, које су Срби селећи се из „Илирије” разнели по свим зељама, у којима још и данас обитавају. И још нешто занимљиво саопштава Сипријан Робер, пре него што је отпочео цитирањем „старе песме”. Он каже, да су се само неких педесетак година пре њега, значи – крајем XVIII. и почетком XIX. века, сви Словени осећали као припадници једног истог народа. То значи, по њему – разни осећаји националности међу Словенима изазвани су касно, из политичких разлога, стварајући антагонизме некада незамисливе...

Ево, шта су антички Срби певали уз коло, предавши и песму и коло своме потомству као сећање на доба, које модерна наука упорно одбија да доведе у везу с њима:

„Les sages nous ont enseigné, et d’après eux nous répétons que chaque peuple ici-bas a sa vertu distinctive, dont il a été gratifié par le Dieu tout-puissant. Or, ce qui distingue la nation slave de toutes les nations de la terre, c’est l’indomptable bravoure et la fidélité. Alexandre lui-même, le grand roi du monde entier, a porté ce témoignage sur les vertus de notre race. Il a

dit que notre race abondait en cocurs héroïques, et méritait pour cela de porter le beau nom de Slave, ou d'illustre.

Ce nom, nous l'avons reçu de la bouche même d'Alexandre. Admirant notre courage, le héros de Macédonie, avant d'expirer, déclara qu'il maudissait quiconque dans l'avenir parlerait mal de la nation slave. Pour la récompenser de ses hauts faits, il lui laissa toutes les contrées qui s'étendent depuis la mer latine de l'Adriatique jusqu'aux mers glacées du septentrion. Alexandre voulut que toute cette partie du monde ne subit jamais d'autre loi que la loi slave.

Depuis lors, toute la grande Sarmatie appartient aux Slavons. La Pologne, la Moscovie, la Hongrie, la Bohême, la Bulgarie, sont des états soumis à la race slave. L'Albanie et la féconde Primoriée, la Serbie et toutes les Russies. La Prusse même et la Tartarie font partie de notre héritage. Ainsi le décréta en mourant le vainqueur du monde dans sa blanche ville d'Alexandrie.

Il conjura, en outre, ses trois immortels protecteurs, Mars, Pluton et Jupiter, de répandre leurs faveurs sur ses chers Slavons. Les trois déités ont promis de veiller nuit et jour sur la nation des Slaves, d'écarter d'elle les malheurs et de venir constamment en aide aux douze princes qui la gouvernent (les douze jupans d'Illyrie), glorieux descendants des douze compagnons d'Alexandre. Voilà les dons qu'a fait à notre race le fils de Philippe. Et aujourd'hui comme au temps d'Alexandre, l'héroïsme et la fidélité demeurent nos vertus distinctives."

Силно желећи, да једнога дана нађемо оригиналан српски текст наведене песме, морамо са жаљењем да констатујемо, да је наше модерно тешко доба за два века избрисало много више народних сећања и традиција, него претходне две хиљаде година! Већ одавно се тамо, где је ова песма некада одјекивала уз српско коло, не чује више ништа слично, па њен садржај представља утолико већу вредност. Ево, шта нам „стара песма” каже:

„Наши умни (људи) су нас учили, а захваљујући њима и ми понављамо, да сваки народ на земљи има различите врлине, којима је обдарен од Бога свемогућег. Оно што разликује словенски народ од свих народа земље, то су његова силна храброст и верност. Сам Александар, цар велики свега света, дао је доказ о врлинама наше расе, рекавши, да ми обилујемо херојским срцима и да, према томе, заслужујемо, да носимо лепо име Славан, или Чувен.

Ово име добили смо из уста самог Александра. Дивећи се нашем јунаштву, јунак из Македоније изјавио је, пре него што ће издахнути, да проклиње свакога онога, ко би у будућности лоше говорио о народу Славном. Да би га наградио за његова велика дела, он му је дао све области, које се протежу од Јадранског, па све до ледених мора на северу. Александар је желео, да цела та земља никада не живи по другим законима, осим по законима славних.

Од тада Словенима припада читава Велика Сарматија, Пољска, Москва, Мађарска, Боснија, Бугарска – све су то земље подвргнуте Слове-

нима. Албанија и плодно Приморје, па и цела Русија. Чак Пруска и Тартарија део су нашег наслеђа. Тако је одлучио умирући победник света у беломе граду Александрији.

Он је, између осталог, заклинао Марса, Плутона и Јупитера да својим благодетима обдаре његове драге Славне. Сва три бога обећаше да ће даноноћно да бдију над народом славним, да ће од њега несреће отклањати и да ће стално помагати дванасторици илирских жупана, славним наследницима дванесторице Александрових другова. Ето, то су дарови, које је нашој раси подарио Филип син. Па још и данас, као и у време Александрово, јунаштво и верност наше су врлине, којима се одликујемо.”

Једна исцрпна анализа наведеног превода српске песме, коју је Робер чуо у Србији, међу Србима, одвела би нас веома далеко. Само њен садржај може да буде предмет једне студије и та студија једном мора да буде урађена.

Међутим, овом приликом, ми желимо да привучемо пажњу читаоца само на две ствари. Прва се односи на језик Александра Великог, будући, да песма у првом свом делу каже, да је он „рекао... да носимо лепо име Славан, или Чувен.” Слависти који су покушали да објасне етимологију назива Словен, никада нису ни помислили, да приликом својих разматрања узму у обзир ово објашњење.. тј., да тај већ вековима опште познати назив, доведу у везу с Александром Великим. Гундулић, истина, назива Александра Великог „Александром Србљанином”, на што Апендини додаје „из Македоније”, али није нам познато да постоји студија, која би у овом смислу прилазила проблему Александра Великог. Свет, упркос сумњама ту и тамо, наставља да га убраја међу Грке, а када истраживачи некада негде и наиђу на неки значајнији детаљ, они га евентуално спомену, но без икаквог ближег прилажења предмету. Тако, на пр., Захари Мајани¹⁷⁰ у своме делу „Крај етрурске мистерије”, на стр. 43. спомиње једну историјску чињеницу, што се на томе и завршава. Наиме, кад је Александар Велики прелазио преко области данашњег Израела, изишли су пред њега људи, који су га поздравили његовим језиком, молећи га, да их заштити од Јевреја... Нажалост, који је то језик био, ми то објашњење не налазимо. Сипријан Робер, међутим, тај проблем не оставља нерешеним, јер је у песми, чији нам је садржај приказао, јасно дао до знања да је језик Александра Великог био српски језик, без обзира на придевак „словенски”, или „илирски”. А то одговара и излагању Апендинијевом... Међутим, све су то само напомене и мишљења смо, да је прека потреба, да се о Александру Великом у том смислу напише једна систематска студија. Зна се, да о том готово легендарном владару постоји мноштво романа, биографија и других расправа, али нигде ништа одређено нема о језику којим је говорио, кад није био у друштву с Грцима... Горња песма је, међутим, заснована не на књигама, које често остављају личности и догађаје у некаквом небулозном свету, већ на народној предаји, дру-

¹⁷⁰ Zacharie Mayani, La fin du mystère étrusque, Paris, 1970.

гим речима на неком народном искуству. Зар није одвећ познато, да се свака усмена народна предаја заснива на нечему стварном? А народ је сигурно знао, да Филипов син није био Грк, јер му ни отац, ни мајка то нису били. Према томе, ни његов језик није могао да буде грчки, за који је од малена имао учитеља. А да Филип, отац Александров није био Грк:

„... не само да није био Грк, него није био Грцима нити икакав род, већ варварин из краја, који није лепо ни споменути – македонска ништарија, из Македоније, у којој ни добар роб није могао да се купи!”

То су речи, којима Демостен карактерише Александровог оца Филипа у своме говору против њега, познатом под називом „Против Филипа Г”, гл. 119 (*Κατα Φιλδπλον Γ*, 119):

„... αλλ ουχ υπερ Φιλδπλου... ου μονον ουχ Ελληνος οντος, ουδε προσηκοντος ουδεν τοις Ελληνι, αλλ ουδε βαρβαρου εντευθεν οθεν καλον ειπειν, αλλ δλεθρου Μακεδονος, οθεν ουδ ανδραποδον οπουδαιον ουδεν ην προτερον πριασθαι.”

У вези с горњим изводом из Демостенове Филипике III., преко које се прелази, као и преко Херодотових врло бројних Трачана, у једном прошловековном издању Демостена¹⁷¹ налазимо следеће разјашњење:

„Plusieurs peuples de la Grèce, les Athéniens entre autres, disputaient le titre de Grec à Philippe... Au reste, les Macédoniens ne jouissaient pas, dans la Grèce, d’une grande considération... Ils descendaient des Thraces, si decries chez les Grecs, que le nom de Thrace passait parmi eux pour une injure. Les esclaves qui venaient de Macédoine, n’étaient pas estimés.”

Непознати коментатор доле цитираних Демостенових говора рекао је следеће:

„Више народа Грчке, а Атињани између осталих, порицали су Филипу грчко порекло... Уосталом, Македонци у Грчкој нису били цењени... Они су водили порекло од Трачана, тако озлоглашених код Грка, да је већ само име Тракија¹⁷² код њих било погрдно. А робови, који су долазили из Македоније, нису били цењени.”

Из многих одломака у овој студији, заправо из разних цитираних докумената, јасно је, да су стари Трачани, управо као и стари Илири били преци данашњих Словена. А Сипријан Робер је својим истраживањима установио да су ти словенски преци били Срби, Срби-Трачани, Срби-Илири, Срби-Венди, итд., те, према томе, за оне, који из историје имају ма и најмање знање, назив Јужна Србија за Македонију, који се и данас чује, нешто је са свим разумљиво. А што се говора у македонској области тиче, зна се, а и највећи лингвистички ауторитети су својим расправама показали (као А. Белић, на пр.), да је македонски старо-штокавски, одн. најарханчнији дијалект српског језика, што се јасно види на приложеној језичкој карти на следећој страни.

¹⁷¹ *Δημοσθενους κατα Φιλδπλου λογοι*, Paris, Edition Marie-Nyon, 1832.

¹⁷² Македонци су били „трачко-пелазгијско” племе, које су Грци истерали из Тесалије.

Но да се још једном повратимо на Александровог оца Филипа, за кога је и други атински беседник, Исократ,¹⁷³ тврдио, да:

„... није био исте племенске припадности као и Грци“:

„... των Ελληνων ουχ ομοφυλου γενουο ...“

Друга посебна значајна ствар у напред наведеној српској песми, јесте спомињање „дванаесторице илирских жупана“, што претставља једну нераскидиву спону између Српства, или Словенства, с једне стране, а између Античких Илира, с друге стране... Више аутора су тим Илиро-Словенима, или Илиро-Србима посветили своје студије, од којих смо се ми у нашој дотакли само три, све три на латинском језику: Долчи, Апендини и Шулц. Њима бисмо могли придодати и Спријана Робера, који у својим делима више пута употребљава назив „илирски Срби“...

За те „илирске Србе“ Сипријан Робер каже у тому II. „Словенског света“ (стр. 18.), да су, као и Грци

„... le peuple hellène et illyre, sortis ... du même berceau, ou de la souche pelasgique.“

„... произишли из исте колевке, или из пелазгијског стабла“.

Па пошто је најпре доказао „словенство“ (slavicité) древних Венда, идентичних античким Србима, који су имали насеобине по обалама оног дела Азије, који ми данас називамо „блиски исток“, па по целој Европи, све до Белгије и Француске, као и по читавој источној Европи, између Балтичког и Црног Мора, у ствари чак до Кавказа и Каспијског Језера (ст. 15.–16.), Сипријан Робер затим развија тему о пореклу свих Словена од Илиро-Срба, тј. од подунаских и балканских Срба, које он назива

„Proto-Srbe du bas Danube et de la mer Noire“,

„Прото-Срби, или првобитни Срби доњег Дунава и Црнога мора,“

чије порекло иде тако далеко у прошлост да чак ни етимолози, тј. они, који су навикнути да силазе у највеће временске дубине, тражећи тамо основу свих ствари, нису у стању да нађу објашњења и да етимолошка истраживања приведу крају. Сипријан Робер то изражава на следећи начин:

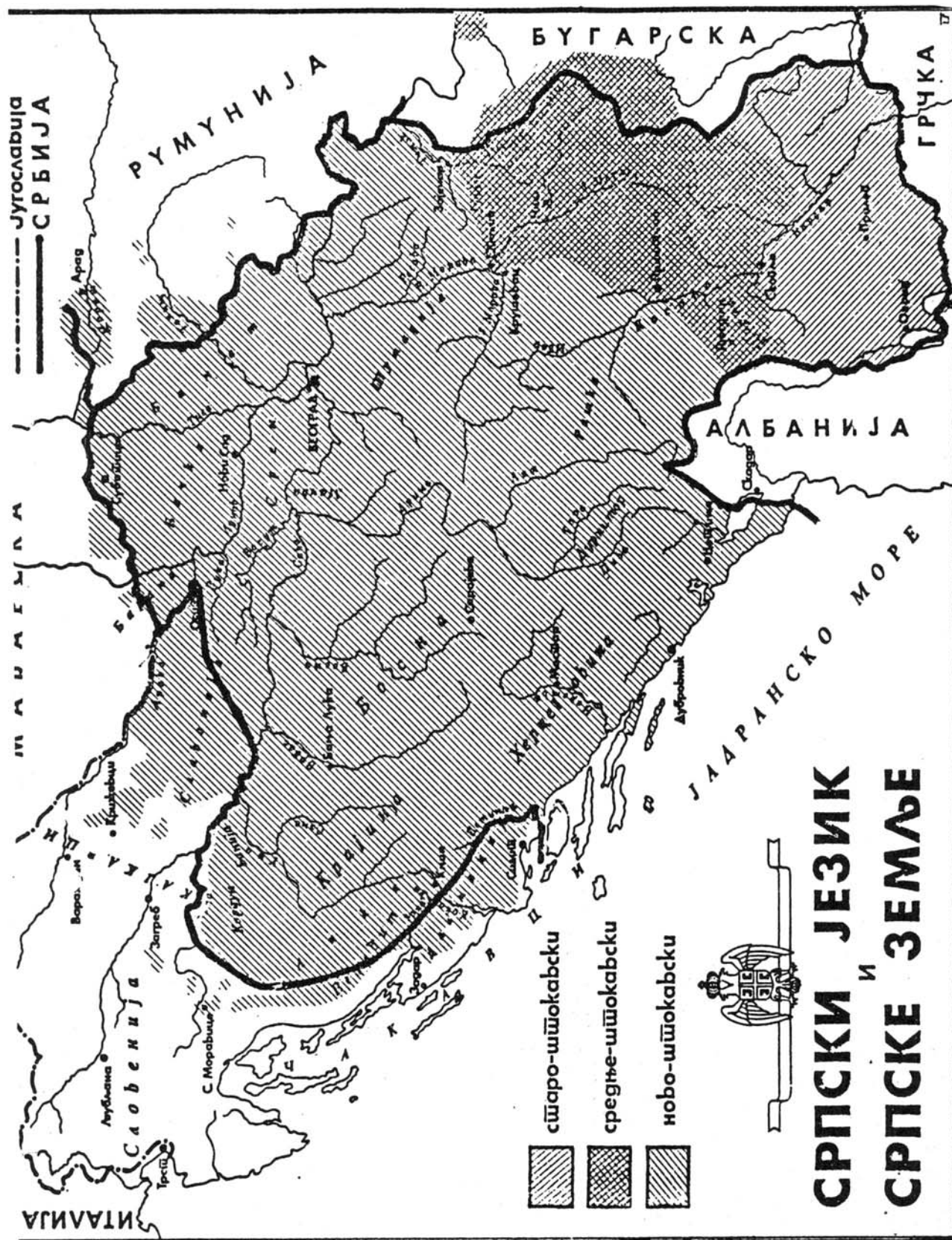
„... remonte à une époque tellement reculée, qu'elle échappe même aux recherches des étymologistes.“

Порекло Прото-Срба доњег Дунава и Црног мора:

„... пење до толико удаљене епохе, да се она губи чак и пред истраживањима, етимологиста.“

Робер верује, да су ти првобитни Срби у то давно доба, дошли, не како учи историја Срба, у VII. веку по Христу, са севера, већ са југа, преко трачког Босфора и са „илирских мора“; Робер не прецизира која су то мора, али ми претпостављамо, да се ради о Црном, Мраморном, а верватно и Егејском мору, тим пре, што их, како каже француски Слависта, већ спомиње Хомер као Венете (Ουενετοι)... Одатле су се онда они проширили тако, да изгледа, да су у тој неиспитаној давнини имали

¹⁷³ Исократ је атински говорник, који је живео између 435. и 338. г. Овде наводимо извод из његовог говора Филипике, 108.

читава мрежу држава, које су се пружале од Јадранско мора до Архангелска... (стр. 13.) На Балтичком мору су били, закључује Робер, пре него што је Мојсије кренуо с Јеврејима из Египта... У то давно доба, каже Сипријан Робер, позивајући се на Колара (стр. 25.), читава Италија је била насељена словенском расом..., но „приоритет старине припада Словенима Илирије, тј. балканским Србима” (стр. 47.), одакле су се, како је напред речено, Срби, одн. касније названи Словени, проширили према северу. Сипријан Робер пише, да су те сеобе према северу морале врло вероватно да се понове више пута, дакако – у једно неодређено претхришћанско доба...

Међутим, почев од III. века хришћанске ере, међу Србима-Словенима долази до кретања у супротном смеру, тј. од севера према југу и југозападу, а са Карпата и из Трансилваније према Балкану и Чешкој... У ствари, сва та нова кретања према балканском простору, каже Сипријан Робер на стр. 75., била су за Србе:

„... l'occasion de délivrer les tombeaux de leurs pères de l'oppression romaine...”

„... прилика, да ослободе гробове својих отаца од римске власти...”

Узрок тог кретања у обрнутом смеру био је, пише Сипријан Робер, дивљање номадских и азијатских хорди, чије окрутности су надилазиле све могућности трпљења... Међутим, Балкан је донео нове патње, па на страни 77. Робер каже:

„Les Serbes de la Russie et de la Pologne accoururent au secours de leurs frères du Danube; et la lutte se trouva engagé pour des siècle entre ces Serbes et les Romains...”

„Срби из Русије и из Пољске дојурили су у помоћ својој браћи на Дунаву; и тако је отпочела вековна борба између Срба и Римљана...”

На овом месту госпођа Борисављевић је забележила на копији мога рукописа:

„Ово кретање Срба-Словена у супротном смеру, почев од III. века, по први пут је повезано са називом Словен.”

На страни 114. дела „Словенски свет” Сипријан Робер опомиње, да је велика грешка отпочињање српске историје седмим веком по Христу, јер све оно, што је он изнео (наставља на стр. 115.) доказује, да су кретања Словена отпочела много векова пре времена прихваћеног од историчара. На истом месту он тврди, да све земље које је споменуо као станишта древних Срба, нису од најдавнијих времена престајале да буду њихове, јер чак, када су непријатељи и успели да изазову њихово кретање, иза оних, који су отишли, увек је остајало довољно њихове браће, која су наставила да чувају језик и обичаје. Тако, када су Срби са Карпата опет силазили у подунавске равнице, нашли су ту потомке својих пређа, којима римски, или германски непријатељ није успео да наметне ни језик, ни обичаје, те се само тако објашњава, закључује Сипријан Робер, чудновато ћутање историчара о Словенима, све док их завојевачке хорде нису масовно уздрмале у њиховом мирном животу, натеравши их својим насиљима на покрет... Тако је оно:

„... et ce que les historiens politiques d'Allemagne appelèrent plus tard une invasion, n'avait été réellement qu'une restauration.”

„... што су Немци и њихови политички историчари тенденциозно назвали инвазијом у касније доба, у ствари било само успостављање пређањег стања.

*
*   *

Све што смо у овом поглављу казали, остало је недоречено, непотпуно, тек само дотакнуто. Према томе, остаје огроман посао продубљивања те, да кажемо, плодотворне грађе, чији сваки део може да нарасте до непредвиђених размера. Јер ово, што је овде урађено, само су главне и уопштене линије.

То значи: ево још једног посла за младе српске научнике! Резултати до којих ће доћи, биће заслужена награда за њихове племените подухвате! Јер, нема ништа племенитије од успињања људског духа стрмим стазама у трагању за покопаном истином!

НЕСТОР ЧАСНИ КИЈЕВСКИ, или: БАЛКАН И ПОДУНАВЉЕ – ПРАДАВНЕ СРПСКЕ ЗЕМЉЕ

И ово поглавље отпочињемо одајући дубоку пошту Сипријану Роберу. Неизмерно ценећи његов рад и силно жалећи, што тако изузетни људи – као што је он – не живе вечно, или бар коју стотину година. Јер један људски век није довољан за све оно, што је он желео да проникне својом мишљу и изрази својим пером за будућа покољења. Сипријан Робер је другачије прилазио стварима од нашега доба: он је био дубљи, свестранији, непристраснији од многих данашњих истраживача, а осим тога, поседовао је смелост, која недостаје многим научним признатим ауторитетима овога века. Неподложен било каквој сили и њеним мрачним плановима, он је свом снагом свога генија стао на страну онда још потлачене Србије и српскога народа, стављајући његово духовно биће, са свим његовим јединственим умотвори-нама тако високо и обасјавајући га у толикој мери светлом знања и сазнања, да нам то светло даје крила и испуњава нас незауостављивим полетом и сигурношћу. Понети, дакле, његовом мишљењу и његовим драгоценим делом, и овде му дајемо прву реч:

Cependant, la présence des Slaves avant Jésus-Christ dans les provinces Illyruennes et sur le Danube, se prouve par une foule de noms de lieux, de fleuves et de montagnes, qui portent – évidemment – une empreinte slave... Une cité considérable de Macédoine s'appelait Serbitsa. Dans Ptolémée, Serbinum est le nom d'une autre ville de Pannonie, que la Table de Peutinger appelle Servitium... Nous allèguerons l'autorité de Polybe... qui distinguait déjà expressément sur l'Adriatique... Ces Autochtones ... de l'Illyrie, parlant une langue non gauloise, et encore moins latine, ou grecque, de quelle race humaine auraient-ils pu être, s'ils n'étaient pas Slaves? ... Le plus ancien des chroniqueurs slaves, le vénérable Nestor de Kiöv, nous présente positivement, à la fin du onzième siècle, les Russes comme originaires de l'Illyrie, d'ou ils auraient été refoulés vers le nord, et finalement rejetés au-delà des Karpathes par des conquérants ... latins et par les Celtes. Dès le commencement de sa chronique, Nestor énumérant d'après Cedrenus, toutes les nations du monde, ajoute comme interprétation du mot Iiurik, celui de Slave, pour montrer qu'il regardait les Slaves comme les plus anciens habitants de l'Illyrie. Pour plus de clarté Nestor ajoute ailleurs: „Des soixante et douze peuples ... l'un s'appelait illyrien, c'est-à-dire slave. Il habita longtemps sur les rives du Danube, les contrées qu'on appelle aujourd'hui Bulgarie et Hongrie. C'est de la que les Slaves se repandirent par toute la terre, et prirent différents noms suivant les contrées ou ils s'établirent.

J'ai pris religieusement pour point de départ de toute l'archéologie slave ce passage de Nestor. C'est de ce texte que je partirai pour montrer ... les origines, la naissance successive des quatre

grandes nationalités: illyro-serbe, bohême, polonaise et russe...¹⁷⁴

„Ayant enfin traversé le Danube, je ne tardai pas à retrouver le Kosaque de l'Oukraine, le Russe de la Gallicie, le Goral polonais des Karpathes et le Goral bohême des Sudètes; en un mot – toutes les tribus primitives des autres nations slaves admirablement résumées dans l'Illyrien des Balkans... ne devais-je pas en conclure que je touchais enfin au roc vif, au terrain de première formation, que les Serbes d'Illyrie étaient vraiment les plus anciens des Slaves?”¹⁷⁵

С истом побожношћу, с којом је Сипријан Робер приступио Несторовом тексту, приступамо и ми његовом:

„Присуство Словена пре Христа у областима Илирије и Дунава, потврђује мноштво имена места, река и планина, која – очигледно – носе словенски печат... Један знатан град Македоније звао се Србица. Код Птолемеја Србинум је име једног другог града у Панонији, који се на Појтингеровој Табли назива Сервицнум... Ми се позивамо на ауторитет Полибијев ... који је већ изричито разликовао на Јадранском Мору... аутохтоне (становнике) ... Илирије, који су говорили једним негалским језиком, још мање латинским, или грчким: па којој људској раси су могли да припадају, ако нису били Словени?”

Најстарији словенски хроничар, Часни Нестор из Кијева, представља нам са сигурношћу, крајем XI. века, Русе (као народ) пореклом из Илирије, одакле су били потиснути према северу и најзад одбачени преко Карпата од латинских освајача и од Келта. У самом почетку своје хронике,

„... Нестор, набрајајући на основу Кедрина све народе света, додаје као тумачење речи Иллирик – Словен, да би показао, да је на Словене гледао као на најстарије становнике Илирије.”

Да би био јаснији, Нестор додаје:

„Од седамдесет и два народа ... један се звао илирски, тј. словенски. Он је станао дуго на обалама Дунава, у областима, које се данас зову Бугарска и Мађарска. Одатле су се Словени раширили по целој земљи, узевши различита имена, према областима по којима су се населили.

Ја сам, за целу словенску археологију, побожно узео овај Несторов одломак као полазну тачку. Од овога текста ћу да пођем, како бих показао... порекло и постепено рађање четири велика народа: илиро-српског, чешког, пољског и руског.”

На једном другом месту Сипријан Робер опширно износи разлоге, на основу којих закључује, да су Срби са Балкана најстарији међу Словенима... Ми смо цео тај текст већ донели у почетку ове студије, па ћемо овде да поновимо само његов крај као најбитнији у односу на оно о чему расправљамо у овом поглављу:

¹⁷⁴ Cyprien Robert, Le monde slave, Tome II., pp. 21., 22., 20.

¹⁷⁵ Revue des deux mondes, „De l'enseignement des littératures slaves”, par C. Robert, Janvier 1846., p. 372.

„Најзад – прешавши Дунав – није ми дуго требало да опет нађем козака из Украјине, Русина из Галиције, пољског карпатског Горанина и чешког судетског Планинца, једном речју – сва првобитна племена других словенских народа дивно сажета у Балканском Илиру... није ли требало, да из тога закључим, да сам најзад додирнуо живу стену, земљу првог формирања, да су Срби Илирије заиста били најстарији међу Словенима?”

После овог савршено јасног текста, да се осврнемо на писца, којим се, по Роберовом тврђењу, служио Нестор Кијевски, а то је Ђорђе Кедрин. Значи, Несторова тврђења никако нису била произвољни плод маште, или верског фанатизма, па чак ни онда, када се освртао на неке појединости приликом библијске „поделе језика”, о чему ће бити речи касније, која је обухватала догађаје од почетка света до године 1057; за период од 811. до 1057. г., његови биографи тврде, да је једноставно преписао текст из дела Јована Скилице (Jean Skylitzès). Што се тиче Скилице, он је био грчки историчар такође из XI. века, родом из Мале Азије. Овај писац је имао високе функције на византијском двору. Као човек велике интелигенције желео је, да напише једно непристрасно и критично историјско дело, те је тако и он постао творцем још једне хронике, која је била наставак Теофанове. Та хроника је обухватала време од 811. до 1079. г. по рођењу Христовом. Део те хронике објављен је у часопису „Византија” у Бону (за период од 1057. до 1079.), док необјављени део може да се нађе, како је горе речено, у Кедрина.

Што се Теофана тиче, чију историју је наставио да пише Јован Скилица, он је познат под именом Теофан Исповедник. Он је живео између 750. и 817. г. Под Леоном Јерменином узео је активног учешћа у борби против иконокласта, због чега је био прогнан, да би умро 817. г. на острву Самотраке. Теофан је писац једне хронике, у којој су описани догађаји од 284. г. до 813. г. Уопште се сматра, како то француски ауторитети тврде, да је Теофанова хроника:

„Un document historique d'importance capitale,”

„Историјски документ од највеће важности.”

Предње појединости смо изложили зато, да би се видело, да се Нестор Часни Кијевски при писању своје хронике ослањао на озбиљне изворе, од којих су многи за нас данас изгубљени. Међутим, то никако не значи, да би то био докуменат који треба да се одбаци као што су то урадили послушници и следбеници германске школе!

Не слажући се с професором Рељом Новаковићем, који у своме савесно урађеном делу „Одакле су Срби дошли на Балканско Полуострво” хоће по сваку цену да докаже, да су Срби стварно однекле дошли у VII. веку на Балкан, те му је читава та студија посвећена тражењу српске предбалканске постојбине... Не слажући се дакле с тим учењем, на основу целокупног мог истраживања не могу, а да се у потпуности не ставим на страну српског аутохтонистичког учења! Наравно, ни у ком случају се не може порећи, да је сваки народ некако и однекле дошао. Што се Срба тиче, они су се на Балканском Полуострву нашли тако давно, да се уистину могу сматрати аутохтоним!

Уосталом, на основу онога, што каже Шафарик о српском језику, на основу сведочанстава Долчија, Апендинија, Шульца, Робера, Овелака,

итд., па на основу Милоша С. Милојевића и с њим заборављеног С. Л. Лазића, никако не може да се прихвати нека измишљена сеоба Срба на Балкан у VII. веку! И два модерна српска историчара, Ненад Ђорђевић и Јован Деретић – ту су причу научно порушили. Направили смо ту примедбу управо на овом месту због напред споменутог Теофана. Ако је његова хроника „историјски докуменат од капиталне важности”, то значи да је она прихваћена на свим линијама, те би као таква морала бити примењена при сваком тражењу историјске истине, што није случај, када се ради о Србима. Јер управо је Теофан оставио једно сведочанство, које су прихватили Јован Рајић, Лукин-Лазич и Милојевић, али о коме не води никаквог рачуна историја која се пише и предаје у наше доба. Јован Рајић, наиме, на стр. 119. своје Историје (том I.) пише, да је међу својим сведочанствима Теофан оставио и једно, које се односи на Србе и у коме се каже, да је:

„Лета првога Јустинијанове владавине, године 520., 100.000 Срба дошло под предводништвом жене умрлог вође на Балкан, где су наставили да живе у миру.

Да Рајић ову појединост није унео у своје дело напамет, доказ је његова библиографија, у којој он, под бројем 63., наводи грчки и латински Теофанов превод, штампан у Венецији, 1729. г. Стога веома жалимо, што професор Новаковић није свој истраживачки смисао, елан и дар усмерио у овом правцу и што је његово дело оријентисано углавном према једном догађају исконструисаном понајпре од српских непријатеља Германа...

Приближавајући се одломцима Хронике Нестора Кијевског, који су за ову студију од особитог интереса, најпре ћемо се осврнути на један њен превод, извршен на основу „империјалног петровградског издања”, пропраћен белешкама и збирком непознатих текстова, а штампан у Паризу 1834. г.¹⁷⁶ Преводацац и коментатор био је Louis Paris.

Сасвим у почетку овога издања изненађује нас преводиочев протест:

„Il est vrai que rien dans nos livres modernes ne nous a mis sur la trace de la vérité, et, qu'à la honte de tous les écrivains qui se vouent au triste métier de calomnieurs du passé, il perce dans leur étrange et superbe dédain... un défaut aussi grand d'instruction que de bonne fois. ”

(с. 4.) „L'ouvrage que nous publions aujourd'hui... il est, c'est tout dire, celui d'un moine russe du XI. siècle. Au demeurant, nul ouvrage n'a rendu plus de service à l'histoire...”

(с. 6.) „Tout se que l'histoire byzantine et les écrivains étrangers ont dit... est aussi court qu'incertain et ne contient que le récit des évènements auxquels leurs nations ont pris part; encore s'y mêle-t-il beaucoup de mensonges et de contradictions.”

¹⁷⁶ La Chronique de Nestor traduite en français d'après L'Édition impériale de Petersbourg, accompagnée de notes et d'un recueil de textes inédits, par Louis Paris, 1834.

„Истина је, да нас ништа у нашим савременим књигама није довело на пут истине и да – на срамоту свих писаца, који се посвећују жалосном занату клеветника прошлости – кроз њихов чудан и надмен презир избија ... исто толико велики недостатак образовања, колико и веродостојности.”

(стр. 4.) „Дело које данас објављујемо... јесте, а тиме је све речено – од једног руског калуђера из XI. века. У ствари, ни једно дело није допринело више користи за историју...”

(стр. 6.) „Све што су византијски историчари и страни писци казали... исто је толико недовољно, колико и неизвесно и садржи само приче о догађајима, у којима је њихов народ суделовао; а уз то, у њима се мешају лажи и контрадикције.”

На страни 14. Парис саопштава, да су Словени живели у Европи од вајкада:

„... dès les temps les plus reculés... peuple immense...”,

додајући поближу ознаку:

„... огroman народ...”

На страни 15. Парис изричито тврди, да је много народа принуђено, да тражи своје порекло у земљи античких Срба...

На 16. страни он анализира начин рада кијевског монаха, па каже, да у његовом излагању влада велика методичност, тако да је све, што је рекао, установљено с великом јасноћом и стриктним хронолошким редом. По Парису, Нестор развија своју причу с много смисла за ред и уз потпуну сигурност, с толико труда и веродостојности... А на основу свега тога, закључује коментатор, види се истинитост чињеница, које су претходиле његовом времену, које – да би их на тај начин изложио – није тражио само у народној предаји, већ и код историчара, као и у поузданим и добро установљеним традицијама. Исто тако, Парис сматра, да се ни код једног другог аутора не наилази на толику веродостојност, на више праведности и на више љубави према човечанству..., што је јединствена опаска у односу на једног писца историје!

Од стране 21. Луи Парис пише нешто, што потпуно оправдава став писца ове студије према извесним надменим европским научницима! Његово казивање открива бит те цивилизоване Европе, која је с висине и с незнањем гледала на варварске Србе и Словене. Ево најпре његових речи:

„... Cependant, au XVIII. siècle, se répandit en Allemagne l'erreur la plus grossière et la plus impertinante au sujet de cette Chronique... Cette bevue venait de ce que le premier traducteur allemand, dont l'ouvrage parut en 1732., n'avait pas compris ce titre... Son erreur entraîna bien d'autres...”

(с. 22.) „Au surplus, une bévue non moins impardonnable, et qu'on peut encore reprocher à un Allemand, c'est celle que commis, en 1828. à Leipzig ... un savant commentateur de Nestor... L'éditeur ne sachant pas lire les lettres russes, ce nom Нестор pris pour Хектор, ou Annales Russes...”

(с. 23.) „... ainsi, le moine de Kiew rencontra dans la capitale de la littérature allemande un intrépide admirateur qui le confondit avec le héros et l'espoir de Troie!”

Предња ствар је исто толико срамота, колико и скандал! Па ипак – ужасна грешка је заташкана, али је накарадно и неистинито учење остало, па је онда из Немачке проширено на целу Европу, па и на цео свет! Но најстрашније од свега је, што су погрешку прихватили управо они, због чијег понижења је она створена, држаћи се ње чврсто и сматрајући је неприкосновеном истином! Ево само првог дела те неистине:

„... Међутим, у осамом веку, проширила се у Немачкој најгрубља и најдрскија грешка у односу на ту Хронику... Та брљотина појавила се зато, што први немачки преводилац, чије дело се појавило 1732. г., није разумео његов наслов... А његова грешка повукла је за собом много других..

Шта више, брљотина не мање опростива и која се опет може укорити код једног Немца, то је она, коју је 1828. г. починио у Лајпцигу... један учен коментатор Нестора.. Издавач, не знајући да чита руска слова, име Нестор је схватио као Хектор (или Нктор грчким великим словима), дакле, Хектор (Нктор), или Руски Анали..

Тако је кијевски монах наишао у немачкој литерарној престоници на смелост једног поштоваоца, који га је побркао с јунаком и падом града Троје!”

Прелазећи на сам Несторов текст, тј. на његов превод, одмах ћемо, давно пре него што су европски лингвисти открили индо-европску заједницу народа, наићи на сва имена, која се у оквиру те групе спомињу седам до осам векова после Нестора. А после тога следи за Србе и за Словене уопште један веома занимљив детаљ, којим се – изгледа – лингвисти нису бавили. Бавили су се њиме интерпретатори Библије, али њихово тумачење може да се узме попут „Хектора”, створеног од кијевског „Нестора”. Ево најпре тог Несторовог одломка, онако, како је он одштампан под бр. II. у Парисовом делу:

„Спомыслиша създати столпъ до небесе ... и събраша ся на мѣстѣ Сенаръ поли, Здати столпъ до небесе и градъ около њего Вавилонъ.”

То је она „вавилонска кула”, чија је висина била 5433 лакта, коју је Бог разрушио снагом „великог ветра” и чије су рушевине постојале више векова. А та кула, или како Нестор каже „столп” био је саздан на пољу Сенар, а око њега је био град.. Име Сенар ћемо наћи које-како написано: Сенахар, Сенаар, итд., но упркос изобличавању било какве врсте, свакоме, чији је матерински језик српски, па и странцу, који га добро зна, јасно је, шта је поље Сенар! Но како то може да схвати странац, коме је Хектор исто што и Нестор?! Па је та ствар до данас остала онаквом, каквом су је странци направили, док српски лингвисти нису ни нашли за сходно да те погрешне интерпретације исправе. У поглављу о Долчију видели смо, да ни један странац никада није схватио, шта значи назив Сенар.

Ми ћемо ову тему овде да напустимо, сматрајући, да она мора да се обради у једној посебној студији, у којој ће бити објашњен и назив реке Сербице на истом том месопотамском простору, па и само име Месопотамија, што спада у специјалност госпође Ружице Борисављевић, да не спомињемо друга бројна имена, која, како каже Милојевић:

„Имају некаквога смисла само са становишта српскога језика.”

Па да ли је онда чудо, што и Нестор, и Долчи, и Апендини тврде да је првобитни словенски, одн. српски језик био један од 72 језика, настала приликом „збрке језика“ код тог Несторовог столпа на пољу Сенару?

На овом месту уносим – не само неизмерно важну, већ епохалну опаску госпође Ружице Борисављевић, која каже:

„Српски језик није био (мислим при томе на тзв. „библијску збрку језика“) један од 72 језика, већ први, из ког су изишли сви други!”

Одатле су се прастари Срби разишли према северу и према западу, тј. према Малој Азији, а на другој страни према обалама Црног мора и према Кавказу. А то значи, да су Срби још у преисторијско време могли доћи на Балкан – како с југа, тако исто и из Подунавља, заокруживши Црно море. И док професор Новаковић тражи „предбалканску постојбину Срба“ у правцу северо-запад, мени изгледа Несторово гледиште потпуно прихватљиво. Тако не би имало никаквог разлога, да се не прихвати Несторово тврђење по интерпретацији Шафарика и Суровјецког у „Прадомовини Словена“ Die Urheimat der Slawen), стр. 155., чији један до овде прилажемо у копији. Истина, Шафарику-Суровјецком није била сврха, да на овом месту доказују, да је Илирија била првобитно седиште Срба – Словена, већ да објасне облик Иљурик, који је употребио кијевски хроничар:

„Von diesen 72 Völkern (Sprachen) eines war das slowenische Volk,... die sogenannten Illyrier, welche Slowenen sind.” Dass in dieser Stelle nur Iljurci die einzig und allein wahre Lesart seyn könne, erhellt gegenseitig auch aus dem oben angeführten Ilurik Slowene, und aus dem ganzen in Nestor Th. II. Kap. IV und Th. III. Kap. IX und ganz besonders Kap. X.: „тѣ бо естъ илюрикѣ, егоже доходитьъ апостолѣ павелѣ; тѣ бо бѣша словене первое” mit ganz klaren dürren Worten dargestellten Systeme desselben von den Ursitzen der Slowenen an beiden Ufern der Donau in Illyrikum, Pannonien und Mösien, woraus sie durch die Wlachen vertrieben worden seyen. Die Schreibart Ilurik, Ilurci, oder richtiger Iljurik, Iljurci, statt Illirik, Illirci, wird nicht befremden, wenn man bedenkt, dass in der altslovenischen Schrift das griechische ν meist durch γ wiedergegeben wird und dass der Weichlaut, nacp $\wedge$ der slowenischen Sprache ganz eigenthümlich ist. Übrigens haben beinahe alle römischen Stein – und Münzenaufschriften, auch die aus der spätern Zeit, Illuricum und Illurus statt Illyricum, Illyrus. Katancsich Epigr. II. Das Resultat ist demnach: Nestor hielt die alten Illyrier für Slowenen.

„Од та 72 народа један је био словенски... тако звани Илири, који су Словени... да на овом месту само Илјурци (Иљурци) може да буде једини начин читања, произлази из предњег Илурик Словене и из читавог Несторовог дела II. гл. 4. и дела III., гл. 9, а особито из гл. 10.: „Ту бо јест Илјурик, егоже доходил апостол Павел; ту бо бјеша Словене первое.” где он сасвим јасним, сувим речима представља праседишта Словена на обема обалама Дунава у Илирикуму, у Горњој и Доњој Панонији и Мезији, одакле су их потиснули Власи. Начин писања Илурик, Илурци, или тачније Илјурик, Илјурци, уместо Илирик, Илирци, није ништа необично, кад се узме у обзир, да је у већини случајева грчко Υ старо-

словенско Y и да је знак за умекшавање „I” после „L” потпуно својствен словенском језику. Уосталом, скоро сви римски натписи на камену и на новцу, такође и они из каснијег времена, имају Illiricum и Illurus, уместо Illyricum, Illurus.¹⁷⁷ Резултат је према томе:

Нестор је старе Илире сматрао Словенима. А то су они илирски Срби Сипријана Робера, или једноставно Срби – као аутохтони балкански становници Милоша С. Милојевића, који су на Балканско полуострво дошли у једно тако давно време, да се могу сматрати аутохтоним. Јер Илирија је по свим старим писцима у првом реду изразити део Балканског Полуострва, па и Плиније пише:

„Quae pars ad Adriaticum Mare spectat, appellatur Illyricum; ad Septentriones Pannonia.”¹⁷⁸

„Део према Јадранском Мору, зове се Илирија; према северу – Панонија.”

Може се констатовати, да се сва издања Несторове Хронике не слажу у свим појединостима, што се, уосталом, догађа са свим старим рукописима, па чак ни сва слова нису увек иста. У току рада на овој студији, служили смо се, осим напред споменутог француског издања и издањем од 1767. г., које је рађено по рукопису из Кенигсберга, део (част) I., а штампано у Петрограду, у оквиру публикација Царске Академије Наука, у збирци „Руска Историјска Библиотека”, која је садржавала „древне летописе”, а затим разне записе и рукописе о руској историји и географији „древних и средњих времена”. Узгред додајемо, да је кенигсбершки рукопис Летописа Нестора Часног Кијевског веома стар и носи као ознаку годину 1206. Посебно нас је импресионирао издање Фр. Миклошића, штампано у Бечу, 1860. г., Chronica Nestoris, Textum russico-slovenicum (Vindobona).

Сва издања се слажу у томе, да су Словени дуго времена остали око Дунава (значи с обе стране реке), где су у касније време створене Мађарска и Бугарска, што Шафарик у напред копираном тексту прецизира, додајући уз Илирик Панонију и Мезију, па да би био што уверљивији, не заборавља ни римски новац, који је носио натпис Илирије, на основу чега можемо да закључимо, да су ти Несторови Словени били распрострањени по Балкану, и у дубину, и по ширини, што опет иде у прилог тезе о аутохтоности Срба, као најстаријег племена каснијих Словена. Овом уверењу доприноси и начин, на који се Нестор изразио, кад је рекао одакле су се Словени разишли по земљи, не дајући предност ни једном географском правцу... али постављајући Дунав као неку централну линију, или прадавну својину Словена, па Сипријан Робер и каже, да је Дунав од најдавнијих времена словенска река. А око те реке, по Нестору, Словени су живели много времена пре разлаза, одн. пре сеоба... Колико је дуго то време било, опет, у неку руку сведочи сам Нестор, када каже, да је у Иљурик долазио и апостол Павле, јер:

„Ту бо бјеша Словене первое...”

¹⁷⁷ Катанчић, Епигр. II.

¹⁷⁸ Плиније VI., гл. 25.

Жалећи, што се професор Новаковић са свом својом ерудицијом није упустио дубље управо у ову појединост, не због језичног проблема, што није била његова сврха, већ у вези с његовом централном темом: „Одакле су Срби дошли на Балканско Полуострво?“, ми ћемо ипак покушати, да се и у овом погледу ослонимо на исте признате ауторитете, а то су Шафарик и Суровјецки. Наиме, док проф. Новаковић пише (стр. 105.) у односу на период доласка првих Словена у Подунавље:

„... Које је то време, не можемо поуздано знати, али можемо предпоставити, да је реч о времену више векова пре летопишчевог...”

Суровјецки и Шафарик се међутим не задовољавају само констатацијом „више векова пре летопишчевог“, већ покушавају да на неки начин тај период што боље одреде, па пишу:

„Dass er (Nestor) aber den Zeitpunkt der Ansässigkeit der Slowenen in Illyrikum und theilweisen Verdrängung aus demselben in Vorchristliche Zeiten versetzt wissen will, sieht man daraus, weil er ihnen in Illyrikum den Apostel Paulus und in Russland den Apostel Andreas zum Lehrer giebt. ... Auf gleiche Weise fussen die bei Kadlubek... Sagen... von den Ursitzen der Slowenen in Pannonien, an der Donau, u s. w. ... Man denke übrigens ja nicht, dass die Sage von der Urheimat der Slowenen in Illyrikum bei nordischen Schriftstellern heimisch gewesen war...”¹⁷⁹

„Да он (Нестор) време боравка Словена у Илирији и њихово делимично потискивање из ње ставља у предхришћанско време, види се по томе, што им он даје као учитеље – у Русији апостола Андрију, а у Илирији апостола Павла.. На исти начин налазе се код Кадлубека и др. приче о праседиштима Словена у Панонији, на Дунаву, итд. Уосталом, не мисли се на то, да је код северних писаца била одомаћена прича о прадомовини Словена у Илирији...”

У поглављу ове студије о Јозефу Костржевском изложен је један непобитан аргуменат у прилог тврђења о разлазу Словена са Балкана и из Подунавља, уз напомену, да то никако не значи, да се може тврдити, да су Балкан и Подунавље земље њиховог првобитног порекла, већ да се они у том делу Европе налазе од тако давних времена, да се могу сматрати аутохтоним. Томе у прилог несумњиво иде и напомена Суровјецког и Шафарика о предхришћанском боравку Словена у спомену-тим земљама, као и Несторова напомена о Апостолу Павлу, који је у Илирији проповедао хришћанство. А да се проповеда хришћанство на једном језику, са свим његовим појмовима о духу, о моралним вредностима и сл., то сигурно значи, да се тај језик налази на високом степену развитка... А да се хришћанска етика прихвати, за то мора у

¹⁷⁹ Surowiecki-Schaffarik, Über die Abkunft der Slawen, с. 156.–157. Цело ово дело је веома занимљиво. У вези с горњим наводом, аутори тврде, да су Стари Влахи између Босне и Далмације и Стари Влахи усред Србије (mitten in Serbien), из тога времена.

Госпођа Борисављевић овде додаје: „Бориси – кнежеви и господари Старог Влаха”; то су њени преци.

људима постојати већ један висок степен мисаоно-духовне еволуције! Модерна наука с њеним материјализмом и не помишља, да је та чињеница такође значајна при одређивању старости једнога народа... До дамо ли свему, да је Браничевска Епархија постојала још у III. веку по Христу, онда ће нам бити јасно, да још ништа нисмо урадили и још ништа нисмо објаснили, још ништа нисмо ваљано и како треба проучили! При свему, не смемо заборавити, да је Павле из Христовог доба; значи – живео је у I. веку (можда је чак рођен и пре његовог почетка...) Ако је он у то доба у тој Илирији, управо у тој српској Илирији по њеним житељима, у шта је непоколебљиво уверен и Сипријан Робер – проповедао Христову веру на „словенском”, тј. несумњиво на српском језику, онда је стварно тешко схватити, зашто је потребно да се тражи „предбалканска” постојбина Срба...? Била би срећа, када би професор Реља Новаковић ставио његово знање у службу Српске Аутохтонистичке Школе! Усамљен човек може да се изгуби као сламка пред вихором... Исто тако је тешко схватити његово придавање значаја Хрватима, који то од једног српског научника никада и ничим нису заслужили. Када где и чиме су Хрвати ма шта учинили у прилог српском народу? Колико знамо, никада и нигде, већ су, напротив, сваку прилику с њима својственом суровошћу користили, да Србима нанесу зло! То се догодило у облику геноцида над Србима у последњем рату, а то се на разне начине наставља и данас, редовно уз њихово закулисно непријатељски добро смишљено деловање! Најчешће вешто прикривено! Између других бројних ствари, како би се другачије могло протумачити дрско наметање хрватског имена и хрватског језика „православним Хрватима”!!! Јер – православни Хрвати не постоје, као што не постоји ни хрватски српски штокавски говор! А присвајање управо тог штокавског – српског језика је нова хрватска игра с циљем наметања „хрватске националности” силним покатоличеним Србима. На жалост, многи одговорни синови српског народа су одвише кратковиди, па не виде куда води хрватска хајка о наметнутом „хрватском” језику...

Но таква и слична хрватска игра не постоји од јуче... На пр.:

Ernestus Duemmler у делу „De Arnulfo Francorum Rege”, Commentatio historica, Berolini, 1852., од стр. 177. до 178. најпре критикује византијске писце, а међу њима особито Константина Порфирогенита, коме приписује епитет „конфузан”, „контрадикторан”, итд., а затим пише:

„... Qui cum etiam de magna Croatia (с. 32.)... loquatur, illo nomine profecto Pannoniam a Moravis et cultam et gubernatam a Moravia ... distinguere voluit... a viris doctis diu disceptatum est; licet a Constantino solo usurparetur...”

„... а што такође говори о великој Хрватској (гл. 32.) ... употребивши то име, хтео је да обележи Панонију, којом је Моравска управљала и владала... учени људи су о томе дуго расправљали; сматра се, да је то рекао само Константин...”

Морам овде да наведем занимљиве опаске госпође Борисављевић: „Моравско царство је постојало... То Порфирогенит није измислио. А када је спомињао велику Хрватску, мора бити, да је мислио на

борбеност Паноније, која је тада била уграђена у Моравску, а такође – и то као врло мала и Хрватска.

У време Моравског царства и државе Карла Великог Загреб је потпадао под краљевство Италије, које је Карло Велики, када је добио титулу краља Лангобарда, дао сину Пипину.

На свим картама се види међутим, да је Хрватска у време Порфирогенита била врло мала! Овде говорим о талијанским географским картама.”

Познато је и то су многи научници у прошлом веку знали, да су прави Хрвати били само једно од бројних српских племена, чији дијалект је био различит од класичног српског језика. Па чак у доба Шафариково – с обзиром на мешавину језика, којима су Хрвати говорили, овај еминентни слависта и научник на европској висини, срдито се питао:

„Шта је заправо хрватски језик?!”

Само ово питање (ознаку, где је оно наведено дали смо у овој студији на једном другом месту) довољно је само за себе и без икаквог коментара... Ти малобројни првобитни Хрвати повећали су свој број свим странцима католичке вере, који су научили српски језик, а затим, и то највише, на разне начине покатоличеним српским живљем, користећи веру у смислу националности...

Па пошто је лукави Гај преотео српски језик за Хрвате, пошто је Даничић створио речник, којим је изједначио „хрватски или српски”, озаконивши у неку руку хрватску употребу српског језика Хрватима, пошто је данас преко пола милиона Срба у хрватском ропству, у коме нема права ни на своје национално име, а ни на свој језик и пошто је скоро милион Срба нестало приликом хрватског геноцида, зар постоји после свега још српских научних радника, који реузультате свога рада могу да поклањају тим убицама српског народа?! Човечни, православни калуђер Нестор из Кијева, о коме је у овом поглављу било речи, он то сигурно не би могао одобрити. Јер од једног људског бића посвећеног истини, правди и Богу, такви крволоци као што су Хрвати – само могу бити анатемисани!

ВАЖНО СВЕДОЧАНСТВО ЛАОНИКА ХАЛКОКОНДИЛА О СРБИМА

Овај византијски историчар, рођен у Атини, који је писао у другој половини XV. века, није своје дело уопште писао нити због Срба, а ни за Србе. Палеолозима је служио посебно као дипломата, па је у том својству могао да дође на разне начине до различитих сазнања. Осим тога, после освајања Пелопонеза од стране Мухамеда II Освајача, Халкокондил се склонио у Италију, где је као учен човек, имао могућности да упозна разна документа и списе. Његова историја је историја Византије у периоду између 1298.–1463. г. Међутим, то дело се, како каже Станојевић, због самог тока догађаја, све више претвара у историју османлијског царства.

Јасно је, да је општи предмет Халкокондиловог списка изван домена, којим се ми овде бавимо. Но, као и толики други писци, и он је Србе споменуо узгред, као неку надопуну, као још неко обавештење више, коме сам писац не придаје никакав велики значај. И баш зато је оно што он каже значајно.

Због опсежности ове студије, ми остављамо исцрпну анализу Халкокондилових обавештења за једну другу прилику, да бисмо на овом месту издвојили, изгледа нам, најзанимљивији податак, који дубоко задире у наш предмет.

Дело Халкокондилово које нам је било доступно у париској Националној Библиотеци, налази се у колекцији „Византијски писци” и на његовој насловној страни пише:

*Λαονικου Χαλκοκονδυλου 'Αθηναίου – Laonici Chalcocondylae Atheniensis Historiarum Libri decem.*¹⁸⁰

„Лаоника Халкокондила Атињанина Историје десет књига”.

Будући да је издање дела од 1650. г., његов формат је необичан за данашње време, дужином и ширином као мање новине. Текст је – с леве стране први стубац на грчком, док је други стубац његов превод превод на латински. Већ у првом делу тог интересантног издања, припремљеног с највећом брижљивошћу, на његовој страни 17., у одељцима В., С., и D., наћи ћемо и прва обавештења о Србима. Између осталог, осврћући се на различита имена, која су странци направили од СРБ, одн. Србин, он их наводи, а ми их углавном знамо, јер су она у овој студији сва споменута. На истом том месту, Халкокондило идентификује име Србин, Србљин, с Трибал, употребљавајући множину *Τριβαλλοι*, што дословно одговара у ранијим временима уобичајеној множини Србљи. Ми за ово имамо и Шафарикову потврду, а и Суровјецки¹⁸¹ је то тврдио независно од њега.

Међутим, госпођа Борисављевић се не слаже с предњом интерпретацијом. Ми смо њено мишљење цитирали у поглављу под насловом „Који језик је научио римски песник Овидије у изгнанству на

¹⁸⁰ ... interprete Conrado Clausero Tigurino, Parisiis, MDCL.

¹⁸¹ Schafarik-Surowiecki, Über die Abkunft der Slawen, p. 159.

обалама Црнога мора". Међутим, овде ћемо га поновити, стављајући га уз интерпретацију писаца, који нису полазили са њеног становишта. По њој, премда је објашњење филолошки веома лако, Трибал није постало од Србаљ, наставља она;

„Јер, никада се не сме изгубити из вида, да имена великих племена носе карактеристику њиховог верског обележја, па Три-б-ал означава „Тројство Бога Великога“.

Њено тумачење се разликује и од тумачења господина Ненада Ђорђевића, изнетог у поглављу, које је за ову расправу он лично написао.

Да бисмо се у овом смислу дефинитивно определили, неопходно је да сачекамо штампање „Прасрпског, одн. Протоиндоевропског Речника“ госпође Борисављевић. У принципу, њено учење у мени изазива највеће поверење. Но, чини ми се, када се ради о два различита учења, можемо евентуално одмах да се определимо; међутим, тамо, где их има три и више, као што је случај с именом Трибали, одн. Србљи, чини ми се, требало би на основу читаве изложене грађе сажети један закључак, који би, уколико би то било могуће, представљао дефинитивну научну синтезу.

Враћајући се напред наведеном месту Халкокондилове историје, наћи ћемо следећу реченицу:

„Τριβαλλοι ... ο δε εθνος παλαιωτατον τε και μεγαλυτον των εθνων...“

У латинском преводу међутим, има нешто више од овога, израз „totius orbis“, што Лаониковој мисли даје печат посебне снаге и уверљивости:

„Tryballos autem gentem esse totius orbis antiquissimam et maximam, comperit habeo.“

„Род Трибала је на целој земљи најстарији и највећи, поуздано знам“. Халкокондило је овде вероватно мислио само на Европу.

„Comperit habeo“ је нека врста латинске формуле, која управо то значи: „поуздано знам“...

Површно гледајући, могло би се лако помислити, да Халкокондило претерује. Међутим, биће да је ипак био добро обавештен и да је, тврдећи ово за Трибале, морао да их идентификује с древним Трачанима, за које је Херодот рекао тачно исту ствар. Но византијски историчар, говорећи о Трибалима, не слаже се само у ужој појединости с Херодотом, већ и још у једној, исто тако важној, јер нам је она, да тако кажемо, двоструки доказ, да су оба писца, у размаку од око 2.000 година, говорили о истом народу. Халкокондилова мисао стога налик је на продужену јекну Херодотове, а ево како она гласи:

„Attamen scio, quamvis populi isti nominibus sint discreti, non tamen moribus quisquam inter se differunt; idem linguae usus iisdem etiam hodie est.“

„Али опет знам, премда су народи ови различити по имену, ипак се не разликују по обичајима, а и говоре истим језиком још и данас.“

Шафарик и Суровјецки су на напред споменутом месту у њиховом делу „О пореклу Словена“ тврдили, да су Трибали живели у Тракији

и Илирији, док Халкокондило, идентификујући их са Србима проширује њихова боравишта од Пелопонеза до Балтичког мора, пишући:

„... Tryballos, Mysios, Illyrios, Polonos, Sarmates eadem inter sese linguam uti... Ultra citraque Istrum colunt, longa lateque regnantes... hoc hominum genus... itaque mea quidem sententia ... variis fortunae procellis iactatum, Ionii regionem insedisce... ibi sedes fixisse...”

„... Трибали, Мизи, Илири, Пољаци, Сармати (сви се) између себе служе истим језиком... Бораве с оне и с ове стране Дунава, нашироко и надугачко владајући... овај људски род ... такав је мој закључак... борећи се с различитим бурама судбине, запосео је област око Јонског Мора ... и тамо учврстио седишта...”

У коликој мери су разна племена старих Срба била испреплетена, што је сасвим сигурно био знак одређеног осећаја јединствености – расне и језичне, нека нам покаже и следећи Халкокондилов одломак, који наводи Себастијан Долчи, на стр. 13. свога дела:¹⁸²

„Sarmatarum lingua similis est Illyriorum Jonium ad Venetos usque accolentium. Utri autem horum vetustatis praerogativa gaudeant, et utri alterorum regionem teneant; an videlicet Illyrici in istam Europae partem recedentes Poloniam, et Sarmatiam incoluerint; aut an Sarmatae ad haec Istri loca adeuntes Mysiam, et Triballorum, Illyricorumque regionem, qua versus Jonium patet usque ad Venetos, inhabitaverint; neque quemquam audivi Veterum commemorantem; nec ipse possum ea quam verissime explicare.

Ipse ... nisi abunde superius ex Uvaltono, Bocharto et Alexandro demonstrassem, unam eandemque linguam diversis familiarum capitibus in primaevi confusione idiomatis obtigisse; Sed cum obtigerit, non est equidem, cur aut Sarmatas ab Illyricis, aut Illyricos a Sarmatis deducamus. Quin cum ex vetustissimis monumentis compertum habeam, Thracibus quoque et Getis perpetuum, firmumque fuisse nostrae linguae commercium...”

Да су други народи имали оваква сведочанства, нашло би се на стотине научника, да их рашчлањују, анализирају, проширују. Али, тенденциозно конструисано мрачњаштво, као да је замрачило ум научника, чија је дужност била да установе лингвистичко-историјске истине о српском народу, те не само да се ово и слична сведочанства уопште нису узимала у обзир, него је створена нека самоубилачка интелектуална психоза, која је од интелектуалне српске елите направила духовне гробаре најбољих својих синова! На жалост, та психоза траје до данас, те извесни потомци сјајног Милојевића, Лукин-Лазивића и др., каже ли им се само реч истине, реагују као суманути. „Испирање мозга” уистину није само ствар нашег времена! Оно постоји већ дуго, будући врло вешто испланирано! Јер, намера, да се српски народ збрише са земљишне површине одвећ је прозирна! А да један народ нестане, он најпре мора да изгуби своју народну свест и да кроз мрак,

¹⁸² Laonicus Calcocondila, lib. III. „De rebus Turcicis”, pagin. CCXXXVIII.

створен око њега и у његовој души, више не зна ништа о својој прошлости... А шта међутим каже Себастијан Долчи?

„Језик Сармата налик је на језик Илира који обитавају од Јоније до Венеције. А и једни и други налазе задовољство у предности, коју им пружа старо порекло и једни и други живе по областима и једних и других; или, зна се јамачно, да су Илири, који живе у овом делу Европе, обитавали у Пољској и Сарматији; или су пак Сармати дошли у овај дунавски простор, у Мизију, у области Трибала и Илира, које се пружа према Јонском Мору, па све до Венеције; нисам чуо некога од старих да о томе приповеда; а нити пак сам умет то као праву истину да објасним.

Сам ... нисам у стању да боље покажем на основу Увалтона, Бокарта и Александра, (како је) један исти језик запао различитим господарима родова у првобитној (језичној) збрци? Но и пошто се то догодило, не знам, да ли да изведем Сармате од Илира, или Илире од Сармата? Међутим оно, што на основу најстаријих споменика сигурно знам, Трачани и Гети су стално и сасвим сигурно имали наш заједнички језик” (тј. илирски, одн. српски).

И тако даље, и тако даље... У поглављу посвећеном овој Долчијевој расправи указали смо на потребу, да се она савесно проучи, па то подвлачимо и овде. У ствари, још у оно доба (Долчи је умро 1777. г.), овај писац је на један доста наиван начин (у ствари, у духу времена, у коме је живео) поставио у неку руку индоевропску лингвистичку теорију у модерном смислу. Међутим, за разлику од данашње науке „на високом нивоу”, која не налази коначно решење, Долчи је решење видео и нашао, само што нико није хтео да га чује, те је и његово дело било бачено у заборав, уместо да је послужило као полазна тачка за мноштво студија, којима су, од времена у коме је он живео па до данас, могли да се расветле многи до наших дана нерасветљени проблеми европског континента.

Шездесетак година после Долчијеве расправе, 1803. г., у Паризу је објављено једно огромно дело у шеснаест томова:

„Géographie, Mathématique, Physique et Politique de toutes les parties du monde, rédigée d'après ce qui a été publié d'exact et de nouveau par les géographes, les naturalistes, les voyageurs et les auteurs de statistiques des nations les plus éclairées”¹⁸³

„Географија, Математика, Физика и Политика свих делова света, написана према ономе, што је било објављено као тачно и ново од географа, природњака, путника и твораца статистика међу најпросвећенијим народима”.

У десетом тому, на страни 69. бис аутори пишу:¹⁸⁴

¹⁸³ ... par Edmé Mentelle, de l'Institut national et Malte Brun, Géographe Danois, vol. X., Paris, Ed. Tardieu-Laporte, 1803.

¹⁸⁴ ... contenant la Turquie d'Europe et d'Asie, avec la Chorographie physique de la Grèce et pays adjacens, ... садржавајући (грађу) о европској и азијској Турској, с физичком хорографијом (описима) Грчке и суседних земаља.

„Pristina , bourg considérable, dans une plaine extrêmement fertile, qui s'étend, pendant l'espace de 70.000 pas, entre deux montagnes. Cette plaine, nommée Kossovo sur quelques cartes modernes, en latin, Campus-Merulae, en turque Rigo-mezrye, est célèbre par le grand nombre de bataille qui s'y sont livrées. Le sultan Mourad, que nous nommons Amurat I., y battit, en 1389., l'armée chrétienne alliée que commandait Lazare, despote de la Servie. Amourat fut tue, après la victoire, par un Triballien. On lui a élevé un magnifique tombeau.

La Servie est remplie de forts romains, de restes de grands chemins et d'autres antiquités semblables.”

У данашње доба, с обзиром на догађаје, вредно је потсетити се на прошлост, Мантел и Брун кажу:

„Приштина, знатан град у једној изванредно плодној равници, која обухвата 70.000 корака између две планине. Ова равница, звана Косово на неким модерним картама, Поље Косова (лат.), Риго-Мезрие (турски), славна је по великом броју битака, које су се на њему одиграле. Султан Мурад, кога ми (тј. Французи) зовемо Амурат I., ту је потукао, 1389. године, савезничку хришћанску војску, коју је предводио Лазар, владар Србије. После победе, Амурат је био убијен од једног Трибала. Подигнут му је величанствен гроб.

Србија је пуна римских утврђења, остатака великих путева и других сличних античких остатака.”

Подвукли смо „савезничку” хришћанску војску, не знајући, шта писци под том речју овде подразумевају. На Косову није било никаквих савезника и малобројна српска војска се ту нашла усамљена према огромном броју Турака, као што су Срби остали усамљени у својој борби, после тога, за слободу. Толико само као узгредна напомена уз оно, што у горњем тексту особито истичемо:

Мурата је убио један Трибал.

Двојица учених Европљана сасвим сигурно не би употребили назив „Трибал”, да за то нису имали ослонаца у документима и сведочанствима, којима су се служили! Ову вест српски научници никада нису узели у разматрање и ми је овде скромно извлачимо из мрака заборавља као још једну дубоко закопану стеноу из грађевине истините историје Срба и њиховог порекла, везаног уз Балкан више хиљада година до те мере, да је један изузетан познавалац, као што је то био Милош С. Милојевић, на основу свог огромног знања, велике учености и веома великог броја извора, могао да створи своју Аутохтонистичку Школу!

Али – после понављаних сведочанстава у прошлом веку о Трибалима, они су скинути с дневног реда, јер су се научници западног и цивилизованог света сложили, да Трибала више нема! С друге стране, бројне екипе „од стотина српских младих научника”, како је то била Милојевићева жеља, нису се формирале с циљем, да уђу у народ и да са самог извора сабирају у ондашње време још многа жива знања... И тако је истина о Србима западала у све већу таму... Те је цео овај наш

напор усмерен на то, да се кроз ту таму почну убацивати први зраци нове зоре...

А српска наука више никада не сме да допусти, да западњаци по своме нахођењу замрачују, преиначују, или једноставно бришу најлепше странице прошлости српског народа! И то не на основу научног истраживања разних подручја, која се односе на Србе – данашњем западном свету и непознате, а и неинтересантне! Не! Па пошто су им Срби и неинтересантни и непознати, они стварају неку врсту конвенција, по којима се пресеца паралелно истраживање српског и грчког језика, по којима се – као суво лишће јаком брезовом метлом – једноставно брише са земаљског тла најмногобројнији народ (Трачани) после Хиндуса; па по истом таквом принципу немара и безобзирности, збрисан је и други „најмногобројнији и најстарији” антички европски народ, Трибали... А неко је на западу још и измислио, да Плинијеви и Птоломејеви Срби северно од Кавказа уопште нису били „Словени”, већ некаква хунска мешавина, а да тај за сада нам непознати” чаробњак” уопште није знао, да је само име СРБ у толико мери српско и словенско, да је оно од Срба нераздвајно од најдавнијих дана!

И као закључно слово овог поглавља додаћемо овде још једно сведочанство цењеног византијског хроничара Ђорђа Кедрина. Кедрин, који је живео и радио у XI и XII веку по Христовом рођењу, написао је једну доста опширну хронику. Он је том Хроником обухватио догађаје од постанка света, па све до почетка владавине византијског цара Исака I Комнена (1057. г.). Сматра се, да су и Ђорђе Кедрин и Скилица важни за изучавање српске историје, па ипак сви делови историје о Српској нацији, како код Кедрина и Скилице, тако уопште и код осталих историчара – нису подједнако привилеговани. Но не само што нису привилеговани, него се извесни никако не узимају у обзир, као да никада нису били написани... У толикој мери је германска школа успела да оријентише и науку, и људску мисао у погрешном правцу, када се ради о Словенима, о којима би она по сваку цену хтела да кроз сва времена намеће и одржава лажно учење. По тој школи, словенство, одувек веома бројно и врло распрострањено, било би такорећи угурано у Европу, захваљујући разним азијатским хордама и њиховим инвазијама. Да се то догодило с једном тако огромном масом као што је словенска, то би морало да живи у сећању човечанства као свака велика катастрофа, било природна, било људска... или као велики освајачки походи – велики по простору и по масама, које су у њима суделовале, као нпр., под Џингис-Каном, под Александром Великим... Тихи и везани уз земљу, коју су волели, док су им живот пратиле многе лепоте и радости живљења, они су били свуда, но нису се ни видели, ни чули... И тек када су дошли странци, без љубави за тле, без радосних излива љубави према ближњем, испуњени потребом да гомилају материјална добра, тек тада су за њих опирући се мржњи, нападима, пљачкама, отимању Словени отпочели да, такорећи, ничу из земље и да бране груду, на којој су дуго водили миран живот... И то је оно, што је у неугог света изазвало осећај, да су се они тек тада појавили... Но ми ћемо имати прилике, да о томе говоримо и на другом месту...

А овде ћемо још само да додамо, да се једна таква земља, где се један словенски народ налазио од временске ноћи, која не може да се одреди историјским мерилима, називала по грчкој изобличеној језичкој форми – Трибалија. За њу је напред споменути византијски хроничар Кедрин написао:

„... τον τον των “Σερβων ...”,

„... Област (крај, земља) Срба...”

А то је управо онај крај, где је, и срећним стицајем околности, професор Драгослав Срејовић открио преисторијско насеље Лепенски Вир, које ће, то ће бити неизбежно, да измени учење о европском човеку, о његовом пореклу језику и о независности развитка његове културе. Уједно ће Лепенски Вир да самим својим постојањем присили науку на измену свог негативног става према Словенима.

ЛЕПЕНСКИ ВИР КАО ПОТВРДА ТВРЂЕЊА НЕСТОРА ЧАСНОГ КИЈЕВСКОГ, ЛАОНИКА ХАЛКОКОНДИЛА, СИПРИЈАНА РОБЕРА И ДР.

На жалост, нама су данас – или само ретко, или пак никако доступна стара сведочанства, на основу којих су – у наслову споменути писци – извели своје закључке о Подунавском базену као о прасловенској колевци у Европи. Како је тај проблем један од најбитнијих за утврђивање праве и коначне истине – не само о Србима и Словенима у опште, већ и о европском континенту, ми смо с великом радошћу дочекали резултате најновијих археолошких открића на тлу Србије.

Ради се о вишеслојевитом откопавању преисторијских насеља у Лепенском Виру, вршеном између 1965. и 1968. г., које је уздрмало не само археологе већ научни свет уопште. Јер, изношење на светло дана чудесних људских боравишта у Лепенском Виру, на самој обали велике реке, отворило је нове перспективе не само археолозима, већ особито историчарима, етнологима, филозофима, од којих не можемо да изузмемо ни лингвисте, а ни социологе. Уз то, Лепенски Вир је поставио веома озбиљне проблеме и свима, који се интересују за уметност и њено порекло. А писцу ових рекада, с обзиром на ауторе, који Подунавски Базен сматрају прасловенском колевком, откриће Лепенског Вира изгледа неизрециво значајно још и у односу на доказивање старине и изворности изузетних традиција српског народа, које, по усвојеној науци, па по изванредно документованом делу Веселина Чајкановића¹⁸⁵ и др. – носе обележје континуитета све од тзв. „протоиндоевропских” времена.

Но пре него што пређемо на извесна запажања и закључке у вези са Лепенским Виrom, да се осврнемо овде на једног француског новинара и писца нашег времена, по имену Жорж Сифер (Georges Suffert), који је, у париском недељном листу „Le Point”, н° 405., од 23. јуна 1980. године написао врло занимљиву краћу расправу о неким археолошким открићима наших дана. Закључке овог новинара, изузетног по грађи која га привлачи, а која се најчешће односи на прошлост, за разлику од већине новинара, који се окрећу једино по кругу садашњице, приказаћемо овде и на његовом материнском језику, тј. на француском. У самом почетку Сифер одмах подвлачи своје особито интересовање за прошлост:

„Rien n'est plus fascinant que de remonter l'histoire à l'envers”:

„Ништа нас тако не очарава као изучавање историје унатраг”.

У наставку ево значајних закључних мисли Жоржа Сифера, које ниједног искреног истраживача прошлости не могу да оставе равнодушним. У ствари, он нас једним епохалним закључком уводи у свет, о коме говори Драгослав Срејовић, после свога открића на тлу Србије, на десној обали Дунава:

¹⁸⁵ Мит и религија у Срба, Београд, Српска књижевна задруга, 1973.

„la plongée jusqu’au alentours de l’an mil est relativement aisée. Mais, de mil à zéro, l’histoire de ce qu’on appelle la Gaule est vague, incertaine. Au-delà, c’est la pénombre, à peine éclairée par les informations d’inégale valeur, fournies par Ccsar et Astérix.

... Il faut, donc, s’enfoncer plus loin encore dans le temps. Hier, c’était impossible. Aujourd’hui, plus tout-à-fait...

Contrairement à ce que beaucoup croient, la ferme, l’étable, l’habitation – ne viennent pas directement de la Méditerranée orientale, mais du Danube. La grande poussée nord-est/sud-ou-est est commencée. C’est depuis 1973. seulement que l’on a découvert, dans l’Aisne, les maisons „danubiennes”: dix à quarante mètres de long, pour six à huit mètres de large. Tout près, les détritrus, poteries cassées, outils usés, objets culinaires. Il semble bien que les murs étaient en pisé, les toits, en roseau cousu; Les villages groupaient 50 à 200 habitants. Cette civilisation danubienne du quatrième millénaire avant Jésus – Christ s’étend de la Tchecoslovaquie à la France, en passant par les Pays-Bas et l’Allemagne.

... Nos meilleurs archéologues se sont consacrés à l’Egypte et à Sumer; ils ont fait du bon travail; Mais, ils n’ont pas imaginé qu’il ait pu exister – et sous nos pieds – des civilisations enfouies; Exemple: maisons danubiennes gigantesques pour l’époque; Château, lieu, de prière, ou hangar? On ne sait pas. C’était il y a sept mille ans...

En somme, les Gaulois étaient bien un peu nos ancêtres, mais ce n’étaient pas les seuls. Et il semble que le flux de pénétration des langues indo-européennes ait suivi le même itinéraire. Avant la Grece et Rome, il y eu, pour nos – le Danube”.

„Урањање у прошлост до хиљадите године (пре Христа), релативно је лако. Али, од хиљадите године до почетка наше ере, историја онога, што се назива Галијом мутна је и несигурна. А даље (тј. од хиљадите године па унатраг), влада полумрак, једва осветљен Цезаровим и Астериксовим обавештењима неједнаке вредности...

Треба, дакле, да се удубимо још даље у време. Јуче – то је било немогуће. Данас – више не потпуно... Супротно ономе, што многи верују, господарство, штала, кућа не долазе непосредно са источног дела Средоземља, већ са Дунава. Велики покрет према северо-истоку и југозападу је отпочео. Тек 1973. г. откривене су у (северном округу париског базена под називом ЕН) – Ennes – „дунавске куће, дуге 10 до 40 метара и широке од 6 до 8 метара. Врло близу тих кућа остаци: поломљена грнчарија, изупотребљавана оруђа, обични предмети. Изгледа вероватно, да су зидови били од набоја, а кровови од слепљене трске. Села су имала од 50 до 200 становника. Ова дунавска цивилизација четвртог миленија пре Христа протеже се од Чехословачке до Француске, прелазећи преко Холандије и Немачке...

Наши најбољи археолози су се посветили Египту и Сумеру, урадивши добар посао. Али, нису замишљали, да су под нашим ногама могле постојати покопане цивилизације. Пример: за оно доба циновске

дунавске куће. Дворци? Места за молитву? Складишта? То не знамо. Било је то има седам хиљада година..

Укратко – Гали су били по мало наши преци, али нису били једини. И изгледа, да је талас продирања индо-европских језика следно исти пут. Пре Грчке и Рима за нас је постојао – Дунав”.

Горњи текст нас наводи на питање: од када Дунав постоји за Словене и за Србе? Да ли су они били први прастари становници његових обала? При овоме морамо да споменемо недавну серију емисија париске телевизије о пећинском сликарству из преисторијске епохе (од пре петнаест хиљада година и више) на тлу данашње Француске. Коментатори пригодних текстова ни најмање се нису устручавали, да том приликом у више махова спомену „прве Французе” у вези с тим изванредним сликарством... Није нам познато, да је на то било примедби и приговора. Према томе, а с обзиром на снажну повезаност и изузетну атавистичку љубав српског човека према своме подунавско-балканском тлу, узећемо слободу, да и ми овде дамо израза нашем уверењу, свакако на бази постојеће, у овом делу изложене документације, да су први подунавски људи, како то особито изгледа према Нестору Кијевском и Лаонику Халкокондилу, припадали почетном стаблу каснијих Словена. При томе не можемо да се отргнемо од помисли, да ово може да се докаже особито континуитетом традиција, које су несумњиво по први пут – у до сада познатим открићима – дошле до изражаја управо крај велике реке. Па стога ово поглавље посвећујемо у првом реду, најдубље скопчаној традицији са српским човеком, чији првобитни корени долазе из највећих дубина дунавских обала. Зато је неопходно, да се осврнемо на дело Драгослава Срејовића „Лепенски Вир”, створено на основу његовог епохалног открића. Ево, шта он сам каже у почетку те своје књиге:¹⁸⁶

„До открића Лепенског Вири, 1965. године, историја Ђердапа била је нејасна и кратка. Археологија и историја истицале су важност овог подручја само у вези са освајањем Дакије од стране Римљана (I. – II. век) и одбраном северних граница Римске Империје од варвара, насељених дуж леве обале Дунава (III. – IV. век). Све што се знало о догађајима пре и после овог времена (магловити подаци о путовању Аргонаута, оскудни трагови праисторијских култура, усамљени средњевековни споменици), утврђивало је мишљење, да је човек ретко залазио у подручје Ђердапа, да је ту једино као избеглица, или пролазник – остављао неважне и неповезане трагове свога присуства. И назив за највећу клисуру Европе, „Гвоздена Врата”, као да потврђује, да је она само монументални оквир Дунава, високи планински масив пресечен великом реком, где нема места за човека и његово дело”.

Лепенски Вир из основе мења ово схватање, јер:

„Археолошка истраживања вршена на овом месту, између 1965. и 1968. г., показала су, да је Ђердап матично подручје једне од најчуднијих и најблиставијих култура праисторије, у чијим су оквирима,

¹⁸⁶ Београд, Издање Српске књижевне задруге, 1969. г.

знатно пре почетка неолитске културе, остварене форме и исказане идеје, које заузимају истакнуто место у општој историји људског духа. На Лепенском Виру, између шуме, камена и воде поникла је прва монументална уметност средње и југоисточне Европе и настали су најстарији облици организованог друштвеног, привредног и религиозног живота у Подунављу. Већ у шестом миленију старе ере Лепенски Вир је био стално насеље ловаца и скупљача хране, велики верски и уметнички центар, коме су остале привржене и прве генерације подунавских сточара и земљорадника из петог миленија старе ере. Овом месту са хиљадугодишњом традицијом, обележеном стрмим литицама и застрашујућим вировима, враћао се човек и каснијих епоха, све до VI. века нове ере, да крај њега живи, или сахрани своје мртве. Зато је Лепенски Вир, у ствари, велика некропола културе и народа. Њеним испитивањем упознаје се историја Ђердапа дуга преко 7.000 година, утврђује се нова димензија опште историје уметности и открива се посебно поглавље европске праисторије”.

Подвлачимо у горњем тексту значај Срејовићеве примедбе, која се односи на:

„... историју Ђердапа, дугу преко седам хиљада година.. и на повратак људи и каснијих епоха ка древном насељу и некрополи – све до VI. века после Христа..”

С обзиром на старост Срејовићевог открића, VI, век по Христовом рођењу готово је наше доба, што нам даје сигурност, да су прастаре традиције, створене у оквирима Дунавског Базена, надживеле и VI, век наше ере, те да многе од њих живе још до данашњег дана, на што ћемо се враћати у току развијања теме овога поглавља.

Што се тиче старости налазишта у Лепенском Виру, њу ће нам илустровати и једна кратка вест из париског дневног листа „Le Figaro”, која гласи:¹⁸⁷

„Une importante découverte archéologique vient d’être effectuée... dans la région des Portes-de-Fer du Danube... Des ouvriers travaillant sur un chantier à Donji Milanovac, ont en effet, mis au jour les vestiges d’une cité, qui, de l’avis des spécialistes, est vieille d’environ 8.000 ans!

Les restes de 41 habitations en forme de trapèze, de nombreuses sculptures et figurines, représentant des hommes et des animaux qui, par leurs formes et leurs dimensions, sont uniques en leur genre, ont été trouvés sur une superficie de 1.250 mètres carrés.

Cette ville, estiment les archéologues, est l’une des plus anciennes que l’on connaisse. Par sa structure architecturale, sa richesse en outils, en objets et ses autres caractéristiques, elle constitue l’un des plus extraordinaires témoignages que nous possédions de l’âge de pierre.

Cela semble devoir remettre en question la théorie des rapports entre les civilisations antiques européenne et orientale”, a déclaré le Dr Dragan Srejovic, éminent savant...”

¹⁸⁷ „Le Figaro”, le 18. Août 1967.

Ево, шта нам каже наведена вест познатог „Фигароа“:

„Управо је остварено једно важно откриће... у пределу Гвоздених Врата на Дунаву... Радници, копајући на једном радилишту у Доњем Милановцу, изнели су – уистину – на светло дана трагове једног насеља, које је, по мишљењу стручњака, старо отприлике 8.000 година!

На површини од 1.250 квадратних метара, нађени су остаци од 41 куће трапезоидног облика, многобројне скулптуре и фигурине људи и животиња, које су – по облику и димензијама – јединствене.

Ово насеље, сматрају археолози, једно је од најстаријих, за које се зна. По његовој архитектонској структури, по богатству у оруђу, у предметима и по осталим карактеристикама, ово насеље је једно од најнеобичнијих сведочанства, које поседујемо из каменог доба.

Ова чињеница, изгледа, доводи у питање теорију односа између европске и оријенталне цивилизације античког времена, изјавио је Др Драган Срејовић, еминентни научник...”

Тако „Фигаро” завршава своју вест.

У напред цитираном делу професора Срејовића наћи ћемо много исцрпнија обавештења о изванредно интересантним појединостима овога јединственог налазишта на свету. На пр., на стр. 14., писац тврди, да Лепенски Вир представља облике једне високе културе, јер је то планско насеље, са планском архитектуром. Он иде и даље, па каже, да та архитектура подразумева сложене друштвено-економске односе. Срејовић чак сматра, да су споменици лепенско-вирске уметности надахнути дубоком религиозношћу... По њему – и та култура и ти споменици монументалне уметности, као и дубока религиозност, која кроз њих зрачи, нашли су се ту.

„Без икаквих најава, без претходне традиције изражене на неки начин на истом месту”.

А ми, на основу тог његовог мишљења постављамо питање: Значи ли то, да је та култура, скупа с религиозним схватањима њених носиоца – донета однекле на ту чудну обалу велике реке? Такво питање постављамо утолико пре, што – по Срејовићу – Лепенски Вир представља сложеност својом уметношћу и религијом, која га спаја с палеолитиком, док је економиком везан уз средње камено доба (мезозоик). Уз то – писац подвлачи и трајност насеља, у коме је обитавало око 200 генерација. На основу тих чињеница, Срејовић закључује:

„Посматрано збирно, они дефинишу једну нову фазу ране преисторије Подунавља, једно посебно стање културе, које је припремано столећима у прошлости и без којег не би било могуће ни прихватање две најзначајније тековине „неолитске револуције” у будућности: земљорадње и сточарства”.¹⁸⁸

Мало касније¹⁸⁹ Срејовић даје једно – у односу на ову нашу студију – значајно обавештење, па каже:

¹⁸⁸ О. с., стр. 14.–15.

¹⁸⁹ О. с., стр. 16.

„... корени културе Лепенског Вира сежу даље у прошлост и гра-
нају се на пространства, која знатно прелазе границе њеног матичног
подручја... Географски, Лепенски Вир лежи на самој граници између
Средњег и Доњег Подунавља. Бердап, који је вероватно уже матично
подручје ове културе, повезује Панонску Низију и Понтски Базен у
једну целину”.

Затим следе закључци од веома великог значаја:

„... Област Средњег и Доњег Подунавља не претставља затворен
географски простор: преко бројних притока Дунава, ова област се до-
бро повезује са свим осталим областима Средње и Југоисточне Европе,
што значи, да Лепенски Вир може бити интегрални део праисторије
целог овог пространог подручја. Стога треба сматрати, да су се и при-
преме за рађање културе Лепенског Вира одиграле у областима, које
су посредно, или непосредно везане за Дунав”.

Претходни текст нам пружа прилику, да доведемо у везу резултате
истраживања у оквиру Лепенског Вира с приказом студије госпођице
Елзе Кристенсен (Elsie Christensen) у америчком листу „The Spotlight”,
под насловом: „Anthropologists link Sumerians with prehistoric Indo-Europe-
ans”¹⁹⁰, где она пише:

„Пре скоро 5.000 година народ, који је живео у простору северно
од Црног Мора, почео је да развија начин живота, који ће имати значаја
за историју... Ми не знамо име тог народа, или тих народа, али архео-
лози га – по ископинама остатака њихове радиности – називају: „народ
плетене котарице”, или „народ ратне секире”.

У исто време, кад се тај народ појавио, сумерска цивилизација је
већ постојала у долини Еуфрата, око 1.200 км с оне стране Кавказа.
Многи су од нас много више читали, или чули о Сумеранима, или о
доцнијим цивилизацијама у Месопотамији, него о „народу ратне се-
кире”. Јасно, о Сумеранима има много више археолошких налаза, но
уз то, нас много више импресионира камена архитектура, уметност,
или писана историја, него скромни остаци неког примитивнијег на-
рода. Међутим, није изненађујуће, да извесна археолошка открића ука-
зују на сличност алатки између „народу ратне секире” и Сумерана,
јер „ратна секира”, према којој је дато име целом народу, апсолутно
је копија у камену сумерске бакарне секире. Антрополози указују на
интересантну чињеницу, да су Сумерани и „народ ратне секире” мо-
рали у расном погледу бити врло блиски. Шта више, етнологичари сугери-
рају, да индоевропске религије показују сличност са сумеранском, а
филолози тврде, да од Сумерана потиче реч „бакар” у многим европ-
ским језицима. Кад све ово повежемо, неизбежно се намеће веза између
Индоевропљана и Сумерана, која је вероватно остварена преко народа
„ратне секире”.

Мало даље Елза Кристенсен нам каже, да је „народ ратне секире”
извршио дубок и благотворан утицај на цивилизацију уопште. Затим
дознајемо из истог текста, да су археолози, етнологичари и преисторичари

¹⁹⁰ February 1., 1982., pp. 6.-7.

открили, да се култура „народа ратне секире” проширила кроз целу северну Европу око 2.000 г. пре Христа, а тек око 1.800 почели су да се појављују у Централној Европи Келти, па нека италска племена на Апенинском Полуострву и Грци у Грчкој. А најдаље 1.600 пре Христа, Аријевци су били спремни за инвазију северне Индије и ми данас поуздано знамо, да су постојале заједничке културне, лингвистичке и расне карактеристике међу свим овим народима, будући, да су сви они били Индо-Европљани. У односу на претходно тврђење, каже даље Елза Кристенсен, хронолошке и географске чињенице су убедљиве, а – уз то – и антрополошки је установљено, да су сви они били потомци „народа ратне секире”.

У даљем излагању госпођица Кристенсен саопштава, да ... ако се упореде касније цивилизације индо-европских народа, међу њима се откривају извесне разлике; међутим, што се иде даље у прошлост:

„... in the barbarian past, the profound similarities are obvious”,

„... у варварско доба, дубоке сличности су очигледне”.

Најзад, Елза Кристенсен закључује, да индоевропски свет дугује „народу ратне секире” велики споменик, управо као и старој цивилизацији Египта и Сумера. Међутим, модерно учење му не одаје дужно признање, те – увек по њој:

„... but if we neglect these ancient Indo-European values, we leave human dignity behind”.

Другим речима:

„... ако не признамо ове старе индо-европске вредности, ми заборављамо на људско достојанство”.

Ми препуштамо будућим генерацијама српских научних радника, да из њихове, до тада, можда шире перспективе – испитају и оцене, колико је која епоха поштовала људско достојанство, када се радило о српском народу...

А ми ћемо, тешко носећи у души крваву судбину народа у чијем крилу смо угледали светло дана и чије име чак ни једна критична и – како сама верује – објективна госпођица Кристенсен не може да пронађе, да наставимо даље – трагом једног неочекиваног открића, све у нади, да није далеко време, када ће часовник отпочети да откуцава часове најзад пробуђене истине! На начин једнога Сипријана Робера, Илије М. Живанчевића, Лаоника Халкокондила, Мојсија Хоренског, великог Милоша С. Милојевића, нашег савременика Ненада Љ. Ђорђевића, Симе Лукин-Лазича, кога су неистина и неправда отерале у гроб пре времена... Листа оних, које је злонамерност бацила у заборав – дуга је, упркос таквом неопростивом чину, при чему речи Елзе Кристенсен добијају своју пуну вредност кроз признање, да наше иначе грехом оптерећено доба уистину заборавља на људско достојанство!

Нама се чини, да откриће Лепенског Вира и целог света око њега само потврђује све оно, до чега су напред споменути истраживачи дошли кроз старе списе... И до чега је дошла и славна царица Катарина Велика, која није била само царица, већ просвећена жена, коју је интуиција често узносила до врхунаца истине. Но осим тога, као владарка, она је морала

бити окружена извесним бројем лица, чије знање се уздизало до тајанствености недокучивих сфера за највећи број смртника...

Па зато нам изгледа, да нам откриће Лепенског Вира стиже као замена за древне и, вероватно највећим делом нестале списе, у које нисмо имали срећу да уронимо... или само делимично... Јер је очито, да су почињене недопустиве грешке и пропусти, па и унуштавања... те Лепенски Вир личи на чудесну причу живота, који није могао да умре коначно без икаквог трага под наслагама земље и стена... Зато прилазимо с посебним осећањима овој археолошкој причи, коју је професор Срејовић тако лепо формулисао, сматрајући, да би било неопходно повезивање резултата рада свих научних екипа, које су се бавиле истраживањем подунавског и црноморског базена. Јер, једино на тај начин бисмо могли да добијемо једну хомогену слику тог толико важног подручја за живот европског континента.

Елза Кристенсен је, изгледа, у своме раду прилично усамљена. Међутим, њена тежња, да уђе у траг предака оних, које је наука назвала Индо-Европљанима, чини се, савршено је искрена и сигурно представља важан беоцуг у одгонетању нечега, што је обавијено хотимице великом расплинуте и магловите тајне. Допустили смо себи, да је споменемо упоредо с разматрањима о Лепенском Виру, пошто она одломак из своје напред наведене студије отпочиње временом од пре око пет хиљада година, а то значи управо оним периодом, када се у Лепенском Виру живело још увек пуним животом. Зато, после ње, скрећемо поново пажњу на Срејовићеву археологију, која нам, почев од стр. 17. овде цитираног дела говори о оној далекој ери, када је Подунавски базен тек почео постајати колевком Словена, како је то посведочило више писаца, о којима говоримо у току ове студије. Ево, шта налазимо на споменутој страни 17:

„На почетку млађег палеолита, приближно око 35.000 година пре Христа, култура Подунавља у ово доба добија властиту физиономију и, што је посебно значајно, у њој отпочињу процеси и остварују се форме, важне за разумевање неких битних одлика културе Лепенског Вира: оснивају се насеља на отвореном простору, започиње уметничко стваралаштво и формирају се јасније религиозне концепције. Тако се већ у старијој фази млађег палеолита, јављају насеља на отвореном простору и први примери округле пластике. Али, тек у средњим и позним фазама млађег палеолита, од времена појаве Граветијанске Културе (приближно око 25.000 г. пре Хр.), позната су бројна насеља на отвореном простору, често подигнута као и Лепенски Вир – на лесу, крај речних обала, са стаништима грађеним од дрвета, дугачких костију мамута, или камених плоча. Највећи број антропоморфних и зооморфних фигурина такође припада Граветијанској Култури, а из њених оквира познати су и први налази, који јасније илуструју религиозна схватања подунавског становништва: жртвовање животиња, култ ватре и огњишта, повезивање покојника са огњиштем, посебно сахрањивање лобање...

... Садржаји Граветијанске Културе весници су новог доба. Они у себи носе и зачетке облика, који ће се развити у будућности и постати

трајна одлика европске културе и њеног специфичног стила. Само догађаји који су уследили, формирање мезолитских култура на почетку постглацијалног периода, учинили су, да се превиди њихов значај и улога у каснијој културној историји и Европе”.

На стр. 18. свога дела, које је назвао по своме археолошком открићу, Драгослав Срејовић додирује у неку руку закључке Елзе Кристенсен, пишући о културном јединству, постигнутом још крајем палеолита (старијег каменог доба) од Дона и Крима, па све до Горњег Подунавља.

Даља значајна Срејовићева констатација налази се на стр. 18., где стоји:

„Лепенски Вир је доказ, да мезолит није „мрачно доба” европске праисторије, већ само период истрајне бременитости и да први велики успон европске културе у постглацијално време није оплођен утицајима са стране, него да је настао спонтано, буђењем дуго притајених енергија подунавске културе млађег палеолита...”

Следи затим изнад свега значајан закључак:

„Ово је значајна чињеница. Она показује, да Европа није морала да прими са Блиског истока становништво и културу, како би могла да превазиђе прошлост и нађе снаге за стваралачку будућност. Новоткривена култура Лепенског Вира је доказ, да је овај подвиг учињен у Европи самостално. Њено неочекивано откриће и њене изузетне форме показују, да су наша знања о путевима културе још увек ограничена, као и наше могућности, да предвидимо облике, које је живот способан да организује...”

Не улазећи у овде непотребну детаљнију архитектонску анализу кућа Лепенског Вира, коју је Срејовић обрадио мајсторском прецизношћу, ми ћемо да подвучемо само појединост, која нас, у овом случају највише занима у односу на сврху овога поглавља, а то је – положај кућног огњишта, чија улога је добро позната у развоју породичног и племенског живота. Срејовић каже, да се:

„... огњиште са реципијентом, окружено каменим „столовима” и скулптурама (у почетку облутком из Дунава, а касније скулптуром) издваја од простора за становање, те постаје центром једног малог светилишта¹⁹¹ унутар зграде намењене и становању.”

Другим речима, објашњава даље аутор:

„... огњиште има осовински положај, а прави центар има реципијент са рељефном декорацијом, док камени „столови” затварају са свих страна простор, који је директно осветљен млазом светлости, чији интензитет и облик одређује улаз на прочељу... У тренутку изласка сунца цео сакрални простор захваћен је снопом прве јутарње светлости, све до скулптура, постављених у његовом дну...”¹⁹²

Оно, што нас у овој прилици сасвим посебно занима, јесте Срејовићемо поглавље, које отпочиње насловом: „Чувари огњишта”.

¹⁹¹ Леп. Вир, стр. 67.

¹⁹² Исто, стр. 68.

Он нам одмах у почетку тог одсека саопштава, да у исто време:
„... када се у кућним светилиштима појављују скулптуре, у њиховој непосредној близини, уз огњиште, полажу се и покојници”.

Аутор затим излаже, да се тек овим поступком у оквиру културе Лепенског Вира утврђује и однос према мртвима. Изгледа, мисли он даље, да су се у кућама сахрањивали само они, чијим остацима је приписиван посебан значај, али да је немогуће утврдити критеријум, по коме је вршен тај избор. Уз то, наглашава професор Срејовић:

„Гробни прилози су једнолични и изразито сиромашни”,

... чиме се Лепенски Вир разликује од гробова неких других крајева Европе, који чувају знаке материјалистичког схватања, страног становницима Лепенског Вира. Споља, изнад чела покојниковог, покопаног иза кућног огњишта, гробно место је облележено једном орнаменталном скулптуром, непосредно изнад покојниковог чела, док је изнад његових стопала вертикално усађена једна велика плоча.

Аутор дела о Лепенском Виру детаљно описује све врсте сахрањивања у кући, но како ово није монографија искључиво о томе problemu, ми ћемо да пређемо на даљи преглед Срејовићевог дела о Лепенском Виру, одн. о његовим становницима, који су, изгледа, уз покојника упожавали редовно и јеленске рокове. У вези с тим, писац овако резонује:

*„Рогови јелена лако су могли да постану симбол, који на најбољи могући начин уједињује смрт и поново рађање, васкрсење, сталну обнову и бесмртност. То су једини појмови који, истовремено, осмишљају и живот и смрт. Стога је и полагањем рогова јелена уз покојника отклањано све оно, што при свакој сахрани збуњује људску мисао и узнемирује дух”.*¹⁹³

И даље, све што нам писац каже о давно несталим житељима Лепенског Вира¹⁹⁴, чини нам се, да је од неизмерно великог значаја. Наиме, многа поимања, која је Срејовић изложио, подударују се још и данас међу свим Словенима понајвише са српским. Аутор је, на пр., између осталог открио, да руке покојника, који леже у средини кућног светилишта, с једне стране додирују огњиште, а с друге свети облук, који се временом претворио у скулптуру, одн. у заштитника кућног огњишта, а у Хришћанству, скулптура је доживела трансфигурацију у икону свеца, који бдије над кућним огњиштем, над живим члановима породице, али такође и над мртвима, који настављају да суделују у свему што се збива око неугасиве свете ватре, око које се, дакле, одвија живот са видљиве и с невидљиве стране. Нашавши ове појединости у делу професора Драгослава Срејовића, ми смо коначно по први пут, поставивши себи једно одређено питање стотинама пута, почели да налазимо одговор:

Српска слава?

Одакле српска слава?

¹⁹³ О. с., стр. 137.

¹⁹⁴ Исто, стр.: 138.-146.

Зашто управо она не постоји ни код кога више?

Зашто је нема у осталих Словена?

Зашто се баш славом Срби издвајају не само од осталих народа, него и од истородних Словена?

Но вратимо се Срејовићу и његовим закључцима, при чему он пише следеће:

„Ни у једној другој европској култури, све до времена раног хришћанства, покојницима није дата овако богата надокнада за сва одрицања од материјалних добара. Стога, гробови на Лепенском Виру и нису илустрација индивидуалних судбина, већ увек изражавају само идеје једне посебне метафизике. У њима недостају предмети који опомињу на пол, занимање, поседовање, друштвени положај и личне прекупације, али су зато постављени у простор испуњен обиљем облика, који формулишу „поглед на свет“, подсећајући нас на српско пословично схватање све до нашег времена:

„Земаљско је за малена царство!”

Јер, то јасно показује посебна брига у многим детаљима у односу на покојника. Извесне појединости сведоче, да се у Лепенском Виру водило рачуна о сваком претку, коме се обезбеђује трајно место у кругу породице. Будући, да су покојници били сахрањивани (у целини, или делимично) испод кућног огњишта, они су и даље уживали топлоту ватре, која се на њему није гасила, а исто тако и храну, што се на њему припремала. Истовремено су на тај начин стицали вечни мир у безбедним и увек осветљеним оквирима светилишта. А симболичне „куће мртвих изграђене су увек од исте врсте материјала, од лапорца црвене боје. Тај материјал је, мисли Срејовић, свакако изабран због боје крви, која мртвима посебно годи. А троуглови (који се могу схватити као схематизована представа куће), формирају у поду отворе, у које је изливана жртва умрлима.

С друге стране, позитивне силе света мртвих, лако су кроз њих могле да допру до света живих. Ова два боравишта, дакле, за житеље Лепенског Вира, имала су исти облик и боравиште преминулих замишљено је, по свој прилици, само као наличје простора у коме се живи...”

Будући, да се ведске химне тесно преплићу са српским дизањима у славу, одн., будући, да су Веде највећим својим делом, у ствари, дизања у славу једног другог времена, ми ћемо се у једном каснијем делу ове студије неизбежно вратити делу „Лепенски Вир” професора Срејовића, али ћемо се овде ипак још мало задржати на његовим веома интересантним закључцима, који су нам коначно омогућили разумевање извесних ствари у тако карактеристичним искључиво српским традицијама. Стога дубоко и искрено захваљујемо том врсном мислиоцу, који нам је омогућио неопорецивом логичношћу својих закључака, да коначно уђемо кроз широм отворена врата у један свет, који нам је све до открића дела „Лепенски Вир” био само делимично доступан.

Ево, дакле, закључака који су особито интересантни и као такви вредни сваке пажње:

„Велики облутак постављен иза огњишта и усађен дубоко у тле испод пода, означава духовно средиште светилишта, а самим тим и центар микро и макрокосмоса културе Лепенског Вира.. Извесно је, да су постављањем облутка уз огњиште симболично пренета у кућу два основна елемента спољног света: камен и вода.. Овај камен који се креће, не осећа се као део неживе материје, већ као једина форма у природи, која је истовремено и жива и вечита. Снага воде и свих бића, која у њој бораве, сједињују се у облутку са чврстином камена и силама живог света, које он носи. Облутак стога лако прераста у симбол.. Снага овог симбола активно делују на појединце и данас... А испод њега сахрањивана су – или тела покојника, или пак само главе, што се, како сматра Срејовић, сигурно везивало за веома сложену религиозну мисао, која тек у Лепенском Виру људску главу уздиже на степен великог верског симбола.. Може се сматрати, разлаже аутор даље, да је симболика главе била многострука, одн., да се веровало, да она делује на све силе које господаре животом у кући и насељу, у шуми и у води.

Што се тиче ритуала, он се обављао у кућним светилиштима, око огњишта, жртвеника и скулптура.

Уз то дознајемо, да су приликом ископавања пронађени остаци жртава и инструмената култа, али – да је неизвесно, на који начин и у каквим приликама су приношене жртве, као и све друго, што је пратило тај чин. А као жртве приношене су рибе, јелен и пас...”

Писац, међутим, један закључак изводи са сигурношћу, па каже: „Поменуте жртве, као и остали елементи укључени у светилиште, показују, да суштину религије културе Лепенског Вира чини култ огњишта и ватре, култ предака и можда сунца. Међутим, све идеје које се везују за светлост, огњиште, ватру, небеска тела, или покојника, израз су једне исте идеологије, која произилази из изразито космичких прекупација становника Лепенског Вира.. Једнообразност култа, која је до те мере наглашена, да се стиче утисак, да је религија кодификована, подразумева јединство заједнице и постојање бројних табуа, одн. друштвених норми, а светиње, које су из генерације у генерацију на исти начин распоређиване око кућних огњишта, доказ су – не само упорног одржавања традиција, већ и строго патријархалних породичних односа. Поштовањем предака и инсистирањем на њиховој вези са рибом, облутком и каменом, заједница се у целини чврсто укоренењује у тле и стиче потребну сигурност...”

Ми пак, инсистирајући на тексту Драгослава Срејовића, због значаја који му придајемо у вези с дубоком укореношћу извесних српских традиција, остајемо још мало уз његово дело, сматрајући, да су први корени чудесних и још потпуно необјашњених извесних српских обичаја дубоко усађени по облалама велике реке, коју су неки међу истраживаоцима прошлости назвали прасловенском реком. Као што рекосмо напред, ми ћемо се овом темом опширно позабавити у једном од следећих свезака ове студије, али овде, да још мало уђемо у размишљања професора Срејовића, на чијим крилима ћемо моћи да се винемо даље у нашој интерпретацији. Ево, дакле, још неколико

значајних Срејовићевих појединости. У наставку прекинутог цитата, он даље каже:

„... облици, који заузимају одређени положај у оквирима светилишта, откривају праву суштину религије културе Лепенског Вира. Они су увек распоређени око огњишта и окренути су – или сунцу, које се рађа из циновске порфиритне стене, или према западу, ка страни мртвих. Стога се чини, да ова религија првенствено разрешава тајну рађања и смрти и да је у њој најзначајније место дато прецима, који се старају о просперитету целе заједнице и чувају ватру домаћег огњишта”.

У своме резимеу на француском језику на крају свога дела, наш аутор, професор Срејовић, тврди, да откриће Лепенског Вира отвара ново поглавље европске праисторије. Његовом мишљењу ми после дугог размишљања и проучавања узимамо слободу, да додамо и наше:

Лепенски Вир не само да представља ново поглавље у једном смислу, већ и прво поглавље, којим ће коначно моћи да се објасни нешто, што до сада или није уопште објашњено, или се, ту и тамо, тек само наслућивало? А то су корени и порекло најзначајнијих традиција српског народа.

Пишући ове ретке, ми не мислимо, да можемо све одједном да разјаснимо. Међутим, верујемо, да можемо да дођемо до извесних исправних закључака, уједно означајући, у ком смеру треба да се одвијају нека истраживања будуће науке о српском народу – науке, која неће, као што је до сада био случај, угушивати и преиначавати свако откриће о Србима, већ ће, напротив, настојати, да сваки нађени документ и сведочанство свестрано испита, продуби, анализира и евентуално упореди. А то значи, да ми ово наше поглавље о Лепенском Виру сматрамо само као некаквим првим нацртом, тек само првим додиром једне теме, која ће тек морати да се разрађује.

Па да стога, примера ради, овде одмах пређемо на прво паралелно разматрање неких појава, које још увек постоје код савремених Срба, а које су можда биле у Лепенском Виру тек у некој врсти „ембрионалног стања”. Ово упоређење је данас потребније него икада раније због убрзаног разарања српских традиција и српске, некада, по строгим правилима огранизоване породице и задруге. И сам Срејовић каже на страни 270.:

„У брзом темпу савременог друштвено-економског развитка све брже нестаје архаичних облика и односа...”

Међутим, жеља писца ових редака била је још давно, давно пре почетка рада на овој студији, претварање свих српских земаља у неку врсту живог музеја прасрпских, или, како се то данас назива – протоиндоевропских традиција. Уосталом, и сам Срејовић завршава део своје књиге на српском језику одломком о савременим антропогеографско-етнолошким истраживањима у близини Лепенског Вира Л. Жунића, који свој текст закључује речима:

„... Иако све ове народне творевине... не поседују подједнаку литерарну и садржајну вредност, и ако се у њима мешају каткад елементи хришћанске и паганске митологије, све оне поседују по неки детаљ, који заслужује пажњу... Комплетан материјал о насељу, његовим становницима, њиховом животу, навикама и традицији пружа могућност

за реконструкцију прошлости, са карактеристикама, које су заједничке ширем етничком подручју, али и са специфичним и посебним појединостима, које привлаче изузетну пажњу, и заслужују посебан третман”.

Једна таква појединост, која заиста привлачи веома велику пажњу, јесте казивање сликара П., родом из источне Србије, не тако далеко од Лепенског Вира. У његовом крају, прича он, на дан крсне славе, домаћин куће легне под сто као мртав. Кроз неко време, сабрани гости, који седе око истог тог стола, најпре причају о њему, као да је стварно умро. Но после извесног времена, пошто су се гости довољно напричали, засвира музика и домаћин скочи испред стола, седајући са осталима, те тек у том тренутку настаје право славље, гозба и празновање. Није ли то један занимљив детаљ из круга великог броја традиција српског народа, који сасвим лако може да нас врати у доба, када је домаћин куће и господар породице био стварно покопан испод кућног огњишта? Па не само он, већ и други чланови породице, јер се за све остављао отвор у поду, кроз који се преминулима сипало пиће и изливала жртва – сигурно – у дубокој вери, да је то најбољи начин, да и они суделују у свему, што се догађа изнад них, делећи и пиће и храну са живима.

Из Жунићевог текста види се, да је при испитивању савремених обичаја у данашњем најближем насељу Лепенском Виру (стр. 268.), установио да су:

„... култ предака и веровање у загробни живот присутни у сваком тренутку и на сваком месту, а да погребни ритуал, по бројним елементима, прописима и поступцима очигледно има примарно место међу свим обредима, како у прошлости, тако и данас”.

На следећој, 269. страни, Жунић допуњава своје обавештење:

„Промене (тј. помени) – даће имају централну улогу у погребном ритуалу и специфично исказаном култу мртвих... Бројни култни хлебови припремљени за ову прилику, различитих облика, симбола и намене, обиље воде, која се тада троши, затим улога ватре, сићушних, првенствено белих речних камичака, мађијска функција огледала и улога броја 7, као и велики број других детаља указују на архаичност многих елемената овог култа. Места на којима се изводи већина обреда, као што су река, извор, бунар и друга, затим колективно учешће у испуњавању неких норми и захтева, мноштво цвећа и упаљених воштаница, празници посвећени умрлим прецима, проширују обим ритуалних поступака и каткада говоре о њиховом исконском пореклу...”

Како ово није студија посвећена археолошком открићу Лепенског Вира, већ – у првом реду путоказ ка оној епохи, из које су – кроз дуго време – до нас стигле најархаичније традиције српске нације, ми ћемо стога да пређемо на нека тврђења изванредног Веселина Чајкановића у његовом – до невероватности документованом делу: „Мит и религија у Срба”.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Београд, Српска књижевна задруга, 1973. г.

Ту ћемо – између веома бројних осталих чињеница и тврђења – да нађемо и Чајкановићеве закључке о старој, претхришћанској српској религији и о старинским српским култним обичајима, у које Православна Црква не само да није дирала, него им је, када су то заслуживали:

„... дала и своју ауторизацију и благослов...”¹⁹⁶

С тим у вези је и један од његових бројних исправних закључака:

„Као најглавнију карактеристику старе српске религије ваља споменути веома велики значај, који у њој има култ предака. Сви празници у години, са Бадњим Даном и Славом на челу, групишу се око тога култа; кудикамо највећи број жртава, случајних и периодичних, намењен је прецима. Без претеривања може се рећи, да се цела српска религија своди на култ предака...”¹⁹⁷

Но врло опрезни истраживач, не задржава се само на претходној, констатацији, него додаје:

„Извесне појаве из религије и култа не морају бити искључиво српске, али су у српској религији најбоље сачуване, па их је, према томе, у оквиру те религије најлакше уочити и објаснити. У српским изворима има доброг и поузданог материјала за решавање општих питања из историје религије...”¹⁹⁸

Само на претходну Чајканићеву напомену могла би да се надовеже читава нова студија, но уместо тога, ми ћемо управо на овом месту да додамо неколико кратких речи у вези са српским језиком:

По разним лингвистима и познаваоцима српског језика, српски језик носи обележја архаичности, која су по Абелу Овелаку (Abel Novelacq) утврђена. А чињеница, да су се испитивани архаизми у Срба сачували, несумњиво је знак језичког континуитета, који није нарушен никаквим страним утицајима, што би се дословно и паралелно могло применити и на српске обичаје, који су великим својим делом остали нетакнути, те Чајкановић пише:

„Српски извори су данашњи српски обичаји, који су захваљујући томе, што су Срби у религијским схватањима и навикама врло конзервативни, не само поуздан извор за испитивање прошлости, него су за стару српску религију готово и једини извор”.¹⁹⁹

Веома савесни Чајкановић не само да се бавио временом настанка религије старих Срба, него је улазио и у њену анализу, позабавивши се њеним односом према другим религијама. Тако он каже:

„У односу према другим религијама српска религија је претежно индоевропска и у њој има највише елемената из индоевропског времена”²⁰⁰

... што смо ми закључили и у односу на језик српског народа, давно пре него што смо имали прилике да консултујемо Чајкановићево иначе изванредно дело.

¹⁹⁶ О.с. стр. 606.

¹⁹⁷ О.с. стр. 607.

¹⁹⁸ О.с. стр. 608.

¹⁹⁹ Исто, стр. 608.

²⁰⁰ Ibidem.

У овом контексту израз „индоевропски” може да нам звучи чудно, но ми морамо њим да се служимо у смислу старине све дотле, док објективна наука можда скоре будућности не обликује неки нови термин, који ће одговарати оном давном преисторијском периоду, када су се сви европски, а и неки неевропски данашњи народи служили истим језиком и имали исте обичаје. Иста та будућа наука ће имати као задатак, да, обogaћена најновијим археолошким открићима, утврди у ком крају света се тај прото-индоевропски и индоевропски период одвијао. Ми смо у овој књизи приказали учење Илије М. Живанчевића, који је изложио озбиљне елементе у прилог подунавске теорије, будући, да је поуздано утврђено, да су творци Веда у Индију однекле дошли (наука, изгледа, неће да зна одакле), доневши са собом већ спеване ведске химне у неком другом крају света... Овај проблем је паралелан са оним, који поставља професор Срејовић, а то је потреба ревизије порекла европске културе, што би водило закључку, да је та култура оригинална, самоникла и независна од азијских импoртација...

Но, да нас упуштање у ова питања не би, на овом месту, непотребно одвело превише далеко, вратимо се делу Веселина Чајкановића, који је изузетно дубоко ушао у српске традиције. А када Чајкановић нешто закључи, он то чини на основу мноштва чињеница, па је његова студија једна од оних ретких студија, у којој белешке заузимају скоро више места од самога текста. Тако он са сигурношћу, и увек документовано, на више места понавља тврђење, да је српски народ својим обичајима врло конзервативан, те да многи од његових обичаја носе печат највеће старине... Што се тиче схрањивања мртвих у кући, Чајкановић сматра, да је оно у иоле културнијем друштву немогуће, те да, ако га је било у српском народу, оно је морало бити рано напуштено. Међутим, сматра он даље, религијски обичај и не ишчезавају никада потпуно, већ само добијају друге облике, продужавајући да постоје кроз разне супституције и симболе. Стога он мисли, да треба да се испита, има ли у српском народу обичаја, у којима се претпоставља, да се покојници схрањују у кући?

Наслов поглавља које у Чајкановићевом делу следи горњом питању, најречитији је доказ, да је наш писац већ наслућивао, да ће његова истраживања о обичајима и традицијама српског народа бити крунисана апсолутно неочекиваним резултатима. Тај наслов гласи „Обичаји и веровања у којима се претпоставља, да су покојници схрањивани у кући”.

Тај део своје књиге он завршава главом о „Супституцијама некадашњег обичаја, да се мртви схрањују у кући”.

Ево, дакле, готово без икакве могуће заблуде, доказа, на основу кога се мора прихватити теза о старости српскога народа, па и о томе, како је сведочио Сипријан Робер, да је Дунав био прасловенска река, као и да су Срби, које су странци називали Илирима, били још од далеког, преисторијског времена житељи Подунавског базена, одакле су се временом разилазили токовима река према северу, северо-истоку, северо-западу и према југу...

Чајкановићево спомињање обичаја сахрањивања у кући у давним временима, упућују нас са Лепенски Вир... А Лепенски Вир пак неизбежно нас одводи до тврђења атинског историчара Халкокондила, по коме су Срби – Трибали најстарији народ целе земље „totius orbis”. А та идеја о повезаности: Сипријан Робер, Нестор Кијевски, Лаоник Халкокондило, Веселин Чајкановић, Лепенски Вир, Срби, провејава и кроз цело Чајкановићево дело, премда он о свему томе не говори директно. Ова идеја провејава у Чајкановића, не на основу његове жеље, да читаоцу наметне неко своје незасновано уверење, већ искључиво на основу резултата једног продубљеног, савесног и свестраног изучавања. Једино тако може да се објасни срећна околност, захваљујући којој Срејовићево дело о Лепенском Виру потврђује многа открића Веселина Чајкановића, као на пр. – следеће, које се односи на „Култ мртвих у веровању српског народа”.

Наиме, писац ових редака се одувек питао, откуда потиче српски обичај, да се гроб прелива вином, па да се по гробној хумки три пута излије по мало ракије, пре него што је дозвољено, да се она попије? Такође смо желели да знамо, зашто се на гроб преминулог Србина ставља храна, која се ту на самом гробу и једе? Затим, откуда погача за подушје? Зашто се справља панаија, кољиво, тј. пшеница, одн. жито? Приручници и разне књиге о томе говоре веома оскудно, подвлачећи, да је то остатак вере претхришћанског времена, али нигде нисмо пронашли објашњење, како су ти обичаји настали? Где им је корен? Колико пута смо упућивали питање особама, за које смо мислили да могу да нам дају неко објашњење:

„Али корени, корени – где су корени?”

Одговор је обично био замењен неодлучним слегањем рамена... Најзад, једнога дана, далеко од Лепенског Вира, прочитах у страном листу прву вест о Лепенском Виру, нестрпљиво ишчекујући прву студију о том неочекиваном налазишту... Када је коначно књига стигла до наших руку, донела је уз објашњења и прву радост пред одавно очекиваним сазнањима... Уједно је она сама по себи била потврда за све слутње и закључке Веселина Чајкановића, који у овде већ своме цитираном делу каже:

„... Да би покојник дошао до релативног мира, мора се десити двоје: мора бити прописно сахрањен и мора му се редовно дотурати храна...”²⁰¹

Он затим објашњава, да за то служе мртвачке гозбе – даће. Но уз то, он износи и још један детаљ, који се директно надовезује на Лепенски Вир, што објашњење чини потпуним:

„На гробовима код старих – као уосталом и данас код нашег народа – постојао је чак и канал (чему ми додајемо: управо као и у Лепенском Виру!), кроз који би млеко и храна могли долазити до покојника. Код нас се и данас сипа једна кашика кољива на сам гроб, а о даћи – једе се на гробу. Кад се припреми гозба, мртви се изријеком позивају на част... о

²⁰¹ Чајкановић, о.с., стр. 86.

нашој слави, кад се освећују колач и кољиво, позивају се сви мртви, чија имена се налазе написана у читуљи, да дођу на част..."

И даље из Чајкановићеве студије дознајемо²⁰², да душама мртвих припадају и првине: прво воће мора се делити за душу... пре него што се попије чаша вина, ракије, па и воде, мора се неколико капи одлити на земљу...²⁰³

Кућно огњиште које је играло тако важну улогу у Лепенском Виру, свето је и по веровању српског народа, јер је оно повезано с душама предака и то је управо оно, што домаћој ватри даје толики значај у домаћем култу. По Чајкановићу, веровање да се у ватри, на домаћем огњишту, налазе душе предака, дубоко је укорењено у српском народу. У своме делу²⁰⁴ он с тим у вези наводи следећи пример:

„У Босни је обичај, да се вода, која је била остављена на месту, где је покојник издахнуо, идућег дана, чим он буде укопан, просипа на огњиште. Циљ овом обичају јасан је: вода се даје покојнику као жртва, јер су душе мртвих вечито жедне. Она се, док су покојник и његова душа још у кући, оставља поред покојника, а кад он буде изнесен, сипа се на огњиште зато, што се претпоставља, да се његова душа налази сада ту, на огњишту...”

Међу најважније српске обичаје спадају Слава и Бадње Вече и Чајкановић је закључио, да су и Слава и Бадње Вече главни празници предака, што нас је такође одводило до Лепенског Вира, где се можда по први пут појавило то велико славље у част покопаних предака испод кућног огњишта, где они на њима својствен начин у том слављу суделују. Све што се тих дана догађа, уистину доказује, да прославом, у првом реду, треба задовољити присутне душе пређа, па се они поименице и позивају на част. На дан Славе и Божића српска кућа је отворена сваком госту и путнику намернику, јер народ верује, да је и гост и путник епифанија претка... Корени тога веровања остали су у тамни хиљадама година у Лепенском Виру, да би проговорили у ово наше доба...

Укратко, српска наука ће морати да се позабави овом грађом, на коју је овде у овом смислу, колико нам је познато, тек први пут указано. Само добром вољом и без комплекса пред фалсификованом германском науком, моћи ће да се установи праисконска повезаност српског човека с тлом, на коме је он данас и на коме се налази већ хиљадама година. А повежемо ли још и оно, што Срејовић закључује о животу лепенско-вирске породице, као и целог насеља, подвргнутог једном снажном ауторитету, изабраном не по богатству, већ по вредностима, онда бисмо готово могли да закључимо, да је српски човек већ од тако давног времена на своме данашњем тлу, да се готово може сматрати као да је из њега изникао. Та дубока повезаност с тлом и с небом изнад њега – једино може да објасни чињеницу, да је српска нација кроз све трагедије и стране инвазије могла, знала и нашла снаге, да, упркос свему,

²⁰² Исто, стр. 94.

²⁰³ Колико знамо, по правилу, одливање се врши укупно три пута.

²⁰⁴ Исто, стр. 211.

сачува своје обележје и своју индивидуалност, као и да се оно, што је она кроз своје мисли и својим духом стварала, ширило од најдавнијих времена – почев од велике реке Дунава, па онда по разним деловима старог континента. С тим у вези смо сасвим у почетку навели закључке француског писца Georges-a Suffert-a, који је рекао, између осталог, да је за Французе пре Грка и пре Римљана постојало Подунавље, одакле су преко Средње Европе стигле до данашње Француске прве велике, тзв. „подунавске куће”.

Стигавши доде, ми већ данас у потпуности можемо да сагледамо подунавску теорију, којом ће, уздамо се, у скорој будућности моћи да се замени до данас у потпуности недефинисано учење о Словенима. Истовремено смо, захваљујући најновијим открићима на тлу Европе, стекли коначно и непоколебљиво уверење, да је Нестор Кијевски имао у рукама неки сигуран извор – како он, тако и учени руски људи око Катарине Велике, која је без колебања изјавила, да је језик Словена првобитни језик људског рода. Илија М. Живанчевић поновио је у наше доба исту ту мисао – речима:

„Словени су осталима дали реч”.

То је, само на други начин, саопштио и Адолф Пикте (Adolphe Picte), пронашавши, да су у најстаријим Ведама, који су унете у Индију, сва имена биљака и животиња везана уз флору и фауну Централне Европе... У својој стручној филолошкој расправи он у доста наврата, и не слутећи, готово физички осећа српски језик... Нажалост и он је по неком правилу познатом само западноевропским истраживачима систематски обилазио око Словена... То исто је чинио иначе изванредни француски санскритолог Емил Бирнуф (Emile Burnouff), а да не говоримо о каснијим и савременим научницима, који, то говоримо из искуства, падају у неко стање укочености, чим у њиховом присуству споменемо значај Словена у развоју европске културе...

Но упркос том крајње негативном ставу, ваљда по неком закону неминовности, када време сазри и земља се отвара, да проговори тајнама, које треба да одиграју улогу у борби за Правду. Такав један космичко-историјски моменат ми доживљавамо данас, када треба духовно да се извуче из понора цела једна нација – српска, но сплетена са Словенством као мајка с децом, одњиханом на њеним недрима. То је управо она величанствена слика давне прошлости, коју је обликовао Сипријан Робер, назвавши српску нацију мајком свих Словена, а српски језик језиком, који је сачувао првобитну једноставност и чистоту, која је омогућила израстање на праисконској језичној српској лози свих осталих словенских идиома. Славистички енциклопедиста, Шафарик, наводи јединствену српску народну поезију, која је са свим савршенством једног праисконског језика и данас одраз бескрајне словенске душе, чије етичке вредности надилазе све што је створила мисао касније формираних народа. Живанчевић, пак, о коме нам нико никада није говорио нити у школским клупама, нити на универзитетским катедрама, дао је такву анализу те поезије, њене филозофије и етике, повезу-

јући поетске мотиве Веда и етику и филозофију изражену у ведским химнама са духовним стваралаштвом српске нације, чиме је доказао континуитет српске мисли кроз готово бескрајно дуго време... А ми ћемо у следећим поглављима ове студије да видимо, како је та мисао помоћу српског језика прелазила земаљска пространства од јужних до северних европских мора...

ДРАГОЦЕНО СВЕДОЧАНСТВО МОЈСИЈА ХОРЕНСКОГ

Да бисмо схватили значај Мојсија Хоренског, да најпре кажемо неколико речи о њему и о времену у коме је живео. Рођен 370. г. по Христу, завршио је највише студије свога времена, продубивши особито познавање грчке литературе. Традиција га поштује као јерменског историчара, који је проширивао своје знање у разним познатим културнијим центрима античког времена: у Едеси (у Месопотамији), Јерусалиму, Антиохији, Риму, Атини и у Константинопољу. У овом последњем граду се задржао до 434. г., а 442. г. се вратио у своју родну Јерменију, чију је историју написао, обухвативши догађаје све до 441. г., тј. до пред свој повратак у завичајну земљу. Поставши у Јерменији епископом, постао је уједно и чувар патријаршијског архива и у том својству је сарађивао на преводу Старог Завета. Према једној верзији, умро је око 487. г., док друга верзија даје као тачну годину његове смрти 492. Но пре смрти је написао још и једну географију, која садржи важне цитате грчких писаца, као и песме из истог раздобља.

Ми, дакле, можемо да закључимо, да је Мојсије Хоренски био вероватно један од најученијих људи свога времена, па – према томе – и најобавештенији, а сигурно и познавалац више страних језика, док му је матерински језик био јерменски, којим је и писао.

Уз ауторитет Мојсија Хоренског, ми у овом делу наше студије постављамо један други, могли бисмо рећи, неприкосновени ауторитет великог научног радника, Шафарика и поред њега Лоренца Суровјецког, ослањајући се на дело: „О пореклу Словена по Лоренцу Суровјецком”, које је уредио и за штампу приредио Павле-Јосиф Шафарик.²⁰⁵ У једном другом поглављу ове студије смо већ говорили о томе, да је рукопис Лоренца Суровјецког под реченим насловом остао по његовој смрти неприређен за штампу. Како је тај део посла урадио Шафарик, ми ћемо оба аутора у овом делу наше расправе, да спомињемо заједно као коауторе. Дакле, на 137. страни њиховог многобројним сведочанствима поткрепљеног дела, они изјављују, да нико, ко и најмање познаје историју Словена, није стекао уверење, да су разни словенски језици дијалекти²⁰⁶ (јасно је, да они термин „дијалект” овде употребљавају мислећи на словенске језике, због њихове познате сродности и могућности свих Словена, без обзира на ком крају Европе живе, да се међусобно разумеју), нико, дакле, ко је стекао извесна сигурна знања о Словенима, не верује и не сматра, да су се словенски дијалекти, тј., српски, пољски, руски, чешки, словачки, итд., развили тек почев од VI., или VII. века. Исто тако, нико од познавалаца не може да тврди, да су се балкански Срби одвојили од Лужичких Срба и од оних, који су живели у данашњој Шлезиви тек у истом том веку. Јер, настављају даље

²⁰⁵ Paul-Joseph Schaffarik, „Über die Abkunft der Slaven”, nach Lorenz Surowiccki, Ofen (Budim), 1828.

²⁰⁶ Најупућенији словенски и несловенски филолози под „словенским дијалектима” подразумевају словенске језике... Наиме, највећи лингвистички стручњаци тврде, да су још у не тако давној прошлости сви словенски језици, будући произишли из једног језика „мајке”, били толико сродни и блиски, да су се пре могли сматрати дијалектима једног истог језика, а не посебним језицима.

једно врло логично развијање својих зналачких мисли Суровјецки и Шафарик, српски језик на Елби (у данашњој Немачкој) и српски језик са Балкана налазе се на две крајње супротне тачке језичне лествице Словена.

Полазећи, дакле, понајпре са лингвистичког становништва, Суровјецки и Шафарик се (стр. 138.) – кроз врло оштру анализу супротстављају тврђењу Константина Порфирогенита о сеоби Срба на Балканско Полуострво у првој половини VII. века, па кажу, да они само делимично верују у тачност Порфирогенитовог обавештења. Увек врло савесни и проницљиве мисли, ова два аутора констатују, да код Константина Порфирогенита, кога је историја узела као неприкосновени ауторитет, који не треба проверавати, нигде нема прецизног датума, а ни слова о томе, када су се Словени населили у Тракији и у Илирији. Осим тога, они кажу, да су Словени били пре доласка Срба у VII. веку и у Мезији, као и да Порфирогенит и о томе ћути. Порфирогенит не каже ништа ни о Трибалима, о којима Лаоник Халкокондило пише, да су најстарији и највећи народ, изричито тврдећи, да су Трибали – Срби, но о томе више у поглављу посвећеном томе писцу...

Пре нешто више од сто година, 1872. г., Француски „Универзални речник историје и географије”, што се тиче Мезије, каже:²⁰⁷

„Мезију је сачињавала Србија источно од Дрине и део Бугарске; била је то велика европска област, која се на северу пружала до Саве и Дунава, на југу до планине Љуботине и Балкана, на западу до Дрине, а на истоку до Црног Мора..”

У наставку, на истом месту пише, да су са становницима Мезије били измешани и Словени, које ставља уз Словене, били истог порекла... Ми ово подвлачимо због тога, што од истог аутора дознајемо, да је Мезија Грцима и Римљанима била слабо позната све до римских освајања, тако да је Константин Порфирогенит могао о њој, а и о њеним становницима, да нађе одвише мало обавештења у грчко-римских писаца.

Пређемо ли сада на Дело Сипријана Робера „Словенски свет”,²⁰⁸ констатоваћемо, да он једноставно и јасно каже:

„... la Moesie, que les geographes anciens confondent souvent avec la Pannonie, fut aussi vende, ou serbe. Mocsie en slave veut dire „pays des hommes.” Sans doute, Les Serbies se nommaient entre eux moujes, les braves, les hommes de coeur; et les Grecs, comme les Romains retinrent ce mot, sans en comprendre le sens. Chafarik cite, d’après les historiens byzantins, un général Moujidar... puis un roi Μουρικος, ou Moujik, qui dans sa ville sur le Danube, sécoua au sixième siècle le joug de Césars...”

²⁰⁷ Dictionnaire universel d’histoire et de géographie, par M. – N. Bouillet revu et continué par A. Chassang, Paris, 1872., Vingt-troisième éd.

²⁰⁸ Le monde slave, son passé, son état présent et son avenir, par Cyprien Robert, Paris, Passard Editeur, 1852. tome II., c. 44.–45.

Закључци Сипријана Робера су зачуђујући утолико, што су изишли из пера једног западњака... Уистину, он је устрепталог срца бранио истину о Србима, одн. о Словенима, као да је у његовим жилама текла крв тих прадавних становника Европе! Ево, шта је он рекао у претходном наводу:

„... Мезија, коју су стари географи често мешали са Панонијом, била је такође вендска, или српска. Мезија на словенском језику значи „земља мужева”. Без сумње, Срби су се међусобно називали мужевима, храбрим, људима срчаним; а Грци, као и Римљани примили су ову реч, а да јој нису разумели смисао. Шафарик наводи, по византијским историчарима, једног генерала Мужидара... затим једног краља Мусикос (дакако, грчка деформација) од Мужик, који је у своме граду на Дунаву, стресао у шестом веку Цезаров (мисли се на римског императора) јарам...”

Начин писања Сипријана Робера заслужује поново, да га најпре видимо у оригиналу, а тек затим у преводу. Оно што он каже, звучи уверљиво као његово лично и искрено убеђење, које је својом ширином далеко надилазило извештајан број његових земљака, које је писац ових редака имао прилике да сретне. Јер ево, шта он даље каже:

„Un curieux travail serait celui qui rechercherait l’histoire de la Moesie et des Moujes, ou des braves, des hommes libres du monde slave primitif, depuis l’époque des Serbes du règne d’Alexandre jusqu’au moments, où ces mêmes Serbes devinrent les serfs (servi) des Romains.”²⁰⁹

Мислимо, да ни један Србин о својој прошлости не би лепше писао од овог прошловековног Француза... Уосталом, то не треба да нас чуди! Прошли век се још одликовао витештвом духа и мисли, који нашем столећу толико недостаје! Чујмо сада Сипријана Робера:

„Занимљив рад би била студија, којом би се истражила историја Мезије и Мужева, или храбрих, слободних људи словенског првобитног света, од времена Срба из (периода) владавине Александрове (Александра Великог) до тренутка, када су ти исти Срби постали робови Римљана.”

На жалост, не само да та жељена студија није урађена, него је покопан и Сипријан Робер и сви, који су као он мислили! До те мере, да је данас немогуће пронаћи извесне радове о српском језику, које је спомињао, на пр., Ами Буе, половином прошлога века!

Пошто смо видели, како је један објективни и врло учени прошловековни француски слависта гледао само на један мали део античких Срба, да се вратимо Суровјецком и Шафарику и њиховој осуди дела о „Управљању царством”²¹⁰ Константина Порфирогенита, који уопште није ни покушао да објасни откуда Срби у Тракији, Мезији, Трибалији и по целој Илирији, будући, да се новодошла група Срба није за време сеобе од 640. г. населила по тим областима. Порфирогенит, дакле, као и сви историчари, који су пошли од његових крњих обавештења, као

²⁰⁹ Сипријан Робер, о.с., стр. 45.

²¹⁰ „De Administrando Imperio”

полазну тачку за балканске Србе узима доба византијског цара Ираклија. Међутим, Суровјецки и Шафарик тврде, да то обавештење не одговара никако правој историјској истини, а нити може да се повеже с историјском стварношћу. Зато обојица аутора траже ослонац за своју тезу о приоритету Словена, одн. Срба на Балкану код једног другог поузданог и много старијег писца, а то је Мојсије Хоренски, с којим смо овај одељак и отпочели. Међу свим ауторима, кажу Суровјецки и Шафарик, F. Durich је једини, који је размотрио сведочанство тог јерменског историчара, придајући му одговарајући значај важног документа због његове противречности у односу на тврђење Порфириогенитово. Што се тиче историчара, који су то место само споменули, а да га нису видели, Шафарик такве називи истраживаче не налази уопште вредним спомена. Дурих пак, који је схватио особиту вредност докумената, констатују Суровјецки и Шафарик, користио се крајње погрешним лондонским издањем Мојсија Хоренског од 1756. године. Њих двојица међутим, изражавају захвалност извесном Арсенију Антимосијану (P. Arsenius Anthimosian), члану друштва за ширење верске и литерарне културе међу Јерменима, добитнику венецијанског одликовања „Mekhitaristen Orden“²¹¹ и великом познаваоцу старих рукописа, који је, после упоређења најбољих и најстаријих рукописа, могао да направи најаутентичнији и највернији текст за Суровјецког и Шафарика из дела Мојсија Хоренског. Они кажу, да тај текст у својој студији цитирају на прастаром језику, но нажалост не и прастарим писмом; то је и разумљиво и оправдано, јер у овом случају њих није занимало старо јерменско писмо, већ оно, што је њиме писано, а то је сведочанство о томе, да су Срби насељавали Балканско Полуострво давно пре оног датума, који је у службеној историји узет као „долазак Срба на Балкан“, тј. давно пре VI. и VII. века по Христовом рођењу. Ево тога сведочанства, најпре на старом јерменском језику, писаног латиницом, онако, како су га Суровјецки и Шафарик саопштили у своме овде заједничком цитираном делу, на страни 140.:

„Tragatzotz aschcharhn harewelitz galow Danhmadioh, ar jeri Saramadiah. Jew uni Tragia pokr aschcharhs hing, jew mi mjetz, horum jen Sglawajin askk jotn. Orotz pochanag mdin kutk. Uni ljerins jew kjeds jew kahaks jew lidischs ghiz jew zertschunig mairakahakn Gonsdandinubaulis.”

²¹¹ У старијим француским приручницима наћи ћемо следеће обавештење у вези с називом Mekhitaristes, по коме је споменуто одликовање добило своје име. Мекитаисти су били бенедиктински јерменски научници, који су се тако назвали по Пјеру Мекитару (Pierre Mekhitar), оснивачу овога реда. Њихово седиште се налазило на острву Свети Лазар, међу венецијанским заливима. Њихова је мисија била да шире католичку веру и хуманистичка знања међу својим земљацима, Јерменима. Међу њиховим публикацијама наводи се „Еусебијска хроника“, штампана на јерменском и на латинском, затим један велики латинско-јерменски речник и, између осталог, позната „Хроника Јермена“ (*Chronique armenienne*) Мојсија из Хоренс, или, како се он најчешће назива Мојсије Хоренски. Осим њиховога колегијума на острву Св. Лазар у Венецији, Мекитаристи су установили исти ред у Константинопољу, у Трапезунту, на јужној црноморској обали, па у Бечу, Трсту и Паризу. Ова обавештења су довољна да нас увере, да је у том колегијуму морало бити учених људи, што је за нас овде, с обзиром на предмет о коме се ради, од највећег значаја.

Но пре него што дамо превод горњег обавештења на прастаром јерменском језику, да кажемо овде, да исто ово сведочанство спомиње и Пољак Казимир Шулц, чијем делу смо у овој студији такође посветили једно поглавље, назвавши га онако, како је Шулц назвао своју књигу: „О пореклу и седиштима старих Илира”. Шулц цитира Мојсија Хоренског на страни 74., наводећи, да је његов текст нашао у: „Erit. Geograph. Arm. et Gall. et. Saint-Martin, Paris, 1819.” Ево, дакле, сведочанства Мојсија Хоренског у латинској верзији:

„Thracia orientem versus a Dalmacia, non longe a Sarmacia sita est et continet quinque parvas et unam magnam provinciam, in qua septem genera Slavorum habitant.”

Суровјецки и Шафарик су текст Мојсија Хоренског превели, прецизирајући „реч по реч”. Дакако, у њиховј књизи је превод на немачком, који ћемо, због важности документа, такође овде поновити:

„Das Land der Thraken liegt östlich von Dalmatien bei Sarmatien; und es hat Thrakien fünf kleinere Provinzen und eine grosse, in welcher fünf slawische Geschlechter sind, in deren Sitze die Gothen einwanderten; auch hat es Berge, Flüsse, Städte, Seen und Inseln, und zur Hauptstadt das glückliche Constantinopel.”

Шулц, међутим, није узео читав текст, већ само почетну реченицу: „Тракија је источно од Далмације, не далеко од Сарматије и са стоји се од пет малих и од једне велике области, у којој живи пет словенских племена.”

Шулц у вези с наведеном реченицом даје један сасвим кратак коментар, у коме каже, да су:

„... илиро-трачка племена не само била и остала у својим седиштима.. не само да су сачувала језик, веру и слободу на неки начин (Шулц се изразио на овај начин због римских насртаја и римске владавине на Балкану), већ су се још у петом веку називали Словенима.”

Словенско име се затим јавља у половини шестог века код Јорнанда и Прокопија (550.), односећи се на Словене (некадашње Гете, Дачане и Анте) с „оне стране Дунава”, а 629. г. Теофилакт прича о ратовима између византијских царева и Гета и Словена, објашњавајући:

„Slavi enim dicti sunt antiquitus Getae.”

„Они који се зову словенима јесу антички Гети.”

Седамдесет година после Теофилакта, 690., географ Гвидо из Равене каже, да је данашња северо-источна Немачка насељена Словенима, које он назива Дачанима. У деветом веку Фотије становнике исте те области назива такође Гетима и Словенима, док Нестор у једанаестом веку, каже Шулц, пише:

„...veteres Illyrios et Noricos fuisse Slavos, qui antiquitus ad Danubium in Illyrico, ubi tempore eius erat terra Ungarica et Bulgarica, habitassent.”

Нестор Часни Кијевски је, дакле, тврдио, да су:

„... давни Илири и Норици, или Норичани били Словени, који су од најстаријих времена живели у Илирији на Дунаву, тамо, где су у његово време биле Мађарска и Бугарска.”

Дакле, оно што је Шулиц хтео да одбрани, то је аутохтоност Илира око Дунава, значи, не само с обе стране Дунава, већ и на Балканском Полуострву, а затим му је било стало да докаже, да се име Словен јавља већ од петог века. Међутим, Суровјецки и Шафарик после наведеног текста Мојсија Хоренског, дају једну свестрану и минуциозну анализу, у коју овде немамо потребе да и ми улазимо. Том анализом су желели да докажу аутентичност Мојсијевог сведочанства, те између осталог, иду дотле, да анализирају и његов боравак у Александрији, том важном културном центру медитеранског света хеленистичке епохе, те кажу, да је Мојсије Хоренски боравио у том граду у веку по математичару и географу Папосу. Суида је, наиме, сачувао о Папосу обавештење, да су се у њега налазили драгоцени фрагменти античких грчко-римских писаца, а у исто време Папос је био и аутор једне географије, чији су се одломци сачували на латинском језику... А што се тиче Папосових рукописа, у односу на њих није било сумње, те, према томе, Мојсије Хоренски је у петом веку још увек могао имати Папосове оригиналне списе, служећи се њима, да за своје суграђане, Јермене, напише једну географију света на њиховом језику. Суровјецки и Шафарик кажу, улазећи још дубље у овај проблем, да је „велика трачка провинција” била Мезија; у коју су упали Готи 375. г., у време, дакле, када је Папос још био жив... Уопште су, кажу наша два аутора, Готи у четвртој и петом веку у Тракији играли једну одвећ важну улогу, а да их њихов савременик Папос не би споменуо, што је још један доказ, да је Мојсије Хоренски, Папосов следбеник – од њега узео овај детаљ... Осим тога, настављају они даље, и тврђење, да се Тракија граничи са Сарматијом, такође указује на Папосово доба и уопште на време, које је претходило времену Мојсијево. Познато је, наиме, да је још Птоломеј (у II. веку) црноморску обалу Дакије сматрао као Мезију, којој се на северу налазила Сарматија, чему тачно одговара навод Мојсија из Хорене... Уз то, каснији историчари, као Теофан (V. 238.) и Кедрин (II. 508.), говоре такође о седам словенских племена у „великој трачкој области”, о чијем доселењу нема никаквих трагова из времена цара Хераклија...

Међутим, увек по Суровјецком и Шафарику, сведочанство Мојсија из Хорене добија своју пуну вредност тек у часу, када узмемо у обзир бројна словенска имена, како у Мезији, тако исто и у Илирији, која особито долазе до изражаја у историји о владавини цара Јустинијана, до чега је дошло случајно, а не зато што је писац те историје знао шта чини. Но том проблему ћемо да посветимо посебно поглавље, јер он то заслужује.

ПАВЛЕ ЈОСИФ ШАФАРИК О ДАВНИНИ СРБА, СРПСКОГ ИМЕНА И СРПСКОГ ЈЕЗИКА

а) Биографска белешка

Младим српским генерацијама, којима је ова студија углавном намењена, лишени су сазнања праве српске историје и истине о српском језику, који су Хрвати кроз илирски покрет отели и присвојили, назвавши га „хрватским”, док се кроз све савремене српске школе упорно настоји, да српска деца не зову свој језик правим српским именом, већ „српско-хрватским”. Упоредо с тим, младим српским нараштајима се ускраћује сазнање и о личностима, које су допринеле расветљавању истина о значају српског језика, о старости српског имена и о некадашњој распрострањености српског народа. Једна од таквих грандиозних фигура на пољу науке, несумњиво је и Павле Јосиф Шафарик, рођен 1795. г. у Кобелјареву, а умро 1861. г. у Прагу. По свршеној гимназији, Шафарик је наставио студије у Јени, где је упознао друге две велике фигуре свога времена, Колара и Палацког. Завршивши литерарно-језичко-историјске студије, Шафарик је постао професор и директор гимназије у Новом Саду, где је остао до 1833. г., када је прешао у Праг, где је постао директор чешког музеја, да би ту остао до краја свога живота.

Године 1826. Шафарик је издао „Историју словенских књижевности”, с једним историјским уводом. Касније је то дело проширено под насловом „Илирска историја литературе” (Illyrische Literaturgeschichte), која је остала у рукопису све док је 1864. г. није издао Јиречек као „Историју јужнословенске литературе”. Та историја се сматра једним корисним биографским и библиографским делом.

За Србе је од посебног значаја Шафариково краће дело „Serbische Lesekörner”, „Српска читанка”, издата 1833. г., у којој се говори о пореклу српског језика, уз његову кратку историју. За Србе је такође значајно све оно, што је Шафарик сабрао о српској прошлости, објавивши читав низ извора за српску историју: повеље, летописе, биографије. Шафарик је први издао „Житије” Стевана Немање од Светог Саве и Стевана Првовенчаног. Он је такође објавио „Душанов Законик”, бавио се проучавањем глаголице, давши о њој најправилнији суд пре Ватрослава Јагића.

Најславније Шафариково дело су „Словенске старине”, на чешком „Словенске Старожитности”, или у немачком преводу „Slawische Alterthümer”, у два замашна тома од преко хиљаду страна. У ствари – само то дело представља целу једну епоху и читаву једну школу. Два споменута тома заправо представљају само први део његовог огромног замишљеног дела, од којег је други део требало да буде етнографско-археолошки, надовезујући се на први, историјски, а трећи је желео да посвети културно-литерарним и лингвистичким проблемима. Нажалост, други и трећи део те замишљене научне студије у најстрожијем смислу речи, нису објављени, међутим много материјала из рукописа је публиковано у различитим засебним расправама.

У тој својој, без претеривања, грандиозној студији Шафарик пише о Словенима од њихових прапочетака, па до покрштавања. Та његова веома документована расправа је била од великог значаја за развитак и истраживање порекла, појаве, доласка, сродности Словена и првих почетака њихове историје. Сматра се, што се Шафарикових етнографских разматрања тиче, да је он био далеко испред своје епохе.

У истом том делу, Павле Јосиф Шафарик посвећује више стотина страна Србима, њиховом имену, њиховој давној појави на европском тлу, њиховој великој распрострањености од најдавнијих дана сматрајући их, у ствари, аутохтоним. Да се цео тај богато поткрепљени материјал разради, требало би више хиљада страна; у ствари, то Шафариково дело представља читаву једну енциклопедију, с марљиво разрађеним индексом, који сам за себе јесте један огроман посао, будући да најчешће свако обавештење представља резиме пишчевих истраживања. Додам ли к томе, да се на крају издања јединог које сам у Паризу могла да консултујем,²¹² налазе сви текстови античких грчко-римских и средњовековних писаца, који су оставили било какво сведочанство о давним Србима, не могу, а да не дам изразе дивљења и поштовања према једном тако грандиозном научном захвату, којим се

²¹² „Slawische Alterthümer”, I. Band, Leipzig 1843., II. Band, 1844.

није пропустила ни једна могућност, да се докаже свесловенска старина, која је, по Шафарику, у правом смислу речи била свесрпска.

Прича се, а и пише о томе, да је Шафарик касније одустао од неких својих тврђења. Ми не знамо, ако је то тачно, како се то при једном тако снажном научном раду могло догодити?! Све што је писац рекао, али апсолутно све, он је то одмах и документовао и ни у ком случају није могуће негирање докумената, којима се служио. И сами смо многа од тих сведочанстава имали у рукама, па према томе побијати их је немогуће! Људи се мењају, а с њима и њихово мишљење. Могуће је, да је Шафарик из неких тајанствених и нама необјашњивих разлога то своје мишљење изменио, међутим, документа која је у своме раду употребљавао, цитирао, па чак на крају у целости и приказао, није могао да измени. Према томе, за нас су Шафарикове „Старожитности славјанске” биле и остаће научна студија на највишем нивоу, којој ни време, ни људи, па ни њен аутор не може да умањи значај! А што је из неких мистериозних разлога Шафарик, наводно, одустао од свога учења то се дешава, но расправи о том проблему овде није место. Међутим, он је био слободан, да одустане од свога учења, али, не постоји никаква слобода, а нити било каква логика, по којој би се могло одустајати и од научно поткрепљене грађе... Јер, документа која Шафарик цитира имају трајну вредност и стоје изван домашаја временске црвоточности, па им ми и придајемо пажњу и значај, који заслужују...

„Славјанске старожитности” су у неку руку химна прошлости српског народа. Да све обрадимо у вези с том прошлосту, у вези са српским језиком, са српским именом и с другим именима, која су странци надевали Србима, требало би нам, без претеривања, неколико година. Како је то посао за цео научни институт, а не за један мозак и две људске руке, ми ћемо се овде ограничити само на мрвице мрвица са богате Шафарикове српске трепезе, коју је сам саздао... А ако ју је гурнуо, ни у ком случају није могао да је поруши, јер је истина неразрушива!

б) Шафариково осуђивање грчких и римских писаца

Отпочињући овај део нашега поглавља, упознајмо читаоце с још једним делом, које, додуше, носи Шафариково име, али није само његово. Ради се о књизи „О пореклу Словена по Лоренцу Суровјецком”,²¹³ коју је за штампу приредио Шафарик и објавио 1828. г. у Будиму (немачки Офен). Наиме, до тога је дошло након смрти Лоренца Суровјецког, који је за собом оставио тај још несређен рукопис. Тако то дело представља спој напора и талента двојице капацитета, подједнако снажних у изналагању и употреби докумената.

На стр. 210. те књиге, штампане на немачком језику, Шафарик–Суровјецки констатују, не без огорчења, да су грчки и римски писци и грађа коју су оставили веома непотпуни и незадовољавајући:

²¹³ Paul Joseph Schaffarik, „Über die Abkunft der Slawen”, nach Lorenz Surowiecki, Ofen, 1828.

„... höchst mangelhaften und unbefriedigenden Materialien griechischer und römischer Schriftsteller.“

Немачка наука пак, настављају они на следећој, 211. с., о Словенима пише с висине.

Продубљујући своје мишљење о Грцима и Римљанима, наша два аутора су потпуно сагласни у констатацији, да су стари писци оба та, у античко доба славна народа, направили много грубих и недопустивих грешака и контрадикција, што је довело дотле, да је прасрпска историја тога давног периода хаотична и до одвратности немогућа да се реконституише (sic! „... bis zum Ekel...“). У именима народа и племена влада хаос, особито када се ради о средњој и северној Европи; све је тако нејасно, расплинута и чудно, тако да је потребан велики напор, да се словенски називи најпре препознају, а затим очисте од немогућих облика и примеса, како се не би изгубило наслеђе српско-словенске велике народне фамилије. Шафарик-Суровјецки пишу баш тако:

„... Erbgut der grossen serbo-slowenischen Völkerfamilie... ”

На 78. страни истог дела аутори се питају:

„Шта су Грци и Римљани уопште знали од северно-европских језика? Ако се сакупи све, што су нам оставили сви грчко-римски писци, почев од Хомера и Херодота, па до Тацита и Прокопија, ми немамо ни једну једину реченицу било ког језика северне Европе. У ствари, можемо да нађемо само ту и тамо по коју властиту именицу, поновљену на чудовишан начин од „грчко-римских незналица“, тачно тако се Суровјецки и Шафарик изражавају, настављајући:

„... који су све немилосрдно погрчавали и поромањивали, да ми чак ни данас, упркос неизрециве марљивости стотина језичних и историјских научника, можда тек само хиљадити део од онога, што су нам они тако накарадно пренели, можемо да схватимо. И сведочанства таквих писаца, који нису били способни да макар једну једину реч са северне Европе напишу, правећи само превод, или било какву ознаку, у сваком случају погрешно, треба да нам послуже, да успоставимо науку о тим језицима, народима и њиховој сродности?!“

По нашим ауторима је велико зло, што преко таквих непоузданих сведочанстава треба да се нађу складна решења о језику, о положају земаља, о њиховој природи и о људским односима, о чему су Грци и Римљани били толико противречни, будући, да су им недостајала већ и претходна знања, чак и она најосновнија о физичком и језичном сродству међу људима северно од Грчке и Рима. На истом том месту налази се питање:

„Који је то грчко-римски писац, који је јасно сагледао језичне и међусобне односе северних европских народа?“

Аутори затим рашчлањују карактеристике грчко-римских обавештења:

„Све грчко-римске информације о постојању народа с оне стране Висле и много ближег Дунава, само су крње приче с бескрајним недостатцима, из којих се не може разазнати нити историја ма и најмањег народа“.

Не мислимо ли при томе, колико би било другачије, да имамо домаће вести? Или би можда требало веровати, да су се људске снаге ломиле и кршиле само око Егејског и Средоземног мора? А да је са оне стране Карпата све било уочено и мртво? Затим Шафарик и Суровјецки констатују:

„Заиста је чудно, да ми тим старим писцима приписујемо свезнање и непогрешивост, о чему чак ни они сами нису сањали! Страбон признаје на више места, да нити он, а нити они пре њега нису у том смислу нешто више и нешто сигурно знали. Птоломеј је, истина, сабрао из разних старијих и савремених извора гомилу имена, добивши назив „божанског географа”, међутим, он сам би се нашао у небраном грожђу, кад би неко затражио, да направи класификацију тих његових имена по језичној, или крвној сродности народа, на које се та имена односе.

Тацит, познат као главни извор о Германији, који, уосталом, долази у противречност сам са собом, с другим писцима, па чак и с чињеницама и с природом ствари, признаје, да не зна јасно ништа о односу и сродству Германа, Венета и Сармата, премда је био у Германији. А Прокопијево наклапање” (Шафарик-Суровјецки употребљавају нелепу немачку реч Gewäsch) „о Скито-Готима и Сармато-Германима треба да буде за нас канон генеалогije народа?! Не!”

Супротстављају се двојица великих изучавалаца словенске прошлости, настављајући:

„Сведочанство ни једног, ни другог, нити више таквих сведока не може овде да одлучи; кроз такав један лавиринт може да нас води једино свеукупни истраживачки, истинити и свеобухватни рад.”

Сматрајући, да њихова критика није најоштрија, Шафарик-Суровјецки налазе за сходно, да на стр. 80. њиховог заједничког дела наведу још жешћу оптужбу, коју је формулисао њихов савременик Murtagh,²¹⁴ следећим тешким речима:

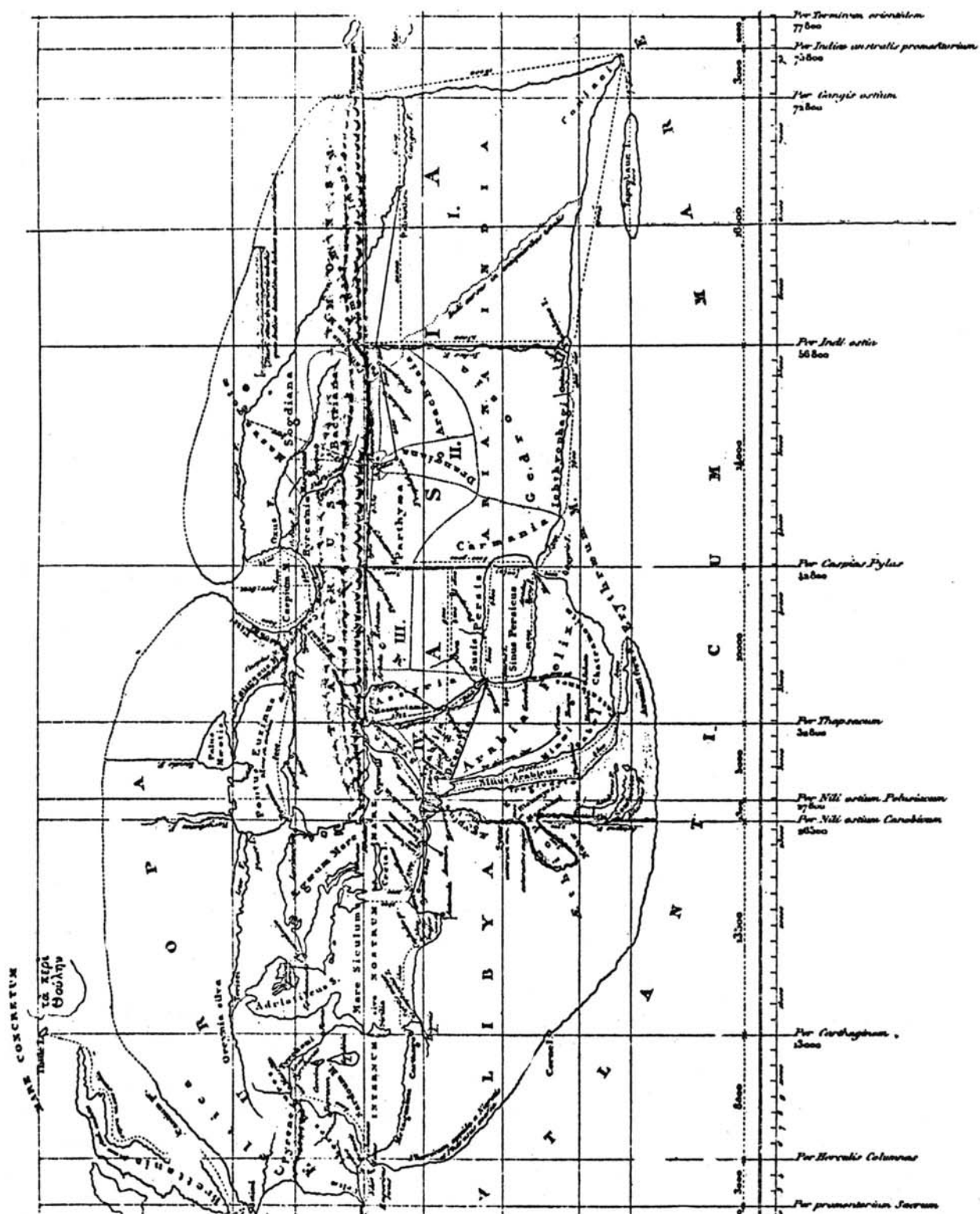
„Den Schriftstellern, welche auf die Gewähr der Alten ein System von der Selbigkeit der Skythen und Gothen gründeten, fehlte es entweder an Urteilskraft, oder an Sinn und Liebe für wirkliches Wissen.” (II., 232.)

Претходни текст значи:

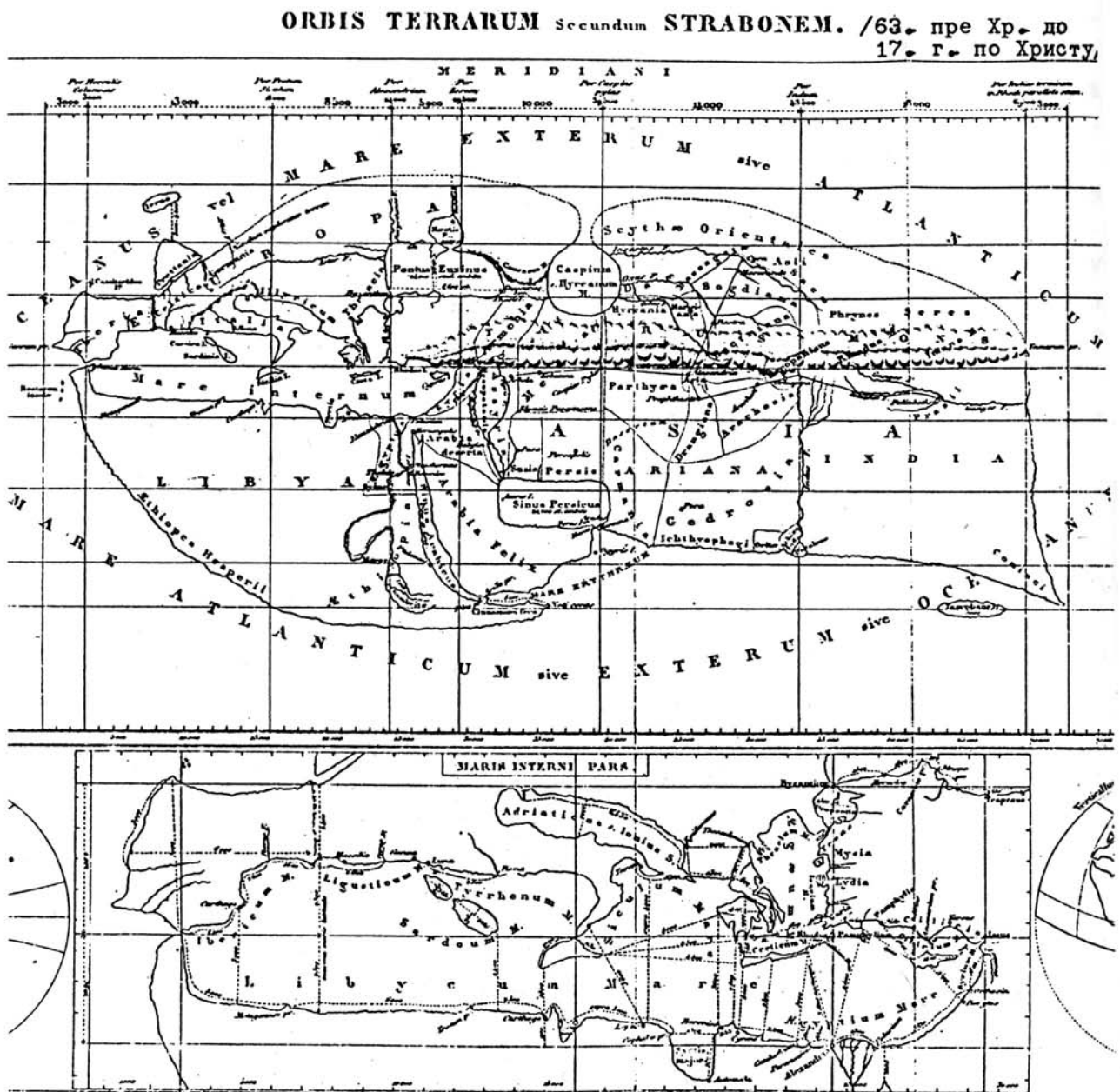
„Писцима, који су оснивали на основу причања старих систем јединствености Скита и Гота или је недостајала снага расуђивања, или нису имали смисла и љубави за истинско знање.”

У срби, што је Европа прихватила суд и обавештења управо необавештених писаца, Шафарик-Суровјецки наводе један готово невероватан пример чак из њиховога времена, мислећи: ако је у њихово доба био на истакнутим местима толико људи без знања, како је то изгледало у давним временима? Наиме, по Наполеоновој жељи, Vialla de Sommières је отишао у Црну Гору из Француске, како би упознао земљу и људе. Шафарик-Суровјецки дословно кажу, да је тај писац обишао целу Црну

²¹⁴ Murtagh Lindley, амерички граматичар, рођен 1745. г., умро 1826. Најпре је био адвокат у Њујорку, а затим се бавио трговином. Пошто се обогатио, повукао се у Енглеску, где је писао особито корисне школске уџбенике. Његова „Енглеска граматика” је доживела сто издања.

Orbis terrarum secundum Eratosthenem. Карта света према Ератостену (276.–195. г. п.н.е.)

Карте према Страбону (63. пре Хр. до 17. г. по Христу)

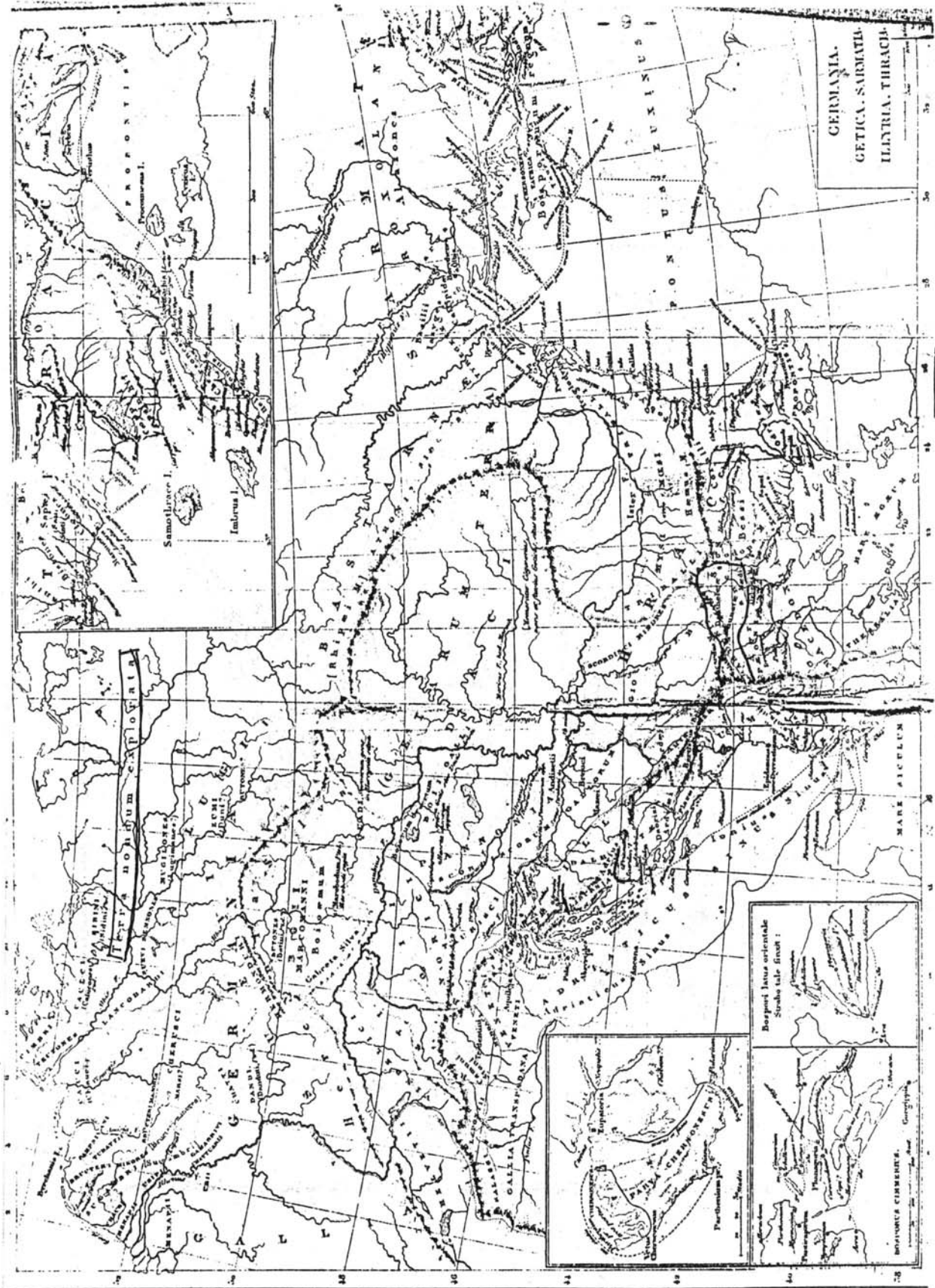
Гору, да је јео, пио и разговарао с Црногорцима у непрекидном уверењу да су Црногорци Грци и да је њихов језик једна варијанта грчког. Дакако, то радозналост Француза није спречило да осети лепоту српског језика, о чему ми говоримо на одговарајућем месту у овој студији.

У прилог Шафарик-Суровјецковог тврђења о грчко-римским празнинама у знању и обавештењима, ми овде у наставку прилажемо две античке карте: прва је, како је на њој назначено, Ератостенова (III. и II. век пре Христа), две друге су рађене на основу Страбонових обавештења. Колико су празнине биле у Ератостеново доба, јасно је на први поглед. На трећој карти пак, што се северне Европе тиче, чак је назначено:

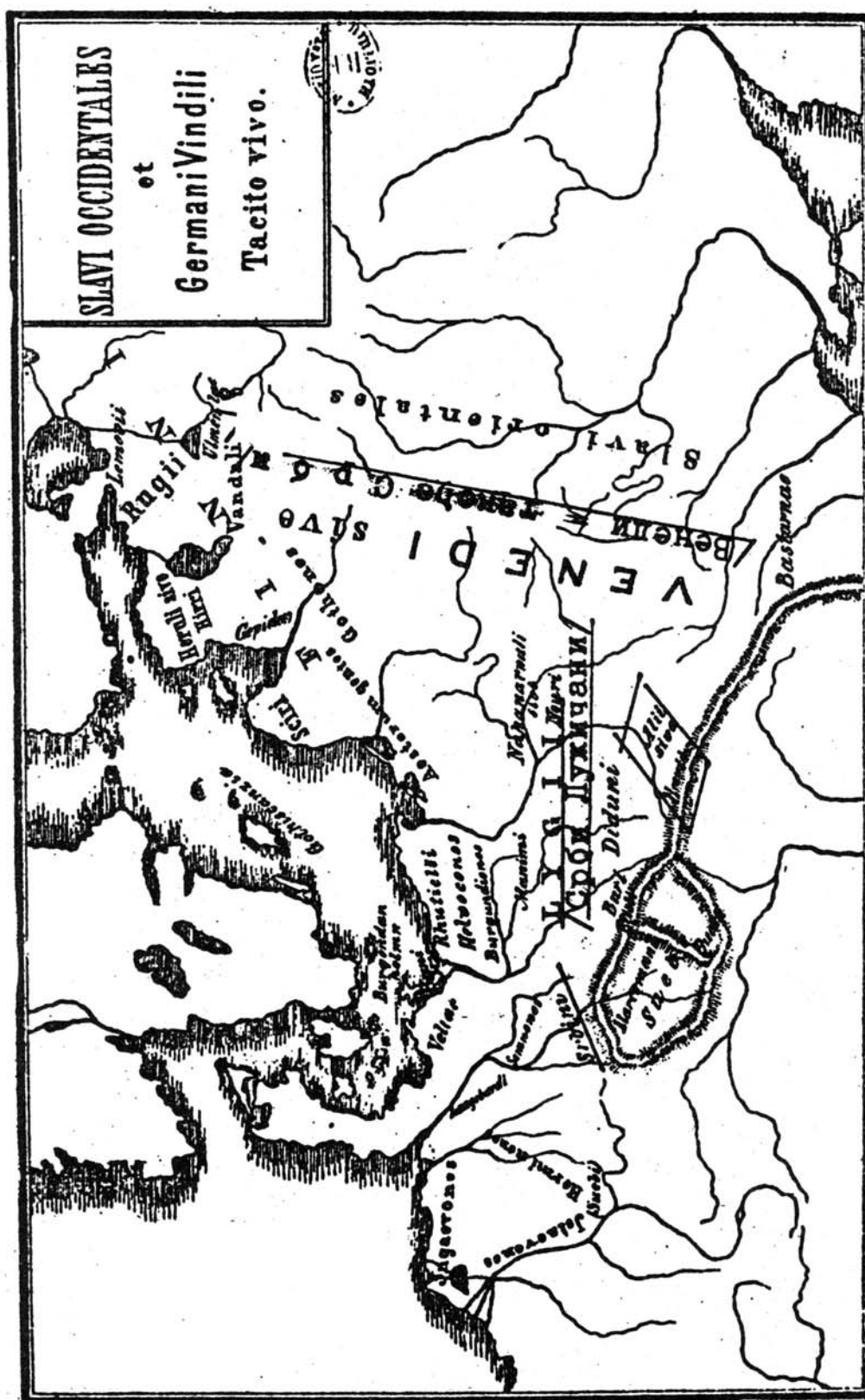
„Terra nondum explorata”,

тј.: Земља још неиспитана.

Четврта карта је рађена на основу Тацита.

Германија, Гетика, Сарматија, Илирија и Тракија

Карта западних Словена и Германа „Виндила“, рађена на основу Тацитових обавештења (55.–120. г. по Христу)

Прелазећи на конкретне примере грчко-римских грешака и заблуда, Шафарик-Суровјецки, на стр. 64. заједничког дела, најпре спомињу Прокопијево Спорои, *Σποροι*, које Gebhardi и други тумаче од *σπειρω*; таква интерпретација, сматрају два научника, спада у смешне језичне грешке. Томе они додају етимологизирање Константина Порфирогенита, који изводи Требиње од „треба” (= жртва), па Буна од *bonus*, *bona*, *bonum* (= добар, добра, добро), што пореди с грчким придевом *καλον* (= добро у средњем роду), затим СРБ од „сервус” (= роб), *Canale* од *via plaustralis* (= колни пут), грчки *αμαξια*... Они затим налазе смешним етимологизирање код Ане Комнен, која Шумен изводи од Симеун, док је то међутим од „шума”; други пак изводе Цариброд од *Caesaris barba* (= Цезарова брада), уз друге безбројне примере, који су сви непобитна сведочанства о најтежем грчком непознавању језика.

Шафарик и Суровјецки даље изражавају своје мишљење о грчким језичним „пртљачима”, који су од лепих српских имена Радгост и Радомир направили Андрагастос и Артамерос, а шта су тек могли да ураде, представљајући усмено, а особито писмено име СРБ? Јер грчко Спори јавља се само код Прокопија и нигде више, и ни код кога више. После овога, Шафарик-Суровјецки, мислећи при томе на управо споменуте Србе, постављају питање:

*„Како су Словени могли да надену себи грчко име? Име, које и данас Словени врло удаљени једни од других још увек носе, као на пр. Лужички Срби, балкански Срби, руски Срби, а које је некада било домаће и опште народно име, о чему ће историчари морати да воде рачуна.”*²¹⁵

На крају овог одељка, Шафарик и Суровјецки сматрају, да треба да се подвуче, да је Грцима било сасвим свеједно, да ли ће писати СРБ, или Србин, Серблос (= грчки *Σερβλος*), или Трибалос (= грчки *Τριβαλλος*).

На страни 70. Шафарик-Суровјецки дају поближе објашњење о томе, како су Грци од назива Србаљ, Србљи, направили Трибал-ос, Трибал-ои, па кажу, да су Грци Атике мењали „С” у „Т”, као на пр.: „глоса” у „глота”; „тхаласа” у „тхалата”, или – исти ти примери на грчком: *γλωσσα* : *γλωττα*; *θαλασσα* : *θαλαττα*. Исто тако, српски „Сир” у грчком је постао „Тир-ос” (*τυρος*), а код Херодота географско име „сред”, или „серед” је Тиарантос (*Τιαραντος*), док је код већег броја грчких писаца географско име Средец претворено у Триадитза (= *Τριαδιτσα*)...²¹⁶

²¹⁵ Abh. e. Privatges. in Böhm. Pr. 1784., B. VI., S. 280.
Vers. e. Landesgesch. v. Mähr. v. Monse Olm., 1788., B. II., S. 16.
Casop. vlast. Mus. W. Pr. 1827., Hft II., S. 8.

²¹⁶ Р.Б. за овај случај сматра: „Ако је Средец претворен у Триадитза, мора да се ради о називу истог места у различитом раздобљу. Тријадица = Три мученице, којима је из неког разлога град посвећен. Био је на Криту град Тријадка = Три мученика. Зато је и наслове широм света чувене Илијаде на српском језику, у смислу: Трагедија Илија (Троје), тј. Или-јада.”

в) Старост и приоритет српскога имена

На страни 66-ој заједничког дела Суровјецког и Шафарика, чији је наслов „О пореклу Словена”, аутори су сагласни у томе, да све дотле, докле и најмање историјско светло може да падне на Словене, све указује на то, да су они већ у прадавно, пренестијско доба били врло бројни, да су се састојали од многих племена, која су носила различите називе, али је име СРБ – као свеопште (Gesamtname) и заједничко име за сва племена, означавало и заједничко (они прецизирају: индијско) порекло. У сваком случају, тврде аутори – неусмњиви ауторитети обојица на пољу славистике – име СРБ, Србин, старије је него име Словен. Ево тог њиховог текста у немачком оригиналу:

„... dass der Name Serb als Gesamtname für alle Stämme derselben windischen (indischen) Abkunft älter sei, als Slawen...”

Што дословно значи:

„... да је име СРБ као свеопште име за сва племена виндијског (индијског) порекла старије, него Словен...”

„Ово уверење, наставља Суровјецки, што је Шафарик, срећујући његово дело прихватио и одобрио, изазивају у мени значајни разлози, одн. оно, што су нам, упркос свему, предали Грци и Римљани, означивши тим именом више народа, у ствари не мислећи уопште на њихово словенско порекло. Ко ће, на пр., да се превари, не препознајући у Србима Сарматије Словене? Ту их налази Плиније:”

„A Cimmerico accolunt Maeotici, Vali, Serbi...”²¹⁷

А такође и Птоломеј касније:

„Inter Ceraunios montes et Rha Fluvium Orinei, et Vali et Serbi”

У рукописима стоји Србои и Сирбои, одн. у грчком оригиналу: *Σερβοι*; *Σιρβοι*. Ти су Срби живели између Кераунских планина, одн. крајњег северног дела Кавказа и Волге, а на данашњој реци Серба, или – како Татари изговарају – Сарпа.

У вези с називом „Кераунске планине”, како сам научила кроз школу и студије, госпођа Ружица Борисављевић примећује:

„Колико је могуће, морамо се трудити, да сопствена имена не избличавамо, некада скоро до неповратног разумевања. Планине Сербани, од њих смо направили Кераунске планине. То је тачно крајњи део Кавказа, где су живели Срби, па има чак ту и река Серба = Сарпа. Уметнуто –АР– значи, да је око ње плодно земљиште, а –Б– је претрпело промену у –П–. Ја лично немам појма, да ли је земљиште око реке Сербе плодно, али нам то говори ово –А–, које је потисло –Б–; то –А–, које се нашло испред –Р–, па нам каже –АР–. Истина је увек кохерентна! Ево, Прокопије у VI. веку, на истом том месту, где су Плиније и Птоломеј локализовали античке Србе, само на ширем плану – ставља своје Анте!”

Предњим наводом сам желела не само да представим читаоцима једно ново и интересантно тумачење, већ сам уједно хтела и да скренем пажњу будућим научним српским радницима, који ће морати на једном

²¹⁷ Плин., VI., 7.

вишем нивоу, у оквиру Института, да се позабаве овом врстом терминологије веома савесно, како би исправили све стране грешке и деформације. Но с тим у вези је и један још много тежи проблем, а тај је, да се те грешке исправе у науци уопште, тј. на међународном нивоу. А за то ће бити потребан предан, пожртвован и дуг рад читаве екипе језичко-географско-археолошких стручњака, чији је матерински језик српски, но који – упоредо с њим – морају познавати грчки, латински и најважније живе језике, јер ће бити неопходно објављивати расправе у односу на тај проблем у страним часописима. Свакоме мора бити јасно, колико ће бити тешко, да се те измене практично изврше, па чак и када се ради о грешкама и заблудама – особито о њима, будући, да се оне провлаче кроз стотине, па и кроз читаве две хиљаде година. Ето још једног огромног задатка обновљене Милојевићеве Српске Аутохтонистичке Школе!

Враћајући се Суровјецком и Шафарику, налазимо наставак њиховог тумачења спомена српског имена у античко доба. Тако, кажу у даљем излагању њих двојица, Плиније од Меотског Мора иде према истоку, како то излази и из Птоломеја, што је ретко сведочанство о овим крајевима. У истој овој области, међутим, Мела не познаје Србе, већ Сармате. А ни Појтингерова карта²¹⁸ (= Tabula Peutingeriana) их не обележава. Међутим, морамо да нагласимо, да у VI. веку по Христу, Прокопије управо овде, само на ширем плану, ставља своје Анте, одн. тачно на месту, где су Плиније и Птоломеј локализовали античке Србе. У прилог Плинија и Птоломеја, прилажемо копију Птоломејеве карте, на којој је на југо-западу, према Азовском мору обележено место Сураба, док се на истоку, између Кавказа, Каспијског језера и Волге, налази ознака за народ – Серби. Та два назива на повеликом одстојању један од другог несумњиво указују на то, да су оба заснована на истим коренима и да увек означавају било народ Срба, било пак места по њима названа.

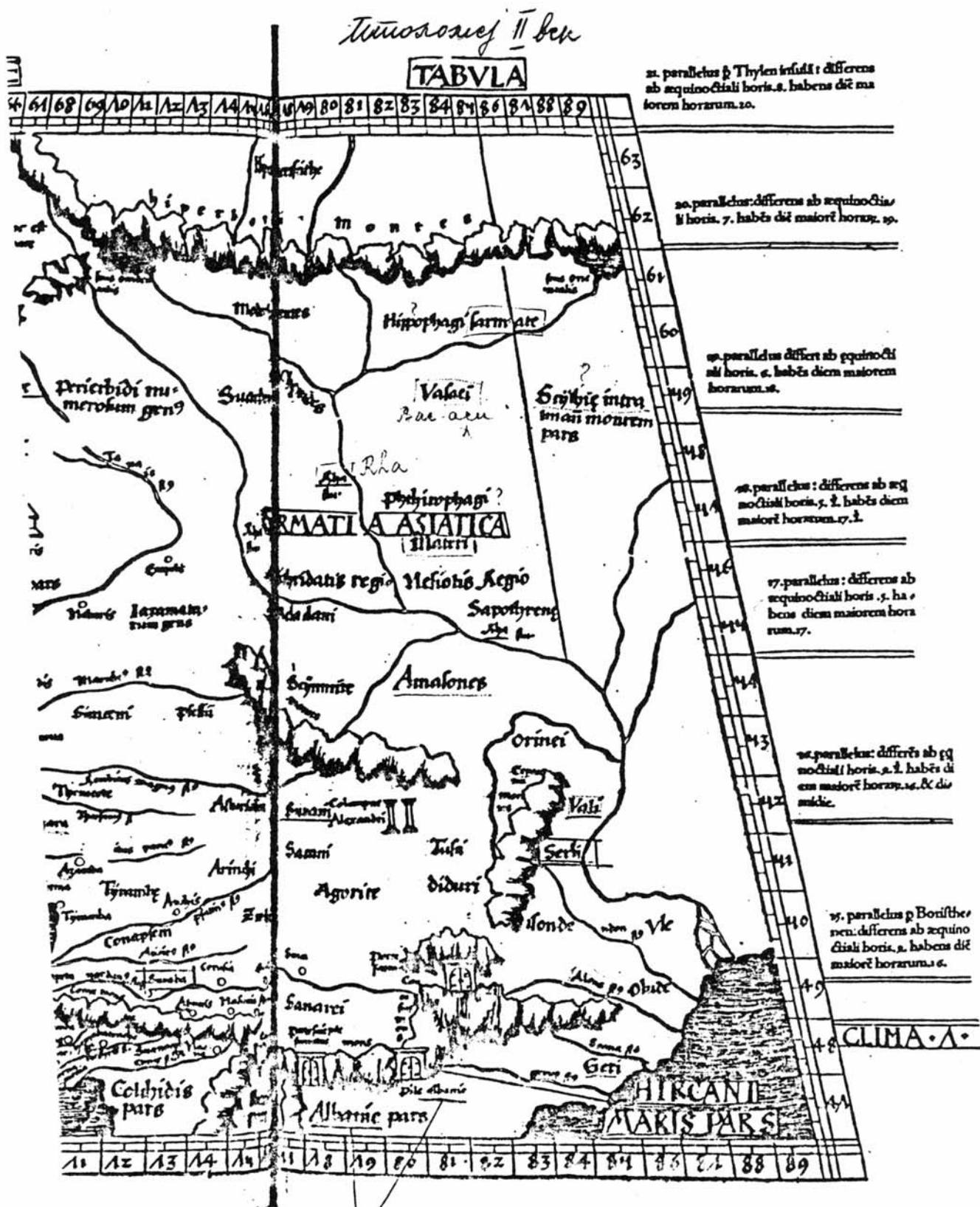
Приложила сам овде карту, која се налазила уз копију мога манускрипта код госпође Борисављевић. Уз напомену на самој карти, она је додала посебно:

Pile Albani i Albanic pars, – обележила сам то на Птоломејевој карти, јер на то Шиптари мисле, али то баш никакве везе с њима нема. Довољно је видети, да је чак горе на северу, на латинском написано *Ni-berborei Montes*.

За место Сураба према Азовском мору, она пише подвлачећи на следећи начин:

„Сураба (па и да је Сираба) значи, да су у њему држали робове. Тако је било и са местом, које је на карти одмах испод Сураба, а почиње са аб-...; даље не може јасно да се прочита..”

²¹⁸ Peutinger (Conrad), научник, који се особито бавио изучавањем античке културе и споменика. Рођен је у Аугсбургу, 1493. г. Он је особито познат по карти римског царства, која носи његово име, Tabula Peutingeriana. Једни сматрају, да је та карта израђена 393. г. у Цариграду, за време Теодосија Великог. Неки пак тврде, да она потиче из 222. г., а неки – из 161. г.

*На ово мисле Шмитови
али то је била нова вера.*

Део Птоломејеве карте (II век)

После ове кратке, али важне дигресије, а у немогућности, да се задржавамо на разним српским племенима из античког доба у наставку разматрања дела Суровјецког и Шафарика, ипак не желим да изостављам неке њихове напомене о Будинима.²¹⁹ Они кажу за њих зна Херодот у V. веку пре Христа, како то врло лепо разлаже и доказује Осолински. Будин је, тврде они даље, право словенско име, баш као Србин, Славин, Рутин, Волин, итд., а главни аргуменат за њихову словенску припадност јесу још и данас бројна географска имена. Само у Мађарској, настављају они, има 30 имена од истога корена, од чега и Будин (= немачко Офен); к томе додајемо бројне називе по Србији и Бугарској, означене у рукописима као Бодинь, а код византијских писаца *Budin*. Ту спада и некадашње владарско седиште у Херцеговини, Будиње...

На стр. 68. Суровјецки тврди, да је већина богова Будина била индијског порекла, да би затим додао једну Херодотову напомену:

„... *εθνος ... γλαυκον τε και ισχυρωσ εστι και πυρρον...*”,

што се потпуно слаже с Прокопијем, који за Србе каже, да су плавооки, снажни, пути не јако беле и косе не плаве, жуте, већ црвенкасте, риђе = *υπερυθρος*, или латински – *subrufus*.

Сведочанство је несумњиво аутентично и врло интересно, уз њега госпођа Ружица Борисављевић као да уз перо узвикује:

„Ево чувене српске „Русе косе”!”

*

* * *

Пређемо ли сада на Шафариково дело „Славјанске старожитности”, одн. на немачком „*Slawische Alterthümer*”,²²⁰ или на српском „Словенске старине”, најпре ћемо остати неми пред мноштвом грађе, чији нам сваки детаљ изгледа неизрециво значајан, у толикој мери, да оно, што смо од свега за ову студију одабрали, није ни бледа слика једног великог научног, врло продубљеног рада, обављеног с оштрим критичним смислом. Мишљења смо, да ће називи Шафарикових поглавља првога тома, које ћемо овде навести, бити врло речита представа једног епохалног истраживачког напора, који у себи има циновске величине. „Архитектура” Шафарикове књиге је врло компликована, с параграфима, тачкама и подтачкама, с наводима на свим индо-европским језицима, с регистром имена свих словенских народа и с врло брижљиво израђеним индексом, рекли смо то већ – чије свако обавештење представља озбиљан научни резиме. Ево, на који начин је Шафарик развио своју тему:

Он је најпре, после предговора, посветио 26 страна доказима о, у неку руку, аутохтоности Словена уопште у Европи. Његови аргументи употребљени у ту сврху, убедљиви су без икаквог поговора, па према томе и необориви. Свакако с тим у вези треба да се напише посебна студија! Уопште, Шафариково дело треба да разрађује цела једна установа, један институт, страну по страну, параграф по параграф.

²¹⁹ О.с., р. 67, 68.

²²⁰ I. Band Leipzig, 1843.; II. Band Leipzig, 1844.

Друга његова глава од 35 страна прилично ситног слога посвећена је првобитним именима Словена: Винди и Срби.

У трећој, од 64 стране, износи најстарија сведочанства о Виндима, или Србима. На следећих 57 страница Шафарик третира најпре проблем најстаријих сведочанстава о Србима, у оквиру чега пише о „Племенима Словена у земљи Винда, или Срба”.

Након тога, на 42 стране пише о дунавским Словенима, дакле опет о Србима и о јадранским Венетима, што је исто име као и Венди, Венеди, Виниди, којима су се означавали Срби са Балтичког мора. Од стране 265. до 485. Шафарик затим пише о осталим словенским народима (Русима, Пољацима, Чесима, Прусима, итд.), да би се на крају књиге бавио земљом Прасловена, њеном географијом, планинама, рекама, језерима, морима, градовима, митологијом и прасловенским другим старинама и традицијама да би на самом крају прикључио још један тежак посао: **Хронолошки преглед свесловенске историје**. И да особито заинтересованим истраживачима још кажемо, да други Шафариков том садржи при крају једну листу свих словенских племена, до данас сачуваних, или већ избледелих и изгубљених имена; листа сама за себе представља један важан докуменат.

Да се сада повратимо на, како Шафарик пише:

„Serben, der uralte, ursprüngliche, einheimische Gesamtnamen aller Slawen...”²²¹

„Срби, прастаро, првобитно, домаће опште име свих Словена...”

Споменувши Плинија, Птоломеја и Прокопија, управо као и Суровјецки, у вези с именом Србин он им још додаје и име Вибија Секвестра²²² с напоменом:

„У особитом значењу постоји име:

1. – Северних, или руских Срба, које Баварски географ назива *Зеруиани* и за које Константин и Нестор Часни Кијевски (866.–949.) сматрају, да су првобитно били веома проширени, а највише их је било тамо, где су били смештени Бужани, тј. на Бугу, а одатле према истоку у суседству Дреговића”.²²³

За ове Србе госпођа Борисављевић пише: „Зеруиани = Срби Рујанци (руј = црвен). Срби русокоси = Срби Рашани за разлику од Белих – Пелазга, тј. Беласа-ца.”

2. – Илирски, или јужни Срби... О њиховим седиштима Шафарик говори доста опширно, па додаје: „Србија у ужем значењу се звала област на Босни, Дрини, затим Рашка, поречје Мораве и Колубаре.”²²⁴

3. – Мајсенски и Лужички Срби, које спомиње Вибије Секвестер (око 550. г.) и Фредегар (630.).²²⁵

²²¹ Том I, стр. 65.–69. и 92.–100.

²²² Шафарик, о. с., § 9., тачка 1.–4.

²²³ Шафарик, о. с., § 28., тачка 3.

²²⁴ Шафарик, о. с., § 32., тачка 1.

²²⁵ Шафарик, о. с., § 44., тачка 8.

4. – „Сербенланд, Сарова, Зурба, Свурбеланд са осам провинција, простира се око реке Сале,²²⁶ још око 800. г.

5. – Посебна област била је Србиште, погрешно писана Циервисти, или Зербиште, између Нуте и Елбе, око места Зербст све до 949. г.”²²⁷

Прокопије, наставља даље Шафарик, назива у шестом веку Србе Спорои и каже, да је највећи део земаља с оне стране Истра, тј. Дунава, под њиховом влашћу.²²⁸ Ту Шафарик спомиње Добровског и саопштава, да је тај „отац славистике” до краја живота задржао чврсто и засновано уверење, да Спорои, представља грчку измишљотину за Србе, тим пре, што осим Прокопија нико други то име нигде не спомиње. При томе Шафарик Добровскога карактерише као „оштроумног” научника, да би тиме придао већи значај његовом тумачењу. У истом смислу, наставља писац даље, име Србин тумачи и Енгел у својој историји о Србима, на стр. 157. Schlötzer се прикључује Добровском својим мишљењем, да стварно треба имати развијену машту, да би се од грчког језика исконструисало име једног старог народа. Шафарик баш управо тако пише:

„einen alten Namen der Nation...”

„... старо име нације...”, тј. српске.

Но слависти Шафарику није био довољан само претходни закључак, па он додаје:

„Можда у Спорои и стоји, „унутра” Срби, јер кад Грк чује ту гласовну скупину, коју му је немогуће и да изговори, лако је могао да уобрази (einbilden), да чује нешто као Спорои.”²²⁹

На истом месту Шафарик износи, да се име Срби до његовог времена, а ми додајемо и до нашег, задржало код неких словенских народа, као код Срба на Доњем Дунаву и Сави, па у некадашњој Илирији на Балкану, затим у Горњој и Доњој Лужици, док је у прошлости означавало све словенске народе, или у најмању руку њихов највећи део, па је као такво допирало до најудаљенијих времена.

На 90. страни I. тома Шафарик констатује:

„... да је једно тако чисто име, које се лако препознаје као словенско, било тешко за изговор странаца. Постоје два важна сведочанства, о проширености српског имена, која датирају из IX. и X. века. Понајпре, српско име се налази у попису Словена једног географа из IX. века у Минхенском Рукопису. Те Србе у X. веку Константин Порфирогенит спомиње као Беле, тј. Велике Србе, иза Турске, како је он називао Мађарску, у Бојки. Ти Срби су били Слободни Срби, насупрот Црним Србима у руским степама, који су били потчињени, имајући као суседе Древлане, Дреговиће и Кривиће. Из наведеног је јасно, колико је било проширено име Срби. У ствари, оно што је записао Константин Порфирогенит, потврдио је и Баварски географ, забележивши:

²²⁶ Шафарик, о. с., § 44., тачка 10.

²²⁷ Шафарик, о. с., § 44., тачка 10.

²²⁸ Прокопије је горње своје тврђење изисо у својој III. књизи „Историје његовог времена”, гл. 14., где говори о Готима. Прокопије се као историчар цени због његове тачности, објективности и интересовања за догађаје. Међутим, Шафарик као лингвиста не дели то мишљење...

²²⁹ О. с., I., 95.

„Ist das Land der Zerviani (d.h. Srbljani) so gross, dass alle slawische Völker daraus gingen“

А то значи:

„Земља Зеруиана (Шафарик прецизира: Србљани) је тако велика, да су сви словенски народи из ње потекли.“

Аутор сматра, да је ово сведочанство утолико вредније, што оно потврђује, да се српско име стварно протезало од Одре и Елбе, па преко Средње Европе до Дунава и преко Дунава.

У Минхенском Архиву, који носи назив Normayr's Archiv, од 1827. године, ово сведочанство је записано под бројем 49. на латинском језику:

„Zerviani, quod tantum est Regnum, ut ex eo cunctae gentes Slavorum exortae sint et originem, sicut affirmant, ducant.“

Ради се о истом сведочанству, уз незнатну варијанту у изразу:

„Зервиани, чије је царство толико, да су из њега проистекла сва словенска племена и од њега воде порекло, како тврде.“

„Јасно је, закључује Шафарик, да је овај докуменат утолико значајнији, што он потиче од једног Немца. Друго, он се несумњиво односи на велике српске земље с обе стране Висле, па од Одре до горње Волге. Значај истог сведочанства је још и у томе, што је јасно, да га је географ примио лично од Срба управо са тога простора.“

С претходним су у складу, наставља Шафарик своја разматрања, и друга сведочанства, на пр., бискупа Саломона (умро 920. г.), који је сачинио један етимолошки речник, назван Mater verborum, одн. Мајка речи, који је на следећи начин формулисао, да су Срби били становници старе Сарматије:

„Sarmatae ... Sirbi tum dicti ... id est quasi Sirbutiu.“ (Cod. Mus. Boh., p. 303., 3.)

Претходно тумачење значи:

„Сармати... који су се тада звали Сирби... што је као Сирбутиу.“

Чех Вацерад, који је 1102. г. преписао Mater Verborum, на многим местима је уз наведене називе дао тумачење и на чешком. Код назива Сармат, редовно објашњење му је Србин, чиме показује, да су Птолемејеви Сармати у стварности били Срби. Тако у једној прилици уз Сармат пише дословно следеће:

„Sarmatae populi Zirbi.“²³⁰

На једном трећем месту²³¹ кописа Mater verborum, Саломон, из VIII. и IX. века по Христу, назива једног луталицу, који се представљао као калуђер из Сарабатие (тј. Сарматије) Србином, на следећи начин:

„Sarabatiae proprie currentes, vel sibi viventes Zirbi,“

што ће рећи:

„Из Сарматије стварно лутајући и сами за себе живећи – Сирби, тј. Срби.“

²³⁰ Cod. Mus. Bohemiae, p. 471. c 1.

²³¹ Cod. Mus. Bohemiae, p. 302., 2.

Неисцрпни Шафарик наставља даље,²³² да се у тзв. Далимиловој Хроници у стиховима од непознатог аутора из око 1310. г., која је, што је неопоречиво, тврди он, рађена на основу много старијих извора, спомиње се име Србин, у његовом најширем значењу; како је Хроника у стиховима, наводимо два стиха с нашим примером:

„W srbském gazyku gest zcmé,
Gž Charvati gest gmc.”

Затим нам Шафарик саопштава, да је горња два стиха један немачки преводилац из XIV. века превео на следећи начин:

„Ezu Winden ist ein Gegend, die ist Gravacia genent.”

Или, исто то на српском:

„У Срба се налази област, која се зове Хрватска. Та хрватска земља у земљи Срба, у ствари је Бела Хрватска Константина Порфирогенита. У нашем горњем примеру израз „в сербском” преведен је, с истом речју „широког значења” – „Винден”.

Име СРБ је и по Добровском, наставља Шафарик, старије и опште име словенског народа. Оно је по њему, тј. по Добровском, уз Винден, главно име истог, тј. српског народа.

Назив „СРБ” песника „Далимилове Хронике”, каже Шафарик даље, у складу је с употребом истог имена код Прокопија, као и код писаца XV. и XVI. века, који увек с разлогом преводе Винд са Срб. Уосталом, наведимо овде тачно Шафариков текст:

„... Wind übersetzt, nicht ohne Grund durch SRB, dem Gebrauche uralter Zeiten folgend...”²³³

Што значи:

„Винд преведено, не без разлога са СРБ, следећи употребу прастарих времена...”

Из тога је јасно, изводи Шафарик, зашто још данас то национално име постоји и очувало се код два, међу Словенима, најразличитија народа код Лужичких и Илирских Срба.

У белешци која одговара том тексту, Шафарик допуњава:

„Истоветност Лужичких и Илирских Срба није случајна, већ долази из најдавнијих времена.”

Он затим још једном наводи Добровског, који је, на доле цитираном месту дословно рекао:

„... тим именима звали су се сви словенски народи, пре него што се уопште појавило заједничко име Словен.”²³⁴

Како Шафарику у непрекидној жеђи за документима никада ових није доста, он у вези с претходним упућује на:

- „Kuthenische Chronik bei „Weleslawje”, Vorrede, XLV., 12., 15.;
- Placel, „Hist. židovska” (= Jüdische Geschichte), auf S. 447.;
- Buchholcer, im Register unter dem Worte Srbi.

²³² Slaw. Alterth., I., 98.

²³³ О. с., I., 98.

²³⁴ Dobrowsky, Wiener Jahrbuch der Litt., 1827., XXXVII., S. 1.–28.

На истом месту Шафарик исказује своју мисао, која представља срж његовог рада и читаве његове богате документације, а коју ћемо ми овде, због њеног значаја, да најпре наведемо онако, како смо је преписали из немачког оригинала, одн. из превода његових „Старожитности...“:²³⁵

„Beide erbten ihren Namen aus jenen uralten Zeiten, wo alle jetzigen Slawinchen Stämme unter dem gemeinsamen Namen der Serben vereint, noch eine allgemeine Sprache redeten, woraus nach und nach, bei den vielfältigen Zügen, im langen Verlaufe der Zeit, zwölf verschiedene Mundarten, soweit sich dieselben bestimmen lassen, hervorgingen. Vergleichen wir, sagt Dobrowsky, die beiden glaubwürdigsten Zeugen über die Slawen der VI. Jahrhundert, nämlich Jornandes und Prokopios, so ersehen wir mit sicherheit, dass Winden und Serben die beiden hauptnamen eines und desselben volkstammes sind.“

Ево и на српском овог веома значајног Шафариковог закључка:

„Оба (тј. народа: илирски Срби и лужички Срби) наследили су своја имена из оних прадавних времена, када су сва данашња словенска племена била уједињена под заједничким именом Срби и када су говорила још један општи заједнички језик, из ког се, постепено, приликом многих кретања, кроз дуго време, развило дванаест различитих говора, колико се они могу одредити. Упоредимо ли, каже Добровски, два најверодостојнија сведока о Словенима у VI. веку, наиме Јорнанда и Прокопија, тако констатујемо са сигурношћу, да су Винди и Срби била два имена једног истог народног стабла.“

И даље у истом смислу Шафарик наставља да развија своју мисао,²³⁶ па каже:

„Ако узмемо у обзир ... име СРБ, тиме почиње за нас један нови, далек и сигуран пут у истраживању порекла и најстаријх седишта данашњих Словена, јер имамо два сигурна имена тога прастарог народа: стране име Винден, или Венден и домаће и опште познато име ... Срби.“

Да би потврдио научност оваквог свог тврђења, Шафарик подвлачи у наставку, да он заснива ова своја излагања на истини (Wahrheit), а не на вероватности (Wahrscheinlichkeit), као када се ради о касном општем називу Словен. Јер, када се ради о Србима, одн. о српском имену, он подвлачи, да се налази на „чврстој историјској подлози“ („... auf festem historischen Boden...“).

Од стоте стране својих „Старожитности славјанских“, Шафарик наставља излагање својим категоријским стилем:

„Тек када најстарија седишта и историја Венда, или Срба, чија словенска припадност не подлеже никаквој сумњи, буду историјски испитана, одређена и са сигурношћу установљена, тек ће онда истраживачки поглед смети да падне и на друге народе, да се установи постојање виндијског, одн. српског народа у старој Скитији и Сарма-

²³⁵ О. с., I., 97., 8.

²³⁶ „О. с., I., 98.

тији, или у другим европским земљама; тада ће грађевина наших старина бити чврста и необорива.”

Увек у првом тому „Старожитности”, од стране 165.–181., Шафарик цитира најстарија сведочанства о Србима. У самом почетку он поставља питање:

„Зашто се српско име тако мало јавља до VI. века?”

Па одмах наставља, да су их Грци и Римљани, немајући рашчишћене појмове, час мешали са Скитима, а час са Сарматима. На страни 170. Шафарик тврди, да име Срба код Плинија, Птоломеја и Прокопија представља име свих Словена.

Што се тиче обавештења Вибиуса Секвестра:²³⁷

„Albis Germaniac Suevis a Cervetiis (al. cod. Servitiis) dividit...”

„Река Лаба у Германији дели Свеве од Срба...”

Шафарик га сматра изнад свега значајним, зато, што нам оно даје потпуно убеђење, да се под Цервечици не подразумева ни један други народ осим Срба²³⁸ на Лаби. У вези с тим, на стр. 173., он даје краћи коментар:

„Вибије Секвестор, који је писао у Италији, или у Галији, предњим обавештењем спомиње два најстарија народа с обе стране реке Елбе: ближи зове Свеви,²³⁹ а даљи, с друге стране реке, Срби”.

У то доба још, подвлачи Шафарик у наставку, тј. у време Вибија Секвестра, латинског географа, за кога се мисли да је живео између V. и VII. века, још увек су се сви Словени у данашњој Немачкој називали Србима, чији део су представљали и Љутице и Бодрићи. Ово уверење потврђује нам, између осталих, и Константин Порфирогенит, тј. уверење, да су сви ти народи потицали од Бело-Срба, које је Баварски географ назвао Зервиани.

Све напред речено Шафарик потврђује још и белешком, у којој каже, како је

„Крусе нашао име Цервечици на његовој карти старе Германије, где је раније била земља Сербиште, одн. у близини града Зербст, што је опет било српско Србиште.”

*

* * *

Од стране 174. првог тома, Шафарик отпочиње да расправља о постанку српског имена, па пише:

„Име Србин спада у најстарије и најнејасније име народа”.

Добровски, упркос његовом савесном изучавању, не сматра да је нашао право објашњење. Ипак му се учинило, а то име долази од једне

²³⁷ Vibius Sequester, De fluminibus, fontibus, lacubus, gentibus, etc., s. v. Albis; V. Serbi in Anton's Versuch über die alten Slawen, II., 111.–112.; V. Engel, Geschichte von Serbien, p. 150.–157. (mit Dobrowsky).

²³⁸ У вези с писањем Сервицији и Церветији, одн. Цервечици, Шафарик објашњава, да су у средњем веку писци, који су писали на латинском, мешали код страних имена „Б” у „У”, „УУ”, или „W”, па су писали Вулгари, уместо Булгари; Зеруиани, уместо Србиани. Исти ти писци стављали су „С” уместо „S” и „Z”, као: Cieruisti, уместо Srbiste; Pruci, Prucia, уместо Prusi, Prusia, итд.

²³⁹ Р.Б.: Срби, Сусби, Суеви – прелазна имена – увек за Срби.

кавказке речи, која значи вода, што би одговарало, дакако по Добровском, и старом српском имену Винд, будући, да се извесни градови и села, настали од тог имена, налазе поред воде. Наиме, СРБ у извесним оријенталним језицима означава текућу воду.

Да би – међутим, – изнео своје сопствено мишљење о пореклу имена СРБ, Србин, Србљин, Сирбин, Сорб, Сурб, Сјарб, итд., итд., које би било документованије, Шафарик сматра као најсигурнији историјски пут, па зато отпочиње с најстаријим облицима српског имена, које износи од стране 174.–181. Ево, како то излагање код њега тече:

„Код Плинија Срби. Код Птоломеја Срби и Сирби (*Σερβοι*), а у неким кодексима и *Σιρβοι*. Код Прокопија Спори, уместо Сорби. Код Вибијуса Секвестра Сервечи, или по неким рукописима Цервечи. Код Фредегара Сурбини. У Хроници *Moissiacenze – Siurbi*. In *contin. Ann. Laurisshamensis*, код *Einhard-a Siurbi*. Код Алферда Сурпе и Сурфе. Код Баварског Географа и код Регина – Сурби. У „Шлеској Хроници” код *Sommerberg-a – Surbiensis Provincia*. У једном старом документу од 1136. г. Свурбеланд, а Битеролф понавља два пута Сурбен. У Гримовим „Немачким јуначким причама” (*Grimms „Deutsche Heldensage”*), такође два пута Сурбен. Ајнхард, Рудолф и Пруденциус Троцен код Адама Бременског и код Хелмолда – Сораби. Код Петера – Соави, уместо Сорави, тј. Сораби. Код Кадлубека – Сорбиензис (област), а у древном документу од 873. г. Сарове, област. Богухвал пише: Сорб = муж (*vir*). У „*Mater Verborum*”, у глосама тумачењима, објашњењима бискупа Соломона, стоји Сирби.”

Шафарик сматра, да у објашњењу:

„Сармати... Срби тада називани...”

тј.

„*Sarmatae ... Sirbi tum dicti...*”,

... преписивач Вацерад ништа није додао, већ да је тако био написао првобитни аутор.²⁴⁰ Ово објашњење Шафарик одмах проширује, пишући:

„Вацерад је написао Зирби уз назив Сармати и Сарабеите.”²⁴¹

Даље дознајемо, да је Сигиберт Гемблацензис записао Сирбиа. Код Константина Порфирогенита стоји Сербли (*Σερβλοι*), кад говори о Србија на Дунаву, а Србии (*Σερβιοι*) кад је реч о Србима иза Карпата. Србија (*τα Σερβια*), град Србица у данашњој Македонији. Аутентичан докуменат из 949. г. означава као Циертви град Зербен, или Сербен. У документу о оснивању бискупије у Бранденбургу од 940. г., налази се име Циервисти, као ознака једне области, која је 1161. г. у другом једном документу била написана Цервисти, а 975. г. Киркусти, у кодексу пак *S. Mauricii Kiruisti*, 1003. г. *Zerbiste*, код *Ditmara Merseburgensis. Ziruiisti*, за главни град области, данашњи Цербст. Друго једно место у области данашњег Лајпцига (старе српске Љубице), у једном сведочанству од 1147. г. означено је као Зевиризке, 1196. г. као *Chervist*, 1197. као *Cherewist*,

²⁴⁰ *Codex Mus. Boh.*, р. 303., с. 2., 3.

²⁴¹ *Ib.* р. 302., с. 2.; р. 471., 1.

а 961. г. Zurbici, данас Zörbig. Код Ditmara Zurbizi и Curbizi, а у Annal. Saxo – Zurbike. Има једно место, које се у неким сведочанствима, као на пр., у једном од 1144. г., зове Zorbowech, у другим Sorbek. Код Ditmara и Annal. Saxo Zribenz, данас Шренц, Schrenz, по немачком начину писања – назив једног града. Године 1040. спомиње се област Зурба, 1064. г. име Сребез, што је данас Шрабиц, Schrabitz. Кедрин пише Сербии (Σερβιοι). Зонара Јован и Ана Комнена бележе Серби (Σερβοι) обоје су из XII. века. У једном минхенском рукопису из IX. века стоји Зериуани, уместо Сербиани. У глосама Чеха Вацерада 1102. године, записано је Зиерби, уместо Срби. Козма пише Зрибиа, Зрибиц, уместо Срибиа, Србин. Нестор је, по рукопису из 1377. г. писао Среб и Серб (оба облика у колективном значењу).

У српским споменицима из XII.–XIV. века налазе се следећи облици:

Срб', Ср'б'л, Ср'бин, Ср'блин, Ср'бли (множ.), ср'бскиј (прид.). Далимил употребљава облик Србовé. Данашњи Срби на Дунаву (Шафарик, како знамо, пише у прошлом веку) кажу: Срб, Србин, Србљин, Србљак, итд. Горњо-Лужички и Доњо-Лужички Срби пак кажу: Серб, Сербјо (пл.), сербски и серски (адј.), сербске и серске (пл.). У Русији и у Пољској налазимо, како у средњем веку, тако још и данас (дакле, у Шафариково доба) следеће форме српског имена: Сребшчизна,²⁴² Сиербчизна, Серепчизна, Сиерпчизна; овај последњи назив се односио на награду за услуге престолу, како то стоји у литванском уставу од 1529. г. Бјелоски је употребљавао облике: Сербовие, Сербиа, у години 1597. Блазовски 1611. г. пише Сербовие, Србин, Срби (ак. пл.), итд. По Србима се зову стара села у Русији: Сербен, Сербигал (= крај српских насеља), Србино у петровградској губернији. Сиерби у области Минска. Сербовскиј у Чернигову. Срби и Србиновка у Волинијену. У Пољској се пак налазе: Сербентиние, Сербентини, Сербентички у војводству Аугустово (упореди с овим, пише Шафарик, илирско Србенда, аугментатив од Срб.²⁴³ Даље се у Пољској налази Србинов, па Сјербовнице у области Кракова. У западној Галицији се налази латински искварени облик од Срби, који гласи Серви и Сервиано.²⁴⁴

При свему напред наведеном, морамо да разликујемо домаћи изговор од страног. Међу самим Словенима пак два су начина изговарања српског имена. Нестор пише Среб,²⁴⁵ а у Белој Русији звала се једна врста дажбаина сребшчина и сребожн. С овим се слажу многи страни извори, као и савремени лужички изрази, који имају „Е” у корену. Лужни (балкански) Срби, међутим, одувек изговарају и пишу СРБ, Србљи, без „Е”, као и Боџи (Чеси). Међутим, у облицима Грка, Латина и Германа разлика је много већа, јер они пишу: Сирви, Срби, Спори, Сорби, Сервџии, Сурбии, Сиурби, Суурби, Сурпе, Сурфе, Сурби, Сурбен, Сораби,

²⁴² По Р.Б., која раздваја назив Сребшчизна, овај други део представља придев часна у икавском облику.

²⁴³ В. у овој студији поглавље: „Српско име у Ведама у облику Срибинда.”

²⁴⁴ Р.Б. додаје: Мига Serviane око Рима

²⁴⁵ Изд. Тимковски, стр. 3.; а у „Софијскиј времџик”, изд. Стројев, уписано је у I, 3., Срб'.

Соави, Сербли, Циертви, Сербии, Зурбици, Цурбизи, или Курбизи, Сарби, Киррусти, Сорбек, Зрибиа, итд. Словенско „С” у претходном није само „З”: Зирби, Зеруиани, већ и „С”: Cervetii, Ciertvi, Curbizi, па једном чак и Kirkusti, пошто су Немци врло рано изједначили „С” с њиховим оштрим „Z,” или „Tz”, што се до дана данашњега налази у именима места, која потичу од Срба по данашњој Немачкој: Зербст, Зербих (Zögbig), Zergen, итд. Замена „Б” је јасна и честа, а исто тако и замена „Б” у СРБ са „П”, па чак и „Ф” (в. горе Сурфе!), дакако, увек код Немаца. Уз све то, Немци додају вокале: е, и, ие, о, у, уу, иу, испред Р, на пр.: С**ер**би, С**ир**би, С**и**ервисти, С**ора**би, С**ур**пе, С**и**урби, итд., а некада исто то чине иза „Р”, као у: З**ри**бенц, уместо Србен, З**ри**биа, З**ри**бин, или пак са обе стране: С**ере**без, итд.

У вези са свим овим силним облицима од српског имена, што колико знам, није случај с именом ни једног другог народа, госпођа Борисављевић је додала:

„Нека од ових имена и ако на изглед изобличена од назива Срби, имају у извесној варијанти своје одређено значење, док су се друга сукобила са латиницом, па под критеријумима накалемљеним на немачки, она су се још више изобличила.”

После овога, ми нећемо више да се враћамо на Шафарикове примере, сматрајући, да их је и оволико довољно за свакога, ко жели да приђе овом проблему објективно и са жељом, да га правилно схвати.

У наставку свога излагања, Шафарик, одвише огорчен на немогућности странаца, да правилно пренесу српско име у свој језик, пише:

„Ein so uralter, in der Heimat tief eingewurzelt, bei den Fremden ungewöhnlicher Name kann seinen Ursprung und seine Bedeutung am natürlichsten nur in seiner Heimat gefunden haben.”

Дакле, Шафариково је чврсто убеђење, да:

„Једно тако прастаро и у завичају дубоко укоренењено име, а за странце необично, могло је да води своје порекло и да има најприродније значење само на своме отаџбинском тлу.”

Тим речима он прави увод у своје објашњење имена Србин. С обзиром, да Шафарик јасно и уверљиво доказује, да је српско домаће име најстарије међу именима свих данашњих словенских огранака, из тога се неминовно намеће закључак, да су Срби с њиховим карактеристичним именом и с њиховим језиком такође најстарији. Дакле, објашњење тог имена би било неразумно тражити било код Пољака, било код Руса, или Чеха и Словака, који су управо само делови некадашњег-стицајем прилика разједињеног Српства, изазваног, у првом реду, огромношћу пространства, која су заузимали. Стога је уз Шафариково и Даничићево резонување логично, у својој једноставности генијално и као такво такође прихватљиво. Премда смо га приказали мало опширније у глави о Порфирогениту, овде ћемо ипак поновити оно најбитније, што представља, у неку руку, продужетак Шафарикове мисли:

„Или се Срби преселише на Балкан много прије VII. вијека и тад све што каже Порфирогенит само је измишљотина.. Или се Срби преселише онога вијека са сјевера на југ, али овдје, нашавши већ насељене

Србе с њима се помијешаше... изгубивши свој језик... а нашавши њихов..."

Према томе, и по Даничићу, српско име произилази једино из самог српског језика... А колико је времена требало да прође, док су Срби као народ дозрели скупа с њиховим језиком у толикој мери, да су могли с лакоћом и као у игри да комбинују речи, имена, себи и другима? Сима Лукин-Лазич на основу аутора које је проучавао за своје дело „Срби у давнини” спомиње десетине хиљада година... Ја се уопште не усуђујем, да још и у то улазим, па то треба да буде задатак одсека лингвистичке палеографије у будућој Српској Академији! А чланови тога одсека никако не смеју да забораве да консултују „Есеј о Ведама” од Емила Бирнуфа, у коме, у том смислу, има много корисних појединости.

А на основу Живанчевића објашњење за српски језик не треба тражити у Ведама, или пак у каснијем санскритском језику, јер – не каже ли овај изузетни и еминентни српски писац на стр. 23. његове у овом делу више пута споменуте студије, да:

„Хиндуси ни сами не мисле, да су Веде њихов производ, већ да су их добили од богова посредством мудраца..."

Исти аутор на 22. страни тврди, да су прастари Срби, а данашњи Словени, на основу Шлајхера, Гриерсона, Цајлса и др., староседеоци на целој својој данашњој територији, чему ја додајем: која је у прошлости била неупоредиво већа. А са те територије они су вршили утицај на западу на Германе, на истоку на Дасе, или Дасијусе, давши реч и једнима и другима. А из тога је могуће извести само један једини закључак: ако су Срби другима дали реч и пошто су је дали они су заједно са својим језиком без икаквог могућег застрањивања – најстарији, одн. не само као народ, или племе – племе мајке, већ им је и језик – језик мајка како у односу на Словене, тако исто и на све оне, које наука уврштава у маглом обавијене Индоевропљане.

*

* *

Са жалошћу овде напуштам Шафарикове грандиозне „Старожитности славјанске”, из којих не изнех више на видело дана од, како већ рекох, мрвице мрвица, или, по мудрости „Илијаде”; тек сенку дима. При томе гајим чврсту наду, да ће будућа Српска Академија да разради и рашчлани ово монументално дело, јер ће улажењем у његове дубине још многе ствари да буду обелодањене!

КРАТКА РЕЧ О ПРОФЕСОРУ РЕЉИ НОВАКОВИЋУ И ЊЕГОВА КАРТА

Поглављу о Шафарику прикључујемо једну карту из врло студиозно написаног дела професора Реље Новаковића, које носи наслов „Одакле су Срби дошли на Балканско Полуострво – историјско-географско разматрање”. Књигу је објавио Историјски Институт и Народна Књига у Београду, 1978. год. Студија професора Новаковића је од велике користи, јер садржи мноштво података и врло обимну библиографију. Ту богату библиографију сачињавају како домаћи, тако исто и многи страни аутори, а уз то – како савремени писци, исто тако и писци ранијих векова, но нажалост у њој нема ни помена о Милошу С. Милојевићу и Српској Аутохтонистичкој Школи, коју ми прихватимо и поштујемо. Према томе, између нашег схватања и схватања професора Реље Новаковића постоји велики јаз. Истина, он констатује чињенице, дакле – познаје их, али без одлуке, да из њих извуче закључке у смислу Српског аутохтонистичког схватања.

Друга ствар у којој се разилазимо с професором Новаковићем, јесте његово одвећ велико придавање важности Хрватима, које ставља редовно уз Србе, па чак и тамо, где то баш не налаже никаква потреба. Будући, да су, на основу наших сведочанстава, Хрвати само једно одрођено српско племе, с чим се слажу не само многи словенски, већ и несловенски аутори и ауторитети, ми Хрвате ни у ком случају не можемо да ставимо на историјски ниво српског народа... а поготову не данас – после њиховог монструозног и смишљеног геноцида над недужном српском децом, женама и старцима, а да не говоримо о чудовишној крволочности њиховој у односу на српске младиће! Жалосна је чињеница, да Хрвати никада ништа добро нису учинили Србима, увек спремни на подметања сваке врсте и забадање ножева у леђа. Срби су у толико прилика показали према њима највећу великодушност: Срби су их ослободили од аустро-угарске зависности, а има ли веће ствари од слободе? А они су за узврат преварама присвојили српски језик и назвали га хрватским! А уз језик и што-шта друго!!! Ђура Даничић, Србин, уређивао је први академски речник српскога језика, ставивши уз њега и хрватско име, да би они данас у потпуности брисали где год могу српска обележја и српско име, што иде тако нечувено далеко да приморавају Србе да не зову свој српски језик својим српским именом, већ хрватским!

Сличну улогу Даничићу у односу на српске непријатеље, Хрвате, као да игра и професор Новаковић, иначе врстан научни радник. У ствари, он истражујући драгоцен документ за српску географију и историју, имамо утисак, чини посебан напор, да Хрвате посматра увек паралелно са Србима, што ови никако не заслужују. Између осталог, никако не могу да разумем, због чега је он и зашто обавест Константина Порфирогенита о боравку „Срба с оне стране Мађарске од почетка” у спису „О управљању царством”, довео у везу и с Хрватима, сматрајући, да је то сведочанство важно – не само за истраживање порекла Срба, већ и Хрвата. Порфирогенит је то рекао о Србима, а не о

Хрватима! Такође изражавамо чуђење да професор Новаковић, који је консултовао толика дела, није наишао на студију Ернеста Димлера под насловом „О Арнулфу франачком краљу”, у којој аутор, на страни 177–178. између осталог пише:

„Qui cum etiam de Magna Croatia (с. 32.) ac de magna Francia (с. 26.) loquatur, illo nomine profecto Pannoniam a Moravis et cultam et gubernatam... a Moravia distinguere voluit.”

„Који (тј. Константин Порфирогенит) када такође говори о „великој Хрватској” (гл. 32.) и о великој Франачкој (гл. 26.), измисливши тај назив, хтео је, да изрази разлику између Моравске и Паноније, о којој је водила бригу и њоме владала Моравска.”

Из читавог контекста је јасно, да се тај измишљени назив односи на Хрватску, која као да има некакву привилегију, да из свега и свачега извлачи за себе предности и користи!

Претходна примедба никако не значи, да не гајим дужно поштовање према раду професора Новаковића, који као људско биће поседује много племенитости... У ствари се дивим његовом огромном научном апарату, којим се служио, а што је он тај апарат окренуо у смислу његових схватања – то је његово право, које нико не може да му ускрати... Свако треба да пише како то одговара његовим схватањима, учи нас често самоубилачка српска толерантност...

У сваком случају, за рад на српској њиви студија професора Реље Новаковића је многоструко корисна. Из ње сам, на пр., копирао следећу карту, која и највећим скептицима и присталицама берлинско-бечке школе може показати, у коликој мери је балтичко подручје од најдавније прошлости било српско, а не ни германско, нити пољско!

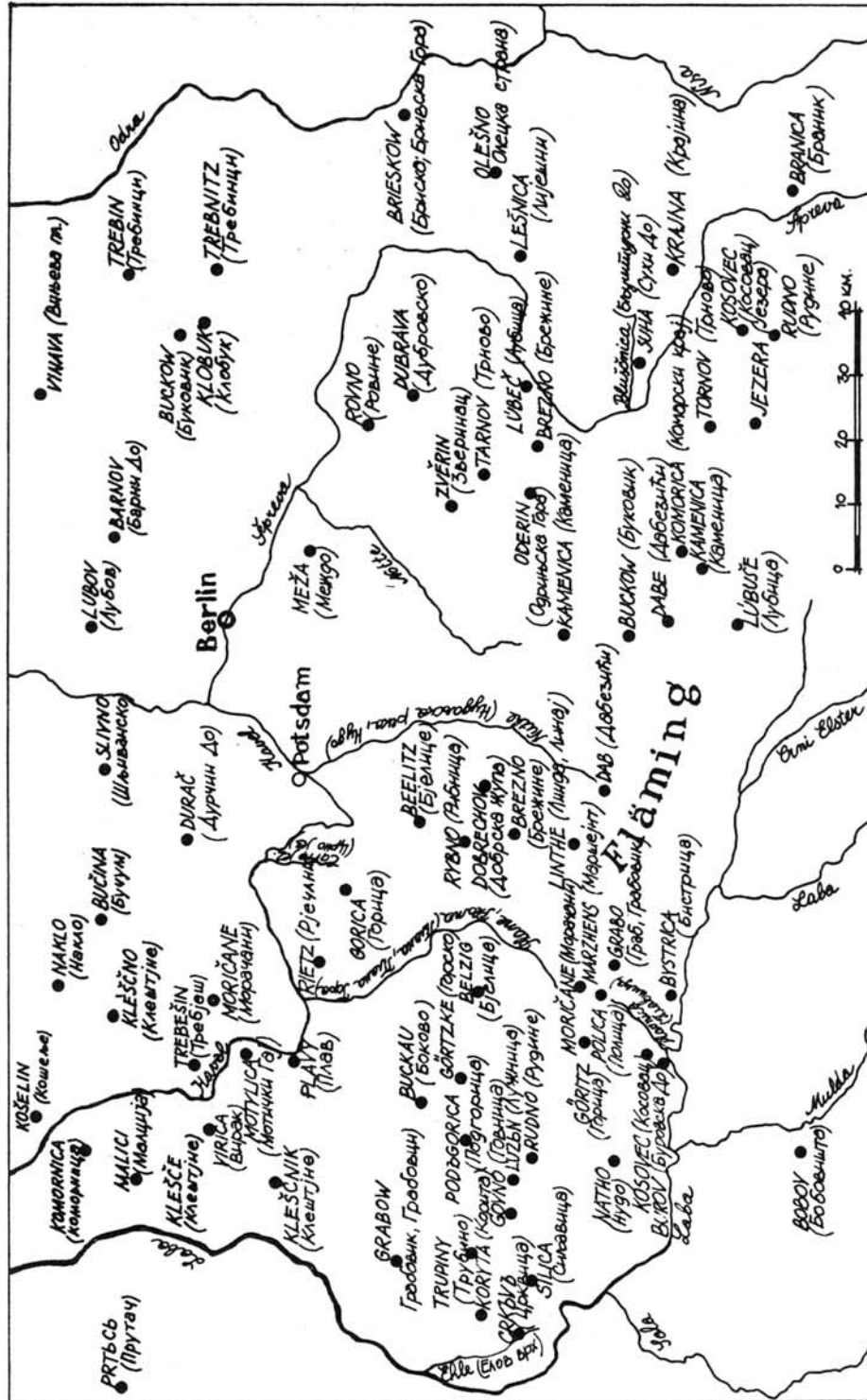
А када се неко упита, откуда тако велики антагонизам специјално између Срба и Немаца, објашњење ће наћи, посматрајући ово сликовито приказано подручје у близини Балтичког мора! Испитујући овај угашени отсјај некадашње Балтичке Србије, коју су Тевтонци понемчили у име Христове католичке вере – огњем, мачем, ватром и распињањем на крст. Но, како кажу Милојевић и емотивни Сипријан Робер, Срби су све подносили и снажно су се опирали, док се брат Пољак није прикључио тевтонском силнику! А кад се братска рука дигла на брата у име католичанства, против вере прадедовске онда је он коначно клонуо...

Недавно сам била на обалама Елбе и сусревши се с људима, који још носе српска имена, питала сам их, да ли знају, каквог су порекла. Унезвереног погледа одговарали су на немачком, да су Немци и да никада нису чули да би били нешто друго...

Каква је то туга, када човек разговара с братом, који више не зна да му је брат! Коме је смишљено утрвено свако сећање! То ме је подсетило на исти процес у мојој Србији... И срце болно пропишта... А широка, достојанствена, силна и дивна Елба, древна српска Лаба, потомкиња Лаба Малог и Великог моје балканске Србије, тамо, где је древно српско Косово, текла је мирно и поносито, освештана крвљу српских витезова, причајући нечујну причу, коју је чула само моја рањена душа... о јуначким поколењима, уништеним германским

нечовештвом и братском руком... И кроз лагану прозирну маглу, која се вила над плаво-сивкастом ђутљивом водом, видела сам српске јунаке и осећала на себи њихове продуховљене, дубоко ми знане погледе брижно упрте у будућност... Потресну снагу сваке њихове речи носићу у души до последњег дана... И неправду која се свом грозом сручила на те моје давне српске соколове без страха и без мане...

Ова моја реч овде – мој је свети осећај према њима!

Део топонима и хидронима у Полабљу
(У загради су називи у данашњој Црној Гори и ближој околини)

СУПРИЕН РОБЕРТ О РАСПРОСТРАЊЕНОСТИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И О ЊЕГОВОМ ДРЕВНОМ ПОРЕКЛУ

Француски слависта Сипријан Робер се посветио изучавању свих проблема у вези са Србима, као да је био Србин душом и телом! Он је не само радио са одушевљењем на истраживању српске најдавніје прошлости,²⁴⁶ већ и с неком чудном љубављу према целом српском народу, коме се дивио и у кога је полагао велике наде. Стога је врло тешко одабрати изводе из његових дела, који карактеришу српски народ, а који су веома бројни. Но с обзиром на циљ овога поглавља, изнет у наслову, ми ћемо се ограничити стриктно само на одломке, који се односе на распрострањеност српског језика у време Сипријана Робера, тј. још половином прошлога века и на његово тврђење о приоритету српског језика, што се тиче његове старине и других словенских језика, насталих из српског. Да бисмо ипак добили једну целовиту претставу о закључцима Сипријана Робера, ми ћемо овим поглављем додирнути два његова значајна дела: „Словени Турске”²⁴⁷ и „Словенски свет”,²⁴⁸ а затим један његов текст објављен у француској ревији „Два света”.

Отпочећемо најпре страном 209. „Европске Турске”, где Робер пише:

„La Principauté de Serbie ne forme donc que l'embryon d'un royaume destiné à devenir un jour vaste et puissant...”

А то значи:

„Кнежевина Србија представља дакле ембрион (језгро) једнога краљевства, предодређеног, да једнога дана постане пространо и моћно...”

На страни 210.–211. напомињући, да Срби живе почев од грчких планина до Јадранског мора, он каже да ипак:

„... on tourne les yeux vers la Principauté Serbe comme vers un fanal de salut...”

„... сви гледају према Кнежевини Србији као према светионику спаса...”

па наставља:

„Јер изван земље назване Србијом, живи више милиона људи... сви међусобно браћа, и који, од пре пола века, чине херојске напоре, да би поново задобили, ако не потпуну слободу, оно бар своју националност... Јер Срби су растурени... Српска раса наима заузима трећину европске Турске и цео југ Мађарске. Српске су области Босна, Херцеговина, Македонија, о којој владају многе заблуде, па север Албаније, Црна Гора и сама Кнежевина Србија; у оквиру аустријске царевине Срби живе у Далмацији, у Хрватској, у Славонији, у једном делу Истре,

²⁴⁶ В. поглавље ове студије: „Сипријан Робер... о подунавским и балканским Србима, као о... стаблу целе словенске расе.”

²⁴⁷ „Les Slaves de la Turquie, leur avenir, leurs tendances et leur progrès politique”, Paris, 1844.

²⁴⁸ „Le monde slave, son passé, son état présent et son avenir”, 1852.

у Војној Крајини, затим у Банату, Срему и на обалама Дунава, почев од Бачке до Светог Андрије, близу Будима. Све те области су у средњем веку сачињавале једну целину тако снажну, да су српски краљеви једно време имали титулу цара истока; да би ти цареви били срушени, њихови суседи су у ту сврху направили савез... Но ипак, премда десеткована, српска раса још данас представља пет милиона људи. Не треба ли веровати, да ако сви Срби успеју да се уједине и створе једну јединствену целину од данас издељених области, остварујући на тај начин мање несигурну егзистенцију, не треба ли, дакле, веровати, да ће се број њених припадника убрзо удвостручити?"

Морамо да споменемо на овом месту, да је Сипријан Робер, почев од стране 135. па даље, написао једно поглавље, које је назвао „Les Slaves d'Albanie”, тј.: „Словени (у ствари Срби) у Албанији”. Сипријан Робер је тај део своје расправе написао, познавајући добро прилике свога времена. Можда би се данас по неком међународном појму о Праву Човека могли упитати: Где су у наше доба ти силни Срби у Албанији, у Мађарској, у Аустрији, у Грчкој, Румунији и Бугарској?! Више их нема! Нема ни њих, ни њиховог језика, ни њихових светиња! Док у српским земљама има свих њих! Па не само да их има, него су се умножили, осилили и постали дрски до те мере, да чак у држави, у којој је државни језик српски, они тај језик не знају и не уче! А шта ли је тек било с оним силним Србима у Солуну?! Када је Сипријан Робер писао своју књигу, њих је још било у том граду исто толико, колико и Грка! (стр. 270). А данас више ни њих нема! Док сви они, који су се умножили на српској територији, у наше доба дрско прете самом опстанку српског народа! Те морамо да се упитамо: „Док се бугарска, албанска, мађарска, грчка и друге академије наука боре за афирмацију и учвршћење својих народа, шта је у том смислу учинила, или шта данас чини Српска академија наука?! Како се супротставља тендензионим фалсификатима под плаштом „научности” Хрвата, Шиптара, Бугара, Грка, Мађара, Румуна? Ако и најмање успемо, да овим нашим дугогодишњим радом бар мало покренемо ту установу из учмалости и немара, то ће нам бити неописива награда за сав труд!

Француског слависту Сипријана Робера међутим није требало покретати! Он је налазио сам у себи довољно воље, интересовања и љубави за Србе, те је готово хрлио кроз Европу да нађе и открије сведочанства, како би их уздигао! Он је имао смелости да отворено каже шта мисли и да тиме навуче на себе гнев германо-тевтонске школе, не повијајући се пред њом, како је то учинила, нажалост, и Српска академија наука, одбадивши и Сипријана Робера и целу Српску Аутохтонистичку Школу! Јер, и он је учио исто оно, што је узалуд проповедао Милош С. Милојевић. Ево, на пр., шта Робер пише на стр. 115. (том II.) свога дела „Словенски свет”:

„Прокопије²⁴⁹ спомиње у Мезији (= источне српске земље Балканског полуострва), у Илирији (= западне српске земље на Балкану), у

²⁴⁹ Грчки историчар, рођен око 500. г. Већ његова историја доказује, да се Срби нису „спустили” на Балкан 640. г.!

Македонији (друкчије звана Јужна Србија) градове и утврђења која носе српске називе. Уосталом, наставља Сипријан Робер, како би се могла објаснити чињеница, да су Бугари, дошљаци турско-финског порекла, после неколико генерација усвојили српски језик? Нешто тако било би неприродно, уколико се таква појава не би могла објаснити једино већ ранијим боравком Срба на том делу Балкана, тј. јужно од Дунава”

Но Сипријан Робер не мотивише тај феномен само већ давнашњим боравком Срба на балканском простору, већ и знатним бројним стањем античких Срба, који су, уз то, на неки начин и организовани, с извесном лакоћом могли да историјски врло брзо апсорбују северне бугарске завојеваче, који су, нажалост, ипак успели да наметну аутохтоним становницима свој агресивни менталитет, у важним историјским моментима често повезан с превртљивошћу и подмуклошћу...

Оно што важи за Бугарску, важи и за остале српске крајеве, што особито лепо доказује Шафарик, тврдећи, да је у VII. веку, када су Срби по псеудо-историји дошли на Балкан, српски језик био углавном онакав, какав је остао до данас, разликујући се у истој мери као и данас од језика северних, Лужичких Срба, о чему је речено нешто више на једном другом месту. Но ипак се, после Милоша С. Милојевића, нашао још један еминентан Србин и научник светског гласа, да потврди на свој начин Милојевићево аутохтонистичко учење. Био је то Јован Цвијић, чије се учење о Јужној Србији, Македонији, нажалост заборавило, као и оно, што је писао о етнографским проблемима балканских Срба. У својој великој студији „Балканско Полуострво”, објављеној у Паризу на француском језику 1921. г., (*La Péninsule Balkanique*), Цвијић закључује, да су данашњи дијалекти језика балканских Срба само продужетак дијалеката, формираних већ у претхришћанско доба... Нажалост, српски филолози су остали неми у односу на тај проблем. И ако им се догодило, да су се ту и тамо суочили о проблемима, који су очевидно били у вези с неким лингвистичким процесом из претхришћанске епохе, они су настојали да кажу евентуално коју реч, али уз потпуно заобилажење онога, што је битно...

Међутим, Сипријан Робер је био отворен и – рекли бисмо – неустрашив у односу на све оне моћне непријатеље, који су Србе уништавали, истребљавали и присилно однарођавали кроз векове! Тако он на стр. 67. „Словенског света” (том II.) сасвим јасно износи своје закључке. Но ипак, да би био што разумљивији, он најпре (стр. 66.) даје један пример, сматрајући, да се најбоља поука може извући упоређењем. Тако он каже:

„Ако би се историјски прихватило постојање Словена на обалама Дунава и на Балкану у претхришћанско доба, тиме би биле уклоњене многе историјске тешкоће. Истина је, историја нам показује у шестом и седмом веку после Христовога рођења Србе, који се са севера крећу према југу. Али – то су били само војници. Чак, ако бисмо претпоставили, да су их пратиле жене и деца, то су ипак били наоружани људи, а не нација. Стога сматрам, наставља Сипријан Робер, да се утицај,

који су северни Срби могли да изврше на јужне у језичком погледу, може упоредити с оним, који су извршили германски Франци у Галији. Ја се, дакле, питам, да ли су Франци изменили језик Гала? Гали су пре Франачког доласка већ били латинизирани и усред њихових латинизираних галских робова, Франци су неколико векова сачували свој германски говор. Међутим, домаћи елеменат је ипак превагнуо и франачки, одн. данашњи француски језик је постао први међу романским, или латинским језицима. Зашто онда треба правити претпоставке без икаквих доказа, да се на Балкану, у Илирији, догодило нешто супротно? Зашто би северни дошљаци проузроковали нестанак домаћег језика? Није ли много природније да се прихвати гледиште, за које, уосталом, има толико сведочанстава, да су Илири већ били антички Срби и да су говорили српским језиком, када су пристизали нови таласи Срба са севера, језиком којим говоре још и данас, а да се ни по чему не може закључити, да им је тај језик наметнула армија северно-српске војске.”

Одмах затим француски слависта каже:

„On me demandera peut-être comment se fait-il qu'ayant habité dès avant Jésus-Christ à la frontière des Grecs, les Slaves ne soient pas une seule fois mentionnés dans les anciens auteurs helléniques? Je répons que le nom de Slave est un nom comparativement peu ancien, qui a succédé aux noms Vendes et Scrbes; il est démontré de mille manières que le nom de Vende n'avait point été ignoré de l'antiquité. Quant au nom de Serbe, en grec *Σερβος*, Servos, les Romains paraissent ne l'avoir que trop connu...”

Ево, дакле, о чему се ради у предњем наводу. Робер претпоставља, да би га

„неко могао упитати, како је могуће, да – ако су Словени обитавали на грчким границама још пре Христа, они нису ни једном споменути од античких писаца Грчке? Ја одговарам, пише он даље, да је име Словен компаративно врло мало старо и да је оно уследило после имена Венд и Србин. На хиљаду начина је показано, да име Венд није било непознато у античко доба. Што се тиче имена Србин, на грчком *Сербос*, *Сервос*, изгледа, да су га Римљани врло добро познавали...”

И ту је Сипријан Робер направио изненађујућу грешку, претпостављајући, да је римска реч „сервос” = „роб”, постала од имена Србин, на што по први пут ми морамо да се умешамо, чудећи се, да Робер није помислио на све друге Србе по средњој и северној, а и источној Европи, с којима Римљани никада нису дошли у додир! Уосталом, за Римљане је и Слав, славан, итд. било, према њиховом начину изговора, „склавус”, такође „роб”, но то је само њихово непознавање „варварског језика”... Лингвистички разматрано, ни један, ни други назив немају никакве везе с римским именицама, а да је злонамерних тумачења било и да ће их увек бити, то је истина! Ми ћемо још додати: Грци су врло добро знали за извесна српска племена, чија су имена, како каже Милојевић, различито произносили, не тежећи за већим знањем.

Што се западњака тиче, они су за ова истраживања били незаинтересовани, док су Срби своје научнике и припаднике „Аутохтонистичке школе” покопали, те су до данас сва та питања тенденциозно

остављена у потпуној тами. Не узимајући за зло Сипријану Роберу његов, колико смо могли да закључимо, једини пропуст, прећи ћемо сада на централни проблем, који је он смело поставио констатацијом на стр. 103. (том II.) „Словенског света“:

„J'avais commencé par montrer comme le berceau commun de toutes les nations slaves, l'Illyric, c'est-à-dire ce vaste carré compris entre l'Adriatique et la Mer Noire, et qui s'étend en longueur depuis les montagnes de la Grèce jusqu'aux Karpathes de Transylvanie et de Pologne.”

„Почео сам указујући као на заједничку колевку свих словенских народа онога пространог четвороугаоника између Јадранског и Црног мора, који се пружа у дужину почев од грчких планина до Карпата Трансилваније и Пољске.”

После тога, Сипријан Робер на најнепосреднији начин тврди, да су из тих области Чех, Лех и Рус отишли на север, да би населили простране и далеке северне степе...

Након тога, Сипријан Робер износи нешто, што никада нисмо имали прилике (дакако, пошто се све учинило, да се заборави Милош Милојевић!) да чујемо од српских историчара ни на једној катедри! Јер, он пише следеће речи као неки антички Тиресија, за опомену и из поштовања према давним временима:

„... puis nous venons de suivre les descendants de ces émigrants d'Illyrie, à leur retour de la Vistule, du Volga et du Don, peut-être même des frontières de la Chine, pour occuper de nouveau en Europe leurs anciennes demeures, ces rives du Danube...”²⁵⁰

Пре него што преведемо претходни текст, рећи ћемо, да потврду за ову поставку Сипријана Робера налазимо у „Историји Срба” Милоша Милојевића, као и у овој студији у глави, посвећеној том јединственом српском историчару. Јер, ево, шта каже Сипријан Роберт:

„... затим смо управо пратили потомке тих исељеника из Илирије, при њиховом повратку са Висле, са Волге, са Дона, а можда чак и са ки-неских граница, који су поново насељавали у Европи њихова давна бора-вишта, обале Дунава...”

Последње речи Сипријана Робера неминовно нас наводе на помисао о једној студији „О постанку и развоју српске нације”, с поднасловом: „Неки методолошко-теоријски проблеми у изучавању постанка и развоја српске нације”, изданој од „ИРО Народна Књига” – Марксистички центар ЦКСК Србије... Дакако, с обзиром на издавача, јасно је као дан, у каквом духу је та расправа писана... Но оно, што нас је, уз извесне друге појединости, особито огорчило, јесте врло лако извођење једног закључка и његово још лакше и сасвим некритично прихватање. Наиме, непознати аутор нам на стр. 97. саопштава нешто, што сâм, сасвим је сигурно, уопште није изучио:

„... да је име СРБ било опште за све Словене. Међутим, данас је ова Шафарикова хипотеза о заједничком имену... напуштена у науци као неоснована.”

²⁵⁰ „Словенски свет”, стр. 103.-104.

Прилично је разумљиво, да исто то лице, које пише о „социјалистичким основама”, „о класној диференцијацији српског друштва” (тог, по Сипријану Роберу најдемократскијег друштва у Европи у његово доба!!!) и о сличним стварима, уз марксистичка гледања на свет не може да се посвети објективном научном истраживању... Али ипак, не можемо да се помиримо с чињеницом, да неко ко претендује на научност својих излагања, може с таквом површношћу да прихвати нешто, што сâм није добро проучио! А шта би му тек рекао пожртвовани истраживач Сипријан Робер, који је Србе у свакој прилици уздизао на пиједестал старине и праоца свих Словена?! Који је с толиким доказима показао, да је име Србин било опште за све Словене! Који је с поносом говорио о пространству на коме се говори српски:²⁵¹

„Српски се говорио јужно од Фријаула (у околини Удина) до дна Албаније (jusqu'au fond de l'Albanie!), па у Македонији, све до Егејског Мора. На северу, српски је одјекивао дуж целог Дунава, па од Силијана у Тиролу до Темнишвара у Банату, па до Прута у Молдавији. Према томе, географска територија српског језика, по пространству, долази одмах иза московске; чак се ни пољски не говори на тако великом простору.”

Мало подаље, Робер спомиње дубровачку књижевност, која је проживљавала „један сјајан период од XV. до XVII. века, па онда проширује то своје обавештење:

„On fait même remonter l'école ragusaine jusqu'au douzième siècle, époque où paraissent déjà des poèmes et des chroniques dans le dialecte de la Serbie et de la Dalmatie, et le savant Chafarik va jusqu'à soutenir que le serbe a été de tous les idiomes slave celui, dont la marche progressive a jusqu'à nos jours été la plus régulière.”

„Дубровачка школа (тј. књижевност) може да се доведе све до два-наестог века, у време, када се већ јављају песме и хронике и то на дијалекту Србије и Далмације, а учени Шафарик иде дотле, да подржава гледиште, да је, од свих словенских идиома, српски језик тај, чији је развитак био најправилнији.”

А затим следи права похвала српском језику, коју због њене лепоте доносимо у целости, најпре на француском, па затим у преводу:

„On peut du moins affirmer que, par l'abondance des voyelles, par l'heureuse fusion des sons doux et des sons rudes, la langue serbe est à la fois la plus harmonieuse et la plus héroïque, la plus douce et la plus mâle des langues slaves. Elle commande avec plus de fermeté que le russe, elle caresse et gémit avec plus de douceur que le polonais; elle sait au besoin heurter entre eux les sons avec plus de rudesse expressive que le bohême. Dans son Voyage au Monténégro, fait par ordre de Napoléon, Vialla de Sommière, qui ne se doutait pas que cette langue fût slave, et qui y voyait un dialecte grec, dit que l'idiome illyrien est riche, laconique, oratoire, harmonieux, qu'il s'emploie aussi heureusement à chanter les douceurs de l'a-

²⁵¹ Словенски свет, том I., стр. 94.-97.

mour que les hauts faits et les sanglants trophées de Mars; que c'est – en un mot – la langue des héros.”

„... En mettant à part le bulgare, qui forme une sorte de langue isolée (et dont le développement, nous n'hésitons pas à affirmer, serait un malheur), il y a en Iugo-Slavic trois différents dialectes, ou plutôt trois variété de la même langue: le serbe, le croate et le vende. Après s'être disputé durant des siècles la domination littéraire, ces trois idiomes ont enfin cessé de se combattre. Les deux plus faibles ont volontairement reconnu la suprématie du plus fort, de l'idiome serbe. Proclamé maintenant comme leur seule langue littéraire par huit millions d'hommes, le dialecte illyro-serbe a devant lui un bel avenir, et, si l'Europe l'encourage, il pourra opposer un jour une heureuse résistance à l'extension de la langue et de la littérature russe parmi les Slaves du midi.”

У једној научној расправи се не изричу осуде политичких система, нити се врше прикивања на стуб срама... Међутим, данашњи српски властодршци заслужују да их жигосемо, јер су они допустили, да Хрвати дрско присвоје не само српски језик, већ заједно с њим и дубровачку литературу, писану српским језиком! Па да онда створе од израза „српски језик” – „хрватски језик”, а од дубровачке литературе – „хрватску литературу”. На стуб срама, скупа с неправедним тоталитарним деструктивним режимом, чија је сврха потпуно разарање српске нације, треба приковати и Српску Академију Наука, која је допустила, да се такви неетички потези остваре! Истина је само једна и њени чланови су морали да се боре за ту истину, а не да се предано мире с накарадним марксистичким интерпретацијама чак и предивне и најлепше народне поезије у Европи, како су управо европски ауторитети окарактерисали српско народно песништво!

Зар међу тиранским властодршцима српским синовима нема ни једног јединог, који би био свестан духовног геноцида, горег од иједног, који је у извесним периодима вршен над српским народом?! Зар се ни они, а ни Српска Академија Наука не стиде озакоњења хрватског отимања српског језика и највиших српских духовних вредности?! Нека само проуче нову „Југословенску енциклопедију” и, на пр., књигу Звонимира Кулунџића „Пут до писма”, да би увидели, на какав потуљен начин се припрема потпуно уништење српског имена! А када то увиде, застидеће се пред речима Француза, Сипријана Робера, јер ево – шта је он оставио у аманет, као странац, који се дивио српском језику и српском духовном народном стваралаштву:

„Може да се тврди, да је српски језик, по обиљу самогласника, по срећном спајању благих и тврдих гласова – уједно најхармоничнији и најхеројскији, најнежнији и најмужевнији од свих словенских језика. Њим се наређује с више чврстине него на руском, он милује и јеца с више нежности него пољски; по потреби, српски зна да споји гласове с више изражајне тежине од чешког. У својим „Путовањима по Црној Гори”, које је написао Виала Сомиер по Наполеоновом наређењу, који није ни слутио, да је језик Црногораца био српски, у уверењу, да се ради о дијалекту грчког, каже, да је „илирски” језик богат, сажет, говорнички, складан, да се употребљава исто тако срећно

за певање љубавних нежности, као и за опевање великих дела и крвавих трофеја бога рата; да је то, укратко, језик јунака.”

После неколико појединости без ближе везе с нашом студијом, Сипријан Робер наставља своју анализу:

„... Остављајући бугарски по страни, који претставља у неку руку издвојен језик и чији развитак би био, ми не оклевамо да то кажемо, пише Робер – несрећа, имају у Југославији три различита дијалекта, или, да радије кажемо, три варијанте истог језика: српски, хрватски и вендски. После расправа у току од три века о литерарној доминацији, ова три идиома су најзад престала с трвењем. Два слабија су драговољно признала надмоћ јачег, тј. српског језика. Данас проглашен као њихов једини књижевни језик од осам милиона људи, илиро-српски језик има пред собом лепу будућност и, ако га европа охрабри, он ће једнога дана моћи срећно да се супротстави ширењу руског језика и литературе међу Словенима југа.”

Јадни и племенити Сипријан Робер! Шта ли би он данас рекао, када би се дигао из гроба! Колико смо успели да прозремо његову психу кроз његова дела, уверени смо, да би бацио проклетство на скрнавитеље!

А да би жиг срамоте над тиранијом, која ништи српске традиције – био још дубљи, усредсредимо сада пажњу на француску ревију „Два света”²⁵² од јануара 1846. г., од стране 365–375. Ту се налази предавање Сипријана Робера приликом његовог ступања за професора на „Collège de France” после Мицкијевића. У уводној речи пре самог предавања се каже, да је његов циљ у првом реду био, да привуче пажњу аудиторијума на потребу развијања озбиљне науке, као и на своје симпатије према словенској раси, чији „племенити геније” је описао с „продорним узбуђењем”. Предавање је, каже писац уводне речи, било поздрављено једнодушним пљеском целе дворане, јер су чињенице, које је изложио Сипријан Робер, као и његове привлачне успомене деловале на слушаоце као срећан почетак једног веома занимљивог низа предавања.

Пошто је најпре скромно изјавио, да ће његов задатак после једне еминентне личности као што је био Мицкијевић, бити веома тежак, Робер је додао, да се он прихватио те дужности управо по Мицкијевићевој жељи.

„Но у исто време, послушао сам и свој унутрашњи глас, који ме је кроз дуге године гонио, да свуда, где год сам могао, браним Словенство.”

„J'aime ces peuples, je les vois trop peu connus en France, et je sens tout l'avantage qu'il y aurait pour ma patrie à les mieux connaître.”

„Ја волим словенске народе, видим да су у Француској врло мало познати, а осећам сву предност, коју би моја отаџбина имала, да их боље упозна.”

²⁵² Revue des deux mondes, Janvier, 1846., pp. 365.–375.

Како је предавање подељено на два дела (други део отпочиње на страни 369. споменутог броја часописа), у почетку тог другог дела Сипријан Робер говори о изузетном афинитету који постоји између Француза и Словена, подвлачећи мало даље особито пријатељство између Срба и Француза... Затим каже, да за њега представља „неисцрпни рудник истраживања” народна књижевност Словена, па народна поезија и народне приче”. Како би остао у границама чисте славистике, Сипријан Робер сматра, да у ту сврху мора да привуче најпре пажњу слушалаца и научног света на Србе Илирије, да укаже на њихову традиционалну улогу у Средоземљу, њихове старе и нове везе с Грчком и Цариградом, а особито на улогу, коју су Срби имали у решавању свих источних проблема.

Како предавање има и један трећи део, тај део је искључиво посвећен Србима, без обзира на то, што Сипријан Робер алтернира назив Србин, Илир и Словен. Уосталом, то је већ јасно одмах из његовог тврђења, да се највећи број грчких митолошких прича може објаснити једино, узимајући у обзир српску митологију. Осим тога, по њему, најстарије народне „илирске” јуначке песме сагласне су у томе, да су „Илири” били претхришћански Словени на Балкану. Он затим тврди, да су му антички остаци широм српских земаља јасно потврдили трагове Филипове и Александра Великог, родом из Македоније, док је на Јадранском мору нашао трагове борбе „илирских Словена” против римске флоте... Тиме, као и читавим својим радом на истраживању словенске прошлости, каже Сипријан Робер, он је стекао уврење и створио закључак, да Словени на Балкан нису дошли са севера, већ да је њихова колевка на југу, близу пелазгијске. А на том југу, око „велике реке” Дунава, који наставља да грми усред рушевина, ратничка племена по његовим обалама изгледају спремна у сваком часу, да као некада, у време Атиле, крену у бој и дочекају непријатеља. А та племена, особито она по унутрашњим планинама, упркос свим олујама, сачувала су своју индивидуалност и своје традиције; она су онаква, каква су била још пре хиљаду година, пише Сипријан Робер, оставши најмање измешана међу Словенима. Даље он каже, да се зна, шта је помогло, да се међу Србима најбоље сачува морални тип и античке црте словенске физиономије. Тај тип је, тврди Робер, изражен и кроз дијалекте, који сачињавају језик балканског словенског подручја. Првобитни српски, који је у средњем веку постао црквени језик, даје утисак идиома с неопорецивим карактеристикама старине, који би, према томе, био најпогоднији за лингвистичке студије:

„И ако ми једном буде могуће, да овим општим предавањима прикључим специјална и практична предавања граматике и филолошких објашњења, онда ће та предавања бити посвећена српском језику и најбољим српским писцима. Ако би ми то било омогућено, за мене би то био најлепши тријумф!”

С најуверљивијим сведочанствима против историчара, који говоре о доласку Срба са севера на југ, Сипријан Робер је имао снаге да им се свима супротстави, управо као и Германима, који се прибојавају и заустављају словенски напредак, каже он у трећем делу свога преда-

вања. Сасвим је сигурно, да би се неуморни и пун елана Сипријан Робер данас супроставио с истом снагом својих аргумената тиранији сваке врсте над српским народом, који је он, што излази из сваке његове књиге, од срца и уз много разумевања волео. Стога сматрам за част, да његову штампану изјаву о Србима и српском језику из споменуте ревије „Два света” овде прикажем читаоцима:

Revue des deux mondes.

Quand on n'est pas né Slave, avant d'envisager philologiquement toutes les langues et les littératures slaves en masse, il faut d'abord en connaître une suffisamment; il faut autant que possible connaître la plus ancienne, la plus simple, celle qui donne le mieux la clé de toutes les autres. De même, pour bien apprécier la race slavone dans son ensemble, il est utile d'étudier d'abord les tribus de cette race qui, dans leurs mœurs, leurs lois, leur poésie, ont conservé avec le moins d'altération le type originel.

Cette langue, cette nation, cette poésie primitive slave, je crois les avoir trouvées en Illyrie. On me demandera sans doute comment je suis arrivé à cette conviction. Parti de l'idée qu'au fond de toute grande race il y a la tribu-mère, comme à l'origine de toute famille de langues il y a la langue-mère, j'avais cherché durant des années cette tribu et cette langue dans le nord de l'Europe. Nulle part je n'avais reconnu leur présence. Trouvant les Polonais et les Tchèques de Bohême dépositaires des plus anciens documents connus de l'histoire slave, j'en avais d'abord conclu que ces deux nations devaient être les plus anciennes, les plus originales de la famille slavone; mais, en parcourant leurs provinces, je me convainquis de mon erreur. Le latinisme a trop profondément modifié le caractère primitif de la Pologne et de la Bohême, il est entré trop avant dans la vie même de l'homme des champs, et dans les cités le travail des idées modernes se fait trop sentir, pour qu'on puisse désormais, au milieu d'une telle fermentation, démêler aisément chez ces deux peuples le type natif de la race.

Après de vaines recherches, je me résignai enfin à aller demander ce type aux Russes; mais je trouvai chez eux le génie slave aussi défiguré par les importations asiatiques, qu'il l'est en Pologne par les importations occidentales. Désespéré, je passai alors chez les Slaves qu'on dit barbares. – Tout avait contribué à m'y pousser. Le Polonais de Varsovie m'avait renvoyé aux montagnards cracoviens, aux Gorals indomptés des Karpathes, comme aux plus fidèles gardiens du caractère national. Les Russes de Moscou m'envoyaient à leur tour aux Russines de l'Oukraine et de la Gallicie, comme aux fondateurs de leur empire. Arrivé en Oukraine, je trouvais les mœurs, les légendes, les usages, toute la vie russine, tellement remplis de souvenirs méridionaux, que j'étais forcé d'aller chercher encore plus loin, dans le midi et dans l'orient, la fée gardienne du berceau slave. Ayant enfin traversé le Danube, je ne tardai pas à retrouver le Kosaque de l'Oukraine, le Russine de la Gallicie, le Goral polonais des Karpathes et le Goral bohême des Sudètes, en un mot toutes les tribus primitives des autres nations slaves admirablement résumées dans l'Illyrien des Balkans. Tout ce qui, chez les autres peuples

slaves, ne vit plus qu'a l'état de légende et de mythe obscur s'offre encore à l'état de loi vivante dans cette immuable et poétique Illyrie. Ne devais-je pas en conclure que je touchais enfin au roc vif, au terrain de première formation, que, les Serbes d'Illyrie étaient vraiment les plus anciens des Slaves?

Pour obtenir une plus complète évidence, je me mis à jeter dans le creuset de la critique ceux des historiens modernes qui font émigrer en masse la nation serbe du nord au sud, et qui n'admettent pas de population slavone entre le Danube et la Grèce avant l'ère chrétienne; je me convainquis bientôt du peu de valeur des raisons qu'ils allèguent à l'appui de leurs théories historiques. Les traditions populaires vinrent ajouter leurs poétiques inductions aux preuves que je venais d'obtenir. Quantité de mythes grecs ne s'expliquent bien que par les mœurs serbes. Les chants héroïques les plus anciens de l'Illyrie s'accordent à regarder comme Serbes les Illyriens d'avant Jésus-Christ..."

Какву нам поруку упућује Сипријан Робер с оне стране гроба? Пријатељ, који је с највећом горчином доживљавао, како је сам при крају свога предавања рекао:

„... un plan général de germanisation... de l'Allemagne..."

„... немачки општи план германизације”,

дакако – у првом реду Срба несталих на њеној данашњој територији.

А шта би рекао, када би знао, у коликој мери су чак и словенске катедре под утицајем германске антисрпске и антисловенске школе, створене договорно у Берлину и у Бечу? Какву би реч Сипријан Робер упутио Српској Академији Наука и српским чемерним синовима, када би видео, како по пакленом плану примењују план „расрбљавања”, уз систематско уништавање српског духовног народног блага, олакшавајући српским непријатељима њихово присвајање? Оно што је очувало српски народ била је његова вера у његове духовне вредности... Данас је та вера у стању разарања, а гласовима охрабрења је онемогућено да допру до срца српског народа. Но уздамо се, да велика историјска порука Сипријана Робера неће остати само мртво слово на папиру и да ће је сутрашња Српска Академија Знања уоквирити златним венцем и драгим камењем! А ево, како она гласи:

„Када човек није рођен као Словен, пре него што филолошки обухвати све језике и све словенске књижевности, најпре треба да упозна довољно једну од њих. Треба што је могуће боље упознати најстарију, најједноставнију, ону, која најбоље даје кључ за остале. Исто тако, да би се оценила словенска раса у њеној укупности, корисно је, да се најпре проуче она племена те расе, која – у својим обичајима, својим законима и својој поезији чувају првобитни облик с најмање измена.

Тај језик, тај народ и ту првобитну словенску поезију, верујем, нашао сам у Илирији. Питаће ме несумњиво, како сам дошао до тог уверења. Пошавши од идеје, да као база сваке велике расе постоји племе-мајка, ја сам годинама тражио то племе и тај језик на северу Европе и нигде нисам открио њихово постојање. Нашавши да Пољаци и Чеси

чувају најстарија позната документа словенске историје, по томе сам најпре закључио, да та два народа морају бити најстарија, најизворнија од целе словенске заједнице. Међутим, прелазећи њихове области, уверио сам се у своју грешку. Латинизам је одвише дубоко изменио првобитни карактер Пољске и Чешке, он је одвише продро чак и у сам живот људи на њивама, а у градовима се осећа утицај – и то одвише – нових идеја, а да би се, усред таквог превирања, могао лако издвојити код та два народа првобитни расни тип.

После узалудног тражења, одлучио сам најзад, да потражим тај првобитни тип код Руса, али – код њих сам нашао словенски геније тако изобличен азијским утицајима, колико је у Пољској изобличен западњачким. Очајан, прешао сам онда на Словене, које зову „варварским”. Све је допринело, да ме наведе на тај пут. Пољак из Варшаве ме је упутио краковским планинцима, непокорним карпатским Горанима (Робер пише Горалима), као највернијим чуварима националног карактера. Московски Руси су ме, што се њих тиче, послали Русинима Украјине и Галиције, као оснивачима њиховог царства. Стигавши у Украјину, нашао сам, да су тамо обичаји, приче, навике, читав русински живот, тако испуњени медитеранским успоменама, тако, да сам био присиљен, да идем да тражим још даље, на југу и на истоку, вилу чуварку словенске колевке. Пошто сам најзад прешао Дунав, није ми требало дуго, да ту пронађем Козака из Украјине, Русина из Галиције, пољског карпатског Горанина и чешког судетског Горанина – једном речју – сва првобитна племена других словенских народа, дивно сконцентрисана у Илиру Балкана. Све што код осталих словенских народа живи још само у стању легенде и нејасног мита, још је у стању живог закона у тој непроменљивој и поетској Илирији. Није ли требало да закључим, да сам најзад додирнуо живу стену и земљу првог обликовања (словенске расе) и да су Срби Илирије заиста били најстарији међу Словенима?

Да бих постигао што потпунију очигледност, почео сам да исцрпно критикујем све оне међу савременим историчарима, који уче, да је маса српског народа дошла са севера на југ и који не допуштају (мишљење), да је било Словена између Дунава и Грчке пре хришћанског доба. Брзо сам се уверио, како мало вредности имају разлози које они наводе у прилог својих историјских теорија. Народне традиције са својим поетским закључцима, повећале су број доказа, до којих сам дошао. Велик број грчких митолошких прича може да се добро објасни само српским начином живота. Херојске песме – оне најстарије у Илирији – сложне су у томе, да у Илирима од пре Христа – виде Србе”.

Навела сам овај мало дужи одломак из предавања Сипријана Робера за поуку живима и као захвалност и побожно поштовање према сени несталог искреног пријатеља српског народа!

FRANCISCUS MARIA APPENDINI * О СРБИМА И О ДРЕВНОМ ПОРЕКЛУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Сваки пут, када се нађемо пред старом књигом, отпочињемо да пишемо о њој с истим осећајем, као када се отпочиње молитва: с побожношћу и с преданошћу, а када се ради о писцу, још и с поштовањем према његовом раду. Пред нама је дело које је штампано тачно пре 175 година, 1806. г. У старом, пожутелом кожном повезу налази се: „Rјес-
sosloхје illir.-ital.-lat.”, Dubrovnia, MDCCCVI, Joakima Stulli Dubrocsanina, одн., да се изразимо у духу савременог српског језика: „Рјечословје, упра-
во-рјечник илирско-талијанско-латински”, издат у Дубровнику, 1806. год.; писац: Јоаким Стулић Дубровчанин.²⁵⁴

Сматрамо, да је ово згодан моменат да подвучемо следеће:

Премда су Хрвати, користећи сваку прилику, да спроводе своје тенденциозне политичке циљеве, прогласили овај речник речником хрватског језика, научно им се то право оспорава већ самим насловом овог дела. У првом реду, аутор сам себе нигде није назвао Хрватом, већ Дубровчанином, што ни у ком случају није исто. Уз то, он нигде није споменуо, нити он, нити Апендини, писац предговора, да би то био „хрватски речник”. Према томе, Српска Академија Наука би требало да се потруди, да се та недопустива грешка, тенденциозно полити-
тизирана, у „Југословенској Енциклопедији” исправи. Уосталом, не само у енциклопедији, јер је, што се присвојеног српског језика тиче, цела хрватска настава – скупа са уџбеницима за језик, тенденциозно нетачна. Американцима, Канађанима, или Аустралијанцима никада није ни пало на памет да име језика којим говоре мењају и енглески је остао енглески, а француски француски и у Белгији, и у Луксембургу, Канади, па чак и међу црнцима.

С обзиром, дакле, да су чак и Срби у Хрватској присиљени да говоре отетим српским језиком под именом „хрватског”, ми ћемо овде врло јасно и једноставно казати, шта је прави хрватски језик.

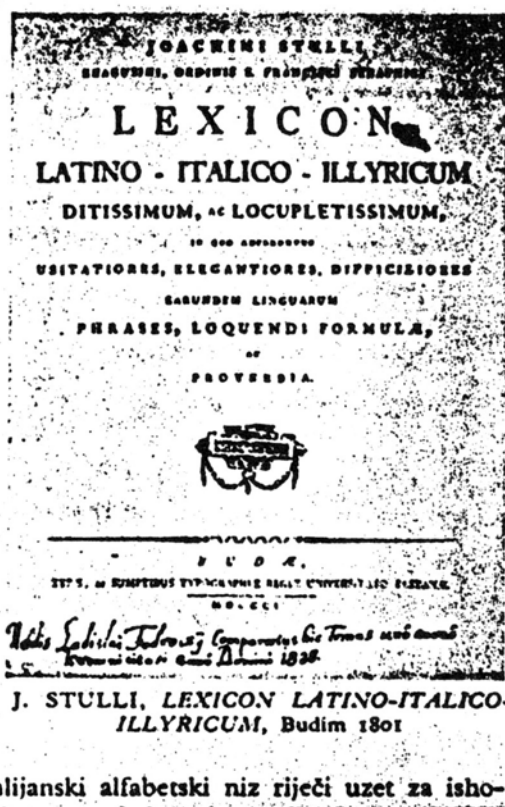
Мање више сви знају, да постоје Градишћански Хрвати у Бургенланду у Аустрији. Истих тих Градишћанских Хрвата има и у Мађарској. И једни и други су напустили северну Далмацију у XVI. веку, одневши и свој чакавски говор, који су задржали до данас. То је прави хрватски језик, међутим, језик којим се данас говори у Хрватској, то је српски језик и крајње би време било, да и у том погледу Српска Академија Наука исправи тенденциозно створене заблуде, уз објашњење кроз

* Апендини Франо Марија, рођен 1768. г. у Италији, умро 1837. г. у Задру. Више науке је срвшио у Риму. У Дубровник је дошао 1791. г. и ту је био наставник, а и од 1808.–1834. г. директор исте гимназије. Апендини се бавио археологијом и историјом своје нове отаџбине, као и културном и политичком историјом Дубровника. „Граматика илирског језика”, коју је издао у Дубровнику 1808. г., доживела је четири издања и сматра се најбољом међу старијим граматикама илирског, одн. српског језика.

²⁵⁴ Стулић је рођен у Дубровнику 1729. г. и умро у њему 1817. г. Скупљањем грађе за свој велики речник бавио се 50 година. Његов је речник изишао у 3 дела и 6 књига: I. део 1801., лат. тал илир.; 1806. г. II. део, илир. лат. тал.; 1810. г. III. део, тал. илир. лат. Ми се овде бавимо издањем од 1806. г.

српске школе, приступачно целом српском народу, на који начин је Гај, пореклом Немац, који је у младости још говорио немачки и на њему писао песме, узео српски језик за Хрвате. Тако у сваком случају Стулићев речник не може да буде речник хрватског језика, како се то види и на приложеној репродукцији његове насловне стране.

2. Joakim, leksikograf (Dubrovnik, 17. IV 1729 — 12. IV 1817). Franjevac, школе је завршио у Dubrovniku. Njegov veliki trojezični (hrvatsko-latinsko-talijanski) rječnik, na kome mu је s fanatičnom marljivošću radio preko pola stoljeća, štampан је u 3 dijela (od kojih svaki obuhvaća po 2 sveska) tako да је u prvom dijelu talijanski, u drugom srpski, a u trećem talijanski alfabetski niz riječi uzet za isho-

Ево једног примера фалсификовања науке у држави Југославији, управо на државном нивоу, пошто се ради о најновијој „Великој Енциклопедији Југославије”, коју је уређивао Хрват и штампао латиницом, премда већина становника ове земље говори српским језиком и као писмо од вајкада има ћирилицу. Колико је то фалсификовање дрско, види се горе: на репродукцији насловне стране Стулићевог Лексикона јасно је написано: **Латинио-Италико-Илирикум**, док у пропратном тексту пише: **Хрватско-латинско-Талијански...** А последице оваквог фалсификовања – недогледне су и познате је, каква је њихова крајња тенденција! У првом реду – духовни геноцид над српским народом! Јер, кад га Хрвати њиховом карактеристичном лукавошћу лише језика, писма и његовог духовног богатства, после физичког геноцида над Србима – онда ће нестати и Српског Народа! Па стога цело ово дело сматрам протестним криком против неправде, а за повратак свим српским духовним вредностима!

Нашу примедбу потврђује и Апендинијев поднаслов: „De praestantia et vetustate linguae illyricae... ad Joachimum Stullium Illyrici lexicī auctorem.” Дакле: „О племенитости и старини илирског језика ... уз илирски лекстикон Јоакима Стулића.”

Како у наслову, тако исто нигде, ни на једном месту у току целог свог дугачког предговора, његов писац – Апендини – ни један једини пут није рекао да он пише о „хрватском” језику...

Што се пак назива „илирски” језик тиче, посебно заинтересоване читаоце за овај проблем упућујемо на две краће студије, чији аутори

веома документовано тврде, цитирањем најразноврснијих доказа, да је илирски језик – српски језик. Ради се о „Крађи српског језика” – културно-историјској студији професора Лазе М. Костића од 1964. г. и о делу „Хрвати и српски језик”, издатој у Новом Саду 1895. г., чији аутор је означен иницијалима С. М. Д. Допуштамо себи да изразимо, да ће и читав овај приказ носити печат сведочанства у истом смислу с тежњом, да се исправе сви прохрватски и хрватски фалсификати с циљем, не само физичког, већ и духовног геноцида над српским народом, што је, када се ствар дубоко сагледа, отпочело још у X. веку, за време папе Јована X., који је, по тврђењу еминентног Шафарика и Суровјецког, знао, да су антички Илири и Трачани били Словени. Тај исти папа је сматрао, да има право, да покрштавање Хрвата, који су на Балкан стигли тек у VII. веку по Христу, прогласи као наставак покрштавања старих Илира, што се никако не може ускладити нити са историјским, а још мање са језичним чињеницама. Што се тиче Срба, ствари стоје сасвим друкчије, јер:

управо на ту велику старину Срба Апендини указује одмах у почетку свога предговора Стулићевом речнику, који и није предговор у уобичајеном смислу те речи, већ једна продубљена и врло документована студија, пуна доказа о томе, да су Илири били Срби, а да је „илирски” језик, који Апендини назива најчешће „словенским”, а ређе далматинским, стварно био од најдавнијих времена српски језик, јер и по Шафарику – Далматинци су одувек Срби.

Подвуцимо одмах, да је ова Апендинијева студија написана латинским језиком, што је у његово време био готово закон, ког су се држали сви људи од пера. Тако он, дакле, у самом почетку, говорећи о распрострањености „илирског”, или „словенског” језика, пише, да се његово подручје пружа од Северног леденог океана па све до Средоземног и Јадранског мора:

„... ab Oceano Glaciali... ad mare usque Mediteraneum et Adriaticum populi Slavonici idiomatis reperiuntur.”

Пошто је, на основу Хофмана (Hofmann – In Not. ad res Lusatiae. Manlii Lib. 4., cap. 7.) изређао све области на споменутом огромном простору, које говоре „словенским” језиком, додао је томе и обавештења, која су у његово доба још представљала стварност, као на пр., да се:

„Словенско-илирским језиком говорило још свуда код остатака Балтичких Срба с оне стране Елбе (ultra Albim)... Чему треба додати такође Молдавију и Влашку низију, где се, сигурно, говори словенским језиком, делимично потпуно, а делимично, као у Влашкој, помешано с језиком старих Римљана.”

Апендини је то изразио на следећи начин:

„Quibus sane regionibus addenda etiam est Moldavia et Valachia, ubi certe slavica lingua viget, sed partim integra, partim, ut in Valachia, cum veteri Romana permixta.”

У вези с горњим наводом, упућујемо читаоца на поглавље о томе, који језик је научио Овидије у изгнанству, на обалама Црног мора, јер, судећи по закључку Апендинијевом, између осталог, на основу

Обе ове карте Румуније најбоље су сведочанство, а на основу географских имена обележених у њима, којим језиком се говорило на целој румунској територији. Наиме, овде подвучени географски називи не могу се објаснити са становишта ни једног другог језика, осим српског. А како су географски називи нешто, што сеже у најдаљу прошлост, уједно се одупирући променама, они су нам управо и сведоци, који језик је научио римски песник Овидије у изгнанству на обалама Црног мора, чему је у овој студији посвећено посебно поглавље.

Guagnius-a (De Rebus Polonic., tom. 2., ubi de Sarmat.), језичка ситуација се до времена, када је он писао своју студију, још није била битно много изменила. Исто тако, полазећи од његове напомене, да се у Влашкој низији тек говорило помешаним словенско-римским, одн. латинским језиком, намеће се закључак, да је ова мешавина преовладала најпре у отвореној равници, која је била лако доступна римским освајачима. Логично се намеће помисао, да су удаљенији планински предели дуго остали језично чисти, одн. да су до у касно доба наставили да говоре истим оним трачко-скитско-дачко-гетско-сарматским језиком, одн. српским, чему у доказ прилажемо ову географску карту Румуније, на којој су, означена бројна географска имена, која носе искључиво српско обележје: подвлачимо – ни руско, нити пољско, чешко, или бугарско, већ искључиво српско. Нажалост, упркос нашој жељи, ту тему нам је овде немогуће развијати. У сваком случају, будући, да једна оваква студија никада није остварена, остаје да се она уради, како би се рашчистила свеопшта тенденциозна конфузија, стварана – с једне стране од Хрвата и Арнаута, а с друге стране од Бугара и Румуна. Апендинијев предговор – студију износимо овде и рашчлањавамо стога, да бисмо помоћу ње бар мало јасније отпочели да сагледавамо истину о српском језику и српском народу.

У ту сврху треба да се нагласи, да Апендини није био у овом свом послу усамљен, што најбоље доказује његова библиографија, коју је приказао на својој стр. 6., стубац 1.:

„Enea Sylvius (De statu Europ.); Gesnerus (In Mitridat. sive de Idiomaticis); Cluverius (Germ. antiqu.); Hornius (Orbis polit., part 3); Thuanus (lib. 56. ad an. 1537.); Aventinus (Annal. Boj., lib. I.); Bolandus (In notis ad Eginard. in vita Caroli Magni); Schurzfleisius (in Origo Pomeran., § 7.); Scriptores Chronici Oldenburgensis (Tom. 2., Collect. Scriptor. Germ. Melbonianae); Peysonelius (Observ. sur les peuples barbares); Manlius (Rerum Lusatic., lib. 4., c. 7.); alios ... innumeros auctores, qui hac de re fusius scripsere, haec habet Pirheimerus (in sua Germ. Vet. et Nov. V. Russia).”

На крају предњег навода, после имена Манлија, Апендини нам каже, да има и:

„... других ... неспоменутих аутора, који су о овој ствари писали опширније, што се налази код Рирхајмера, у његовом спису „Стара Германија и Нова Русија”.

После библиографије (иста страна, исти стубац), Апендини пише, да словенска племена заузимају не само велики део Европе, већ и део Азије, на што надовезује следећи текст:

„Sunt et versus mare Hircanum Circassi gens bellicosissima, quae longe tempore Aegypto et Syriae sub Serborum nomine imperavit. Habitant et ibi Gazarorum gentes ... et hi omnes ex Slavorum gente originem traxere, linguaque utuntur Slavonica. Quia et per totam Turciam, praecipue apud milites Slavonica in usu est lingua, ita ut Constantinopolis ipsa jam non amplius prisco nomine, sed Caesaris Domus (Cari-grad, principis urbs) Slavonica vocetur lingua. Sed et paulo ante in Aula Soldani Aegypti milites

ut prote ex magna parte Circassi Slavonicae loquebatur. Circassi enim veterum Sarmatarum soboles et homogloti occupaverunt Aegyptum... quae tamen gens ibidem Turcarum subditis permixta et hodie subsistit, linguaque utitur Illyrica.”

Пре него што приступимо преводу горњег текста, желимо да подсетимо читаоца, да је његов писац, Апендини, рођени Италијан, који је чак у Италији добио целокупно своје образовање. Да се Дубровник, где је он радио касније, осећао хрватским, нема сумње, да би се то одразило у начину Апендинијевог писања. Значи, пре 1806. г., када је објављен Стулићев речник с Апендинијевим студиозним предговором, није било још ни трага од свега онога, што су Хрвати касније искористили, да би се домогли српског језика, скупа с Дубровником и дубровачком литературом. Мишљења смо, да цела та срамотна работа мора да се научно раскринка пред културним светом, како би свако и свака ствар били постављени на своје место.

Наиме, да је Апендини стварао у једној загриженој хрватској средини, он никада не би написао претходне речи, које у наставку приказујемо на српском језику!

„Према Хирканском мору (тј. Каспијском језеру) налазе се Циркаси, најратоборнији народ, који је дуго времена владао над Египтом и над Сиријом под именом Срба. Тамо живе и хазарска племена.. и сви они вуку порекло од словенског стабла и служе се словенским језиком. Јер и по целој Турској, особито код војске, у употреби је словенски језик, тако да се Константинопољ није могао назвати бољим прастарим именом од Царев дом (Цари-град, царски град) словенским језиком. Но и мало пре, на Слоданијевом двору у Египту, војници су, као некада Циркаси, говорили словенски. Циркаси наиме, потомци старих Сармата и (с њима) једнојезични, заузели су Египат... а тај народ, покорен од Турака, постоји и данас измешан, служећи се илирским језиком.”

Анализа претходног текста са свим допунама, могла би да буде веома дугачка, но – овом приликом – да подвучемо само најбитније. Ако су Циркаси владали над Египтом под именом Срба, онда је сигурно, да су они сами себе само Србима звали. Ти Срби-Циркаси нису били усамљени представници некада веома распрострањеног српског народа, између осталог, управо у близини Каспијског Језера, Црног и Азовског Мора и планине Кавказа. Јер баш у тим областима налазимо Птолемејеве и Плинијеве Србе, Птолемејеве Сирбаце и имена места направљена на истој основи...

А када је био тај поход Срба-Циркаса на Египат? О томе пишу Милојевић, Лукин-Лзић, Деретић, Ђорђевић... Та инвазија Египта од стране бројних Срба догодила се пре Тројанског рата, па и име језера Сербонис, чије је исушене обале видео Херодот у V. веку пре Христа, потиче, по историчарима из тих давних дана...

Но то је веома дуга прича, а додамо ли томе још и египатске хијероглифе, који су сачували успомену на „Ширдане”, онда то може да нас одведе веома далеко! Корисно је можда ипак да само напоменемо, да неки талијански рукописи то име доносе као Шартина, Шартан, па

чак и **Сертан**, док извори писани клинастим писмом – као и египатски хијероглифи – имају у почетку такође „Ш”, али у средини, уместо „Т” – „Д”, дакле „Ширдан”.

Оне, читаоце који се за овај проблем посебно занимају, упућујемо, дакле, не само на споменуте историчаре, већ и на једну врло интересантну расправу објављену у Бечу,²⁵⁴ у којој су Ширдани чак и описани као ратници, који су најчешће носили густе браде, неку врсту „кецеље”, како каже аутор фон Бисинг, која је сезала до колена, затим округлао штит, дуго копље, повијен нож, итд. Овај аутор у своме тексту репродукује хијероглифске натписе, коментаришући их. Он при крају тврди, да није тачно, да су Ширдани дошли само морем, што показују бродови, већ и копном, што доказују на барелефу воловска кола, северно сиријског облика... Веровало се, да су ови последњи дошли из Мале Азије, међутим, по тексту то није јасно; хијероглифи о томе не дају ништа прецизно... Уз то, листа заробљеника откривена у Мединет Хабу (Лепсиус, – Lepsius – Denkm. III., 209.), доноси и име Туирша, Турша, што су вероватно Етрурци... Укратко – само у вези с овим проблемом постоји једно мноштво чињеница, које, колико знамо, још никада нису доведене у везу једна с другом у науци западног света. Из Бисингове расправе дознајемо, да су се Туирше, или Тирсени, одн. Етрурци ширили једно време по читавом Егејском базену све до трачке обале, као и да се на том простору налазило њихових трагова још у историјско доба... Међутим, по енциклопедији Паули-Висова, по Милеру-Дееке и по Е. Мајеру се да закључити, да су врло често спомињани Пелазги уместо Етрураца... с чим у вези потсећамо читаоца на оно, што смо рекли о Етрурцима-Рашанима и о истраживању њиховог језика у поглављу о „Старости и распрострањености илирског језика”.

Но да се само још за тренутак повратимо „Ширданима”, или, како су их назвали:

Michel-Claude touchard i Guy Barthélémy „L'archéologie mystérieuse – Voyage à travers les découvertes...”²⁵⁵

„Shardanes, qui firent trembler l'Egypte entre le XIV. et le XII. siècle avant J. – C., ... auxquels les Philistins s'étaient alliés... Les guerriers de Medinet-Abou... sont des gens du grand Nord, des Hyperboréens... Epées, poignards, boucliers, casques à cornes, couronnes à rayons dessinés à Médi-net-Abou se retrouve en Europe du Nord, aussi bien au Danemark qu'en Poméranie...”²⁵⁶

Пре него што преведемо претходне ретке, да направимо један мали увод.

На обалама Нила, на месту античке Тебе, у месту Мединет-Абу, 1930. године откривене су рушевине палате Рамзеса III. До тога открића дошло је захваљујући археолозима универзитета у Чикагу, који су осим

²⁵⁴ „Die Überlieferung über die Schirdani”, von Fr. W. von Bissing, Oberaudorf. Die schriftlichen Urkunden. In: Wiener-Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, XXXIV. Band.

²⁵⁵ Paris, 1972.

²⁵⁶ О. с., pp.: 107., 108., 109.

зидова и стена, открили такође и 10.000 квадратних метара хијероглифских натписа, који су се односили на Рамзесове ратничке подвиге, из којих се види, да су Египћани у XII. веку пре Христа морали да се бране од завојевача са севера... Дакако, наука још није казала дефинитивну реч о томе, који је то народ могао бити...

Ево сада, шта се каже у горњем тексту, извађеном из цитираног дела „Тајанствена археологија – Путовање кроз открића...”:

„Шардани... који су уздрмали Египат између XIV. и XII. века пре Христа... којима су се придружили Филистинци... Ратници из Мединет-Абу... то су људи са севера, Хиперборејани... Мачеви, бодези, штитови, кациге са шиљком, тијаре с нацртаним линијама у Мединет-Абу, налазе се у Северној Европи, исто тако у Данској, као у Поморанији...”

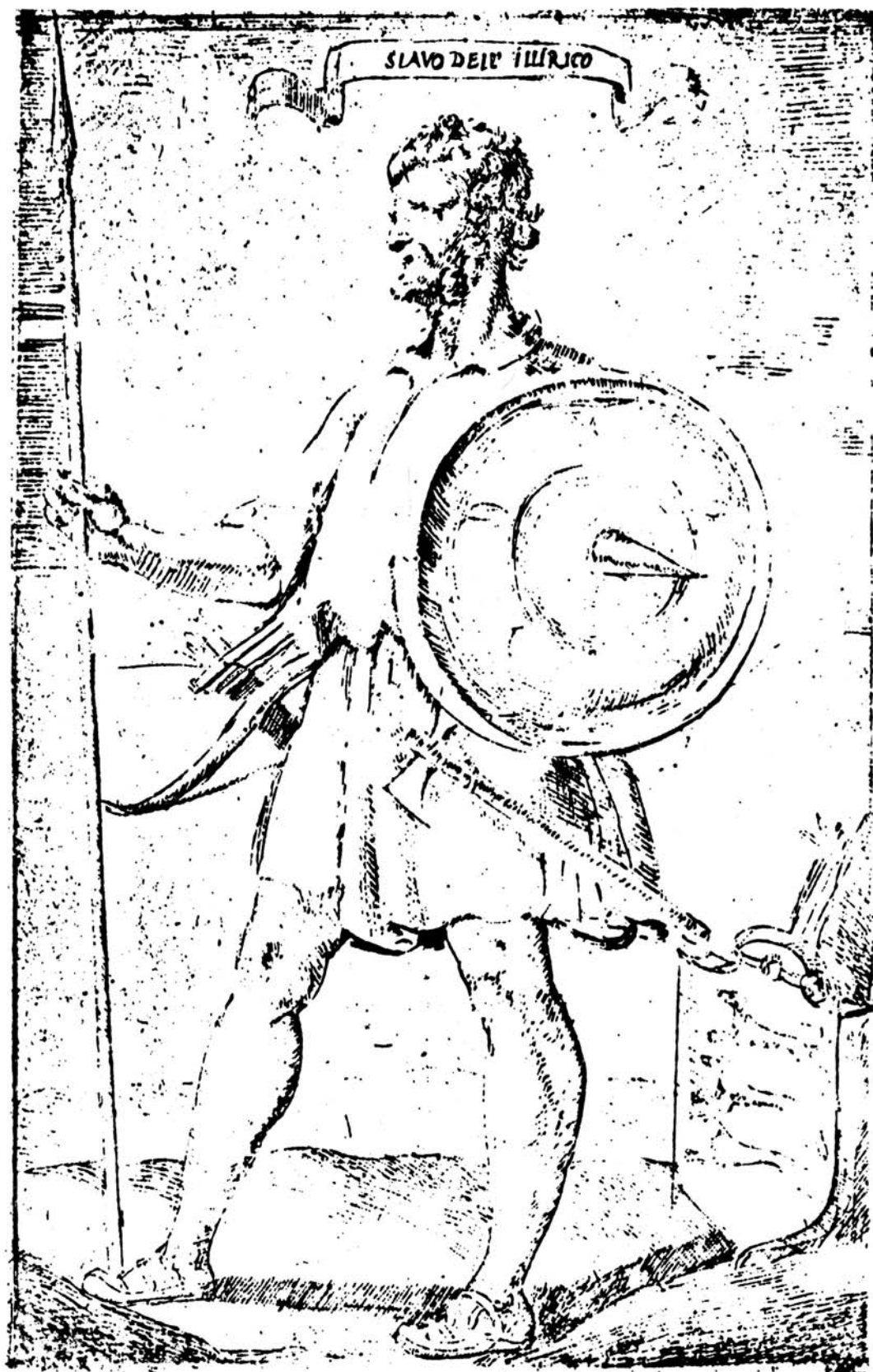
Треба ли да подвучемо, с колико лакоће се у горњем опису препознају балтички и уопште северноевропски Срби? Они давни становници хладних мора, које је европски антички југ упознао кроз трговину ћилибаром?

Уз горњу напомену приказујемо и репродукцију два цртежа: први представља „Словена са севера”, који у детаљима одговара педставама „Ширдана”, или „Ширдана”, подразумевајући ту и бодез у облику рибљег, или змијског језика, или како је фон Бисинг написао „кобра-језик”. При овоме особиту важност придајемо чињеници, да се оваква представа „Северног Словена”, или – што је много прецизније – северног Србина, налази у делу „Il regno degli Slavi” Мавра Орбинија, које је штампано тачно 329 година пре него што је дошло до открића у Мединет-Абу; поновимо овде: Орбинијева студија се појавила 1601. г. Премда су претенциозни Хрвати присвојили и Мавра Орбинија скупа с дубровачком књижевношћу, из ове репродукције се јасно види, као и из следеће, да се тај писац није осећао Хрватом. Можда се и Орбини као и Ђорђић сматрао потомком античких Трачана и Илира?! Ако ли је пак веровао, да није ни једно, ни друго, онда је себе једноставно убрајао у припаднике Словенства уопште, али не у – Хрвате!

Словен са „Германског мора“

И још један детаљ. Фон Бисинг се, говорећи о открићу у Мединет-Абу пита, да ли су, с обзиром на оштећење камена, Ширдани у руци држали необично дуга копља, или су то само црте од напуклина. Приложене репродукције показују позната стара српска копља.

Словен из „Илирика”

Упоређења ради приказујемо ову репродукцију из београдског НИН-а за мај 1982. године
Слику сам добила захваљујући љубазности госпођице Радмиле Стефановић, којој на овај начин
захваљујем.

Као што је назначено, ово је српски ратник у устанку из 1806.–1808. г.
Рад припада непознатом сликару.

Исти научник подвлачи, да су Ширдани представљени с орловским носевима, а уз то, да је међу њима било таквих, који су имали густу браду, а други не. Овим двама репродукцијама се и то потврђује... Наука не зна готово ништа о тим давним временима... Међутим, из претходног се намеће један закључак, који је могућ: нису ли северни Срби, здружени с јужним Србима вршили заједнички поход на Египат? Северни су дошли бродовима, а јужни су ишли копненим путем, јер је цела територија Балкана и Мале Азије у то далеко доба била насељена њима, те тако нису наилазили нити на расне, а нити на језичне препреке. Уз то не заборавимо, да је још у доба Јулија Цезара у данашњој Француској, а по обалама Атланског океана, још увек било тих античких Срба, о којима је Цезар оставио сведочанство, називајући их Венетима. Ти Венети, које је управо Цезар масакрирао, опседајући њихове градове, док је жене и децу у гомилама продавао као робље, били су још у његово доба врсни градитељи бродова и добри морепловци, док су и у једном, и у другом надилазили остале. Бродова су имали много, обавештава Јулије Цезар²⁵⁷, а имали су и велику поморску моћ и држали су све луке, међутим оне, које нису биле њихова својина, биле су им потчињене. Укратко, Цезар те старе Србе карактерише као „велику силу”, а само тиме би се и могла објаснити једна тако велика експедиција на Египат.

Значи, Венети – Срби су не само били добри бродоградитељи, него су држали поморске луке и контролисали поморске путеве, а уз све то, они су се бавили трговином с Британским осврљем.

Коментаришући овај Цезаров извештај, Шафарик-Суровјецки, на стр. 68. заједничког дела „Порекло Словена” кажу, да Цезар није „ни привирио” у Енглеску, јер да је то урадио и тамо би био нашао „виндске Србе”, што је њихов израз. Тек 449. по Христу, када су се погермањени Саксонци искрцали у Британији, победили су како историја каже, људе „Серфе”, што је, дакако, на страни начин погрешно написано Срби.²⁵⁸ Оба аутора даље кажу:

„Додајмо к томе, да су у том смислу географска и језична сведочанства изван сваке сумње веродостојна.”

На том месту Шафарик-Суровјецки наводе Сорбидунум (по карти путева, која се приписује Антону), град који је имао чак и свој новац, па објашњавају, да тај назив значи тачно „Сербен-град”, који се у њихово доба, а вероватно још и данас зове Олд-Сарум. После тога они, држаћи се увек Антона, а затим Птоломеја и Равенског рукописа, спомињу – увек у Енглеској: Венту, Виндобелу, Виндолану, Виндомару, Виновиу, па имена више пристаништа и река, која имају словенски печат. Након тога они говоре о речима у енглеском језику, које се могу објаснити само помоћу српског, као на пр.:

²⁵⁷ De Bello Gallico, III., 8.

²⁵⁸ На овом месту аутори упућују на белешке Мајерове уз дело „Ајванхо”: „Vrgl. Mayers Ann. zu Walter Scotts Werk „Ivanhoe”, Gotha, 1826.

engl.	srpski
to beat	biti
murk	mrk
murky	mrk
mute	mutav
meat	meso
to stoop	stupati, stupiti
stý!	stoj!, etc., etc.

Ова листа би могла још да се продужи веома дуго, што је само доказ, да би једна савесна лингвистичка студија у том смислу донела неочекивану светлост, која из таме збрке, створене грчко-римским извитоперавањима још није могла да се пробије!

У вези с тим, да упозоримо на један занимљив чланак Милоша Црњанског, под насловом „Откуда потичу имена наших река и брда” који је он написао као синтезу својих запажања специјално за београдски недељни лист „НИН”.²⁵⁹

Свој чланак је Црњански отпочео цитирањем закључка америчког професора и археолога Albright-a:

„Their name are sometimes preserved for thousands of years.”

Ту је мисао амерички професор написао са жељом да потврди, да брда и реке својим именима допиру до најдаље прошлости, што су утврдили на разним географским подручјима не само археолози, већ и географи, лингвисти и историчари. У овом конкретном случају, Црњански је мислио на брда, реке и места Енглеске, која су накнадно добила англосаксонска и скандинавска имена; међутим, на античким картама Птоломејевим, па у стародревним споменицима Ирске, Велса, Енглеске и Шкотске, она су другојача... Када се упореде са именима наших брда и река, она су, тј. она древна имена, с њима веома сродна, а нека су просто истозвучна с географским именима у балканским српским земљама.

Пошто је паралелно представио имена мноштва брда и река на британском острвљу и у српским земљама на Балкану, Црњански при крају закључује:

„И друге речи хидрографске на Британским острвима звуче славофоно. Тешко да су то транскрипције преписивача. Свакако, да у именима и наших и британских река има – можда – још старијих, санскритских корена и санскритских веза, али тешко да је славофоност келтских и наших река случајна. По нашем мишљењу то су знаци преисторијских додира и веза..”

Сасвим на крају Црњански нас обавештава да имена „словенског” порекла, на пр, у Шкотској, задају професору Chadwick-у много главобоље, па наводи која су:

„Улие (латиницом исписано Ullie), Ладо и Малена..”

²⁵⁹ НИН; 1964. г.

Црњански закључује, рекавши да се ради о малим шкотским речицама:

„Ми мислимо да су словенска”, на што бисмо ми додали: и то потпуно српска!

Када смо се већ дотакли Британских острва, да споменемо, да исти овај проблем постоји и у савременој Француској,²⁶⁰ коме треба да се прикључе археолошки налази, о којима француски научни ауторитети не могу да кажу ништа прецизно... Ту у првом реду долази погрсје древног српског бога Триглава... Тај нови посао требало би да обухвати и имена лица – све до професора Србе (Serba), који предаје латински на Сорбони. Тај љубазни господин по типу уопште не личи на западног Европљанина. На против, да се нађе међу српским сељацима, особито онима из Шумадије, ко зна, каква би се осећања у њему међу њима разбуктала, јер: „Крв није вода!”

Ето, докле нас је довео поход Апендинијевих Срба-Циркаса против Сирије и Египта!

Мало после њих, Апендини је нашао повод, да пише о турској војсци, која се служи „словенским језиком”... А то нису морали бити само они Срби, које су турски завојевачи у средњем веку силом одвели у ропство, већ и преживели давни, антички Срби, који су се – упркос свим олујама – одржали особито по Малој Азији – све до његових дана. Што се „Цариграда” тиче, то је најчистија српска сложеница, као на пр.: Босиљград, виноград, итд. А историчари кажу, да се он тако звао од најдавнијих времена! Па је зато ужасно читати, када извесни савремени западњачки писци кажу, да се у средњем веку у Цариграду (Истамбул, или Константинопољ, како они пишу) говорило „српско-хрватским” језиком! Колико ли се заблуда створило око српског народа, који је толико стар, да је људска злонамерност успела да у све, што се на њега односи, унесе конфузију!

Тако се дакле читалац већ до сада могао уверити, да Апендини – можда и сасвим нехотице – пишући предговор Стулићеву речнику – ставља Србе у центар пажње. Па као да је задовољан сам собом, он готово у неком тријумфу закључује:

„Циркаси – потомци старих Сармата и с њима једнојезични!”

А када су ти потомци „Циркаса” – потомци Сармата, у Египту дочекали да буду после много времена потчињени од Турака, они су каже Апендини – премда измешани, наставили ипак да се служе „илирским” језиком. А да су Илири, који су говорили „илирским језиком” били Срби, то је много пута подвукао и Шафарик, особито у својој „Историји словенског језика и литературе са свим дијалектима”,²⁶¹ где он одмах у почетку каже, да су разна словенска имена наводили само странци и то – бесправно (mit Unrecht) као: Винди, Боеми и Илири – за Србе.

²⁶⁰ В. с тим у вези: „Dictionnaire des communes de France.”

²⁶¹ Р.-Ј. Schaffarik, Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten, Ofen, 1826., S. 21.

Што се тиче идентичности Сармата и Срба, одмах након управо коментарисаног текста, Апендини наставља (стр. VI., стубац 2.), да – с обзиром на распрострањеност „илирског”, није било могуће да се не развију различити дијалекти, да би затим додао, да Vossius („De vitiiis serm.”) сматра, да је један од три настарија језика у Европи „славоилирски”, налазећи га особито у Сарматији и у суседним земљама, а одатле онда још врло далеко. При томе се Апендини позива на Скалигера и Георгиуса Кругера (Scaligerus et Georgius Krugerus), подвлачећи, да је о споменутом проблему особито лепо писао други аутор, Кругер (Krügerus, In Disput. de Serbis, Том III.), тј. „у расправи о Србима”, свеска III.

После једне овако очите примедбе, доведене у везу с „илирско-словенским” језиком, из које је јасно, да је тај језик српски, премда то писац изричито не каже, намеће се неизбежно један једини могући закључак. Апендини је, по свој прилици, као Талијан, али уз то припадник католичке цркве, сматрао Србе православне вере као јеретике, те је стога избегавао, чак и кад је директно о њима писао, да спомене њихово име... Да је ова претпоставка тачна, доказ је политика католичке цркве према Србима кроз све прошле векове. А када баш није могао да избегне српско име, он се онда позивао на Лужичке Србе – Сорабе, као у часу, када је хтео да примером покаже, како је дошло до стварања прастарог „илирског језика”. Он то објашњава као последицу разлике у изговору вокала, па наводи:

„Далматинцима пас, Сорабима по Френцелијевом сведочанству пас, а Боемима пјес, или пес”.

Пошто је после овог првог примера чистог српског језика, изређао још неколико, међу којима богословство, богословац, итд., онда је прешао на именицу ум (раз-ум) и придев ум-ан, опет савршено српске речи, да би устврдио нешто, што је немогуће неприхватити, а о чему западноевропска лингвистика никада није водила рачуна. Наиме, Апендини дословно пише (стр. X., стубац 1.):

„Nominum volunt Romani dictum ab humo. Ita quidem sed non a voce, quae terram significat, sed ab illyrico um, vel uman in Italiam cum sexcentis aliis vocabulis... a vetustis Thracibus advecte. Item Bogh, vel Buh, Deus, jure a Ludwigio e verbo biti, esse ... Itaque Illyriis, ut Hebraeis, Deus illum significat qui est, juxta illud, quod de se Deus ipse (Exod. 3.) loquatus est Moysi, sum qui sum...”

Ово је, несумњиво, један од најинтересантнијих текстова наведених у овој студији, јер је његово значење вишеструко и веома значајно; ево, како он гласи у преводу:

„Хомо (човек) Римљани сматрају да је дошло до хумус (земља). Међутим, не од речи која означава земљу, већ од илирског ум, или уман (је постало), што је у Италију с безбројним другим речима ... однето од старих Трачана. Исто тако бог, или бух, (лат. Деус), с правом (је сматрао) Лудвиг, да је од глагола бити (лат. ессе) ... Те тако Илирима

и Хебрејцима, Бог значи онај који јесте, управо оно, што сам о себи Бог каже Мојсију (Егз. 3.), јесам који јесам, или јесам који сам..”

Није овде место да се упуштамо у опсежну анализу латинског назива за човека, који гласи у првом падежу homo, а у другом hominis. Ако је Апендини као Талијан, пошто је научио „славо-илирски”, или краће, српски, стекао горње уверење, дакако, поткрепљено сведочанствима, можда за нас данас потпуно изгубљеним, шта би се онда догодило, када би исто знање тог славо-илиро-српског језика стекли сви лингвисти западнога света, који је језичну науку и развио?

Што се тиче друге речи Бог, или Ја-х-ве, о томе једнога дана мора да се напише још никада замишљена студија! А ево зашто. У нади, да ми госпођа Борисављевић неће замерити, што се тако често користим њеним маргиналним белешкама на моме рукопису, а уврштавајући овај свој рад и у језичну студију, желим да прикажем читаоцима чудесна њена открића.

Пошто је изнела, да су Бл-гари, тј. Бу-гари, као и Хун-гари, одн. Мађари били Татари из Азије, тамније коже, где су их Срби, који су имали белу кожу и упознали, Срби су им и дали њихова имена, која су се завршавала са -гари, од гар-, гарити...

Затим, додирнувши се ум-а, подвукла је, да је то веома стара реч, заступљена у свим великим цивилизацијама, како у верским значењима, тако и у именима владара Вавилоније (она пише Бабилоније), Египта, Етрурије, Централне Америке, итд.

Тако, прелазећи од стране до стране рукописа, она је наишла и на страну, где сам споменула имена Бог и Јахве, полазећи од Апендинијевог текста. И на овом месту је госпођа Борисављевић својом опаском отворила цео један нови свет сазнања! С тога ћу да пренесем тачно сваку реч онако, како ју је она написала. А да би се то у потпуности разумело, уосталом, као и свако друго њено објашњење, неопходно је поћи од српског језика, одн. добро га познавати. Ево, шта она пише:

„Ја-(х)-ве; ово х у средини није постојало, а јаве је од глагола јавити. А Јевреји стално и тврде, да им се Бог јављао”.

Јеврејска „Пасха”, што је касније примљено од Римљана као „Pasqua”, што би био српски „Ускрс”, „Васкрс”, дакле „Пасха” је у почетку била „песак” (дословно), и Јевреји то славе као прелаз преко „пустиње”, другим речима: преко пустињског песка (ове последње три речи сам због још веће јасноће сама додала.)

Желим још само овде да нагласим, да су – по госпођи Борисављевић – древни Срби били монотеисти, што она многим мени до сада познатим детаљима апсолутно уверљиво доказује.

Толико много мотива може да се надовеже на предње напомене, а та чињеница нам намеће мисао, да ће „Прасрпски Речник” госпође Борисављевић да изазове непредвиђено велики скок и неочекивано светло у науци!

Но пошто је ова глава посвећена Апендинију, да још једном подсетимо читаоца, да је он – Италијан – тако недвосмислено устврдио унапред наведеном тексту, да су стари Трачани однели на тле Италије

безбројне речи. Емил Бирнуф пак је у своме изванредном „Есеју о Ведама” такође јасно рекао, да су се и латински и грчки развили из пелазгијског језика. А Јан Колар сасвим просто и отворено тврди, да је латински, па и италијански израстао на словенској њиви!

Закључак: и трачки, и пелазгијски, и илирски језик, исто су што и словенски, у овом конкретном случају српски, јер на Балкану и на Апенинском Полуострву није било других „Словена”!

Не знамо, на чему би се писац, анализирајући сведочанства, којима се Апендини служио, као и његове закључке – више задржао! Након свега, што смо до сада споменули, следи Апендинијев приказ српске азбуке, где он коначно ставља придеве „далматски” и „српски” један уз други, тврдећи, да Далматинци и Срби најправилније, у односу на све остале Словене, изговарају гласове те азбуке. Но то је можда мање занимљиво од онога, што он затим каже, а то је, да та азбука поседује карактеристике, које се не налазе у других:

понајпре, у њој свако слово има своје име,

– слова имају свој ред,

а тај ред има свој смисао.

На овом месту само толико, будући, да о овоме питању опширније говоримо у једном другом контексту. По Апендинијевој интерпретацији, те карактеристике проистичу из велике старине, исто тако као и имена месеци:

„qui non minus certe speciosa sunt”,

„која сигурно нису ништа мање замамљива.”

Основа те лепоте је чињеница, што су она настала као одраз „сеоског живота”, „rusticae vitae”, тако да се већ по самом имену може одредити, на које годишње доба се односи, или какви послови у ком месецу преовладавају.

Можемо само с горчином да констатујемо, да је Српска Академија Наука учинила огромну грешку тиме, што је одбацила те прастаре српске називе, прихвативши – ваљда с циљем „европеизирања”, туђе називе месеци! Наводимо овде само један пример – наравно, по Апендинију:

„September rujan a subrutilo, vel nigrescente uvarum colore. Siquidem Dalmatae mediterranei nunquam epithetum rujno a vino disjungunt.”

Дакле:

„Септембар „рујан” од румене, или црнкасте боје грођжа, јер медитерански Далмати никада придев „рујно” не одвајају од вина.”

Познато је, да су најбољи европски познаваоци оценили српску народну поезију као најлепшу у Европи. У тој поезији, можда више него и у једној другој, српски витези, јунаци и господа, нераздвајно су повезани с рујним вином, па чак и у деминутиву – рујно винце... Немогуће је, да то Апендини није знао! Тако наша претпоставка о његовом ставу према Србима и српском имену, напред изражена, постаје све вероватнија!

После објашњења имена свих месеци, на стр. XI, стубац 2., Апендини – Италијан – отпочиње паралелно разматрање српске и латинске граматике, које су неупоредиво сродније од било које друге две гра-

матике других језика. Ми ћемо овде да истакнемо само тачку прву, где писац каже, да је недостатак члана и у једном и у другом језику сигуран доказ старине; три рода, три броја, поједини падежи, компаративи, суперлативи (придева), затим заменице, фреквентативни глаголи, извесни глаголски облици, који могу да се мењају, елеганција оба језика... Све је то неизрециво занимљиво и изискује остварење једне студије, која, колико знамо, као и толике друге, никада није остварена! Кроз једну такву студију једино може до краја да се расветли старост српског народа и улога његовог језика у Европи! Апендини није заборавао ни на то, да су древни Сабини уместо слова „Q” имали консонант „K”, те је тако српско-далматско ки, ка, ко, или који, која, које, тачно: qui, quae, quod, при чему подвлачимо, да је стари генитив латинске заменице био quius, српски којег, над чим се мора замислити и највећи европски скептик... У сваком случају, о свим тим феноменима, Апендини, на основу своје обимне документације, логично закључује, а ми ћемо то да назначимо:

„... Thracia lingua antiquissima, primigenia et matris censebitur. Dubitandum non est, linguam hanc eandem ipsa esse, qua Thracas, Illyrii, Scithae, Daci, Gaethae, Sarmatae, Celto-Scythae aliique antiquitatis populi usi sunt, quo Seb. Dolci... non ex historia solum, sed ex ipsius linguae vocabulis et monumentis iam ostendit. Revera, in Thracia proprie dicta, quae teste Plinio (IV., 11.), Mela (II., 2.), aliisque, Ponto Euxino, Istro, Egeae Mari et Illyrico definiebatur, olim linguam hanc usu fuisse, indubie ostendunt veterum Thracum vocabula, quae cum Hodier-nis illyricis vocibus collata, sine ullo etiam oportunioris eruditionis apparatu, quoniam brevitate urgemur, in medium nunc proferemus...”

Читаоцу ће одмах бити јасно, у чему је изузетни значај претходног текста, који овде преводимо:

„Трачки језик је најстарији, најпрви и матични (језик) сматра се. Нема сумње, тај језик је исти онај језик, којим су се служили Трачани, Илири, Скити, Дачани, Гети, Сармати, Келто-Скити и други народи античког доба, што је Себастијано Долчи... не само на основу историје, већ и на основу речи и сведочанстава на тим језицима већ доказао. Уистину, тај језик је био у употреби некада у Тракији у првом значењу, која се, по сведочанству Плинијевом (IV., 11.), Мелином (II., 2.) и других граничила Црним морем, Дунавом, Егејским морем и Илиријом, (што) несумњиво показују изрази старих Трачана, које, упоређење с данашњим илирским речима, још без икаквог апарата одговарајуће учености, будући, да настојимо да будемо кратки, непосредно и одмах наводимо...”

У поглављу посвећеном језику, који је Овидије научио прогнан из Рима на црноморску обалу, споменули смо француског етнографа прошлога века, Милеа, који је тврдио, да се некадашња расна јединственост на горе споменутом простору, између Јадранског, Егејског, Црног мора и Дунава у његово доба огледала само још у „добар дан” на

српском језику, које се упућује путнику намернику од Варне до Рагузе... А то потпуно одговара схватањима Милојевићеве аутохтонистичке школе Сипријана Робера, француског слависте. Робер је, између толико других ствари, рекао још и то, да ако неко жели да схвати грчку митологију, мора најпре да проучи словенску. Потврду тог његовог тврђења наћи ћемо у наставку горњег Апендинијевог текста, који је сматрао, да са доказима мора да почне од светих ствари, тј. од божанстава. Ту расправу не би требало ни отпочињати, јер бисмо јој морали посветити целу нову студију! Како да само с неколико речи кажемо све о Трачанину Орфеју, о коме су Грци створили толико много заблуда?! Како да само с неколико речи уверимо читаоце, који не познају српски језик, да је један од главних светих Орфејевих узвика био:

„Ево! Јес(т) отац!“

Што су Грци, наравно, као и све – изобличили, а што, међутим, Апендини врло лепо и уверљиво успева да разложи и објасни. Да се те деформације схвате, неопходно је, не површно, већ дубоко знање српског језика, а колико је њих међу научницима света, који су сматрали да би било потребно да се тај језик научи?! Сипријан Робер је међу западњацима изузетак, а не правило. Колико има научника, који су покушавали, да се рашчисте појмови о, на пр., Трачанима, Сарматима, Пољацима и њиховом пореклу. Расправљајући о „светим ствари-ма“, Апендини напомиње, да су Сармати трачки насељеници (Alex. Guagnius in descript. Sarmat.), а и Пољаци (Dlugossus, in Hist. Polon. Lib. I.) – Sarmatarum soboles, тј. потомци Сармата, првобитног истинског свог Бога називали Јесе... над чим можемо да се силно замислимо... Апендини објашњава:

„Jesse, vel jes tam deum, quam est significet.”

Уочимо добро значење ове реченице:

„Јесе, или јес(т), толико Бог, колико јесте.”

Упоредимо ли то с оним, што Бог, јављајући се, упућује „одабраном” међу људима у Библији, имамо разлога да се дубоко замислимо... Ми не можемо да допустимо себи, да о томе расправљамо; има позванијих, као на пр., госпођа Борисављевић, која је у том смислу вршила истраживања у библиотекама града предодређеног за ту врсту посла – Риму. Уверења смо, да ће она у овом погледу уистину казати коначну реч, која ће обухватити постање језика, митологију, развитак митолошких појмова, итд. Њена студија ће, верујемо, да размрси многе замршене и ненаучно запетљане научне ствари!

Но вратимо се опет Апендинију, који своје закључке оснажује адекватним закључцима других ауторитета.

„... Jesse ... ex quo fonte Hesus Gallorum Deus fortasse derivavit.”

„Јесе... из ког извора можда потиче галски бог Хесус.”

Модерни приручници, као на пр., велики „Ларус” не доносе о томе богу никакво обавештење. Међутим, Dictionnaire Universel d'histoire et de géographie, чији је аутор М.-N. Bouillet, у 1872. год., значи, пре више од једнога века, доноси s. v. ово обавештење:

„... Бог Гала, предводио је борбе и био је на челу певача. Почасти су му се указивале проливањем људске крви. Представљали су га наоружаног секиром. Савремени научници гледају на њега као на освајача, који је дошао са истока и приписују му увођење Друидизма у Галији.”

Да се осврнемо и на опаске госпође Борисављевић у вези с тим божанством, која пише:

„Јесе у смислу постојећи (онај који насигурно постоји); иначе јесен, у почетку мушког рода у смислу бога хранитеља, док је касније постало женског рода као мајка хранитељка, заштитница огњишта, с чим су у вези грчка (х)Естиа и римска Веста, заштитнице огњишта.

Што се тиче галског бога Је-суз, коме су указиване почасти проливањем крви, заједничко је само почетно је, које има потврдни смисао, док -С- припада другом делу, у чему је битна разлика галског Је-суз. Сузе су главна карактеристика рата уз проливање крви.”

Додајмо к томе, да опис Друида чудесно личи на опис давних Срба, а и назив им је чисто српски и једино помоћу српског језика потпуно објашњив... Но то је опет нова и нова студија, каквих се мора написати на стотине – толико много је заблуда створено!

Није се Апендини задржао само на божанству Јесе. Он говори и о чувеној Семели, доводећи је у везу с називом „земља” ... па закључује:

„... etymon ita Illyricum est, ut in nulla alia lingua possit inveniri.”

„Етимологија је илирска, тако да ни у једном другом језику не може да се нађе”.

Јер Семела долази од земља... Он ређа и друга божанства, но све је то предмет посебних студија...

На страни XV., стубац 1., Апендини наставља с примерима трачког језика, па наводи, ослањајући се на Јулија Полукса (Julius Polux, in Onomast., Lib. VII., 13.)

„Riza” Thracum.,”

„Риза” Трачана..”

Имамо ли потребе да уз ово дамо ма какав коментар, осим да цитирамо, шта Вук у своме „Српском Рјечнику” каже s. v.:

„Риза, das Kleid, vestis, v. хаљина.”

А Апендини тачно пише као објашњење за трачку ризу ово:

„A Julio Poluce de vestium speciebus loquente memoratur riza Thracum...”

Српска народна поезија, између толико других архаичних израза, обогаћена је и овом лепом речју, која се до данас није изгубила, а нити се изменила! О томе лингвистика као да не жели да говори... Та реч чак доприноси свечаности, узвишености, па чак и светости поезије, можда баш управо зато, што је као древни витез издржала многе језичне окршаје и остала недотакнута изменама и новинама. А Апендини, Италијан, објашњава њену српску етимологију...

Даље, пошто је рашчланио једну од Грка деформисану другу реч, чији први део сачињава „коло” (у смислу играње), Апендини прелази на музичке инструменте. Пошто је приказао најпре три различита име-

на старих „илирских” музичких инструмената, онда је прешао на четврти...

Но с тим у вези најпре неколико речи. Већ смо приметили, да Апендини говори о Србима, не спомињући српско име. Чак смо једном напоменули, да он српско име замењује са „словенски”. Уколико то евентуално изгледа невероватно, ево примера, којим ћемо показати, да се нисмо преварили и да су Апендинију и Илири и Словени увек Срби.

Са српским именом нераздвојно су повезане три ствари, које га у правом смислу речи чине Србином: то су опстанак, гуњ и гусле. Колико су гусле скопчане уз српско име, познато је сваком, ко има бар основне појмове о српском народу. Гусле су део Србиновог бића, оне су пратиле јунаке, уз њих се пева о витештву, о борбама, о патњама, о надама, о вери. Српска национална поезија је незамислива без њих и некада је свако српско дете од малих ногу учило шта су гусле и расло је с њима и уз њих. Оне су одиграле велику улогу у чувању српских традиција, српских националних осећања, оне су пратиле српски народ преко Голготе ка ослобођењу. А Апендини, говорећи о гуслама, још је једном прескочио српско име, што је и недопустиво, и неопростиво. У сваком случају, оно што он каже, драгоцено је и све – осим грчког изобличења – односи се на Србе, одн. на српски језик.

Наиме, Апендини је нашао искварени облик магудес, за који каже, да долази од загудити, с тим, што су Грци „З” изменили у „М”. Облику загудити, додаје гудити, гуслати и загуслати, а цео овај одломак завршава на следећи начин:

„Caeterum, monochordum gusle appellatur a Slavis estque idem adhuc primigenium illud veterum Thracum instrumentum inter omniae Illyricae Linguae populos et hodie usitatissimum.”

Ево, шта каже Апендини:

„Уосталом, једножичане гусле називају се (тако) од Словена и до данас је то првобитни инструмент старих Трачана, који се највише употребљава код народа „илирског” језика.”

У горњем наводу, можемо да уочимо неколико важних ствари: Прво – овде је очигледно српско име замењено словенским; друго – гусле су „првобитни инструмент” старих Трачана, на основу чега се логично намеће закључак, да су их ти стари Трачани пренели на своје потомке, који их још увек поштују; према томе, стари Трачани = Срби и треће: гусле се највише употребљавају код народа „илирског” језика; логичан закључак је: тај језик може да буде само српски језик. Па даље: ако су се гусле задржале као првобитни трачки инструмент, а знајући њихову намену, онда морамо да изведемо закључак, да се задржала и песма, која се пева уз гусле. А и Апендини каже:

„... uno eodemque tempore sonum cum cantu conjungere...”

„... у једно исто време здружити звук са певањем...”

А то је традиција, која живи још од времена древних Трачана, јер они, који је поштују и помажу јој да живи чине то зато, што носећи у венама трачку крв, исте осећаје за исте светиње, уз посебан осећај за своје претке и уз исту потребу, да кроз песму уз гусле изразе своје

најлепше мисли, као верни синови својих отаца и праотаца, што кроз своје потомке настављају да настањују исте крајеве, исте равни и исте планине. Једну од тих трачких планина Апендини посебно спомиње, будући да су

„... стари сматрали, да се у њој родио Марс (Бог рата)”,

а то су, како ми данас кажемо Родопи. Ево, шта пише у вези с том прастаром планином наш аутор:

„... Martem in Thracio monte Rhodope ortum habuisse veteres existimant. Hinc ad rem Claudianus (De 4. Consulatu. Honor.)²⁶²: „Flumina laverunt puerum Rhodopcia Martem... Id vero ex voce Rhodope indicatur. Nam Rodoboj (P in B, OJ in E) Illyricis est ortus belli, a rod (ortus), et a boj (bellum), immisso ad euphonia... Atque haec omnia eo vel maxime confirmatur, quod Rhodopes incolae bellicosissimi...”

„... стари су сматрали, да се Марс родио у трачкој планини Родопима.

У прилог томе Клаудијан је рекао;

„Дечака Марса су окупали у родопској реци...”

На то указује реч „Родопе”. Наиме, родобој (п у б, ој у е) је Илирима род + бој, (но Родопи) због еуфоније (благогласја)... А све ово највише потврђено тиме, што су родопски житељи најратоборнији...

Овде се госпођа Борисављевић разилази с Апендинијем, пишући следеће:

„На старим географским картама стоји или Родобеља, или Родобелија (наравно са „П” уместо „Б”) из чега се види, да је назив „пелазгијски”.

Ставивши „пелазгијски” под наводни знак, она је под том речју подразумевала српски...

Ако бисмо улазили у сваку појединост Апендинијеве расправе, било би нам премало и хиљаду страна!

Ова студија, будући да је намењана и страницама, који српски не знају (а има и таквих, који за њега никада нису ни чули!), како на пр. да им се разјасни нешто, што је Србину тако блиско као ханцар, о коме је, наводи Апендини писао још Херодот, у V. веку пре Христа („De hisce Sangaris ita Herodotus – ubi de Messaget. et morte Cyri...”) Наравно, Грци не поседују „Ц”, те су назив „ханцар” написали на свој начин. Стварно би било предуго задржати се на овом иначе врло занимљивом питању, у вези с којим се преварио чак и велики Вук, обележивши древни трачко-српски „ханцар” као турцизам. Међутим, корен те речи није турски, а није турски ни пут, којим се дошло од српског корена до ханцара. О томе заиста мора да се напише једна расправа, јер она сигурно никада није била ни написана! Даље, Апендини тврди и доказује, да су и грчка сабља *μαχαира*) и римски *Gladius*, дакле „махера” и „гладиус” такође „илирског”, одн. „трачког”, а ми ћемо сасвим мирне савести до-

²⁶² Claudius Claudianus, латински песник, рођен око 365. г. у Александрији, у Египту. Између осталог, написао је и дело „Хоноријев конзулат”, на које је Апендини овде мислио.

дати – српског порекла! Ако је велики европски ауторитет за старогрчку лингвистику, Pierre Chantraine, ставио знак питања за етимологију „махере”, онда је то сигурно знак, да се без узимања у обзир српског језика, тај проблем никада неће ни решити. Уосталом, у прошлом веку се отпочело с једном компаративном студијом старогрчких и српских језичних корена. Ами Буе је у своме делу „Европска Турска”, у почетку првог тома, написао, да су чак (у множини!)

„... радови о томе познати”!

На жалост, упркос свим напорима и тражењима по париским библиотекама, те радове још нисам могла да пронађем! Шта се догодило? Као да су у земљу закопани! Због чега? Ко је толико киван на српски народ у тежњи да покопа његову дугу и давну прошлост?! На овом месту могу само да апелујем особито на научнике слободнога света, да се овај рад опет предузме, али и да се заврши! Ја на овом послу већ довољно дуго радим, те могу да кажем: ако се таква студија оствари, неће више бити необјашњених и необјашњивих ствари у старогрчком. 99% свих оних израза, уз које се налазе примедбе: „Етимологија непозната, етимологија опскурна, етимологија егејска, анатолска, нејасна”, итд., итд. – нестаће! А уједно више ни Трачани, ни Пелазги неће представљати „мистерију”! Професор Fernand Robert, хелениста на Сорбони рекао је за време једног од својих предавања, да је етимологија Пелазга нерешива... Међутим, она је код Апендинија врло једноставна и јасна као дан. За Апендинија, који је био рођени Италијан, те је с лакоћом научио латински, а затим и српски, без обзира на то, што га он зове илирски, или словенски, а дакако, знао је и грчки, за њега није било никаквих „мистерија”, „опскурности” и – у етимолошком смислу, нерешивости. Чак и српски сељак, под претпоставком, да зна да чита грчки, лако ће препознати своју српску основу, уколико она није одвише извитоперена!

Узмимо само опет самога Апендинија, који је све што је написао, написао на основу докумената! Он на страни XVII., стубац 1. свога студиозног предговора пише, како су се Римљани дивили једној ствари код Трачана:

„... cum sciamus ex Possidonio (Strab. VII.) quosdam etiam fuisse Thracas, qui sine mulieribus vivebant patrio vocabulo ctistae – $\eta\pi\sigma\tau\alpha\iota$ – vocitati...”

Ево, шта је изазивало дивљење Римљања:

„... знамо из Посејдонија (II. век пре Христа) да је такође било Трачана, који су живели без жена, речју очинског језика називани – чисти...”

Чист, чиста, чисто је придев у српском језику и данас, с три рода и с могућношћу, да има и именичко значење, што је случај у горњем тексту...

И могли бисмо тако да наставимо још неизмерно дуго... Рекосмо – и хиљаду страна. Међутим, није то намена овога рада, свакако уз напомену, да Апендинијев одвише марљиво написан предговор Ступићевом речнику мора да се проучи посебно, како би се из њега извукла и искористила сва сведочанства, која иду у прилог Милојевићеве Аутохтонистичке Школе. Ми ћемо ово поглавље стога да завршимо,

осврћући се само још на једну појединост од огромног значаја. Да би се схватила њена важност, чак није ни потребно познавати српски језик, као што је то случај у односу на готово све проблеме, којих смо се дотакли. Ради се о свеопште познатом Александру Великом, о коме највећи број аутора говори као о Грку, управо као и о Трачанину Орфеју. Све што ми у овом тренутку желимо да подвучемо, то је, да Апендини и у овом случају има јаке аргументе, позивајући се на песника Гундулића, који се сматра једним од највећих песника дубровачке књижевности, који је био драмски писац, песник, филозоф и историчар. Сједињавајући у себи све те квалитете, он је представљао ауторитет и Апендини се на њега врло озбиљно позива:

„Certum igitur est, antiquissimis temporibus hodiernam linguam slavoil-lyrica in veteri Thracia viguisse, ut Osmanidis auctor, veterum traditionibus favens, ita eleganter cecinit:

... Тјем у njih се јос zacinja,
Sto се у pjesan slavi od davna,
Od Leksandra Srbljanina,
Vrh svijeh cara, cara slavna.”

„Дакле сигурно је, данашњи словено-илирски језик био је на снази у најдавніјим временима у старој Тракији, тако да аутор Османа, ослањајући се на старе традиције, овако је красно певао...”

Није потребно да понављамо Гундулићеве стихове, већ да само нагласимо оно, што је нагласио сам Апендини, превodeћи песникове стихове на латински:

„Idcirco in hac lingua adhuc canitur quidquid antiquitus de Alexandro Serblo (Macedonico) imperatorum omnium imperatore gloriosissimo patriis canticis traditum fuit...”

„Стога се на том језику све до сада пева (о свему) што је старо доба оставило као предање у песмама отаџбине о Александру Србину (македонском), о цару од свих царева најславнијем...”

Истина је, у свету је учење о Филиповом сину изопачено, у Александровој отаџбини пак данас влада терор, под чијим притиском се изопачује особито историја, али, ако би се сви добронамерни научници подухватили посла, све би се расветлило и свака би се истина поставила на своје место и коначно би се сабрала сва грађа о оној првобитној великој европској Тракији, о којој су писали логографи, Херодотови претходници, називајући Тракијом читаву Европу северно од Грчке. Па Талијан Апендини, који никаквог интереса није имао да натура нетачности у прилог негдашњих Трачана-Рашана-Срба, на страни XXXIII., стубац 1.-2. као да прави резиме своје студије крцате доказима, цитатима, сведочанствима:

„Verum non modo ad Istrum stetit Thracia vetus, sed ultra trans flumen illud per colonias quam longissime processit. missis enim recentibus scriptoribus Cluverio (lib. I., Germ. Antiqu., c. 4.), Bocharto (In Phaleghx, lib. 3., c. 1.), et Curtlero (In origin. mundi, lib I., c. 18.) qui jam id ostenderunt, utraque Mysia, Dacia et Getia ab antiquis geographis magnae Thraciae accensebantur... Ita Dio (lib. 51.) ostendit: Qui ultra Danubium degunt Daci

vocantur, sive Getae ii sint, sive Thraci orti ab illis qui Rhodopem quondam inccluerint. Sed clarius Stephanus (V. Dal.)...

Porro, Scytharum, Sarmatarumque gens una et eadem ab origine cum Thracibus: Macedonibus, Illyriis, Mysis, Dacis et Getis plane habenda est. Ita ad rem Plinius (lib. IV., c. 12.)... Sed dicet quispiam Plinius (1. VI., 7.) Sarmatas et Herodotus (1. V.) Syginas transistranas quoque incolentes Medorum sobolem esse narrant. Atqui Medi illi non Asiatici, sed Europaei...

... Et sane Medorum gentis in Thracia Aboriginis meminere quamplurimi, inter quos Livius qui illos et Medos et Maduatenos, seu Madytenos perspicuo a Madai nuncupat (q. 38., ct., c. 25.); Pluybius (Excerpt., 1. 10., c. 35.) qui, ut Livius, conterminos Macedoniae statuit; Ptolemaeus, qui Medorum regionem in Thracia cis Istrum Medicam appellat (1. 3., c. 11.). Itaque Medo-Sarmatae et Medo-Syginiae ipsi etiam veri Thraces erant, et Asiatica Media a Thraco-Medorum coloniis illuc usque provectis, ut ex Herodoto (1. I.) conjici posse videtur... Sed Aristoteli quoque, ne dum geographis, historicisque omnibus, innotuit, illas gentes omnes, sive Cisistranae, sive Transistranae essent, eiusdem fuisse generis, et Scythas, Medosque in Thracia extitisse. Ait enim (De mirand. Audit. c. 110.): „Scytharum, Medorumque regio est Thracia nomine...” Jam ducimus ex testimoniis, quae de harum gentium linguae similitudine apud veteres inveniuntur, nunc pressius confirmare.”

Претходни текст је уистину резиме снажне Апендинијеве студије: „Уистину, не само да је стара Тракија била до Дунава, него се настављала с оне стране реке насеобинама врло далеко. Наиме, новији писци, Клуверије (књ. I., Античка Германија, гл. 4.,) Бохарт (Фалег, књ. 3., гл. 1.) и Куртлер (Порекло света, књ. I., гл. 18.) већ су показали, да су једна и друга Мизија, Дакија и Гетска област, по античким географима, припадале Великој Тракији... Тако је Дио (књ. 51.) показао:

Они који живе с оне стране Дунава, зову се Дачани, или су Гети, или Трачани, пореклом од оних, који су некада настањивали Родопе. Но јаснији је (о томе) Стефан (с. в. Далмација)...

Даље, род Сармата и Скита истог је порекла с Трачанима: Македонцима, Илирима, Мижанима, Дачанима, Гетима, што је сигурно. С тим у вези Плиније (књ. IV., гл. 12.)... Но кажу Плиније и Херодот (књ. V.) Сармати и Сигини с оне стране Дунава су потомци Међана. Али они Међани нису Азијати, већ Европљани ... И стварно, племе Међана у Тракији је првоседелачко, подсећају више њих, међу којима Ливије, који их назива Меди, Мадуатени, или Мадитени, очевидно од мед (књ. 38., 26. гл. 25.); Полибије (ексцерпт – извод 1. 10., гл. 35.) који, као и Ливије сведочи, да су суседи Македоније; Птоломеј, који област Међана с оне стране Дунава зове Тракија (књ. 3., гл. 11.). Тако су Медо-Сармати и Медо-Сигини били такође исто тако Трачани, а азијска Међана је настала од трачко-медских колонија, које су до тамо стигле, како се из Херодота може закључити књ. I.)... Но и Аристотело, не дакле (само) сви историчари и географи, зебележио је, да су сва она племена, било с ове, било с оне стране Дунава, била истог порекла и да су Скити

и Међани настали у Тракији. Каже наима (*De mirand. Audit. c. 110.*): „Обалст Скита и Међана именован је Тракија..”

Већ смо извели на основу сведочанстава, какву су сличност језика код тих племена нашли стари, што се сада јаче потврђује...”

Чини нам се, да можемо да закључимо, да је Апендини овом својом и концизном и – у неку руку – свобухватном студијом зацртао на свој начин оно, до чега ми желимо да стигнемо до краја овога дела, а то је: да се проблем грчко-римских „Барвара” и „Индоевропљана” модерне науке не може решити мимоилажењем српског народа. У прилог ове наше тезе иду и најновија археолошка открића у балканским српским земљама, која потичу из давних преисторијских времена... прикључујући им и многе налазе на целој територији, почев од Балтичког па до Црног мора... и у многим другим крајевима света.

LA GRANDE ENCYCLOPEDIE О СТАРОМ ПОРЕКЛУ СРБА

У Женеви је 1976. г. штампано једно занимљиво дело, чији је аутор Патрик Лут (Patrick Louth), а наслов „Цивилизација Германа и Викинга” (La civilisation des Germains et Vikings).²⁶³ На страни 11. писац констатује:

„Око 2000. г. пре Христа, скандинавски простор је достигао један други талас народа, који је дошао из подунавских равница. Ти освајачи донели су собом обичај индивидуалног покапања мртвих, у чијим гробовима се налазе борбене секире од бронзе и посуде у облику звона, украшене обрубом. Ко су били ти људи?... Не само, да нам све оно, што се ту догодило између 2500. и 500. г. пре Христа остаје потпуно непознато у лингвистичком погледу, већ нам је још увек немогуће, да одредимо узроке консонатских мутација (сугласничких промена) из којих је произишао примитивни германски језик.”

Ми у предњем тексту видимо три ствари:

1. – Скандинавски простор је настанио народ, који је ту стигао из подунавских равница.

2. – Немогућност најелементрних разрешења у односу на лингвистичке проблеме и језик тог „мистериозног” народа.

3. – Каснија појава првобитног германског језика, насталог консонантским мутацијама на територији настањеној од истог тог „мистериозног народа”.

Јозеф Костржевски, пољски научник, у своме делу „Порекло пољске цивилизације, њена преисторија и протоисторија”,²⁶⁴ одмах у почетку тврди, да се на основу археолошких налаза може закључити, да почев од 2000. г. пре Христа, па до његових дана није било неких великих етнолошких промена на целом простору око Балтичког мора.²⁶⁵

Други један Швајцарац, Eugène Pittard, у својој значајној антрополошкој студији – између осталог – пише:²⁶⁶

„... un fait dont l'intérêt n'échappera à personne... ... la côte sudouest de la Norvège et la côte nord-est de l'Ecosse, apparaissent peuplées par la même race... Il est certain que ces hommes représentent un pourcentage imposant de la masse totale... Ces hommes, que Gray considère comme appartenant à la race dinarique, apportent une étrange exception. S'ils appartiennent réellement à ce beau groupe humain, dont le siège principal est aujourd'hui la côte orientale de la Mer Adriatique, il faudra savoir comment s'est effectuée le fractionnement que nous constatons aujourd'hui. Et la question se pose aussitôt de savoir quel était l'habitat initial de cette race?”

²⁶³ Edition „Famot”.

²⁶⁴ Presse Universitaire de France, 1949. г.

²⁶⁵ Костржевски овде мисли на расни тип, који је углавном остао исти, упркос присилне германизације и намењања немачког језика.

²⁶⁶ Pittard Eugène, „Les races et l'histoire” (Introduction ethnologique à l'histoire); Bibl. „L'évolution de l'humanité”, La Renaissance du Livre стр. 270. и 271.

Nous sommes encore trop ignorant au sujet des caractères anthropologiques des populations les plus anciennes de la péninsule des Balkans, pour tenter de nous représenter et la date, et le lieu précis d'apparition de ces brachycéphales de grande taille. Si nous devons considérer un jour que, là où nous les trouvons, ils sont chez eux; qu'ils sont en toute certitude les autochtones de leur habitat actuel, nous n'aurons pas achevé notre tâche. Il faudra chercher à se représenter comment ils sont parvenus dans le Nord-Ouest européen?"

Ево, шта нам антрополог Питар каже у претходном тексту:

„... једна занимљива чињеница никоме неће умаћи... југозападна обала Норвешке и североисточна обала Шкотске настањене су људима исте расе... Сигурно је, да ти људи представљају значајан проценат целокупне масе (становништва)... Ти људи, које Греј сматра припадницима динарске расе, чине чудан изузетак. Ако они стварно припадају тој лепој људској групи, чије је главно седиште данас источна обала Јадранског мора, треба знати, како је дошо до одвајања, које констатујемо данас. А одмах се поставља и питање, које је било првобитно боравиште ове расе?

Ми смо још увек велике незналице у односу на антрополошки карактер најстаријег становништва Балканског Полуострва, а да бисмо могли да покушамо да замислимо како време, тако исто и тачно место појаве ових брахикефалних (људи) високог стаса. Ако једнога дана треба да сматрамо, да су они тамо, где их налазимо, код њих, тј. староседеоци с потпуном сигурношћу на њиховим данашњим седиштима, тиме наш труд неће бити завршен. Јер, требаће истражити, како су се нашли на европском северо-западу?"

Питар у наставку пише, да захваљујући најновијим истраживањима, кретање тих динараца може да се прати преко Венеције и Централне Европе. По његовом мишљењу, њихов пут је нађен још из бронзаног периода, а тај пут је ишао кроз Немачку и кроз Шлезвиг, па све до Шведске и Норвешке. А једна друга група је истовремено прешла мореуз Кале, настанивши Британско острвље. Мало по мало, она је заузела и североисток Шкотске...

На стр. 276. Питар нас обавештава, да се трагови истовремене цивилизације, а и истоветне налазе и по низијама Русије, као и свуда око Црнога и Егејског мора.

На 278. стр. Питар готово у недоумици каже, да о пореклу Словена постоје веома супротна мишљења (les idées les plus contradictoires): док једни сматрају, да су се они појавили и дошли из области, које се налазе источно од Каспијског језера, дотле други научници тврде, да су се проширили са доњег Дунава... С тим закључцима Питар доводи у везу Нидерлеово тврђење, да је савремена „аријевска” раса, управо њен највећи део, обитавао у неолитско доба у целој области, која се пружала од Балтичког до старог Арало-Каспијског мора, да је у својој свеукупности говорила истим језиком, као и да је њена главна маса представљала један јединствени антрополошки скуп...

Од Питаровог излагања до онога, што је писао један трећи Швајцарац – Адолф Пикте²⁶⁷ нема ни један корак. На стр. 9. свога доле цитираног дела, он говори о истом том „аријевском” народу, који:

„... étendait ses rameaux depuis l'Inde jusqu'aux limites extrêmes de l'Europe à l'Occident, et formait, d'un out à l'autre, comme une longue chaîne de peuples sortis d'un même sang... Ce qui est certain, c'est que, dès l'aurore des temps historiques, nous trouvons ce peuple primitif dispersé déjà sur un espace immense, et divisé en un grand nombre de nations diverses, dont la plupart ont oublié leur origine...

C'est ce peuple inconnu à toute tradition, mais révélé en quelque sorte par la science philologique, que nous nous proposons comme sujet d'étude...”

„... је пружао своје огранке од Индије до крајњих граница западне Европе, сачињавајући, од једног краја до другог дуг ланац народа, насталих од исте крви... Оно што је сигурно, то је, да од самог почетка историјског времена ми налазимо тај првобитни народ већ расут на једном огромном простору и издељен на велики број нација, од којих је већина заборавила своје порекло...

Тај народ, непознат било каквој тадицији, али чије постојање је, у неку руку, обелодањено филолошком науком, ми желимо да узмемо као предмет студије...”

Нажалост, на овог добронамерног истраживача могу се применити познате песникове речи:

„Много хтео, много започео,
Час самртни њега је омео...”

Међутим, надовежемо ли на све одломке швајцарских писаца, цитиране напред, резиме научних резултата са подручја антропологије и лингвистике, штампан у француској Великој Енциклопедији, биће нам јасно да је тај бројни и надалеко распрострањен народ још од преисторијског времена, био српски народ, од кога су, како се види из целе ове студије, настали сви данашњи словенски народи, који су још увек и бројни и врло распрострањени, упркос свим историјским потресима и променама, бесомучним уништавањима и однорођавањима! Што се пак језика тиче, његова јединственог у прастарих и толико распрострањених Срба, потврђена је и у наше доба од највећих лингвистичких ауторитета. Истина, они не говоре изричито о српском језику, већ о „Словенском, старословенском”, итд., међутим, у току читаве ове студије је јасно, да се ради о српском језику, у прилог чега има велики број сведочанстава. Ти ауторитети су француски лингвисти Меје и Вајан,²⁶⁸ који закључују:

²⁶⁷ A. Pictet, „Les origines indo-européennes ou les Aryas primitifs”, Essai de Paléontologie linguistique, Deuxième édition revue et augmentée, Tome premier, pp. 8., 9., 13. Année 1877., Paris.

²⁶⁸ A. Meillet, Seconde édition revue et augmentée du „Slave Commun”, avec le concours de A. Vaillant, Paris, Ed. Honoré Champion, 1965.

„Le slave continue sans rupture l'indo-européen; on n'y aperçoit pas de ces crises brusques qui ont donné au grec, à l'italique (et surtout au latin), au celtique, au germanique leur aspect caractéristique. Le slave est une langue indo-européenne, façonnée par un long usage... mais, qui a conservé un aspect général archaïque...

L'unité linguistique du slave est évidente. Aujourd'hui encore elle apparaît partout au premier coup d'oeil; et, si on examine les formes anciennes des langues slaves, les ressemblances sont si grandes, qu'elles approchent souvent de l'identité. Pareille unité ne comporte qu'une explication: l'existence à une certaine date d'une langue une, parlée par un peuple, ayant conscience de son unité.”

„Словенски језик наставља, без прекида, индоевропски; у њему се не запажају нагле кризе, које су дале грчком, италском (а особито латинском), келтском и германском њихов карактеристичан изглед. Словенски је један индоевропски језик, обликован дугом употребом... али, који је сачувао општи изглед архаичности...

Лингвистичко јединство словенског је очигледно. Оно се још данас запажа на први поглед. А када се испитују стари облици словенских језика, сличности су толико велике, да се често приближавају истоветностима. Слично јединство има само једно објашњење: постојање у извесно доба једног јединственог језика, употребљаваног од једног народа, који је поседовао свест о своме јединству.”

Све чињенице и сва сведочанства сабрана у овој студији слажу се у томе, да је тај првобитни, распрострањени, јединствени и једнојезични народ био српски народ, који је касно, тек у шестом веку по Христовом рођењу отпочео да се назива словенским народом. У истој овој студији такође има доста докумената о томе, да је међу словенским језицима првобитни и језик с највише архаизма – српски језик!

У „Ревизији словенских студија”²⁶⁹ потврђују се Меје-Вајанови закључци, уз констатацију да су услови за студиј словенских језика повољнији од оних, који се односе, на пр., на грчки или германски. Уз то, на истом месту ћемо наћи понављање о јединствености како словенског језика тако исто и народа, који се њим служио:

„On traitera le slave ... comme la langue sensiblement une, d'une nation ayant conscience de son unité... Le slave commun s'est brisé à son tour en dialectes qui ont conservé longtemps les mêmes tendances.”

„Проучаваћемо словенски као језик очито јединствен јединственог народа, који је имао свест о своме јединству... Заједнички словенски се најзад изделио на дијалекте, који су дуго времена сачували исте тежње.”

Уочавамо у предњем тврђењу називање словенских језика само дијалектима једног првобитног, свеопштег, и јединственог језика целе расе. У поглављу о Сипријану Роберу смо пак видели, да он тај прво-

²⁶⁹ V. Revue des Etudes Slaves, VI., pp. 165.-174.

битни словенски језик назива „langue mere”, тј. „језик мајка”, којим је говорило „племе-мајка”, из ког су потекли сви данашњи словенски народи, а то племе, тај првобитни словенски народ и његов језик, био је, по Роберовом изучавању, српски народ и његов српски језик. Ово пак тврђење може да се доведе у везу са закључцима свих оних аутора, који су тврдили, да су се Словени разишли из Подунавља, који је у давно, преисторијско време био словенска река, како је Сипријан Робер изричито и рекао. У Француској је то гледиште било усвојено од бројних научника, пре него што је преовладало тенденциозно учење германске берлинско-бечке школе. Право је чудо у коликој мери су Немци успели да наметну своја гледања, оријентисана искључиво у смислу њихове германске политике и њихових територијалних и других интереса! Требало је довести цео културни свет у заблуду и учинити да се заборава да су они на најварварскије начине освајали старе српске земље, по којима су се Срби као староседеоци од најдавнијих времена бавили земљорадњом, поставши у току дугих векова дубоко везани уз „мајку-земљу”, што је очито из извесних назива неких српских племена! Јасно је да се у овом случају ради о српском народу на простору старе Германије и данашње Немачке. А откуда Срби на северу Европе? Одговор на то питање дало је више писаца, но ми ћемо овде да наведемо само тврђење у наслову споменуте Велике француске Енциклопедије, издање на прелазу између деветнаестог и нашег века. У одсеку „Словени, I. етнографија” (Slaves. I. Ethnographie), наићи ћемо на следеће тврђење:

„De tous les faits résulte clairement que les Slaves de race s'identifie plus ou moins avec le type dominant chez les Slaves de langue du Sud. Et cette gradation dans la proportion de plus en plus élevée des représentants de ce type, au fur et à mesure qu'on se rapproche du centre danubien, corrobore les données archéologiques qui nous montrent ce centre comme celui même des slaves. La linguistique, l'histoire même parleront aussi dans le même sens, quand on voudra les interroger sans parti pris. On a déjà vu quel rôle, considérable (v. Italie, Grèce, Bulgarie) a joué dès l'aurore de l'histoire, avant et depuis, dans les premiers siècles de notre ère, l'élément slave dans le centre, dans la péninsule Balkanique, dans le Nord de l'Italie. Aussi loin en arrière que nous puissions remonter, nous constatons sa présence dans les pays qu'occupent encore les Serbes... ce n'est donc pas sans raison qu'on a donné le Serbe comme le type du Slave de race... de plus, l'élément commun que les Slaves renferment se retrouve en Grèce, en Italie, en France, en Allemagne... on peut dire aussi que par le sang un très grand nombre d'Allemands sont plus slaves que les Grands-Russes...”²⁷⁰

²⁷⁰ О. с., pp...

„Из свих ових чињеница јасно произлази, да се расни Словен мањевише идентификује с претежним типом код Словена јужног (словенског) језика. Представници овога типа пропорционално су све бројнији, уколико се приближавамо дунавском центру, а то одговара и археолошким налазима, који нам показују управо тај центар као словенски, лингвистика, па чак и историја ће говорити у истом том смислу, када будемо хтели да их испитујемо без пристрасности. Већ смо видели, какву значајну улогу (види: Италија, Грчка, Бугарска) је у праскозорје историје играо словенски елемент, исто тако као и пре, и у почетку наше ере: у центру (Европе), на Балканском полуострву, на северу Италије. Толико далеко у прошлости, докле можемо да допремо, констатујемо присуство Словена у земљи, коју још увек настањују Срби... Дакле, с разлогом се указује на Србина као на тип расног Словена... Шта више, заједничка карактеристика која одликује Словене налази се у Грчкој, Италији, Француској, Немачкој... Може такође да се каже, да је по крви један врло велики број Немаца више словенски, него ли Великоруса...”

На овом месту ћемо се мало удаљити од „Велике Енциклопедије”, да бисмо упозорили читаоце на један чланак „Архива за словенску литературу, уметност и науку”,²⁷¹ где ћемо наћи један врло тужан чланак о однарођавању древног српског племена Кашуба, са обала Балтичког мора, који је од почетка до краја једна срамна оптужба бруталне и безобзирне германизације. Чланак почиње речима:

„Die Kaschuben – ein Zweig des grossen slavischen Volksstammes, bewohnten in den ältesten Zeiten²⁷² die ganze Ebene längs der Ostsee, zwischen der Oder und Weichsel, bis an die Netze und Warthe.²⁷³ Schon mit der Einführung des Christenthums kamen die ersten Anfänge fremder Sprache und fremder Sitte in das Land... Zuvor sind sie niemandem unterthan gewesen und haben geherrscht... nach ihrem eigenen Willen... ... aber, die deutschen Beamten aus allen Kräften darnach strebten, die alten Einwohner in der Kultur immer mehr sinken zu lassen, um dann das geistig und materiell verarmte Volk leichter germanisieren zu können. Deshalb verfahren auch die weltlichen Behörden nicht weniger hart gegen die slavischen Seelsorger als das geistliche Oberhaupt... Die unmittelbare Folge davon ist, dass die katholische Seelsorger deutscher Zunge nicht nur bei der geistlichen, sondern auch der weltlichen Behörde allein Gunst und überall den Vorzug haben... ... in den Kreisen Lauenburg, Bütow, Stolpe, Rummelsburg und Neu-Stettin, wo wenigstens 40.000 Kaschuben wohnen, sowie im Danziger Regierungs-Department, wo die Deutschen höchstens den vierten Theil der Bevölkerung ausmachen, giebt es in den Schulseminarien eben so wenig einen Lehrer für die slawische Sprache, wie an dem Klerikalseminarium in Pelplin, oder an den betreffenden Gymnasien...”

²⁷¹ Jahrbuch für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft, I. Jahrg., 4. Heft, 1843.

²⁷² Geschichte des Herzogthums Pommern, von Sell. Berlin, 1819. und Geschichte von Pommern von Kanngiesser. Greifswalde, 1824.

²⁷³ Geschichte Polens, von Cromer (B.I., 1.); von Bandtkie (I.62.)

Während nun so in der Jugend jeder Keim des Besseren ungepflegt abstirbt, während sogar jedes von selbst erwachte edlere Gefühl erstickt wird, lässt man auch das ... Alter nicht unberührt von dem zersetzenden Einflusse...

So also geht man noch heutigen Tages mit allen Waffen darauf los, die Überreste der alten Bewohner der Kaschubei auszurotten, indem man sie, wenn auch nicht mehr körperlich, so doch wenigstens geistig tödtet. Und eine solche Erscheinung im XIX. Jahrhundert! Man erwiedere mir nicht, der Zweck des Staates gebiete es mit Notwendigkeit! Welcher Zweck ist erhaben genug, um die Barbarei eines Nationalmordes zu rechtfertigen? Welcher Zweck gross genug, um ein solches Mittel zu heiligen? Aber, man glaubt ja sogar schon, das Werk vollbracht zu haben; mit Wonnegefühl rufen uns deutsche Zeitschriften und Broschüren entgegen: „Sie sind germanisiert!“²⁷⁴

Наш цитат је подугачак стога, што све, што је у њему изложено, невероватно подсећа на оно, што се догађа са српким народом на Балкану данас, у коме се убија дух, вера у себе, познавање његове прошлости, сваки племенит осећај и смисао за етичке норме, уз буђење комплекса ниже вредности, што значи, да се данас, у XX. веку примењује до танчина потпуно исти германски систем истребљивања, који је спроведен и у односу на северне Србе. Уосталом, о томе је с толико истанчаности писао Илија М. Живанчевић, но, нажалост, и његово дело, као и толико других, чији је циљ био подстицање на истраживање једине истине, на неки чудан начин је остало у мраку. Ево сада на српском језику претходног текста, који је потписао само иницијалима Ц.Ф., који је у самом почетку себе назвао „Једним Кашубом“ (von einem Kaschuben):

„Кашуби – огранак великог словенског стабла, насељавали су у најстаријим временима целу низију дуж Балтичког мора, између Одре и Висле, све до Неце и Варте. Већ са увођењем хришћанства, појавили су се и први почаци страног језика и страних обичаја у (њиховој) земљи.. Пре тога, они нису били никоме потчињени и господовали су ... по својој сопственој вољи... али, немачки службеници настојали су свим силама, да у погледу културе старе становнике потискују све ниже, да би потом духовно и материјално осиромашени народ могли да лакше германизују. Због тога и службене власти не поступају ни мало мање окрутно против словенских душебрижника, од верског старешине... Непосредна последица тога је била, да су католички душебрижници немачког језика имали свуда предност и имали само они наклоност, не само код верских, већ и код државних власти... У околним Лауенбурга, Битова, Столпа, Румелбурга и Новог Штетина, где је живело најамње 40.000 Кашуба, исто тако као и у Данцишком округу, где су Немци представљали највише четврти део становништва, у школским семинарима нема ниједног учитеља за словенски језик, управо као ни у богословском семинару у Пелпину, или у одговарајућим гимназијама..

²⁷⁴ О. с., pp. 243.–247., passim.

Док се тако код омладине не негује никаква клица нечега бољег, док се угушује чак и сваки племенитији осећај настао сам од себе... дотле се ни старост не оставља недотакнута од разорних утицаја...

Тако се настоји још и данас свим могућим средствима, да се истребе остаци Кашуба на такав начин, да се не убијају више физички, већ духовно. И то се врши у XIX. веку! Који циљ је толико узвишен, да би могао да оправда варварство убиства једне нације? Који циљ је довољно велики, да би могао такво једно средство да освешта? Али, већ се верује, да је дело потпуно извршено; немачки часописи и брошуре већ нам довикују с осећањем насладе: „Ви сте германизовани!”

А између оних северних Срба и Срба на Балкану, везе су биле тесне и сезале су до најдавнијих времена, што, поред других аутора, потврђује и наведена француска „Велика Енциклопедија”. О давним Словенима (одељак I; Етнографија) у њој налазимо следеће значајне појединсоти, које представљају гледање и учење службене науке, пре него што је она упала у мрежу грманских политичких тенденција:

„У току свих протеклих периода (*Au cours de tous les âges passés*) долине Висле и Одре биле су у вези с дунавском облашћу и под њеним утицајем су зависиле од Централне Европе. У доба првог гвозденог доба, тзв. Халштатске епохе... један народ се полако и постепено ширио, скупа са земљорадњом, кроз старе шуме, почев од Дунава, па дуж његових притока са северо-запада, према источној Чешкој, према Лужичкој Србији; исти тај народ се настанио у горњој равници око Одре, у низији око Висле, до Балтичког мора с једне стране и до Дњеста, на другој... Трагови, које је тај народ оставио, особито од Дунава до Чешке, па око Одре, Висле и око Балтичког мора, истоветни су с путем, којим се кретала трговина ћилибаром, одношеним, као још и данас, из Балтичких области према југу Европе. Уз то, постоје такође археолошки докази о вези и трговачкој размени између тог истог народа и северне Италије. А у гробовима између Одре и Висле нађени су предмети израђени у Етрурији и у Риму. Овај народ, каже писац чланка „Велике Енциклопедије”, могао сам да идентификујем са старим Венедима. У време, које је претходило непосредно хришћанској ери, као и у почетку хришћанског доба, тај народ је био делимично побеђен од Германа, међутим, постоје докази, да је он своју егзистенцију наставио све до VIII. века по Христу, тј. до христијанизације области око Балтичког мора. Његово перманентно постојање доказано је у Чешкој, а исто тако и његов боравак од давних времена на југозападу све до Дњепра.

Све чињенице су, дакле, сагласне у томе, да је онај „мистериозни” народ, о коме је писао Патрик Лут у своме делу, цитираном одмах у почетку овога поглавља, био стари српски народ, за који Сипријан Робер тврди, да је био на обалама Балтичког мора пре, него што је Мојсије издао Закон на Гори Синајској... По писцу чланка из „Велике француске Енциклопедије”, доминантни расни карактер тих Вендо-Срба одржао се све до нашег времена, што он тврди на основу антрополошких испитивања...”

Па се стога морамо чудити једном иначе поетском одломку антрополога Питара, који у својој, напред цитираној књизи, а на стр. 312. пише:

... les Serbes de Lusace ne sont guère plus aujourd'hui qu'une relique anthropologique. Semnons, Vénèdes, Serbes, tribus primitives qui vous installèrent jadis sur ce territoires... que reste-t-il de vous? Mais, au fait, qui étiez-vous? Et combien comptiez-vous d'adhérents, jusqu'au moment, où Henri l'Oiseleur créa la marche des Sorabes? De la nation puissante des Slaves (elle paraît avoir été réellement très forte!) qui ont vécu pendant des siècles sur l'Elbe moyen et inférieur, il ne reste plus qu'un débris insignifiant (dit Niederle). Mais, la puissance de cette nation était exactement de quelle qualité? Était-elle due à la valeur guerrière et dominatrice de quelques-uns?"

Питар, дакле, јасно зна, да је тај тајанствени народ био српски народ, који се тек врло касно прозвао и словенским. Он је такође добро знао, да су ти древни Срби били врло бројни, па зато и каже у наведеном тексту:

„... Лужички Срби су данас само један антрополошки остатак Семнони, Венеди, Срби, ви првобитна племена, која су се некада настанила у тој области... шта је остало од вас?... Али, у ствари, ко сте ви били?! И колики вас је број био до часа, када је Хенрик Птичар направио поход против Сорба? Од моћне словенске нације (изгледа, да је она стварно била веома јака!), која је живела вековима на средњој и доњој Елби, остао је само један безначајан део (каже Нидерле). Но моћ тога народа, какве врсте је она била? Да ли је она била заснована на ратничким вредностима и на моћи неколицине?"

А последње издање руске енциклопедије, која носи назив „Бољшаја Совјетскаја Енциклопедија” доноси под насловом „Сербскиј рубез”, додајући у загради „Сорбскиј рубез”, тј. „Српска, или Сорбска граница” дословно следећи текст:

„Српска граница – линија, коју је успоставио Карло Велики (IX век) против Полабских Словена. Та српска граница пружала се од саксонске границе (од доњег тока реке Елбе, старе српске Лабје), па долином реке Елбе, реке Сале, па Чешком Гором према средњем току реке Дунава, до Источне, или Панонске Области. Основне тачке упоришта те границе биле су: Бардовик, Шезел, Магдебург, Хале, Ерфурт, Халштат, Форхајм, Регенсбург и Лорх. Но та места била су исто толико утврђења, колико и тачке пограничне трговине са Словенима. Доцније су многа утврђења српске границе постала претстраже немачке агресије на земље Полабских Словена.”

Премда се у предњем цитату упоредо употребљавају називи Србин и Словен, ипак је јасно, да се ту ради о Србима, па је и српска, или Сорбска граница по њима и названа. Но требало је угушити истину! Требало је бацити вео преко варварских поступака у почетку малобројних Германа при истребљењу првобитних становника Балтичких обала и области, које су ови силом освојили, а где су се древни Срби од вајкада бавили поморством, сточарством и земљорадњом... Требало је збрисати и српску границу, па и сам њен назив, као и мирне старе српске

земљораднике, везане кроз дуго време за мајку и хранитељку земљу, те „Велика Енциклопедија” и каже за те првобитне насељенике северне Европе (у одељку II. – Историја Словена):

„On admet généralement qu'ils n'étaient pas un peuple guerrier, mais agriculteur...”

„Опште је мишљење, да они нису били ратнички народ, већ земљорадници...”

Који су били кроз веома дуги временски период мирни све дотле, док се нису појавили нападачи Германи... Нема сумње, нападачи су већ самим тим што су се појављивали у том својству, били наоружани и спремни на освајања, те им је било лако на тај начин се разлетети од добра до добра и од села до села, харајући, разарајући и освајајући... То су радили Германи, а касније Мађари и Бугари – да споменемо овде само оне освајаче, који су у Европи остали, па Сипријан Робер с правом пише:²⁷⁵

„La science allemande s'efforce en vain de nous présenter les Slaves comme des intrus en Europe. Les Slaves sont des intrus en Europe tout comme les Grecs, et ils y étaient avant les Gothes, ces pères des Allemands. On peut même dire que l'Allemagne ne s'est constituée que par le démembrement des royaumes slaves, puisqu'au temps de Charlemagne, tout ce qui au-delà du Rhin n'était pas Franc, était Slavie (Serbie); L'Autriche actuelle ne renfermait alors que des Slaves, et en Prusse, jusqu'au seizième siècle, l'intrus, c'était le Germain, qui ne subsistait que comme vassal de Pologne.”

„Немачка наука се узалуд труди, да нам представи Словене као уљезе у Европу. Словени су европски уљези као и Грци и они су у њој били пре Гота, тих немачких предака. Може чак да се каже, да је Немачка заснована на распарчавању словенских (српских) краљевстава, јер још у доба Карла Великог, све што с оне стране Рајне није било франачко, било је словенско (српско). Садашња Аустрија била је настањена само Словенима, а у Прусској, све до шеснаестог века, уљез је био Германин, који је постојао само као потчињен Пољацима.”

Нажалост, немачка наука се није узалуд трудила. Предани бранилац Срба и Словенства у савременом смислу – Сипријан Робер – умро је, а Немци су успели да покопају истину и да с разним скривеним словенским непријатељима спроведу у дело цео један нови систем сатирања „некада силно распрострањеног српског народа”, како кажу Милош Милојевић и Сима Лукин-Лазич. Кроз модерни „интернационализам” пре свега треба да се искорени назив Србин – као „првобитни, општи и заједнички свем Словенству” и то по Шафарику, у његовим „Старожитностима”, о чему је говорила у поглављу посвећеном њему. Па можемо само да пожелимо, да Провиђење буде склоно Србима и целој словенској раси, како не би опет неки индиферентни европски писац поновио оно, што пише у „Ларусу XX. века”:

²⁷⁵ Cyprien Robert, „Les Slaves de Turquie”, с. 7.

„Par rapport à l'état de choses qui existait au moyen âge, le domaine du slave ... s'est réduit considérablement en Europe centrale, où la race germanique a exterminé ou refoulé diverses populations (Polabes, Obodrites, etc.), dont la langue a disparu.”

„У односу на стање, које је постојало у средњем веку, простор словенског (језика)... знатно се смањило у централној Европи, где је германска раса уништила, или одагнала различита племена (Полабљане, Ободрите, итд.), чији језик је нестао.”

Ова западњачка хладнокрвност граничи се с нечовештвом! А тек шта да кажемо за последње достигнуће француског духа, изражено опет у славној Енциклопедији „Ларусу XX. века”, где се у чланку о Словенима – између осталог – налази и следеће:

„Dans la suite les Slaves se sont trouvés ... partagés entre deux modes: le latin et le byzantin, ce qui a accéléré leur dissociation. Naturellement portés à l'anarchie, ils n'ont pendant des siècles, rien édifié de durable, et n'ont pu résister ni au germanisme à l'Ouest, ni aux Tatars à l'Est, ni aux Ottomans au Sud. En Allemagne leurs nombreuses tribus ont disparu dès le XII. siècle. En Bohême, le germanisme les a dominé de bonne heure. Dans les Balkans, ils sont tombés sous le joug turc au XIV. siècle. En Pologne, après plusieurs siècles d'anarchie, ils ont connu une brève période d'équilibre, pour retomber dans le désordre. A l'Est, ils n'ont secoué la tutelle mongole après deux cents ans, que pour subir une autocratie germano-moscovite, sur les ruines de laquelle s'est établie, au XX. siècle, la „dictature du prolétariat”.

Након горњег текста, потпуно је јасно, зашто и како је германска тенденциозно-политичка тзв. научна школа могла с толико лакоће да разори и онемогући Српску Аутохтонистичку Школу, бацајући у потпуни заборав све резултате њенога рада! Исто тако, зашто се с толико арогантности у данашњој Француској одбија, да се прихвати једна студија као што је ова. Јер ево, шта мисле извесни савремени француски научници:

„Касније – Словени су се нашли ... подељени између два света: латинског и византијског, што је убрзало њихово разједињавање. Природно склони ка анархији они, у току векова, нису створили ништа трајно, а нису могли да се одупру ни Германима на западу, ни Татарима на истоку, нити пак Турцима на југу. У Немачкој су њихова бројна племена настала већ у XII. веку. У Чешкој их је рано савладала германизација. На Балкану су пали под турски јарам у XV. веку. У Пољској, после вишевекова анархије, упознали су један кратак период равнотеже, да би поново запали у неред. На истоку, стресли су монголску власт после две стотине година, али зато, да би се подвргли германско-московској аутократији, а у XX. веку „диктатури пролетаријата”.

А ни речи о томе, да је та „диктатура пролетаријата” створена на западу, али не за запад, већ, по германском схватању, за ниже расе, као на пр., за Словене и Црнце... Зато су западњаци индиферентни према трагедијама с „оне стране гвоздене завесе”, које су дело њихове

маште. Западни мислиоци су створили сатански круг, подржавајући га још увек на најразноврсније начине... Запад је отворио своје банке и трезоре, да би с „оне стране гвоздене завесе” одржао једно уређење, које убија душу, које брише прошлост, које од људи прави послушно оруђе, како би на тај начин били бачени на ниво животиња, без икаквих узвишених духовних и мисаоних потреба... А када се тај процес приведе крају, када народ изгуби сећање сам о себи, када се с његовом свешћу барата као с таласним дужинама, преко којих се емитује оно, што се жели – онда је с тим народом свршено...

Уздамо се да ће се међу читаоцима ових редака једном наћи неко, ко ће написати дело о Србима и Словенима светским великанима и племићима духа, чије изуме су или отимали, или приписивали другима, чије мисли су изобличавали, чија дела су крили и бацали их у заборав, чије духовне вредности су потцењивали, чија имена су мењали и изобличавали, јер је остало на снази оно, што је тако дрско оставио написано Римљанин Плиније о „варварским именима”, која је недостојно и срамота чак и изговарати. А како би им то и било могуће, када они и данас, уз сва савршена техничка средства, нису у стању да коректно савладају и науче неки од словенских језика...

Уосталом, читава ова студија не би угледала светло дана, да њен писац није и сам све ово напред наведено у западној Европи доживео и згрозио се над људским слепилом код очију, над глухоћом – код ушију и над потпуном неосетљивошћу бића с људским ликом према несрећама, које су се сручиле на све словенске земље... Уколико се ту и тамо понеко покрене, учини то само у односу на покатоличене и, у неку руку, латинизоване Словене, јер су сви остали, тј. вере православне по одлуци римске курије од средњег века па све до данас остали јеретици. На једном јавном предавању у Паризу, у дворани „Mutualité” та тешка реч ме је лично свом својом непријатношћу дубоко посекла...

Од Бонифација до данас у том смислу ништа се није изменило! Закључак: јеретици немају право да постоје... Тако бар излази из прослављеног „Ларуса” и то XX. века!

САДРЖАЈ

	Страна
РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА И ИЗДАВАЧА	7
ПРЕТХОДНА РЕЧ	15
ПРИСТУП ДЕЛУ	33
О СРПСКОМ ИМЕНУ И О СТАРОСТИ СРПСКОГ НАРОДА – НЕНАД Љ. ЂОРЂЕВИЋ	35
НЕДОВОЉНО РАСВЕТЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО КОНСТАНТИНА ПОРФИРОГЕНИТА	64
а) Abel Hovelacq	77
б) Ami Boue	78
ПЕТ ХИЉАДА ГОДИНА ПОСТОЈАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА ОД ЕПОХЕ ДРЕВНИХ ВЕДА И САНСКРИТСКОГ ЈЕЗИКА СВЕ ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА	82
а) Језик као доказ старости једног народа	87
б) Јован Цвијић и Срби од почетка	94
в) Ђура Даничић и Срби од почетка	108
г) Поткрепљење Сурпиен-а Robert-а	109
д) Поткрепљење Шафариково	114
ђ) Милош С. Милојевић о истој вести Константина (како он пише) Порфиорођенита	121
СУРПИЕН РОBERT, француски слависта, О ПОДУНАВСКИМ И БАЛКАНСКИМ СРБИМА или ИЛИРСКИМ СЛОВЕНИМА КАО О НАЈСТАРИЈЕМ СТАБЛУ ЦЕЛЕ СЛОВЕНСКЕ РАСЕ ..	129
НЕСТОР ЧАСНИ КИЈЕВСКИ, или: БАЛКАН И ПОДУНАВЉЕ – ПРАДАВНЕ СРПСКЕ ЗЕМЉЕ	146
ВАЖНО СВЕДОЧАНСТВО ЛАОНИКА ХАЛКОКОНДИЛА О СРБИМА	157
ЛЕПЕНСКИ ВИР КАО ПОТВРДА ТВРЂЕЊА НЕСТОРА ЧАСНОГ КИЈЕВСКОГ, ЛАОНИКА ХАЛКОКОНДИЛА, СИПРИЈАНА РОБЕРА и др.	164
ДРАГОЦЕНО СВЕДОЧАНСТВО МОЈСИЈА ХОРЕНСКОГ	184
ПАВЛЕ ЈОСИФ ШАФАРИК О ДАВНИНИ СРБА, СРПСКОГ ИМЕНА И СРПСКОГ ЈЕЗИКА	190
а) Библиографска белешка	190
б) Шафариково осуђивање грчких и римских писаца	192
в) Старост и приоритет српског имена	200

КРАТКА РЕЧ О ПРОФЕСОРУ РЕЉИ НОВАКОВИЋУ И ЊЕГОВА КАРТА	214
СУПРИЕН РОБЕРТ О РАСПРОСТРАЊЕНОСТИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И О ЊЕГОВОМ ДРЕВНОМ ПОРЕКЉУ	217
FRANCISCUS MARIA APPENDINI О СРБИМА И О ДРЕВНОМ ПОРЕКЉУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА	229
LA GRANDE ENCYCLOPEDIE О СТАРОМ ПОРЕКЉУ СРБА	256

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

949.711

ЛУКОВИЋ-Пјановић, Олга

Срби – народ најстарији, Књ. 1 / Олга Луковић-Пјановић – [Допуњено
изд.] – Београд : „Мирослав“, 1993 (Београд : Космос). – 270 стр. : илустр. ; 24
см. – (Библиотека Словенски извори)

Тираж 2000.

ISBN 86-901351-7-0

а) Срби – Порекло
19684108